

ACADEMIA ROMÂNĂ
—
DIN VIEȚA POPORULUI ROMÂN
CULEGERI ȘI STUDII

XX.

SĂRBĂTORILE LA ROMÂNI

CRĂCIUNUL

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

TUDOR PAMFILE

ȘEDINȚA DELA 27 MAIU 1913.

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

LEIPZIG

OTTO HARRASSOWITS

VIENA

GEROLD & Comp.

1914

DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN

I. <i>Hora din Cartal</i> , de Pompiliu Pârvescu, 1908 . . .	L. 3.—
II. <i>Cimiliturile românești</i> , de T. Pamfile, 1908	» 1.—
III. <i>Poezii populare din Maramureș</i> , de Tit Bud, 1908	» 1.—
IV. <i>Cântece și urături</i> , de Al. Vasiliu, 1909.	» 5.—
V. <i>Din literatura populară</i> , de N. Păsculescu, 1909.	» 6.—
VI. <i>Jocuri de copii</i> , de T. Pamfile, 1909	» 1.—
VII. <i>Sărbătorile poporului</i> , de C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, 1910.	» 1.—
VIII. <i>Industria casnică la Români</i> , de T. Pamfile. Premiul «Neuschotz» din 1909, 1910	» 10.—
IX. <i>Hore și chiuțuri din Bucovina</i> , de S. Fl. Marian, 1911.	» 2.—
X. <i>Legende, tradiții și amintiri istorice</i> , de C. Rădulescu- Codin, 1910	» 1.50
XI. <i>Sărbătorile de vară la Români</i> , de T. Pamfile, 1911.	» 2.—
XII. <i>Cântece de țară</i> , adunate de T. Pamfile, 1913	» 4.—
XIII. <i>Boli și leacuri</i> , la oameni, vite și păsări, după dati- nele și credințele poporului român adunate din Țepu (Tecuciu) de T. Pamfile, 1911	» 1.—
XIV. <i>Cântece populare românești din Comitatul Bibor</i> (Un- garia), adunate de Bela Bartók, 1913	» 5.—
XV. <i>Vremuri înțelepte</i> . Povestiri și legende românești, cu- lese de Dumitru Furtună, 1913	» 1.—
XVI. <i>Agricultura la Români</i> , de T. Pamfile, 1913	» 5.—
XVII. <i>Ingerul Românului</i> . Povești și legende din popor, de C. Rădulescu-Codin, 1913	» 4.—
XVIII. <i>Povestea lumii de demult</i> , după credințele poporului român, de T. Pamfile, 1913	» 2.—
XIX. <i>Sărbătorile la Români : Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului</i> , de T. Pamfile, 1914	» 2.—
XX. <i>Sărbătorile la Români : Crăciunul</i> , de T. Pamfile, 1914.	» 3.—
XXI. <i>Superstițiile poporului român</i> , de G. F. Ciușanu. Premiul «Adamachi» din 1913, 1914	» 4.—
XXII. <i>Colinde din Ardeal</i> , culese de Alexiu Viciu, 1914	» 2.—
XXIII. <i>Cuvinte scumpe. Taclale, povești și legende românești</i> , culese de D. Furtună, 1914	» 1.50

CAPITOLUL I.

AȘTEPTAREA SĂRBĂTORILOR.

Sărbătorile *Crăciunului*¹ sunt așteptate cu multă bucurie de toată lumea. În *Postul Crăciunului* hori și nunți nu se fac prin sate, mai nicăiri² și singurile prilejuri de adunări și petreceri pe aceste vremuri nu sunt decât *șezătorile*, *jurcările* sau clăcile de noapte, unde se lucrează de obicei puțin și se petrece în destul, vorbindu-se, mai ales, cântându-se și câte odată jucându-se³. Prin urmare, tineretul are binecuvântate pricini să aștepte deschiderea sau *deslegarea*

1. Asupra Crăciunului s'au făcut o sumă de cercetări mitologice comparative, fără însă ca vreuna să-și aibă încheierile sigure.

2. Dintr'o împărtașire a d-lui Al. Moisei, inv. în Vânători, jud. Neamț : «Nu-i vorba, ca și *postul* are petrecerile lui. Numai mâncarea, cam pe sponci, te face să te sature «ca de pădurețe acre». Dar dacă-i omul sănătos, toate le'ndură și le trece. Batrânii, când pe la biserică, pe la crășma, pe la vreo cumetrie, pe la înmormântări... Mai afla câte ceva. Tinerii jocuri nu fac. Uneori, pe la *clăci* făcute de cei mai chibabri pentru tors *buci*, ori pe la cele făcute de preot pentru strâns ghebele toarse de femei, — atunci mai știu ce-i jocul. Incolo, nu. Mai degrabă se face mai mare chef la *priveghiuri* : Băietani, fete și femei stau cu mortul până'n ziua ; nu-l pot lasă așa singur în casă ; fac felurite *iznoave*. Bucătărele [cari pregătesc praznicul îngropării] spun glume și povești, flacaii și fetele «*vând pește*», se joacă *de-a mișca*, *de-a cărbunele*, *de-a dușii*. Unii se'mbracă în tot felul și vin în casă fără veste, ca să vadă pe cei «tari de inger». Acți, când vând pește, este cum este : nimai cel ce nu știe să păzească bine calul, se rastoarnă cu scaun cu tot de cătră cei mai abrași. Cu mișca iar trebuie să bage de samă, că de va aveâ și vreo coajă de *malain* în ștergar, apoi te-a văzut sfântul ! De-a cărbunele «e foc și pară». Intr'un cărbune aprins se înfinge un ac cu ața ; ața se leagă de coarda casei. Imprejurul cărbunelui spânzurat sunt scaune pe cari stau cei ce se bizue că pot suflă cu putere. Toți cei de pe scaune suflă odată în cărbune. Cine nu poate, ori uita să sufle, tot se frige la gură de cărbunele împins de cei ce suflă cu mare putere».

3. E cunoscută zicala : «Frunză verde frunz'ai fost, — adică frunza de nimica, — Mai văzut-ai nuntă'n post ?». — Am văzut la un Țigan, Cu fasole și un bostan !».

horilor, cari vor atrage după dănsese, după Bobotează, și nunțile ; copiii tânjesc după colindat, stea, irozi, capră și altele, iar toată lumea la olaltă așteaptă *Crăciunul sătul*, cu mâncarea de carne.

«Ale Crăciunului atâtea-s : trei zile : după el [vin] cu duiumul, sărbători și obiceiuri, cari de cari mai frumoase... Atâtea obiceiuri felurite dau prilej ca plăcerile și veselia să se simtă în orice suflet, din orice bordeiaș. Copilașul mănâncă *ăli*,—lapte, — «căci popa nu mai taie limba». Cei mai mărișori de-abiă așteaptă să mănânce *chiș-cuță* și *cărnăciori* făcuți cu usturoiu, *cigheraș* și *costile* fripte în *bărgău*, *răcitur*, «măi tătucă», din picioarele lui *balan* !¹ Cei bătrâni așteaptă și ei să vină Crăciunul, să-și mai ungă gâtul cu vreo câteva jumere din *tigău*. Cei mai *sburătăciți* se țin val vârtej, să le cumpere tatu-so opinci, că doar au să se ducă cu popa... și or s'aducă acasă *plăcinte*, *vărzări*, *chiroște* și *turte*. După ce-or găti cu Ajunul, se duc cu steaua. Și aceste-s gânduri, nu bucluc, pe capul celor de vreo câteva palme. Flăcăii au și ei de *dălcă* : au să se ducă cu *capra*,—unii cu *moșnegii*, alții cu *uratul*. Dar oricum, tot îi mai bine cu capra, — da să se îmbrace așa fel, ca toate fetele cele mai frumoase ale celor bogăți, să nu-și mai ia ochii dela dâșii. Mulți anume s'or îmbracă bine, or glumi mult, s'or rătăci, ca doar-doar or pune mâna unde li-i gândul ! D'apoi fetele ! Fetele și ele, cari mai de cari or fi mai gătite și mai *ghilosite*, mai dârze, să nu mai treacă și cășlegile Crăciunului [fără ca să se mărite]. Seara, bătrânele or sta la taifas până într'un târziu, or lăudă, și or huli : or lăudă băieții și flăcăii cu inimă : «băietul cutăruia, bine cântă !, al cutăruia bine mai eră îmbracat ca fetele ! » ; or huli pe cei *bobletici*,—cei fără vlagă, molăi, «pe cei cari n'au nici un Dumnezeu»².

Acestea însă,—e aproape cu neputință de crezut,—nu se întâmplă pretutindeni. Prin unele sate din jud. Vâlcea, precum sunt Voiceștii și altele, «nu se umblă cu *steaua*, nu cu *plugușorul*, nu se știe ce-i acela *moș-ajun*, nu *colinde*. Ba încă până mai acum câțiva

1. Culegere din com. Boureni, jud. Dolj, împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu : «S'a'ntălnit *Crăciunul* cu *Paștele* și s'au luat la ceartă. *Paștele* a zis : — Tu, tu ești trențáros... unsuros... friguros...

— Dacă,—da pân' a veni eu, s'au petrecut : o puțină cu varză, un sac cu fasui, apoi o să se mai treacă un porc gras și... bunătate și veselie... Pe când tu, tu traistă goală, fața ușoară, numai veselie... trup fudul și sărăcăcios».

2. Dat. Rom. din Căndești-Neamț, împărt de d-l Al. Moisei.

ani, cu steaua veniau prin sat niște băieți de prin jud. Argeș și Olt, depărtare de zeci de kilometri; acum nu mai vine nimeni din nici o parte»¹.

Credem a fi o amăgire copilărească credința bucovinească care ne spune că *Crăciunul* este socotit de popor ca un moșneag ce vine pe un cal alb, după al treilea cântat de cocoși [în noaptea de 24—25 Decembrie]².

Sărbătorile Crăciunului,—ând oamenii vor merge unii pe la alții,—nu se cade să găsească gospodăriile neîngrijite. De aceea femeile, cu tot frigul aspru care poate este pe această vreme, scot din case totul afară, ca să vâruască, să lipească, să tragă brăie, să spele ferestrele și ușile, să scuture lucrurile, — toate «bloclucurile», — din casă, și să le așeze iarăș frumos la locul lor. Intrând cineva în casă, s'o vadă *ca un pabar*, «s'aminoase», nu altceva, căci gospodinelor mai ales, venind cu pomeni unele la altele, nu le va fi frumos să audă mai târziu una că i s'au zvonit prin sat vorbe urite. În curățenie, se întrec mai ales fetele, ca să-și aibă casele îngrijite, căci la Crăciun și apoi la Sf. Vasile le vor veni ibovnicii cu uratul la fereastră, și Doamne ferește să zică dușmanul :

— «Văzuși, vere, la ibovnica ta? Prin crăpăturile ferestrei, se dădeau șoarecii cu sania la vale!».

Cu privire la îmbrăcăminte, tineretul mai ales,— «cei ce joacă în horă»,—caută să se innoască cu câte ceva din vreme, dacă cele avute până atunci sunt ponosite³.

1. Dintr'un răvaș împărt. de d-l I. N. Popescu, înv., care adaugă : «Am cercetat multă vreme ca să pot găsi pe cineva ca să-mi spună să scriu vreo *colindă*, *moș-ajun*, *urație*, *cântec de stea*, *plugușor* și alte feluri de obiceiuri din aceste sărbători, și, te-a ferit sfântul să dau de așa ceva. Nu se pomenește, nu se știe nimic. Abia anul acesta [1913], s'a făcut o încercare cu *sorcova* de niște copilași, ca o slabă imitație din orașul Drăgășani, care nu-i departe decât de vreo 7 km... Lucruri triste, dar adevărate».

2. Voronca. *Dătinile și credințele poporului român*, p. 57.

3. Împărt. de d-l I. Preutescu, com. Bălțatești, jud. Neamț : «Luni, înaintea Crăciunului, este iarmaroc la noi, la Tg.-Neamț. Aici oamenii vând vite, porci și se pregătesc cu cele trebuitoare pentru sărbători, cumpărându-și făină, untdelemn, *lumânări* și altele. Acum cumpără haine și le scot pe cele tocmită [la croitori]».

CAPITOLUL II.

TURTELE SI COLACII.

O grijă de samă a gospodinelor, în preajma Crăciunului, este făcutul *turtelor* și al *colacilor* pentru ziua de ajun.

Turtele se fac din făină de grâu «cernută cu sâta cea deasa». Făina se cumpără din târg, ori o are gospodina măcinată din grâul său, la moara satului. Făina se moaie în apă călduță și se sară. Aluatul, — numit prin părțile jud. Tecuciu mai ales *pane*, — nu se dospește.

Din aluatul bine frământat, se rup bucățele, una câte una, se frământă din nou și apoi *se întinde*, — se lățește, se turtește, — cu *sucitorul* sau *ciucitorul*, un băț rotund și neted, cu care, apăsând cu încetul peste aluat, întinde și subțiază prefăcându-l într'o foaie rotundă, mare cât o farfurie sau mai mare încă.

După ce foaia sau *turta* s'a subțiat în de-ajuns, se ia binișor, ca să nu se rupă și se pune pe *plită*, — tuciul sobei de tinicheă, pe o *tablă*, — tinicheă, — așezată pe jaratec sau pe *șerul plugului* pus asemenea în foc, ca să se coacă turta. De pe turtă încep să se ridice un fel de beșici cari îndată se rumenesc sau se ard, lucru care face ca turtele să aibă un gust plăcut. După ce foaia de turtă s'a ruminit pe o parte, se întoarce și pe cealaltă, ca să se coacă. În urmă, turtele se pun *clit*, adică una peste alta, pe sobă sau pe poliță, ca să se usuce pe deplin.

Întâia turtă pe care gospodina o face, se numește *turta-vacii*. Ea se coace tocmai la *Bobotează*, când se dă vacii odată cu târâțele ca s'o mănânce, având gospodina credință că în chipul acesta vaca sa va fi lăptoasă¹.

Turtele se mai numesc și *scutecele* sau *pelincele*, — *pelincuțele*,

1. Dat. Rom. din com. Jorăști, jud. Covurlui, împărt. de Păr. I. C. Beldie.

Domnului, — închipuind, după credința poporului, pe cele ce au slujit la nașterea pruncului Hristos.

Colacii se pregătesc fie pentru colindători, numindu-se prin unele părți și *colindete*, fie pentru masa ajunului, fie pentru pome-

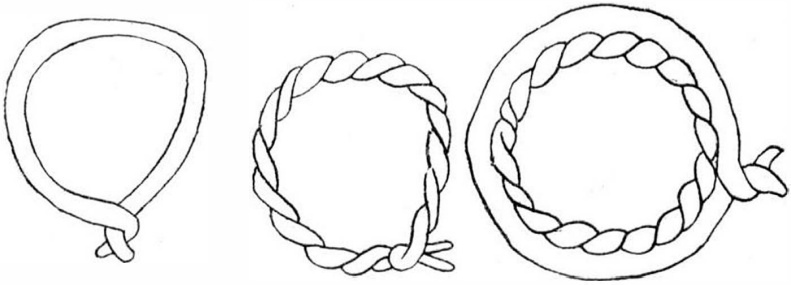

Fig. 1.

nirea morților. După ce *pânea* pentru colaci se plămădește, — în anii din urmă numai cu *plămadă* făcută din *drojdii de vin*, numită și *drojdii*, — după ce se frământă și se lasă ca *să răsară*, adică să înceapă a *crește*, obișnuit pe cuptor la căldură, învelind covata cu blâni, după ce pânea se ferește ca nu cumva frigul să o «dea'napoi» din *crescut*, se frământă din nou pe masă, și cu mâinile, rupându-se bucăți-bucăți, se prefăce în *vițe* groase ca degetul, din cari se împletesc *covrigii*, — cei dintr'o singură viță, — *colăceii* din două vițe și *colacii*, din două vițe împletite și încunjurate cu o altă viță (fig. 1) ¹.

Obișnuit *covrigii* se vor da colindătorilor mărunți, cu *colăceii* se vor răsplăti colindătorii cei mai mulți, iar *colacii* se vor da flăcăilor, colindătorilor neamuri, vor împodobii masa de ajun și se vor da de pomană.

Gospodinele nevoiașe, după cum vom vedeà, vor înlocui atât turtele cât și *colacii*, prin felii sau bucăți de pâne din târg.

Prin Bucovina, se fac colaci «rotunzi ca soarele și ca luna» ².

De aluatul de Crăciun se țin o sumă de credințe și datine.

Aluatul, din care cu nici un chip nu se împrumută, este dospit ca să se ouă *găinile* și să fie sănătoase peste vară, iar *vitele* să se *plodească*, adică să fete. Unele gospodine se feresc chiar de vecinele lor cari vin într'adins ca să poată *ciupi* câteva fărâmturi de aluat,

1. Vezi și *Industria Casnică la Români*, p. 196—7.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 362.

ca să ia sporul și mana *vacilor* dela acea casă. Dacă o femeie poate lua aluat dospit dela trei case, dacă dintr'însul face o pâne și dacă o mânăncă apoi cu toți ai casei sale, fără să piardă o fărâmură măcar din acea pâne, se crede că acea femeie va avea *cloște* multe, cari vor cloci bine și vor scoate pui mulți, de cari *ulii* nu se va putea atinge ¹.

Dacă se păstrează acest aluat pentru mai târziu, el se poate folosi pentru tămăduirea vitelor bolnave de *deochin* ².

Prin unele părți, gospodinele pun câte un copil de ieu cu gura de nouă ori din aluat, ținând mâinile la spate. Din aceste nouă mușcături se face un *dodomete* care se coace între sobă și care, sub numele de *aluat dela Crăciun*, se întrebuițează pentru diferite boli de stomac la oameni și la dobitoace.

Prin alte părți, *aluatul dela Crăciun* se face în seara Crăciunului. Unele băbărese adună și muguri de *prun* roșior, *măr* dulce, *alun*, *viță*, *gorun* și *cireș*, îi descântă și îi păstrează peste an, pentru *de mânăncături*, tot o boală de stomac ³.

Prin Bucovina, femeile fac un *creciun*, un colac în chip de 8, care se păstrează până primăvara, când se afumă și se tămăie boii și plugul înaintea pornitului la arat. Acest creciun se pune atunci în bârsa plugului și când plugarii ajung la țarină, îl mânăncă ⁴.

După ce pânea se dă în cuptor, femeile pun un *cărbune* stins deasupra jaratecului. Dacă acest cărbune se aprinde îndată, se crede că peste vară popușoi vor fi buni, și anume vor rodi bine cei sămănați mai în frunte, adică mai timpuriu; dacă se va aprinde mai târziu, vor fi buni popușoi sămănați mai la urmă; tot astfel se judecă și pentru cei mijlocii.

În sfârșit, alte gospodine, după ce dau pânea în cuptor, noaptea, până a nu răsări soarele, merg în *grădină* cu lopata ridicată și strigă :

— Cum e cuptorul și lopata plină de pâne, așa să fie copacii, — pomii, — plini de poame ⁵.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 47.

2. Dat. și cred. Rom. din com. Zlatarei, jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira, înv.

3. *Șezătoarea*, IV, p. 24.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 167.

5. *Ibidem*, p. 48.

CAPITOLUL III.

MOȘ-AJUNUL.

În seara de 23 spre 24 Decembrie¹, după miezul nopții și până la ziuă, se obișnuște, prin unele părți din Ardeal și Țară-Românească, să meargă cetele de copii, alcătuite din doi, trei, patru, și câte odată și mai mulți inși, din casă în casă, cu *colinda*, *moș-ajunul*, *buna-dimineața*², *colindișul*, sau *buna dimineața la moș-ajun*.

1. Culegere din jud. Romanai, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu: În seara de 23 — 24 [Decembrie], copiii se duc cu *colinda* sau *moș-ajunul*. Mergând la fiecare casă urează «Bună dimineața...» și spre bucuria lor primesc *colindete*.

2. *Albina*, I, p. 386—7: «În noaptea de 23 spre 24 Decembrie copiii umblă cu *buna-dimineața*. Cu o săptămână mai înainte ei încep a se pregăti. Așa încep a-și face bețe, ciopliind câte un lemn; și dacă-i întrebă ce fac, îți răspund veseli:

— Imi fac măciucă pentru buna-dimineața!

Asemenea pun pe foc pe mamele lor ca să le facă trăiști, în cari să pună ce vor căpăta în acea noapte. Cu câtă dragoste fac ei ce le zic părinții, numai ca să-i lase să se ducă cu buna-dimineața.

Îndată ce s'a lasat sec de postul Crăciunului, ei încep a-și căuta tovarăși, formând cete dela 10—20 copii, iar în noaptea ajunului se adună toți la o casă unde șed până după miezul nopții, spunând la basme și ghicitori, și după aceea o ieau din casă în casă zicând:

— *Buna dimineața la moș-ajun!*

Stăpânii casei le dau *nuci*, *prune* și *covrigi*. Așa, până la ziuă cuturea tot satul și se întorc acasă cu traistele pline.

C. Sandu-Aldea, *Două neamuri*, București 1906, p. 171—3: «În aceste, Sărbătorile Crăciunului se apropiau. Băieții se prinseseră tovarăși pentru colind și pentru *pluguleț*. Flăcâii puneau la cale *Brezuia* și se prinseseră și ei tovarăși pentru colind, căci prin partea locului băieții colindă la orice fereastră de rumân, dar flăcâii intră numai în casele unde sunt flăcâi și fete...»

Ajunul Crăciunului sosi. De noapte, tare de noapte, începură a fierbe băieții. Li vedeai curgând pe ulița cete-cete, cu saculețele pe după gât, cu

Prin jud. Muscel se zice că umblă cu *colindețele* ¹.

Prin unele părți din jud. Prahova, aceasta se face în seara de 22 Decembrie : «Copiii dela etatea de șapte până la treisprezece ani se întrunesc la unul din hanurile mari ale comunei, cam de obicei în unul din acelea unde se face hora. Aci dă fiecare câte 5, 10, 15 bani, după putere și fac o sumă, pe care o dau cârciumarului, ca să le dea lăutarii, să le cânte și ei să joace.

În această sară nu vine nimeni la han decât numai copiii.

Petrecerea lor ține până la 12 sau 1 noaptea, când se împart în grupuri câte 5 sau 6, sub conducerea unuia mai mare dintre ei. Pleacă toți în toate părțile, strigând pe la ferestrele locuitorilor :

— *Buna dimineața la moș-ajun !*

Stăpânul casei iese și le dă *covrigi, mere, nuci* sau *colindețe*, cari sunt singura răsplată a umbletului lor ².

Obișnuit copiii au trăistuțe sau *săcui* în gât sau bețe în mână, pentru ca să se apere de câni și să se sprijine la alunecușuri.

Prin Banat și prin unele părți din Ardeal, copiii cari merg cu colindul, se numesc *pițerei* sau *pițerei* ; împărțiți pe cete sub conducerea unui vătav de ceată, ei umblă prin sat dela casă la casă, poftind ziua lui Ajun cu adausul : «că-i mai bună a lui Crăciun.» Pițerii pot umblă slobozi prin casele oamenilor, căci după credința poporului ei sunt purtători de noroc și fericire. De cum intră în

bețe în mâni. Intrau în curți și câni tabărau pe ei. Ei se apărau cum puteau mai bine, se apropiau de ferești și strigau cu glasuri subțirele :

— *Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș-ajun !*

Iar femeile ieșiau în pragul caselor, cu sufletul vesel de bucuria darurilor, cu șorțurile pline de mere, de nuci și de covrigi.

Uneori se întâlneau cete vrăjmașe. Cei mai slabi stăteau de se socotiau ce-i de făcut : să dea piept, ori s'o tullească la fugă și să-și scape nucile strânse cu atâta alergătura.

Iar când se luminase de ziua, alt rând de vestitori ai Crăciunului ieși de prin case. Erau copilașii de câte trei, patru, mult cinci ani, cari plânseseră le mamele lor, să le facă și lor săculețe spre a strigă și ei. Și îi vedeai mergând domol, ținându-se de mână, cu câte un frațior mai mare, care-i apăra de câni. Și glasul lor răsuna subțire și sfios pe la ferestre.

1. C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, p. 95.

2. Culegere din Predeal de d-l V. Gavril și împart. de d-l Șt. St. Tuțescu.

vreo casă, e datina ca pițerii să scormone focul din vatră cu bețele ce poartă în mâni și cari se numesc *colinde* ¹.

Prin Munții-apuseni, în zorii zilei de Ajun, copii dela 12 la 14 ani, formați în cete dela 5 la 40 de inși, pornesc în strigări a colindă pe la case. Intrând ei zic, în rotacismul lor :

— *Bur ajurul lui Crăciur !*

iar ieșind :

— *Noi ieșim, Dumnezeu intră !*

Ei se numesc *pițarei* și colindă până seara ².

Prin unele părți din jud. Gorj, mamele pun copiilor în săcuț, la pornire, *nuci* și *mere*, pe care copiii în parte le mănâncă, iar rămășița o păstrează, căci aceste nuci și mere purtate de colindători, descântându-le și dându-le să le mănânce femeile cari nu fac *copii*, se crede că vor naște nu după mulți ani.

Aceste nuci și mere, precum și colacii pe cari copiii îi strâng în această noapte, se dau *vacilor* spre a fătă *viței* mulți, — cât de mulți sunt și *pițărăii*, — nume ce-l poartă atât copiii cât și colacii pe cari cetașii îi dobândesc în schimbul urării lor.

Dela acest nume, și această datină a umblatului se numește «*în pițărăi*», iar ajunul Crăciunului mai poartă și numele de «*în ziua de pițărăi*».

Prin jud. Muscel, în noaptea de către Ajun, tineretul se adună la o casă, *bagă* lăutari sau cântă unul din fluiet și aici se pun pe *sberguială* și petrecere până la miezul nopții, când pornesc spre capul satului, de unde ieau casele de-a rândul strigând :

— *Buna dimineața la moș-ajun !*

Gasda le dă *colindeți* : covriși, colăcei, poame, iar câte odată și câte un păhărel de vin. Unii gospodari îi bagă în casă și îi pun

1. Sim. Măngiaca, *Calendar pe 1882*, p. 9—10.

2. Frâncu, Candrea, *Românii din Munții-apuseni*, p. 141—2. — Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 52 : «*Ziua dinaintea Crăciunului o numesc oamenii [din Țara-Românească] Ajun sau Pițerei. În această zi se adună la capul satului toți copiii de ambele sexe, mic și mare, până la vârsta de 15 ani, pentru a se duce apoi prin tot satul din casă în casă și a lua colaci, un fel de pâne mică, făcută de țarance, colaci cari se numesc și ei câte odată pițerei. Pițerei se numesc și copiii cari umblă după colaci. În alte comune, cuvântul Pițerei însemnează mai special copiii cari merg în ziua Ajunului după colaci, sau obiceiul de a adună colaci. Câte odată Pițerei = ajunul. În com. Peșticani, Pițerii se numesc și Moștenitori, iar în com. Stoloveni Colindeți.*».

să scociorască cu ciomegile în foc, ca să aibă noroc la *cloștele* cu pui. După aceasta strigă de trei ori «Buna dimineață la Ajun».

Dimineața și ziua umblă cu colindișul copii mai mărunți ¹.

Prin unele părți din Oltenia, copiii își mai fac și un *steag* alcătuit dintr'o prăjină lungă, împiestrițată la fum cum vom vedea, în vârful căreia leagă o basmă, două sau trei, cari au un *ban de argint*, câteva fire de *busuioc* și puțină *tămâie*, închipuind darurile pe cari magii le-au adus la ieslele în cari s'a născut Mântuitorul.

La fiecare casă, urarea este aceasta :

— Buna dimineața la moș-ajun !
Că-i într'un ceas bun !

În acest timp, unul din casă iese afară cu o farfurie pe care sunt grăunțe de *grâu*, *fasole* și *porumb*, din cari colindătorii luând câte puțin, aruncă prin casă ; aruncând cu grăunțele, pe rând, în sus urează astfel :

Grâul atât,
Spicul atât,
Pita cât masa,
Fuioarele
Cât *râștitoarele* ².

Mănușele
Cât mătușele !
Ce-i afară, să izvorască,
Stăpâni să stăpânească
Sănătoși ³.

Prin unele părți din Țara-Românească, urarea cântată este aceasta :

Buna dimineață la moș-ajun,
Ne dați
Ori nu ne dați ?

sau, cu muzica d-lui Al. Podoleanu, pe două voci ⁴ :

Allegretto

Bu-nă-di-mi-nea-ța la Moș-A-jun Ne dați ori nu ne dați? Ne dați, ori nu ne dați, ne dați, ne dați?

sau :

Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș Crăciun,
Ne dați, ne dați, ori nu ne dați?
Ne dați, ne dați, ori nu ne dați ?

1. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 95.

2. Râșchitoarele pentru jurebii.

3. *Albina*, I, p. 297—8.

4. *Idem*, XII, p. 292.

sau :

Buna dimineata,
Dați-ne *colindeața* !
Buna dimineata la moș ajun,
Dați-ne un colac bun !¹

Prin jud. Ialomița, pe-alocuri, în loc de «Buna dimineata la moș-ajun, colindătorii, prescurtând, zic :

Neațaluș,
Neațaluș,
Ne dai, lele, ne dai ?

Mai demult, tot prin această parte, spun bătrânii că se zicea și :

Mă chitii,
Mă chitii
După sac,
Dă-mi, babo, colacul
Și *bornacul*,
Să mă duc la altă casă
Unde-i fata mai frumoasă !

după care ieșea gazda și dădea colindătorilor nuci, *bornaci*, — un fel de colaci mici, covrigi ori bani ².

Prin satele bulgărești din Ialomița, locuite în întregime sau numai în parte de Bulgari, copiii umblă cu «Buna dimineata» în ziua de ajun, de îndată ce trece soarele de amiază, și până seara, strigând cât pot mai tare :

Hoța 'n boța coladele,
Dăi, babo, cravaicele,

după care primesc dela gazdă nuci ori colaci, făcuți în acest scop» ³.

Prin Banat, feciorandrii colindători, ajungând înaintea casei, cântă în cor :

Buna ziua lui ajun,
Că-i mai bună a lui Crăciun !
Câți miei,
Câți purcei,
Fug copiii după ei.
Cârnați,
Cârnați,

Ieși, gazdă, de ne dați.
Lopociță,
Lopociță,
Ieși, gazdă că ni-s d'o viță.
Covrig,
Covrig,
Ieși, gazdă, că ni-i frig!

1. G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, p. 11.

2. Dat. Rom. din com. Urziceni, împărt. de d-l Dobre Ștefănescu.

3. *Albina*, III, p. 340—1.

După ce primesc *cârnați*, *slănină* sau bani, colindătorii mai strigă :

Cătă trestie la gazda *pră* casă,
Atâția gologani *pră* masă !

Și apoi pleacă de-acolo ¹.

Prin părțile de miază-noapte ale Olteniei, copiii se scoală cu noaptea'n cap «și se duc la *biserică*, unde bat *toaca* toți cei cari știu să o mănuească mai bine, și o bat și strigă 'n gura mare :

Hă, hă, hăăă ! Buna ziua lui moș-ajun,
Că-i mai bună a lui Crăciun,
Dimineața într'un ceas bun,
C'un cârnaț și-un colac bun !

Când se vede că s'a strâns tot satul, adică copiii dela cinci ani, până la flăcăii și fetele de optsprezece ani, se alege un vătav, care se chiamă *vătrai*. Se chiamă «vătrai», fiindcă el intră întâiu în casa omului și *bodicăie* cu *colinda* în foc, unde găsește câte un *dovlele*, — *bostan*, — îl iea și dă la tovarășii lui ceilalți, cari au grijă să nu se certe pițărăii.

Când pițărăii au venit la casa omului, omul îi bagă în curte pe toți și scoate o *coșovaică*, — coajă de dovleac, — cu semințe de cânepă, in, porumb, grâu, semințe de dovleac și i le dă vătraiului. Vătraiul iea cu mâna, aruncă în toate părțile, pe casă, *pimniți* și zice :

Să crească,
Să înmulțească,
La mulți ani ea să înflorească !

Câte cuie pe casă,
Atâția galbeni pe masă,
La anul și la mulți ani !

Atunci omul iese cu desăgii și le dă la toți pe rând *pițărâi*. Pițărâi se dă : *covrigi*, *simigi*, *boabe* fierte, *pere*, *mere*, *colivă*, *țuică* fiartă, *vin* și altele.

Și așa [se urmează] până seara, când toți *pițărăii* vin rebegeți de frig acasă, dar veseli că vin cu sacul plin » ².

Prin unele părți, *colindețele* se mai numesc și *bolindețe*, frământându-se și cocându-se în noaptea Ajunului ³.

Urațiile moș-ajunului sunt adeseori parodiate, nu însă la ferestrele celor ce strigă «mai la ziuă», —vrând prin aceasta să înțeleagă

1. Culegere de d-l Al. Țânțaru.

2. Dat. Rom. din com. Vâlcelele-din-Topoști, jud. Gorj, împart. de d-l I. I. Ciuncanu.

3. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 10.

colindătorii că nu sunt primiți la acea casă, — ci cu alte prilejuri. Numai copiii mici o fac, fără știință chiar și la fereastă.

Iată câteva din aceste parodii :

Intâia :

Buna dimineața la moș-ajun !
Ne dai, ori nu ne dai ?
Dă-mi un covrig,
Că mor de frig;
Dă-mi o nucă,

Că mă dau cu capul de-o ulucă ;
Dă-mi o pară,
Că mă dau cu capul de scară ;
Dă-mi un măr,
Că mă trag de păr ;

A doua :

Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș-Crăciun,
Dați-ne câte un covrig,
Că tremurăm de frig;
Dați-ne câte-o nucă,
Că vă dăm de ulucă ;
Dați-ne câte-un măr,
Că vă luăm de păr ;

Dați-ne câte-o pară,
Că vă lovim de scară ;
Dați-ne câte-un șoric,
Că noi nu plecăm d'aici ;
Dați-ne măcar parale,
Că luăm ușa'n spinare ;
Ne dați, ne dați, ori nu ne dați,
Că de noi nu vă scăpați !¹

Și a treia :

Buna dimineața la moș-ajun,
Intr'un ceas bun.
Dă-mi un covrig,
Că nu mai pot de frig ;
Dă-mi un măr,
Că mă ieau cu mânilor de păr ;
Dă-mi o pară,

C'am înghețat de-aseară ;
Dă-mi o nucă,
Că mă dau cu capul de ulucă ;
Dă-mi o pară,
Că nu mai plecăm de-aicea,
La anul
Și la mulți ani!²

1. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 12. — Vezi și N. Păsculescu, *Lit. pop. rom.*, p. 5.

2. N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 5. — M. Lungeanu, *În sărbători*, București 1910, p. 14—5 : «Iar în prag iese Simena, fata cea mare a lui Stancu Lupu, coboară repede treptele cu ciurul ținut pe șold și merge înaintea copilașilor, cari abia pot pași prin zăpada năvălitoasă.

— Olileo! Mâncă-v'ar lelea de *burduși*! Veniți încoa, să vă dea lelea pânica și câte un măr.

Copiii se fac roată'n jurul ei, tremurând de gerul aspru al dimineții.

— Să strigați întâiu și-apoi vă dau !

Mititeii se uită unii la alții și-și șterg nasurile cu mânecel zezghiușilor.

— Ei, începeți odată «Buna dimineața la moș-ajun !», îi îndeamnă ea. Și copiii prind curaj :

— 'Mneața la *mos-ajun* !
Ne dați câte-un *covrig*
Că *mulim* de *frig* ;

Prin unele părți de jos ale Olteniei se pare că datina de a umbla cu moș-ajunul în dimineața Ajunului, s'a contopit cu o altă datină care se practică mai demult în chip de sine stătător, care se numia «în colindeți» și pe care vom vedea-o într'alt capitol. Astăzi, prin aceste părți, cererea colindeților se face la fereastă și dacă gazda primește cârdul de colindători, aceștia intră în casă și zic :

Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș-ajun !
Boi, vaci,

Cai, oi și porci,
Sănătate,
Bogățate,
Că-i mai bună decât toate,

sau această urătură mai lungă, având în cuprins adause părți din colindele obișnuite :

Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș Crăciun !
Ne dați, ne dați, ori nu ne dați !
Iar acum, boierii bogăți,
Dela noi acum aflați
Că s'a născut mântuitor
In palatul ¹ boilor
Èrou eroilor (*sic*)
De maică-sa însoțit

Isus Hristos *cormăncit*.
Sculați, sculați, sculați,
De vă'mbrăcați,
Căci lumina, ia' o, vine.
Să vă mai cântăm odată
Pentru ziua luminoasă ;
Ne dați, ne dați.
Ori nu ne dați !²

Stăpâna casei, punând colindătorii la rând, le dă la fiecare «câte un *colindete* care e mai *gheros*».

Dacă cei din casă nu răspund, colindătorii adaugă :

Mărăcine la fereastă,
Inima să te lovească,
Cu copii și cu nevestă ³

sau alte cuvinte de ocară.

Ne dați câte-un *mâl*,
Că ne luăm de *pâl* !

Simina râde de se prăpădește. Stă așa plecată, le dă câte o bucățică de pâne, câte un măr crețesc, îi sarută pe toți, întrebând în parte de fiecare :

— Da tu al cui ești ?

Se uită după ei mult, le mai strigă'n urmă și iar râde când vede pe câte unul căzând mototol în zăpada».

1. *Ieslea*.

2. Șt. St. Tuțescu, *Colinde din popor*, Craiova 1909, p. 5—6.

Ibidem, p. 7.

CAPITOLUL IV.

ICOANA.

Prin unele părți este obiceiul ca în ziua de Ajunul Crăciunului, băieții, dar mai cu samă cântăreții bisericești ¹ *să umble cu icoana*, — o icoană pe care este zugrăvită nașterea lui Isus Hristos în mijlocul staulului.

Intrând în casă, fără a zice alte vorbe, unul din băieții așează marginea de jos a icoanei pe piept, ținând-o cu mâinile de cele două colțuri de sus, după care încep să cânte troparul Nașterii Mântuitorului.

«Nașterea ta Hristoase, Dumnezeuul nostru, răsărit-a lumii lumina conștiinței, că întru dânsa cei ce slujiau stelelor, dela stea s'au învățat să se închine ție, Soarelui dreptății, și să te cunoască pe tine Răsăritul cel de sus, Doamne, mărire ție!

Fecioara astăzi pe cel mai presus de ființă naște și pământul

1. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 95: «In ziua de ajun, țârcovnicii umbla cu *Crăciunul*, icoana care închipuie Nașterea Mântuitorului, cântând cunoscutul imn: Nașterea ta Hristoase, Dumnezeui nostru..., iar toți cei din casă sărută icoana. Li se dau bani, covrigi, și *colindete*». — M. Lungeanu, *op. cit.*, p. 19—20: «... și zărește pe dascalul Marin urmat de o droaie de copii cari încep încă de pe trepte cântecul: Nașterea ta Hristoase...» Dascalul își scoate căciula, se ploconește și zice gazdei:

— «La mulți ani, logofete!...

[Gaza,] după ce a sărutat sfânta icoană cu chipul Nașterii Domnului în iesla dobitoacelor și a dat dascalului o bănuța neschimbată, [pornește vorba de una și de alta; apoi:]

— Stai, că nu pleci d-ta așa ușor dela mine. Ce Dumnezeu! Odată pe an doar vii la noi cu icoana!

Și strigându-și fata:

— Simino, tată, chiama copilașii aștia dincolo, și vezi de le da ceva calduț, c'or fi înghețat *jeliții* (sărăcuții, vrednicii de jale); iar pentru noi scoate un borcănaș de *țuică* din butoiul al mic, ferbe-o și fa-o tu cum știi mai bine, cu piper și zahar, că noi o să mai *tâinim* nițel de-le noastre...»

peștera celui neapropiat aduce, îngerii cu păzitorii slavoslovesc și maghii cu steaua călătorească, că pentru noi s'a născut prunc tânăr, Dumnezeu cel mai înainte de veci»¹.

Această datină nu este decât o înfățișare a «umblării cu ajunul» al preotului, care, neputând colinda într'o singură zi prin cele mai îndepărtate cătune ale parohiei sale, trimite în locu-i cântăreții dela biserică și, la nevoie, chiar oameni, — feciori mai ales, — străini de biserică².

1. Culegere din Tg.-Ocna.—G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 10.

2. Prin 1912 mi se pare, lupta politică dintr'un sat tutovean aducea la prefectură o plângere împotriva unui preot : că nu-și îngrijește poporul cum trebuie. Ca dovadă se scria că într'o cătună trimisese dascalul cu icoana, în loc să «umblă» el. Firește eră lipsa de vreme care-l făcea pe preot să-și trimită dascalul cu icoana Ajunului.

CAPITOLUL V.

SFINȚIREA MESEI DE AJUN.

Când cocoșul vestește miezul nopții, spre Ajun, gospodinele se scoală ca să *moaie turtele*. Clitul de turte se scoboară dela locul de unde fusese pus ca să se usuce și să fie ferit de ochii și mânilor copiilor, se ieau câte 3 — 4 turte, se rup în două ori în patru bucăți și se moaie într'o apă călduță în care s'a topit *zabâr* și apoi se așează pe fundul unei farfurii. Peste acest strat de turte se presară zahăr pisat, amestecat cu miez de *nucă*, asemenea pisat, sau numai *jolfă*, *julfă*, *jofă* sau *juflă*¹ de sămânță de cânepă.

Unele gospodine îndulcesc apa cu *miere*².

Pe la târg sau chiar și prin sate, frunțașii adaugă și *apă de flori*, *migdale* și alte «bunătăți» frumos mirositoare.

Peste acest strat se pune un alt rând de turte muiate, și iarăș julfă sau miezul de nucă, și astfel se urmează până se umple blidul, peste care se presară zaharul sau miezul de nucă; alte ori, turtele se ung cu miere, căci deasupra nu se pune niciodată julfă.

Gospodinele cari, din pricina nevoiilor, nu au turte, taie felii de pâine de târg și le îndulcesc în apă cu zahăr, punându-le apoi pe farfurii în locul turtelor, căci ajun fără turte sau «turte-rupte» n'ar sta frumos pentru cinstea casei.

Când lucrul acesta este isprăvit, femeia merge în «casa cea mare» sau în «casa de dincolo»,—odaia care este păstrată curată,— așează pe masa de sub icoană cea mai frumoasă față de masă pe care o are, iar pe mijlocul ei pune o sticlă de vin roșu, *pröbir*³, iar la lipsă alb. La dreapta sticlei pune o farfurie cu turte, iar în cea-

1. Culegere din jud. Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună. — Pentru chipul cum se pregătește jolfă, vezi *Industria casnică la Români*, p. 244.

2. *Șezătoarea*, VII, p. 35. — *Albina*, I, p. 391.

3. Pröfir, roșcat, amestec din alb și roșu sau colorat din pricina vasului care în anul trecut a păstrat vin roșu.

laltă parte o farfurie, jumătate cu *bob făcălit* sau *făcăluit*, — *sleit*, după cum se spune prin Muntenia, — cu ceapă prăjită pe deasupra, iar cealaltă jumătate este plină cu *perje* fierte. În cele patru *cornuri* sau colțuri ale mesei se așează câte un *colac*, iar în lipsă, câte un sfert de pâne. Între colacii din dreapta se pune câte un *fuior de cănepă*, bine periat, zicând unii că acesta este barba lui *Moș-Crăciun*; adevărat, e un mic plocon preotului; prin alte părți, «fuiorul popii» se dă de obicei în ajunul *Bobotezei* ¹.

Prin jud. Neamț, gospodinele pregătesc, pentru masa preotului, *borș cu mazere*, *plachie cu righi*, — *bribi*, *brighi*, — *găluște*, salată de masline cu *oțet* și *ceapă*, *pere* fierte, *tocmagi* cu zahăr, *grâu* îndulcit cu *miere*, ș. a. ².

Prin jud. Suceava, se pun pe masă cele mai bune bucate de sec. «Nimeni n'are voie să descopere masa până nu intră preotul pe ușă. Tot așa n'are dreptul să guste din masă, căci se crede că unul care ar face acest lucru, ar face *bube*. Preotul cântă și apoi stă pe laiță după ce blagoslovește întreaga masă. Iea și gustă din fiecare fel de mâncare. Bărbatul destupă sticla cu vin și cinstește pe preot. Protul face urările cuvenite în legătură cu venirea sărbătorilor. De-i glumeț, mai spune câte o glumă; gustă din masă și cei ai casei, și ceea ce le-a rămas, dau și la alți megieși, ca Dumnezeu să primească» ³.

În acest timp, afară arde cățuia cu tămâie.

Ca plată preotul ia gologanii pe cari îi găsește sub fața de masă, pe cornul mesei din față și din dreapta, cei doi colaci din dreapta precum și o parte din vinul din sticlă. Dascalii poartă pe umăr dășagii cu colaci, ajutându-se la aceasta și de alți oameni din sat sau ucenici dela străină ⁴.

Prin Bucovina se pune pe masă *grâu* fiert, crezându-se că datina a rămas de când *Maica Domnului* și cu *Isus Hristos* au binecuvântat grâul sămănătorului ce le-a arătat drumul spre Egipt ⁵, când Jidovii lui Irod căutau prunci :

De doi ani și mai în jos,
Ca s'omoare pe Hristos.

1. Dat. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Dat. Rom. din com. Balțatești, împart. de d-l I. I. Preutescu.

3. Dat. Rom. din com. Căndești, împart. de d-l A. Moisei.

4. Dat. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 87.

6. Voronca, *op. cit.*, p. 56.

Fetele pun repede sub prag câte o *spelcă*, — ac de păr, — ca să treacă preotul peste dânsa. După ce va trece, fata va lua-o și va pune-o în cap, va dormi noaptea cu dânsa și astfel își va visa viitorul soț.

Alte fete pun grâu pe patul unde va sta preotul, ca să se mărite în cășlegile viitoare ¹.

Alte fete roagă neapărat, prin mamele lor, pe preot să stea cât de puțin pe laiță și să guste din masă; altfel nu vin *peșitorii* de grabă.

După ce iese preotul și cărdul de copii din casă, gospodinele mătură numai decât casa, ca să fie ferită de *purici* peste vară ².

Unele femei pun câteva grăunțe sub așternutul unui pat, unde va șede preotul, ca să-i stea *cloștele* pe ouă. Preoții știu acest lucru, stau puțin pe pat, căci dacă nu stau, femeile îi pândesc pe furiș și-i petrec afară cu cociorva pe la spate, așezându-se apoi dânsule pe locul unde trebuia să șadă preoții ³.

Datina de a umbla preotul cu Ajunul, ca să sfințească masa și să vestească enoriașilor Nașterea Domnului, este, de bună samă, foarte veche. Diaconul Paul de Aleppo, notarul și însoțitorul patriarhului Macarie al Antiohiei, călătorind în țerile noastre pe aproape de jumătatea veacului XVII, înseamnă următoarele: «e de observat că în această țară se obișnuiește în seara despre Nașterea lui Hristos, ca toți preoții din diferite târguri, însoțiți de sârmani, de ceteți și de coriști, să se ducă în cărduri, purtând icoane și să umble prin norod toată noaptea, vizitând casele boierilor și urându-le bucurie. Astfel umblă ei toată noaptea, cântând Nașterea lui Hristos».

Că nu-i vorba de colindul de seară al tineretului, ci de vestirea Nașterii și sfințirea mesei, dovedesc șirele următoare, cari într'adevăr ne vorbesc despre colindători: «Tot asemenea făceau lăutarii, toboșarii, flautiștii, colindând în cete toată noaptea următoare cu lanterne pe la casele boierilor celor mari» ⁴.

Fiindcă de obicei prin cele mai multe părți *poporul*, adică parohia unui preot, este foarte mare, foarte răspândită, preotul por-

1. C. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, p. 105.

2. Dat. și cred. Rom. din com. Căndești, jud. Suceava, împart. de d-l Al. Moisei. — Voronca, *op. cit.*, p. 46.

3. *Șezătoarea*, III, p. 50.

4. *Arh. ist. Rom.*, 1865, p. 89.

nește cu ajunul încă de cu noapte; poporării știu aceasta și se pregătesc ¹.

De pe la poartă preotul începe să cânte «Nașterea ta, Hristoase...»; intrând, dă tuturor celor din casă să sărute icoana.

La Românii de pe lângă Suceava și prin unele părți din Moldova, nu se face cina de seară ca în părțile Cernăuților, ci atunci se mănâncă, la venirea preotului. După ce a venit și a blagoslovit masa, cei din casă se așează la masă ².

Prin Bucovina, unele femei își învață copiii să zică atunci când aud pe preot cântând în casă, de câte trei ori: «găinile se ouă», cu credința că astfel găinile se vor ouă în șir tot anul.

Prin Ardeal, precum de pildă în Tomnatec, femeile *țipă*, — aruncă, — *foc* cu *cenușă* după preot, ca să nu-i mănânce *purecii* peste vară ³.

Alte gospodine ieau un linguroiu de *grâu* fiert și îndulcit cu miere, care se află pe masă, și aruncă de trei ori în pod, prinzând pe cel ce cade și păstrându-l până în ziua când se scot *albinele*. Atunci se iea acel grâu și se pune sub știubeie, zicând albinelor :

— Așa să fiți de roditoare și de cinstite, precum este grăul ⁴.

Cu acest *grâu* din ajunul Crăciunului și cu *aghiasmă* dela *Bobotează* se stropesc *grădinile* ca să rodească ⁵.

Indată după plecarea preotului, gazda, dând ceva turte celor din casă, pleacă prin vecini cu alte turte și bucate, spre a le da de pomană, pentru sufletul morților, pentru sănătatea celor vii și pentru rodul câmpului ⁶.

1. Cu privire la acest fapt : O femeie, care știă că preotul va veni cu ajunul de cu noapte pe la dânsa, s'a sculat tare de dimineață, s'a pregătit și a început sa tragă cu urechea prin vecini, sa audă dacă nu cumva s'apropie preotul. Când în sfârșit și preotul a ajuns la casa ei, femeia, spre a-și arăta grija cu care l-a așteptat, i-a zis :

— Veniși părinte ? Iată,
Câți câni latra,
Toți credeam că-i sfinția ta !

2. Voronca, *op. cit.*, p. 46.

3. *Ibidem*, p. 1202 ; v. și p. 46.

4. Marian, *Insectele*, p. 152.

5. *Gazeta săteanului*, VIII, p. 149.

6. *Albina*, I, p. 391.

CAPITOLUL VI.

DATINI SI CREDINȚE MĂRUNTE LA AJUN.

În afară de datinile și credințele cari s'au arătat și cari se vor mai arăta în capitolele următoare, ca legându-se de ziua Ajunului, rămân pe din afară o altă mulțime de datini și credințe mărunte, pe cari le dăm în cele ce urmează, întocmite într'un izvod după cum curg de obicei :

Prin jud. Romanați, în seara de 23—24 Decembrie, flăcării se duc pe la familiile cari au fete mari și le urează noroc și fericire la *măritiș* ¹.

Spre Ajunul Crăciunului este bine ca muncitorii de câmp să se gândească la *popușoi*, ca să-i viseze peste noapte. Cum îi vor visă, așa vor fi *popușoi* peste an ².

Pentru Ajunul Crăciunului gospodarii își strâng de prin sat toate lucrurile cari le aveau date cu împrumut, pentru ca sfintele sărbători să le găsească și pe dânsule acasă, căci altfel, se crede că ele vor plânge ³.

În ziua de Ajun, unele femei, și în deobște toți ai casei, când ies afară întâiu de dimineață, la înapoiere caută să iea câteva *surcele* în mână și când intră în casă, împarte *unul* câte *unul* prin casă și zic, ca și colindătorii :

Bună dimineața la Ajun,
Că-i mai bună a lui Crăciun !
Pui, vaci, oi, porcei, ș. a.
Sănătate
Bogătate,
Că-i mai bună decât toate !

Astfel zic și când se duc prin alte case.

1. Împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu.

2. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dólj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

3. Veronca. *op. cit.*, p. 50.

Aceste surcele se numesc *pui*. «Când cineva fură pui *de-aldeștea* în noaptea asta a Ajunului, atunci zice că-ți moare toată vara *boarăle*» ¹.

Unele femei se scoală înainte de răsăritul soarelui și aruncă spre răsărit mâncare *paserilor* de curte, socotind că făcând astfel, paserile nu le vor strică sămănăturile din grădină, la primăvară ². Alte femei, tot de dimineață, iau o poală de *paie* din stratul porcilor, cu ochii închiși, o duc în casă și se așează pe ea, ca să le stea peste vară *cloștile* la clocit ³.

Gospodarii, tot înainte de răsăritul soarelui, se scoală și pun mâna pe toate lucrurile din ogradă : car, plug, coasă, sapă și celelalte, ca să-i fie drag să se folosească de dânsle la munca țarinei, când va veni rândul fiecărui lucru ⁴. Tot astfel fac și femeile : împung cu acul de câteva ori, răsucesc câteva fire în furcă, înmoadă câteva ațe și altele, ca să aibă spor peste an. Alte gospodine însă, spun că nu-i bine să se împungă cu acul în această zi, căci dacă ar face una ca aceasta, insecta numită *prunar* sau *burghiaș* ar împunge *prunche* și *cireșele*, făcându-le astfel să se ofilească și să cadă înainte de coacere ⁵.

De acum încolo până după trecerea sărbătorilor, vreme de două săptămâni, fiecare este dator să se înțeleagă și să trăască bine cu cei din preajma sa. Cine caută sfadă, va fi ocărit din această pricină în toată curgerea anului ⁶. Cel ce va lovi cu pumnul sau cu palma, va face atâtea *buboaie* câți pumni a dat, și atâtea *râni* câte palme a dat ⁷.

În vasul cu apă, din care căsenii urmează să-și toarne pentru spălat, se pun *nuci*, ca să fie oamenii sănătoși peste an ⁸. Alți gospodari pun o *potcoavă* în cofa cu apă și după această potcoavă beau apă și adapă vitele, ca să fie cu toții sănătoși și tari ca fierul ⁹.

1. Dat. și cred. Rom. din com. Boureni, jud. Dolj, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 420.

3. Dat. și cred. Rom. din com. Zlatărei, jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira.

4. Dat. și cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. Marian, *Insectele*, p. 87.

6. Voronca, *op. cit.*, p. 52 și 693.

7. *Șezătoarea*, VI, p. 23.

8. Dat. și cred. Rom. din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

9. Voronca, *op. cit.*, p. 51.

Femeile pun o *piatră* în cuptor, unde o lasă să stea până în noaptea de *Bobotează*, când vor scoate-o pe la miezul nopții și vor arunca-o, zicând :

— Cum dorm toți oamenii și nimeni nu vede, așa să nu vadă *uliul* puii mei, ci să stea împietrit și încremenit ¹.

Multă băgare de samă se dă străinilor cari vor intra întâiu în ogradă. Dacă acel gospodar are *vitele* la ceair și dacă-i vine un bărbat întâiu în casă, crede că vaca îi va fătă un *bou*; dacă îi va veni o femeie, vaca îi va fătă o vițea ². Tot astfel se socotește pentru *iepe* și pentru *oi* ³. Dacă acel ce vine este un *Țigan*, vițelul sau mânzul ce-l va dobândi va fi negru ⁴.

Găinilor li se dă de mâncare din *sită* sau din *ciur*, ca să se ouă mult; în grăunțe se pune câte puțin din bucatele ce se mănâncă în ziua de Ajun, crezându-se că după cum grâul curge cu spor din ciur, așa vor curge și ouăle dela găini. Alte gospodine dau găinilor mâncare în mijlocul unui *cerc* de fier, de poloboc, de cadă sau de alt vas, pentru ca pe viitor să i se strângă toate paserile odată la mâncare, să meargă odată la culcare, să se ouă în cuibarul hotărît, iar nu prin bălării și prin cuibare străine. La mâncare, găinile nu se strigă, căci chemându-le, se poate întâmpla ca vecina să audă și să zică și dânsa :

— Găinile ale tale, și ouăle ale mele ⁵.

Alte gospodine, înainte de a da grăunțe la paseri, le trec prin veriga *coasei*, și prin gaura *luiței* ⁶ unde toarce gospodina, ca să fie paserile sănătoase ⁷. Alte gospodine fac aceasta și peste zi, după plecarea preotului, «ca să mănânce găinile și să nu piară» ⁸. Unele femei hrănesc paserile până fug singure de mâncare, căci a doua

1. Dat. Rom. din Vicovul de sus, Bucovina.

2. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 266.

3. Cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, împart. de d-l I. N. Popescu.

4. Cred. Rom. din com. Idrici, jud. Falciu, împart. de d-l G. Arteni.

5. Dat și cred. Rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoiu, împart. de Păr. N. V. Hodoroaba: În ziua de Ajunul Nașterii (ca și la Boboteaza), să nu strigi găinile, că nu se vou ouă peste an și se vor îmbolnăvi, căci «le strigi boala» iar cel care te aude strigând, zice:

— Găinile ale tale, iar ouăle ale mele!

6. Această gaură slujește pentru pus furca.

7. Voronca, *op. cit.*, p. 583.

8. *Ibidem*, p. 46.

zi, în ziua de Crăciun, nu le vor da nimic, deoarece numai astfel urmând nu vor strică *bobul* și *fasolea* sămănată. Dacă aceasta se face și seara, găinile, pe lângă că vor fi cuminte, încă se vor ouă și mult ¹.

Alte femei, începând dela Ajun și până la Bobotează, dau passerilor de mâncare dintr'un *vas* cu doage, ca să fie găinile îngrădite și să nu scurme sămănăturile din grădină.

Nu se strigă din gură, căci le mănâncă *uliul*. Numai după ce preotul a sfințit *agbiasma*, se poate strigă, căci atunci toate dihăniile au fugit pe pustiu ².

Ca să nu aibă în casă, peste vară, *purici*, gospodarii se feresc în această zi de a rosti cuvântul *mac*, cu toate că femeile îl folosesc acum și umblă cu mâna pe dânsul ³.

Unele femei își pun caiere în *furcă*, dar nu le leagă cu *ată* ⁴; ață nu trebuie să se vadă nici pe fus, nici pe râșchitor, căci se face *cânepa* volburoasă și se rupe la cules. Alte femei caută și ascund *fusele* și *acele* din casă, pentru ca să nu vadă *șerpi* peste vară ⁵.

Unele femei caută să prindă *lilicii*, pe cari îi îngroapă într'un *furnicar*, pentru ca după ce vor putrezi, să le iea oasele și *să facă* — să descante — cu ele de urât, de dragoste și altele ⁶.

Stăpânii de oi pun un *bruș* mare de *sare*, învelit bine, sub pragul casei peste care se umblă, unde îl lasă să stea până în ziua de *Ales*, — 22 Aprilie, — când îl vor scoate, îl vor măcina, îl vor amesteca cu tărâțe și-l vor da oilor în mâncare ⁷.

Cu împrumut nu se dă nimic în această zi, căci cei ce caută să ceară sau să împrumute, fac aceasta numai ca peste an să aibă noroc la *furtișaguri*, ca să nu fie prinși. Afară de aceasta se crede că cel ce dă, își dă din casă tot *norocul*; «n'ai să ai pâne și huiet în casă are să fie, iar găinile vor mănca totul în grădină» ⁸. Cine împrumută *foe* în această zi, își împrumută sieși supărare ⁹ și pa-

1. Dat. și cred. Rom. din com. Țuțcani, jud. Covurluiu, împart. de d-l I. O. Zugravu.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 52.

3. *Ibidem*, p. 46 și 50.

4. *Ibidem*, p. 55.

5. *Ibidem*, p. 54 și 55.

6. Culegere din jud. Romanați, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

7. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 235.

8. Voronca, *op. cit.*, p. 47—50.

9. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

gubă¹. Numai *lapte* și în deobște fruct de vite se poate da; cine face astfel, poate să dea și peste an fruct de vită în zi de sec, căci nu i se va strică nimic la vite. Cu toate acestea unii spun că e bine ca *tu* să împrumuți ceva dela altă casă, spre a avea noroc la *albine*². În sfârșit alții cred că nici de dat, dar nici de luat nu este bine, pentru *sănătate* și pentru *vite*³.

Pe marginea mesei, din dreapta, se pune *coasa*, *tiocul*, *cutea* și *ciocanul*. Acolo stau până după Bobotează, când se încheie sărbătorile. Atunci gospodinele le ieau, le pun în chip de *cruce* și mergând să mulgă vacile, le așează sub doniță, ca să fie laptele vacilor bun.

Chiua se așează pe alocuri sub masă, pentru *noroc*, iar sub fața de masă se pune pleavă de *grâu*. În cele patru cornuri de masă se pune *usturoiu* și *mac*. Usturoiul este bun pentru deochiu, iar cu macul se presură vita care a născut, ca să n'o strice farmecele. Pleava de grâu se dă a doua zi la vite⁴.

Străinul care intră în bătătura unui om nu trebuie să-i închidă poarta, ci gazda singură să și-o închidă, ca să nu i se închidă *norocul*, să nu i se taie calea peșitorilor, dacă va avea fete mari⁵.

Coșurile se mătură și *funinginea* se aruncă prin *vie*, ca vara să încarce viea cu struguri, după cum a fost încărcat coșul cu funingine⁶. Alții pun această funingine pe la rădăcina *pomilor*, ca să se încarce pomii de poame⁷; alții o aruncă pe sub pomi și pe straturi, ca să nu facă *viermi* și mai ales ca *puricii* să nu mănânce verdeța și rodul. *Cenușa* se dă afară în această zi, numai după ce se dă de pomană *sare* și *ceapă*; cine face astfel, poate apoi și peste un an să facă acest lucru în *zilele* de sec⁸. Unele gospodine păstrează această cenușă, pe care o strâng de pe vatră pe nemâncate și o amestecă cu gunoiul ce-l strâng din casă, iar primăvara, când întocmesc *straturile* pentru sămânături, presară cenușă și gunoiu peste ele și zic:

1. Impart. de d-l M. Lupescu, com. Zorleni, jud. Tutova.

2. Culeg. din Românești, jud. Iași.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 47.—*Ibidem*, p. 47: De ajun să nu dai nimic dela casă, ca n'au fruct *vacile*.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 583.

5. *Ibidem*, p. 50, 560.

6. *Ibidem*, p. 56.

7. Tușescu și Danilescu, *Monografia com. Catanele, jud. Dolj*, p. 129.

8. Dat. și cred. Rom. din Zlătărei, jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira.

9. Voronca, *op. cit.*, p. 48.

— Cum n'am mâncat eu diminețile ajunurile, așa să nu-mi mânânce nici o lighioană roadele ¹.

Până ce preotul nu sfințește masa, nimeni nu trebuie să mânânce pentru cinstea *Maicii Domnului*, care în această zi a fost mahnită și lipsită de hrană. Cine *postește*, are noroc la pâinea câmpului, care-i va rodi din îmbelșugare ². Copiii cari vor posti până de-a-mează, vor avea peste vara noroc la pui de paseri; pentru aceasta vor mai lua cu gura doua *paie* și le vor pune în sobă cu ochii închiși ³.

Cine va posti cu *post negru* și se va feri să mânânce pe afară până la ajunul *Bobotezei*, nu va avea pagubă în sămănături peste vară ⁴.

Numai femeile însărcinate pot gusta din orișice ⁵.

În această zi postesc mai ales *pietrarii*, cari leagă *piatra*. Seara își pun pe masă din toate bucatele de pe țarină. «Masa lor e țarina atunci. Înainte de a se pune la masă, se pun în genunchi și chiamă să vie piatra,—grindina,—că de nu va veni atunci, când o chiamă ei, la vară n'are dreptul să vie ea. Zic astfel de 3 ori și înnoadă noduri pe ață de cânepă uitată pe ogor». Astfel piatra s'a legat. Aceste noduri sunt bune peste vară pentru vrăjit piatra pe ogoare ⁶.

1. *Șezătoarea*, III, p. 49.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 45.

3. Dat. și cred. Rom. din Zlătarei, jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira. — Prin unele părți însă se spune că nu-i bine să mânânce copiii disdedimineată, ca să aibă noroc peste vară, să găsească paseri și bani (*Albina*, I, p. 397) și altele.

4. Dat. și cred. Rom. din Vatra-Dornei, Bucovina, împart. de d-l T. Bizom.

5. E. Sevastos, *Nașterea la Români* (lucrare rămasă neterminată).

6. Voronca, *op. cit.*, p. 801: «Pentru *piatră* postesc *pietrarii* trei ajunuri, unul după altul: Ajunul Crăciunului, ajunul *Sf. Vasile* și ajunul *Bobotezei*; nu mânânce nimic toată ziua. La ajunul cel întâiu face pietrarul o turtă din cel dintâiu aluat și pune în ea de toate bucatele ce sunt pe masă; iese cu turta în prag și zice:

— Poftim, piatră, la mine la masă! Cum nu vezi tu acū pânile mele, și n'ai nici o putere, așa să nu ai putere vara în câmpuri, când îi veni!

Așa chiamă el cu turta ceea piatra în trei ajunuri și apoi vara, când merge la alungat piatra, iea turta într'o mână, mâțișori dela *Florii* în alta și în tot una dă din mâni, o alungă unde vrea el, că are drept: de ce n'a venit atunci când a chemat-o?».

Cu privire la copii, se crede că este bine ca ei să mănânce *dovlete*, ca să fie grași și frumoși peste an ¹.

Prin unele părți se fierb *crupe* cu foc de *surcele* adunate în *postul* Crăciunului câte una în fiecare zi. Aceste *crupe* se pun pe masă, fără sare, pentru ca *ursitorul* să vie peste noapte pe cahă și să mănânce din ele ². Prin alte părți, aceste *bășchii* se pun pe foc ca să ardă, și arzând se sgândăresc ca să sară scânteii; în chipul acesta se crede că la acea casă va fi sloată în *bucate*, *dobitoace*, *bani* și toate bunătățile ³. După cum am mai pomenit, aceste *surcele* se numesc *pui* și se aduc în casă numai în Ajunul Crăciunului, prin unele părți ale Olteniei ⁴.

Pe alocurea se spune că în această zi e bine ca fiecă om să mănânce *pește*, ca să fie ferit de *friguri* peste an ⁵; prin alte părți se spune că și peștele are sânge și că pentru aceasta nu este îngăduit în ziua de Ajun.

Sânge nu se cade să se mănânce, pentru că în această zi *Maica Domnului* a fost plină de sânge ⁶. Sunt destul de multe roadele pe cari pământul ni le dă: bobul, bureții, ș. a. ⁷, și ori pe unde se pot găsi cele *novă feluri de bucate*, pe cari este bine ca fiecare om să le mănânce, ca să nu *răieze* peste an, — ca să nu facă *răie* ⁸.

Gospodina fierbe pentru masa Ajunului din toate felurile de bucate, ca să rodească peste an. *Bobul* se mănâncă pentru *saț*, căci după bob, omului îndată îi vine sete și se simte sătul. *Perjele* sunt bune, căci îndulcesc pe om și-l potolesc la sfezi și la mâinii. «*Sarmalele* să le lași mai pe urmă, căci ele-s neamurile, ele-s sfădăușe; cât fierb în oală, tot una clocotesc și huesc; și altul nime nu te ocărăște decât neamul. Străinii sunt ca pânea și ca zaharul, — sunt dulci, nu te batjocoresc» ⁹.

1. *Albina*, I, p. 397.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 55.

3. *Albina*, I, p. 396—7.

4. *Calendar ilustrat pe 1910*, Craiova, la zi.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 756.

6. Să nu fie vreo confuzie cu ziua de Crăciun?

7. Voronca, *op. cit.*, p. 45.

8. Șt. St. Tușescu, com. Balota, jud. Dolj; cfr. revista *Tinerimea română*, VI, fasc. 1—2, p. 96: «Cine o mănăcă *dovlete* dela Ajunul Crăciunului înainte, *răiază*».

9. Voronca, *op. cit.*, p. 45.

Bobul crud este bun de pus și sub fața de masă ; a doua zi să înghită fiecare din casă câte trei fire, ca să nu pătimizească de *gâlci* peste an¹.

Din aceste mâncări se pune câte ceva într'o strachină și se încunjoară casa de trei ori, ca să fie plină și sătulă de toate ; după aceasta se dau ca să le mânânce vitele, ca să fie și ele sătule.

Meglano-Românii cinează într'un chip cu totul deosebit :

«Toată ziua se prepară pentru această seara și pentru ziua de Crăciun care urmează. Fiecare se duce și aduce un pom din pădure, numit *boadnic* sau *cloșcă*. Boadnicul nu trebuie să fie *cracă* — ramură—ci arbust tăiat din rădăcină. Adus acasă, unde femeia a preparat masa cu tot felul de poame : stafide, portocale, smochine, pere, etc., așezate frumos pe o tipsie pe care se află și alte mâncări de post, barbatul, încunjurat de copii, iea boadnicul în brațe, iar femeia tipsia pregătită și ies în curte. Aci încunjoară cu toții *străjuru*, și după ce se pune în tipsie, tot ținută ca să nu cadă și o turtă preparată (ca în ziua de *Sf. Vasile*, plăcinta tradițională la Români), și în care se pune o monetă de argint, barbatul face o rugăciune către Dumnezeu, prin care îi cere, între altele, ca să fie cu bielșug în cursul anului :

Doamne, Doamne!
Vin să ținâm !
Cu birichet,
Cu casmet,
Cu sănătate
Și cu tot țe didēși!

Doamne, Doamne!
Vin să cinăm,
Cu bielșug,
Cu noroc,
Cu sănătate,
Și cu tot ce ai dat!

Se zice de trei ori.

Apoi intră în casă, se pune boadnicul să ardă nițel și apoi se pune mai la o parte în vatră, pentru că trebuie să se arză dintr'însul în fiecare seară nițel, până în ziua de Sf. Bobotează, când se arde totul.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 46—7 : «De Ajunul Crăciunului se fierbe de toate celea ca să fie pe masă și preotul se cade să le blagoslovească, să fie tot anul bielșug».—*Ibidem* : «De Ajunul Crăciunului... să ieai din toate mâncările de deasupra : *grâu*, *găluște*, ș. a. Ieai apoi și două plăcinte : una o dai întâiu argatului care e la vite, dar trebuie să fie mândăcios, că apoi mânâncă bine vitele peste an, iar cealaltă o rupi în bucatșele și o dumiți în mândărea vitelor. Când le dai să mânânce, zici :

— Cinați sănătoase, că și noi cinăm !»

Se așează toți la masă și gustă câte o bucățică de *usturoiu*, ca să fie sănătoși. Se aduce turta și se fac atâtea bucăți egale, câte persoane sunt în casă, păstrându-se și porții pentru acei membri cari ar fi absenți, o porție pentru *Domnu*, — Dumnezeu, — și diferite porții pentru vite: boi, vaci, oi, etc.

Cine găsește moneda de argint, este considerat ca norocos (*casmeliă*).

Vitele cari mănâncă din această turtă sunt prezervate de boli.

Vin trebuie să bea fiecare.

Se păstrează din ziua Crăciunului dela boadnic trei smochine cari au fost puse sub masă în acea seară, și se consideră de bune pentru vindecarea copiilor când suferă de anghină.

La Huma, Birlslau, părintele familiei, ieșind cu butucul, căruia acî i se dă numele de *cloșca* — *cfacică* — îl duce la *strejur*. Copiii în timpul acela țin câte o ramură de cloșcă și după ce se face la strejur obiceiul descris, părintele, imitând glasul cloșcăi când își adună puii, iar copiii pe al puilor, se reîntorc în casă. În prima seară se pune dintre ramurile *verzi* să arda, adică *puli*, *pui*¹.

Banul de argint se atârnă cu o ață de ulciorul care servește de băut apă, aceasta pentru ca *dracii*, în timpul zilelor de sărbători, să nu spurce apa și din acest ulcior.

Cenușa care se strânge din vatră, unde s'a ars boadnicul, se păstrează și se aruncă la rădăcina *pomilor* ca să fie roditori².

Dela masă, toți câți au fost în preajma ei, trebuie să se scoale deodată, ca să iasă și *puii* din găoace tot odată. Mama, când se scoală, cloncăește ca *cloșca*, iar copiii chiscue ca puiii. Prin unele părți, mama aruncă pe jos *nuci*, iar copiii chiscuind ca puii, le adună. Gospodina nu se urnește dela masă, ca nu cumvâ să se scoale și *cloșca* de pe ouă în vremea clocitului și cu chipul acesta ouăle să se răcească; ea trebuie să țină piciorul pe *topor*, ca să-i fie puii tari ca fierul și iuți, ca să nu-i mănânce uliul. Prin alte locuri se vără sub masă o fetiță care cloncăe ca cloșca, iar mama îi dă nuci. Prin altele, copiii trec pe sub masă³.

În această zi, familia prișăcarului trebuie să șeadă «după ce s'a dus preotul sau dascalul cu icoana, la masă și să mănânce și să nu

1. Surcelele pomenite mai sus, pentru Oltenia.

2. P. Papahagi, *Megleno-Români*, I, p. 110.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 51.

se scoale dela dânsa, până ce nu s'a săturat. Înainte însă de a se pune la masă, se caută ca toate cele necesare să fie dîndemănă, adică să nu trebească a se sculă vreo persoană dela masă, ca să meargă, să aducă bunăoară sare, piper, lingură, ș. a. Când s'a sfârșit masa, se scoală întreaga familie deodată dela masă și în acelaș timp își face cruce și mulțumește lui Dumnezeu. După aceasta, gospodina de casă, — de sunt mai multe, cea mai bătrână, — strânge toate lingurile și furculițele și, de sunt mai multe, le leagă mănunchiu, se duce cu dânsel în mână unde petrec *albinele* peste vară sau în apropierea locului respectiv și, cuprinzând un pom de pe care ar fi de îndemănă de scuturat un roi, zice :

— Cum prind eu pomul acesta, așa să-l cuprindă roii mei, și matcele, vara (de voește să-i vină roii vecinului, respective ai altui sâtean, zice :... roii și matcele lui N. N.), și precum nu mă duc eu cu lingurile și furculițele mele prin alte grădini și pomete, așa să nu meargă nici roii mei și matcele mele în alte grădini, fără numai la mine !

Iar după ce au rostit cuvintele acestea, se întorc cu lingurile și cu furculițele în casă »¹.

După masă, bărbații merg în *grădină* cu securea ori cu toporul, ca să taie copaci cari nu rodesc. Femeile însă, cu mâinile pline de *aluat*, și în lipsă, orișicine din casă, aleargă după dânsii cu rugămintea să nu-i taie, că vor rodi în anul ce urmează. Aceasta o fac de trei ori, crezându-se că cu chipul acesta pomii se vor înspăimântă și vor rodi la primăvară².

La cina de seară, gustă întâiu din *grâu*, și apoi unul din căseni iea o lingură și aruncă cu dânsa în podle, ca să se prindă firele de grâu sus, având nădejde că făcând astfel, așa li se vor prinde

1. Marian, *Insectele*, p. 160—161.

2. Dat. și cred. Rom. din Vatra-Dornei, Bucovina, împărt. de d-l T. Bizom. — *Șezătoarea*, VI, p. 51—52 : Seara, înspre Ajunul Crăciunului, femeia când face aluatul pentru *turte*, așa cu mâinile *ciucură* de *aluat*, se duce în grădină pe la fiecare soi de pomi, însoțită de bărbatul său care ține în mână un topor. Dacă ajunge de pildă la un măr, bărbatul zice :

— Bre femeie, eu am să taiu mărul ista, că nu rodește de loc.

Femeia zice atunci :

— Nu-l taiă, mă rog dumitale, că cum is mânele mele încărcate ciucură de aluat, așa și el — mărul — la anul o să rodească !

Așa se face la fiecare pom, și se zice că vara pomii rodesc *vrăjmaș*.

roi de albine ușor și nu se vor rătăci prin locuri străine și grele de străbătut.

Unii socotesc că prin gustarea *grădului* se închipuește Cina cea de taină, când Hristos a mâncat în mijlocul celor doisprezece Apostoli, pentru care cuvânt, și pe masă trebuie să fie neapărat douăsprezece feluri de bucate.

La această cină trebuie să fie toți ai casei adunați; iar când vreunul dintr'ai unei case se află la un asemenea prilej singur, jeleşte, pe când mama lui «plânge și nu mănâncă».

Unele fete, cari au postit la amează, se așează acum la masă, însă nu ieau decât o singură bucătură, pe care îndată o și scot din gură și o pun în brâu. Când se duc la culcat, pun *brăul* jos, bat trei mătânii pe brâu și zic :

Brâu, brăușorul meu,
Arată-mi pe *ursitorul* meu,
Care-i dat de Dumnezeu,
In vis să-l visez.
Aievea să-l văz.

și apoi se culcă, având nădejde că-și va visa *ursitorul* ¹.

Unele gospodine lasă în fiecare blid câte un fel de bucate, din cari peste noapte vor gusta umbrele celor *morți*.

Casa se *mătură* seara, dar gunoiul nu se dă afară, ca să nu aibă gospodarii supărări și pagube în *vite* și ca să nu le iasă *norocul* dela case; alte gospodine însă, nu mătură casa seara; cei ce vor face-o și nu li se vor arăta semne rele, pot mătură și în alte seri de peste an, căci nu vor păți nimic. Unele femei, chiar dacă mătură acum, în loc să strângă *gunoiul* după ușă, ca de obicei, îl adună în fundul casei, ca să-i vină binele și *norocul*. Alte gospodine țin *gunoiul* în casă până la *Jordan*, căci altfel tot anul vin musafiri la acea casă. Altele mătură casa dela apus spre peretele dela răsărit, spre icoane, ca să se adune *peșitorii* la casă.

Unii socot că dacă vor încercă în această seară să *fure* ceva și nu vor fi prinși, vor avea *noroc* la furturi și peste an ².

Seara se pune *râșchitorul* cu câteva fire de ață pe dânsul sub masă, unde rămâne peste Crăciun. Această ață se păstrează până

1. Voronca, *op. cit.*, p. 55—56.

2. *Ibidem*, p. 48—51.

scot găinile pui, cari apoi se trec peste ață. Dacă se întâmplă ca una din paseri se pierde, atunci ea vine singură acasă ¹.

Izbutirea celor *menite*, — celor puse în gând, — se poate cercă în această seară, punând într'un pahar mai mare nouă păhăruțe de apă. A doua zi apa se va măsură cu acelaș păhăruț, și dacă se va află spor în apă, cele puse în gând se vor izbândi ².

Fetele, pentru a-și vedeă ursitorul, peste noapte pun afară pe prispă sub fereastră câte puțin din toate felurile de bucate, negustate. *Ursitorul* va veni și va gustă și fata îl va vedeă ³.

Seara, sub fața de masă se pune *cousa*, ca să fie toți cei din casă sănătoși, iar sub picioarele mesei se pune *toporul*, — alții stau pe topor, — ca să fie peste an tari ca *șierul*. Sub masă pun cofa cu apă, ca să le meargă bine vitelor. Unii pun și *fân* sub fața de masă, pentrucă *Domnul Hristos* s'a născut pe fân; făcând astfel, toate *roadele* câmpului vor spori. *Vacile* se adapă cu apă de sub masă, ca nimeni să nu le poată aduce vreo vătămare ⁴.

Prin unele părți se ung și se astupă toate găurile din casă, pentru ca *ulii* și *talbarii* cari peste an vor veni la paseri, să nu-și poată îndeplini socotințele ⁵.

Noaptea nu-i este nimănuî îngăduit să doarmă pe *fân* sau pe *paie* în grajdul vitelor, căci în acea noapte *boii* vorbesc între dâșșii despre *Domnul Hristos* care s'a născut în ele și pe cari dâșșii le-au încălzit cu suflarea lor ⁶.

Odată cu boii, prin multe părți se crede că vorbesc și celelalte vite, destăinuind între altele și locurile unde se află *comorile* ascunse în pământ, cari ard în această noapte ⁷. Nu-i bine însă să asculte omul, căci se pot întâmplă multe primejdii. Se povestește pretutindeni că un gospodar s'a apucat și a mers să asculte glasul boilor. Boii însă, între altele, au început să-și căineze stăpânul care se apropiă de ceasul morții. Și într'adevăr, a doua zi omul a și murit.

1. Dat. și cred. Rom. de pe Valea Bistriței, Moldova, împart. de d-l Gr. Vlad.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 56.—*Ibidem*, p. 127 : «La ajunuri se pune apă la crescut de noroc».

3. *Ibidem*, p. 55.

4. *Ibidem*, p. 50, 583.

5. Dat. cred. Rom. din com. Dragomirna, Bucovina, împart. de d-l M. Baci.

6. Z. C. Arbore, *Basarabia în sec. XIX*, p. 173.

7. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 168.

Unii ies afară și ascultă ce glas de animal vor auzi întâiu : dacă s'aude vreun porc țipând, cred că acesta le prevestește vreun rău ; dacă aud vreun muget de vită, e semn bun ¹.

Înspre Crăciun, *cerurile* se deschid, dar minunea asta n'o pot vedeă decât cei buni la Dumnezeu : glasuri îngerești se aud atunci în cer, dar iarăș numai cei fără de păcate le pot auzi ² ; «cei cari vor, stau toată noaptea trezi și păzesc clipa când se deschide cerul. Atunci se aude o toacă de sus, iar cocoșii încep să cânte». Unii cer sănătate ori bani, căci ori și ce ar cere, cred că vor dobândi. Sărmana mama, — zice un povestitor, — a văzut : ci-că se făcea ca o cărare și într'o parte și într'alta [a cerului]» ³.

Credința în deschiderea cerului o găsim și la Megleno-Români. Ea se întâmplă în *dirêp Cărciun*,—în ajun de Crăciun. Ori și cine vede cerurile deschise, dacă cere trei lucruri, i se împlinesc.

În această noapte, prin aceste părți, nu se deschide la nimeni, oricât de mult ar sună la ușă. Cui deschide, îi sboară tot *norocul* din casă.

Nu se răspunde la nici o întrebare de afară. Iată în această privință o povestire :

O femeie, ca să fure norocul din casa unor oameni mai bogătași, se desbracă în pielea goală, veni apoi la casa acestora și începă să-i cheme pe un ton mai jalnic. Dintre membrii acestei familii avute, unul care nu știă de însemnătatea păstrării datinii, a greșit și a întrebat :

— Cine este ?

— Eu, răspunse femeia, dar nu te vreau pe tine, nu te chem pe tine, ci averea ta din casă !

Din momentul acela a sburat norocul avutului în casa femeii sărace ⁴.

Fetele samănă *cânepă* la trunchiul de tăiat lemne și o grăpează cu cămașa ca să facă drum *ursitorului* întins ca o pânză. Atunci fetele zic :

— Eu nu samăn cănepă pentru pânză de cămeși, că am, dar samăn drum ursitorului meu, în vis să-l visez și aievea să-l văz ⁵.

1. Z. C. Arbore, *op. cit.*, p. 174.

2. Cred. Rom. din com. Balintești, jud. Covurluiu, împart. de d-l N. I. Munteanu.

3. Candrea, Densușeanu, Speranța, *Grațul nostru*, I, p. 315.

4. P. Papahagi, *Megleno-Românii*, I, p. 111—112.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 56.

Alte fete ieau o sămânță de *cânepă* și o înfig într'un ac și apoi o duc în para unei lumânări ; dacă sămânța nu pocnește, este semn ca mai au încă vreme, până le va veni rândul măritatului.

Alte fete se adună la o casă și taie o *pâne* într'atât de multe bucăți, câte sunt de toate ; bucățile se pun apoi lângă pereți, deopotrivă depărtate de mijlocul casei unde fetele stau, știind fiecare care este bucata sa de pâne. Ieau apoi o mătă și-i dau drumul prin casă. Dacă mâta ia o bucată de pâne, fata a cărei bucățică de pâne a fost luată, crede că se va mărită cea dintâi.

Altele, după ce-și fac lăutoare și se lau, își pun *pieptenele* și *soponul* sub căpătâiu, cu nădejde că peste noapte li se vor arată viitorii miri în vis.

Altele, tot spre acest scop, își fac o *lumânare* lungă și groasă cât degetul cel mic dela mână, o aprind și se roagă *Maicei Domnului*, făcând mereu mătâni, până ce arde toată lumânarea, după care apoi se culcă.

Alteori «în noaptea despre Crăciun, iea fata două fire de *păr* din cele dela coama porcului, și pe unul îl numește a fi ea, iar pe celălalt fir [il numește cu] numele nădăduitului ei bărbat ; apoi fiind vatra focului fierbinte, o mătură curat, după aceasta pune acele două fire de păr pe acea vatră și îndată ce se vor înfierbântă perii, dacă se vor împreună unul cu altul, atunci crede că negreșit o va lua acel nădăduit de dânsa, iar dacă firele se vor depărta unul de altul, atunci își pierde nădejdea dela dânsul»¹.

Alte fete se feresc de a bea apă toată ziua. Seara își fac întocmai ca și la *Andrei*² o turțiță, jumătate de sare și jumătate de făină, și o mânâncă ; firește, este cu puțință ca viitorii lor miri să li se arăte în vis, spre a le da să bea apă.

Altele ieau din *fiștocul* preotului o crenguță de busuioc, o leagă în colțul testemelului și seara, făcând trei mătâni, fără *cruci*, îl pun sub cap, ca să li se arate în vis *urătorii*. Altele leagă acele crânguțe cu *arniciu* roș, le pun în streșina caselor, unde le lasă până a doua zi, când merg de le văd. Dacă crânguțele au *promoroacă*, scot că vor fi norocoase.

Ca să se mărite mai curând, rup câte o bucățică din *aluatul* pentru *vărzare*, o întind, o umplu cu mac și o pun întâiu în cuptor. După ce se coace, o scot întâiu și o rup în două : o jumătate o mânâncă și o jumătate o strâng în pălămida lăzii³.

1. *Șezătoarea*, VII, p. 100.

2. Cf. T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, p. 140-1.

3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 103—105.

CAPITOLUL VIII.

COLINDATUL.

I. Colindatul ¹.

De îndată ce se lasă iarna și mai ales de cum se lasă sec de postul Crăciunului, copiii de pe la șapte sau opt ani în sus încep să-și caute tovarăși,—*să-și prindă* tovarăși, pentru umblatul cu *colindul* sau cu *colinda*, la Crăciun. Dacă sunt mai mărișori, și au umblat și în celălalt an, se înțeleg și pentru anul ce curge. Dacă însă în anul trecut nu s'au împăcat, fie din pricină că unul n'a putut răsbate gerul cel aspru ori omătul cel mare, fie că pe unul somnul l-a doborât prea de curând, astfel că tovarășul său ori tovarășii săi au trebuit să se ducă și dânșii la culcare, cu multă părere de rău că n'au putut umbla tot satul și prin urmare n'au putut adună cât doriseră, fie că unul din tovarăși n'a arătat destoinicie în cântare, fie că s'a arătat *năzuros*—mofturos,—fie că la împărțirea foloaselor s'a arătat necinstit,—unul ca acela sau unii ca aceia sunt ocoliți și fostul sau foștii săi tovarăși își caută pe altul sau pe alții.

În afară de aceste pricini binecuvântate, sunt părăsiri fără pricină:

— Ce, tu nu te duci cu colindul cu Vasile ?

— Nu ; *m'a lăsat !*

Ori :

— Nu te mai duci cu Gheorghe ?

— Nu ; am să-l las.

Pentru colind se întovărășesc mai ales copiii caselor vecine, ca să se poată întâlni ușor pentru pregătiri, și după colindare, noaptea, când își vor împărți ce au strâns, să-și aibă casele pe aproape. Dintre aceștia sunt căutați — doriți — mai ales cei ce cântă frumos, cei cari știu colinde frumoase și multe, cei cari au neamuri cu stare și cari prin urmare vor da și gologani colindătorilor ca răsplată.

1. Asupra acestei datine avem o sumă de încercări folcloristice ; în deosebi, multe încercări s'au făcut pentru lamurirea înțelesului ce l-ar avea refrenul colindelor, fără însă să se poată ajunge la ceva hotărât.

Impăcarea între tovarăși se face pe parte dreaptă și numai arareori se fac tocmele între colindători, așa ca unul să iea ceva mai mult, — sau când la o *perече* său *cârd* întocmit mai vine un altul, care este amenințat să rămână pe dinafară, dacă n'ar mai lăsa ceva.

Numărul copiilor dintr'un *cârd* sau *ceală* este de doi inși; se pot însă, prin unele părți, să se alcătuească cete și din trei, patru sau încă și mai mulți inși. Neajunsul unui *cârd* numeros este partea prea mică care li se va cuveni, împărțind la sfârșit agoniseala.

La întocmirea unei tovarășii, se învoesc și asupra celui ce va fi *căpetenia*, *vătaful* sau *judele*¹ *cârdului*. Acela se va aține la primitul plății, și va apăra pe ceilalți de câni și de dușmani. El va strânge banii, ca să fie sprinten, iar ceilalți vor purta traistele pentru celelalte lucruri ce vor căpăta.

Odată ce toate acestea s'au pus la cale, se hotărăște locul și vremea învățării adecă a deprinderii colindelor. De obicei vremea care se alege este cea către seară, după ieșirea copiilor dela școală, sau chiar de-ameaza, înainte de plecarea la școală. Locurile cele mai nimerite sunt poiețile unde se adăpostesc vitele, — unde-i liniște și unde nimeni nu le poate fură colindul, — fânăriile, pe după șurile de paie sau la un capăt al lor, care de obicei are făcut un fel de colton, de unde se smulg paietele pentru vite, cu cârligul.

Acolo se adună *cârdul* întreg și încearcă colindele ce vor fi *spuse* sau *zise* la Crăciun. Întâiu începe unul și-l *zice*, adică îi rostește cuvintele, — cuprinsul, — cântându-l în acelaș timp, pe când ceilalți îl ascultă și caută *să-l prindă* sau *să-l deprindă*, atât în ceea ce privește cuprinsul cât și *viersul*, adică melodia sau cântarea.

Când cei ce nu știu cutare colind l-au deprins, *cârdul* întreg îl cântă odată, de două sau de mai multe ori, și apoi trece la al doilea colind și astfel mai departe, până când, sătui, copiii se despart, plecând fiecare pe la casa lui, după ce *vătaful* le-a hotărât vremea și locul întâlnirii pe a doua zi.

Cu cât se apropie Crăciunul mai mult, cu atât copiii sunt mai îngrijorați: le va merge bine, ori ba? Vor avea tovarășiile făcute convenita trăinicie ori nu? Aceasta, se înțelege, se bagă de samă mai ales la copiii mărunți, — la ploiduri. Băieții mai mari, cei de 14—18 ani, se pregătesc doar cu 3—4 zile înainte de Cră-

1. I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*, p. 249.

ciun, căci ei știu colindele și cântările din anii trecuți ; flăcăii și oamenii însurați se întovărășesc adesea tocmai în clipele din urmă.

Mare grijă au copiii ca să nu le fure cineva colindul ; de aceea vătăful are grijă ca la despărțire să amintească fiecăruia :

— Măi, băgați de samă să nu spuneți cuivă colindul ! Ați auzit ? Dacă am mai putea fură unul nou de pe la alții, n'ar fi rău ; vedeți...

Fig. 2. Ceată de colindători gata de plecare¹.

De aici urmează felurite ispitiri între copii :

— Măi, zice unul către un altul, care este socotit ca mai prost ; — știi tu un colind frumos ?

— Știu, răspunde acela prefăcut.

— Pe care-l știi ? la zi-l !

— Să-l zic :

Colindă,
Colindă,
Bagă iapa'n tindă

O leagă de grindă,
Ii dă fân să roază
Și-o sărută'n găoază !²

1. Fotografie împart. de d-l D. I. Procopie, com. Ardeoani, jud. Bacău, ca și toate cele următoare, al cărui izvor nu se arată.

2. Vezi *Jocuri de copii*, II, p. 115.

În ziua de ajun sau chiar și mai înainte, cârdul de colindători se adună în casa unuia dintre ai lor și mai repetă colindurile odată, ca să se știe în chip hotărîtor, cari vor fi zise sau spuse și cari nu.

Prin Comit. Hunedoarei, învață colindul, — *il probează*, — într-o casă cu fată mare ¹.

În afară de pregătirea sau învățarea colindelor, colindătorii mai au și alte griji înainte de a porni cu colindul.

Traistele sau *toștele* pentru adunat *colacii*, *covrigii* și *poamele* trebuie să *închipurluite* din vreme. Dacă se întâmplă și lipsesc dela o casă, ele se împrumută aiurea; dacă-s rupte, li se pun petece și li se întăresc baierile.

Gologanii se vor adună în *pungi* de pânză sau de piele, încrețite la gură, prin ajutorul unei baieri date pe după gât. *Basmanu* și «*portofelul*» nu sunt bune, căci nu se pot lega sau închide cu mâinile înghețate de frig al unor copii. Dacă nu vor putea avea punga trebuincioasă, *gologanilor* le vor da drumul în tureatca cioBOTELOR, unde îi vor găsi la sfârșit, când *votavul* se va descălța și va face împărțeala.

Pentru colaci și covrigi se mai poate alcătui și un băț lung în formă de **—**, pe care aceștia se vor înșiră. «Dar Doamne ferește să te împiedici de o rădăcină, cum una ca asta nu se vede din omăt, că praful s'alege de toți covrigii».

După toate acestea, sau înaintea lor, trebuie să se pregătească *bețele* cu cari copiii trebuie să se apere de câni și cu cari să se sprijine pe drum. La nevoie, tot cu ele se vor apăra de «blăstămații și netoții cari vor căuta să-și facă răs și batjocură» de dânșii; — de multe ori niște cârduri de copii mai mari cari se năpustesc peste cei mai mici, răpindu-le astfel colacii, covrigii și celelalte «bunătățuri» strânse de pe la casele colindate.

Prin multe părți de peste munți, pe unde colindătorii au și *dobe*, *dobașii* au grijă să-și caute din vreme doba. Dacă aceasta este prea veche și nu se mai poate întrebuița, i se pune o altă *piele de căne*. Tot acum își fac și bățul de fag sau de gorun. Dobaș e de obicei flăcăul care își are cătania făcută ².

Colindele se zic, — și prin urmare colindatul se face în seara

1. *Familia* XXXIX, p. 589.

2. *Ibidem*, p. 51.

de Ajunul Crăciunului, în noaptea Crăciunului, — care este adevărata seară mare a colindelor. Prin unele părți se umblă cu colindul și în seara de *Sf. Vasile*, dar aceasta se pare că o fac mai ales copiii mici și cei sărmani. Cei mari, flăcăii și oamenii în vârstă umblă de altfel în această seară cu *uratul* sau cu *plugușorul* ¹.

Fig. 3. O ceată de colindători la fereastră.

Prin comit. Hunedoarei, copiii colindă în ziua de Ajun prin satele vecine, iar în a doua zi colindă în satul lor ².

În jud. Constanța, copiii umblă în ziua de Ajun, dimineața de pe la miezul nopții și până la ziuă, iar flăcăii în cete de câte 7-8, umblă seara ³.

Imbrăcați și încălțați cât se poate de bine, ca să nu le oprească în cale frigul, cetele de colindători pornesc de obicei delă o mar-

1. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 9—10.

2. *Familia*, XXXIX, 51—2.

3. *Albina*, VII, p. 1131. — Impărtașire făcută de d-l A. Moisei, com. Căndești, jud. Suceava: «De colinde, la Crăciun, unde sunt provenite! Colindă [numai] Țigani își unii moșnegi; dar [se face] în ajunul lui *Sf. Vasile*. Și încă atunci în ziuă. Mai înainte umblau mai mulți; acū s'au mai lăsat dintr'înșii».

gine de sat, luând casele de-a rândul pe o uliță, până ce ajung la celălalt capăt de sat. Dacă satul este prea mare, cetele colindează numai o parte din sat, — un *col*, — unde de obicei sunt cunoscuți de gospodari și unde și copiii cunosc pe gospodari. Când vor să colinde sau să *umble* tot satul, și când satul este mare, nu cântă pe la toate casele, ci-și aleg pe cele ale gospodarilor mai fruntași, ocolind pe cei mai sărmani, pe văduvele nevoiașe și pe cei ce îi știu în supărări.

În orice caz, înainte de a plecă, își fac toate chibzuelile despre chipul cum vor luă ulițele satului, așa că până ce nu-i vor răsbi somnul și truda, să colinde toate casele sau măcar cele mai de samă. Neamurile, oricum, nu trebuiesc uitate. Tot astfel nașii, — nănașii, — de botez, cei de «luat în par», moașa, cumetrii și cunoscuții mai de aproape ai părinților lor.

Prin jud. Tecuciu, de altfel ca mai în toate părțile, cârdurile de colindători găsesc toate porțile caselor deschise; deci pot intră oriunde și cântă la orice fereastră. Numai pe le târguri, și prin puține sate, cum am pomenit, colindătorii trebuie să-și ceară voie dela gazde, înainte de a-și începe cântarea. Fiecare gospodar aproape își are copiii lui, fiecare a fost copil și-și aduce cu plăcere aminte de tăria și curățenia bucuriei copilărești în așteptarea serii de colindare. «Atâta au și copiii!»

Deci fiecare se va îngriji de *colacii* și *colăceii* de casă, pe cari i-am văzut, de șireagul de *covriği* de târg, de mere, nuci, câțivă gologani și altele câteva lucruri pentru a le dăruî colindătorilor. Afară de aceasta, colindătorii în deobște se primesc cu multă bucurie, pentru că în unele colinde se vestește Nașterea Domnului Hristos, ce va înfrânge puterea Necuratului, slobozind pe toți urmașii vii și morți ai lui Adam dela robie.

Bucoveninii cred că mai înainte vreme foarte multe răutăți făceau oamenii, din pricină că își uitaseră de Dumnezeu. Pentru a-i scăpa dela păcate, Dumnezeu a lăsat *colindele*, ca în fiecare an la Crăciun, numele cel sfânt al Domnului să vină neapărat la urechile oamenilor și astfel să se abată dela calca răutăților.

Tot prin aceste părți se mai spune că atunci când colindele nu se vor mai auzi pe pământ, vor ieși *diavolii* și astfel lumea va încăpea pe mâna lor ¹.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 54.

Pentru aceste motive, colindătorii se primesc cu dragoste, și a doua zi, fiecare gospodar va găsi o fală să spună că l-au colindat atâtea cârduri, — când ele sunt mai numeroase decât la alții.

Colindătorii vin în casă cu numele Domnului, menit să risipească mâhnirile și să aducă mierea nădejzii; deci se socotește ca un păcat mare faptul că unii nu primesc colindătorii.

Toate acestea le-a știut măeastra pană de poet care a scris în pragul anului 1908, după grozave nenorociri, aceste versuri :

... Și mai ales în iarna asta, lăsați copiii să colinde, —
Să nu se'nehidă nici o poartă în preajma lor, și nici un semn
Să nu-i oprească din curatul și sfântul datinii îndemn. —
O, mai ales în iarna asta, lăsați copiii să colinde!..

Când argintiile lor glasuri vor îngână „Florile-dalbe“,
Gândiți-vă, că nu e dată închipuirii omenești
O mai aleasă întrupare de sol al vrerilor cerești,
Ca argintiile lor glasuri, când vor cânta „Florile-dalbe!“¹

În case e lumină; cei mai în vârstă stau de vorbă pe paturi sau pe lângă foc, ori ascultă la fereastră. În casă, o fată de obicei, ori gospodina, este aceea care se va duce «să dea» colindătorilor.

Colindătorii, scuturându-și ciobotele ori opincile încărcate de omăt, se așează la fereastră și încep să cânte. Alteori se așează de o parte și de alta a ferestrei luminate și cântă privind în pământ, ca să nu se uite în casă, căci uitându-se, pot vedea ceva care să le aducă răsul și astfel să fie siliți să-și curme cântarea colindului, ceea ce se socotește ca o mare necuviință făcută acelei case.

Obișnuit, prin jud. Tecuciu încep cântarea amândoi colindătorii sau întreaga ceată de colindători. Prin alte părți însă, ceata se desface în două părți: întâia jumătate spune două versuri din colind și după ce le sfârșește, urmează să cânte cealaltă jumătate alte două versuri, după care urmează astfel, alternând până ce isprăvesc tot colindul².

Câte odată, gazda are plăcere să cheme pe colindători în casă

1. E. Farago, în *Calendarul Ligei pe 1908*, p. 29.

2. Culegere din com. Popești, jud. R.-Sarat. — *Albina*, III, p. 340. Datină din jud. Ialomița: «Îndată ce s'a înșarat bine, colindătorii (flăcăii și oamenii mai tineri) se adună în grupe de 4—5 și chiar mai mulți și pornesc prin sat ca să colinde. Ei colindă la fereastră: doi cântă două versuri și alți doi alte două versuri, și tot astfel, până termină colindul. Acestui colind i se zice *colindul de fereastră*».

și aici să le asculte colindul. Aceasta o fac gospodarii cari prețuesc mult datinile neamului în deobște, dar o fac și alții pentru copiii lor, ai vecinilor buni și ai neamurilor. «Să vie bieții copii în casă, să cânte și să se mai desghețe o leacă!»

Cu acest prilej le dă să bea și câte un păhăruț de vin fierț¹.

În casă, colindătorii cântă ca și afară, cu toții de odată sau pe rând.

Prin multe părți de peste munți, în întâia zi de Crăciun satul huesește de *dobe*, *fluere* și cânturi. Gazdele ies înaintea colindătorilor și le deschid porțile curții. Dobașul *dubăește* de trei ori, și la acest semn colindătorii se așează în grup de câte 4-5, tot 2 cu 2, îmbrățișați în cercul lor. Dobașul face un semn și un grup începe a colindă, apoi pe rând, fiecare grup cântă câte un vers până când întregul cântec se sfârșește.

La sfârșitul colindului *doburul* face sgomot, când gazda iese afară cu plata colindătorilor².

1. A. E. Mihăilescu, *Crâmpeie din viața țaranului român*, București 1904, p. 85-6: «Dar iată-ne în ajunul Crăciunului. Cum a inserat, flacăii și băieții purced cu colindele și într'un glas cu toții, colindă pe la ferestrele oamenilor; și multe mai știu: *Olerunda-lerului-Doamne*, *Florile în dalbe*, *De când, de când Dumnezeu și pământul s'a născut*, *Cetinele*, *Ciutalina*, *Ostrovelul mărului dalb*, ș. a.

Cei din casă stau prin prejurul focului și-și mai încălzesc sufletul c'o leacă de vin, căci mai adinioarea slabira castronul de *turte* cu julfa. Mai spun câte o jâtie, mai joc de cărți, câte o baba mai dă în bobî; numai fetișoara cea mai mijlocie are grija colindătorilor, să dea câte un gologan la cei mai răsăriți și câte un covrig sau doi la cei mai mărunți.

În casa lui moș Țuțuianu, stau flacăii vroia prin prejurul lui Costică, fecioru-so, gata să înceapă colindul, căci așa vrea unchiașul: *să-l colinde feciorul*; iar moș Țuțuianu, desfăcându-și punga dela brâu, pune un franc în mâna *zarafului* și cu oala de vin în mâna, cinstește flacăii de-a rândul, să poată zice: „Ostrovelul mărului dalb“, cu glas puternic.

După cinste, flacăii trag măneca zabunului, se șterg la gură și încep cu toții».

2. *Familia*, XXXIX, p. 51—52. — Frâncu, Candrea, *Moșii*, p. 142: «În ziua de ajun, seara, încep colindătorii printre cari «se mai amestecă și însurațzii. Aceștia, însoțiți de muzică, compusă din *dubă*, *fluieră* și *ceteră*, merg pe la case și colindă, recitează versuri și spun orații ocazionale, de multe ori comice și sarcastice.

Duba, —toba, — e din doage de brad, în forma unui ciubăraș. Peste ambele funduri e trasă și bine încordată o piele argășită de căne. Pereții sunt ca de o palmă de înalți, și are un vuet ascuțit, care se aude dela o departare de o jumătate de oră. *Duba* se bate de îndată ce ies colindătorii dela o casă, până a jung la alta».

La fiecare casă, plata colindatului, aproape se știe ce va fi : neamurilor li se vor da câte un gologan de 5 bani sau mai mult ; pentru aceasta, colindătorii trebuiesc văzuți la fereastra luminată cine sunt, ori sunt întrebați afară :

— Mai, da a cui sunteți voi ?

— Eu's a lui Cutare, răspunde unul.

— Dar celalt a cui-i ?

— A lui Cutare.

— Apoi, na-vă un gologan, da să nu-l prăpădiți. Care-i *vătav* ?

— Eu's !

Vătaful pune banul în chimir, ori îi dă drumul în ciobote, dau cu toții gazdei un «să vă lăsăm sănătoși», și pleacă.

La poartă, tovarășul sau tovarășii îi sar îndată înainte.

— Cât ți-a dat, mări ?

— Iacă, un gologan de cinci. Cinci [bani primiți acum] și cu douăzeci și cinci [câți aveam primiți mai înainte], fac treizeci de bani !

— Treizeci de bani, repetă ceilalți, ce să țină bine minte.

Socoteala banilor se face însă și pe numărul gologanilor de cinci bani. Treizeci de bani au 6 gologani de 5 bani și prin urmare, de dânșii se poate țineă ușor socoteală dacă pe băț își vor face 6 crestături cu briceagul, la întunec. Crestăturile se vor împărți la numărul colindătorilor din ceată, după ce vor sfârși casele de colindat.

Gazda mai poate da colindătorilor și colaci, covrigi, — câte unul, doi, trei sau patru, și câte odată nuci, mere și alte poame. Toate acestea se pun în traistă.

De acasă, copiii sunt învățați de părinți să fie cuviincioși :

— Mulțumiți-vă cu ce veți dobândi. Să nu cârtiți. Omul dă ce poate. Ați înțeles ?

Numai la neamurile mai de aproape ori la cunoscuți, colindătorii își pot îngădui ca după ce au isprăvit colindul, să strige :

— Un gologan, moș Vasile !

Moș Vasile, firește, aflând numele celor ce i-au cântat la fereastră, le dă gologanul și le zice :

— Na-vă și duceți-vă ; băgați de seamă să trageți bine poarta după voi, ca să nu-mi iasă vițelul, că vă jupoiu !

— Să vă lăsăm sănătoși, moș Vasile !

— Umblați sănătoși, flăcăi !

Prin unele părți, la fereastră rostesc colinde numai copiii ;

flăcăii intră în casă, sărută mâna gazdei și apoi, așezându-se pe pat începe să zică colindul, la sfârșitul căruia își ieau plata ¹.

Copiii mai mari și flăcăilor de joc, cari alcătuiesc una sau două cete și colindă în această seară pentru a strânge bani, ca să aibă cu ce plăti *lăutarii*, tocmiți pentru sărbătorile Crăciunului, ale lui Sf. Vasile și ale Bobotezei, li se dă 10, 20 sau mai mulți bani, după starea fiecărui gospodar ².

Prin comit. Hunedoarei, gazda plătește pe călindători cu un colac sau o *pupăză*, — care prin jud. Tecuciu are forma din fig. 4,

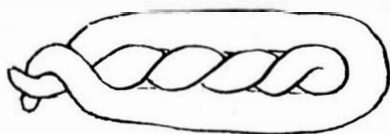

Fig. 4. Pupăză.

adică : o împletitură scurtă din două vițe, înconjurată de o viță, — cu *cârnați* sau *costițe* de porc. Cel mai de frunte dintre colindători merge înaintea gazdei, iea darul și tot învărtindu-l, zice :

— Io mi-s copil mic de școală,
Cu cămeșa scurtă'n poală,
Am trudit de-am învățat
A cetii și-a sloveni
Și'nc'o țără și-a scriă.
Dumnevoastră, de nu mi-ți crede,

Aduceți-mi un cărbune,
Să vă scriu mare minune,
Că în această zi mare,
Chisălița cinste n'are.
Numai colacul și cărnaț
Ne ține nouă de saț !

Dumnezeu să trăească la mulți ani gazdele casei !

Dacă gazda îi cinstește cu bani, mulțămirea e aceasta :

— Mulțămim la giupăn și giupăneasă
Pentru un taler, doi,
Să ne putem lua nădragi noi,
Strânși bine pe la pulpe,
Să putem fugi după vulpe.
Vulpea fu tare vicleană,
Noi picarăm feciori la cătană !

1. *Șezătoarea*, XIII, p. 113.

2. *Albina*, VII, p. 1131: «Gazda dă flăcăilor un colac împletit frumos, iar la gazda unde sunt fete, li se dă tot un colac și 50 bani sau 1 leu. Intre colindători nu pot lua parte decât flăcăii și tinerii însurați din acel an. După ce sfârșesc de colindat, se întrunesc toate grupele la o casă, anume hotărâtă de mai înainte. Acolo cântă toate colindele și în urmă se pun la chef cu vin (Oltina-Constanța).»

Prin alte părți din Transilvania, după ce colindătorii au isprăvit de cântat și și-au luat plată, *juđele* zice :

— Buna seara, buna seara de Crăciun, jupâne gazdă și jupâneasa găzdoaie ! Să dăm laudă și mulțămită că ne-a învrednicit Dumnezeu de am ajuns și Nașterea Domnului

Cu pace, cu sănătate,
Și cu iertare de păcate !

Fig. 5. Țigani colindători.

Acum luați în nume de bine cinstit *orșagul* nostru că se arată jupânul gazdă cu jupâneasa găzdoaie cu toată casa dumnealor dimpreună

C'un stog de grâu frumos¹ :
De frumos.
E frumos,
Că-i fața Domnului Hristos :

c'o bute de vin, c'o mână de galbeni, c'o spată de porc.

De unde dumnealor au luat și au golit,
Și pe noi ne-au dăruit,
Dumnezeu să le dăruască
Cu mia, cu suta,
Cu darul sfinției sale,
Ca'n veci să nu se sfârșească !

Dumnezeu să-i ție întru mulți ani, ca să mai poată dărui
feciorași de oameni ca aceștia, și mai de omenie de vor fi².

Prin alte părți, după colindă, unul dintre feciori face următoarea urare :

Cinstită gazdă din loc,
Vă poftesc mult bine și noroc.
Fiind în grădina cu florile,
Mi-a mirosit,
Duhul sfânt m'a pornit
Să viu să vă *provodesc*
La tot neamul pământesc.
Acest praznic luminat
Noi cu drag l-am așteptat

S'auzim îngerii cântând
Păsările ciripind,
Căci Hristos n'a născut
In curți nalte, minunate,
Ci jos în iesle dobitocească,
Ca pe dumnevoastră să vă cinstescă,
Cu mari daruri să vă dăruască !

Altul urmează :

Nin stăi frate în laturi
Să spun și-a mele sfaturi.
Când umblam la școală,
Invățam puțină carte,
Dar minciunile toate.
Mă prindea dascălul de vine, —
Strigam: vai de mine!
Mă prindea de cap,
Rămâneam gol ca un nap.
De-acolo mă duceam la vecinul,
Acolo'n casă
Pe masă
O cofă de *vereză*,

Purcel-fript lângă ele
Și-un colac de grâu curat.
Dar n'avui parte de ele,
Că mă bătură cu ușa'n spate,
Cu tine de'mpreună, frate.
Grițaraș
Poteraș,
Groși la dungă,
Spor la pungă :
De-a fi *palincă*,
N'am zice nimică ;
De-a fi vinarș,
Am da și la *ăștialalt*³.

1. Colacul căpătat.

2. I. G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 249—50.

3. *Culendarul Neamul românesc* pe 1913, p. 28.

Prin Ardeal, mulțumita colindătorilor este următoarea :

— Stați frați
Și ascultați !
S'a sculat domnul gazdă
De-o lună,
De-o săptămână,
Mai vârtos în astă seară bună,
Cu un colac mare,
Mândru și frumos,
Nouă ni se pare
Că-i pelița lui Hristos;
Toți să aveți gură de mulțămit !
[Toți strigă : *Mulțai mare!*]
— Un dar și-al doilea dar :
C'un *șold-bold* de porc.

Nouă nu ni se pare că-i *șold-bold*
de porc,
Ci-i porcul cu cap cu tot.
Toți s'aveți gură de mulțămit !
— Mulțai mare !
— Un dar și-al treilea dar :
Cu vreo doi, trei asprișori;
Nouă nu ni se pare că-s doi, trei
asprișori,
Ni se pare că-i comoară împără-
tească,
Dumnezeu gazdei s'o'mplinească,
Toți să ziceți : Să trăească !
— Să trăească ¹.

După cum am mai spus, colacii ce se strâng se pun pe ruda sau coada unui *furceriu*,—furcă de fier,—pe care îl poartă doi inși de capete. Carnea și cărnații se poartă în *străiți* de piele ².

Când ca colindatori pleacă și oameni în vrâstă, aceștia de obicei n'o fac decât pe la neamuri, unde de multe ori se și opresc ca să cinstească, unul sau mai multe pahare de vin.

Sfezile, după cum am pomenit și într'alt loc, nu lipsesc și au mai multe pricini. Se întâmplă unele neînțelegeri chiar între cetași : unii vor să meargă în cutare casă, alții nu vor ; unii spun că la o fereastră să zică un anumit colind, pe câtă vreme de cealaltă parte este o împotrivire ; unul se simte ostenit, pe când tovarășul său încă mai dorește să umble. Dar ca un *rând* de colindatori să se desfacă chiar în această noapte, mai rar se poate întâmpla. Mai întotdeauna gâlceava vine din afara cetei.

Iată câteva prilejuri :

O ceată trece pe lângă alta, și cum e întunec și omătul e greu, unul, «mai al dracului», dă brânci unui băiet din altă ceată și acesta cade în omăt, că de-abiă poate se mai vede. Odată cu asta, îi poate pune și piedecă. De aici sfadă întâiu și încăierare pe urmă ;

O ceată zice colindul la fereastră, pe câtă vreme alta așteaptă la poartă, în bătătură sau chiar și alături, la fereastră. În acest timp, gazda, ca să scutească pe colindatori de tremur, iese ca să le dea,

1. A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 63—4.

2. *Familia*, XXXIX, p. 590—1.

când se poate întâmplă că alții din celelalte cete cari așteaptă rândul, să se folosească de întunec, și să întindă mâna la plata cuvenită altora. Apoi s'o rupă de fugă, cu păgubașii după dânșii.

Așteptarea fiind o întârziere, se mai pot naște neînțelegeri și din pricina ei. Unii zic să se grăbească sfârșitul cântării, alții nu vor; unii caută să îngâne chiar pe cei ce cântă, și de aici, câte o dată, adevărate trânteli.

De bună samă că prin toate părțile se întâmplă astfel de neînțelegeri; prin unele părți de peste munți cetim că ele nu se curmă decât dacă *cetea* venită mai pe urmă știe colindul, «cetea de fecior».

Când la o casă sunt doi frați, când, firește, fiecare își caută tovarăși de potriva sa, cel mai mic se pune la adăpostul celui mai mare :

— «Ca să nu vă bată cinevă, să vă țineți de mine : Avem să *zicem* noi întâiu, și după noi, veniți voi casă după casă !».

Mărunții, se înțelege, fac întocmai și urmează cârdul celor mai mari, până când, dintr'o sumă mare de pricini, se rătăcesc.

Numai când acești colindători sunt prea mici, părinții, sau cinevă dintr'ai casei, se ieau după dânșii la cele câteva case unde copilașii urmează să colinde, «ca să nu-i rupă câinii»; aceasta o fac spre a le împlini cât de cât gustul, căci : «lasă ! îi încolțește el frigul îndată, și s'or rugă ei singuri ca să vină repede acasă !»

Fetele nu umblă cu colindul. Nu se cade ! Dar câte odată și numai prin vecini, pornesc și ele. Însă e vai de steaua lor când le vor simți băieții ! De aceea, când aceste fințe răsgâiate nu vor putea fi stăpânite pe lângă casă, trebuiesc neapărat păzite. Și fiindcă uneori nu se învoesc cu aceasta, fetele se îmbracă *băiețește* și gustul tot și-l fac. Le dă însă de gol *viersul*, și nu după multă vreme se grăbesc să închidă ușa pe dinăuntru, la casele lor.

Prin unele părți din Ardeal, cât timp se colindă, *fetele de joc* urmează pe tineri și când aceștia ies din casă și *tufăiesc* în *turecii* cismelor, le învârt pe fete și chiuie :

Dragi boieri de lumea nouă,
Ziua bună zisei vouă,
Că nu mergem fără vin,
Ca omul când e bătrân !

La o casă, colindătorii nu se pot duce de două ori, folosindu-se de întunec și de faptul că n'au fost cunoscuți. E păcat, se zice

și apoi, la o adică, ar fi mare rușine pentru cel ce ar fi fost prins cu acest șoiu de înșelăciune.

Când însă gazda lasă să-i cânte colindătorii și nu iese cu darul, lucrul se schimbă. Copiii bat în geam, clănțănesc la ușă, țipă și schimbă versurile din urmă ale colindului :

Busuioc verde pe masă,
Rămâi, gazdă, sănătoasă,

în :

Busuioc pe pirostie,
Să rămâi, gazdă, pustie !

sau :

Unde șeade putineiu,
Să cânte cristeiu !
Unde șeade masa,
Să tragem la vară cu coasa !

Prin Banat, copiii cântă :

Rădăcina socului
În vatra focului.
Mâți *boldâni*
Prin *bădâni*.

Lupii sbiară
Prin ciubeară,
Nu-i nici câta brânză !

Prin Bucovina se poate auzi și această parodie de colind :

Constantine, du-te'n tindă,
colimandros,
Constantine, sui pe casă,
colimandros,
Că boierii stau la masă,
colimandros.

Celelate ¹
Dă pe spate,
Colimandros,
Boierii că s'au sculat,
colimandros.
Noi frumos am colindat,
colimandros ².

Vasile Alecsandri ne aduce mărturie că cetele de colindători din Ajunul Crăciunului poartă cu dânsese și o iconiță pe care se află zugrăvită Nașterea lui Hristos ³.

Tot în această seară, dar începând de obicei cu mult mai târziu, colindă și *lăutarii*, români sau țigani, cântând din instru-

1. Adică *slăninile*.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 283. — Este vorba, se vede, despre o ceată de colindători, cari sub chipul colindatului umblă după *bojogării*, după furțișaguri.

3. În *Poezii populare*, ed. „Minerva“, p. 283.

mente, nu melodii de-ale colindelor, ci felurite cântece lumești : doine, marșuri, ș. a. Lucrul acesta, se înțelege, ca o curată cerșetorie.

Chiar și când cântă colinde obișnuite, colindatul *Țiganilor* nu se bucură în popor de mare cinste. Colindele pe cari le cântă, după ce le-au învățat dela Românii greco-orientali, prin Transilvania, nu mai sunt cântate de acești din urmă, iar gazdele cari ar fi colindate cu asemenea colinde, s'ar simți atinse¹.

La o oră sau două după miezul nopții, cărdurile de colindători încep a se rări, și prin urmare și ferestrele caselor, una câte una, se pot întuneca. Cetele se îndreaptă spre casa unuia dintre cetași, care se află mai la mijloc și acolo își impart ceea ce au adunat.

Câtimea banilor găsiți, se știe după răboș ; colacii, covrigii, poamele și bucatele ce au adunat, se găesc în traistă. Se fac părți drepte sau potrivit invoelilor de mai înainte, își iea fiecare colindător partea sa. Astfel, mulțumit, se îndreaptă spre casa părintească, unde «*cade* rupt de oboeală».

În deobște numai, aceasta este orândueala colindului sau colindei la Crăciun. Sunt însă multe alte părți, unde practicele au alte încrucișeri. Iată, de pildă, descrierea acestei datine pentru un sat din jud. Ialomița.

«Colindul se cântă sau afară din casă, sau în casă. Prin unele sate este obiceiul ca în seara de ajun să se cânte numai unul din colindele: *Astă seară e seara mare*, sau *Doamnele iceda în ceste curți*, la fereastră, fără a intra în casă sau de a cere plată, ci pleacă la altă casă și așa până isprăvește tot satul de colindat ; și de aceea, aceste două colinde se mai zic și «colinde de fereastră», în locurile pe unde se obișnuște astfel.

În ziua de Crăciun, după ce au mâncat de prânz, se strâng flacăii toți la un loc, și dacă satul este mare, se despart în două cete de câte opt sau zece și colindă o ceată satul jumătate și cealaltă ceată iarăș jumătate. De astădată nu mai stau ca seara, să colinde la fereastră, ci acum intră în casă și colindă mai întâiu *colindul cel mare* sau *colindul casei*, începând chiar de când intră pe ușa casei. Colindului cel mare i se mai zice și *colindul casei*, din pricină că-l cântă la fiecare casă și în el se pomenesec stăpânii casei,—bărbatul și femeia. —După aceea colindă pe rând și copiii casei potrivit cu etatea și sexul. Aceasta o cer chiar părinții, căci cred

1. I. G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 251.

că dacă îi colindă, sunt tot anul sănătoși și nu pat nimic rău în tot timpul aceluia an. Când ies din casă, mai cântă unele versuri, ca «Cetașe, *vătașe*» ș. a.

După cum se vede și din acest vers, celui mai în vârstă dintre toți i se dă numele de *vătașul* cetei. El este însărcinat cu buna rândueală, și de care toți ascultă. Tot el adună *banii*, *colacii* și *cârnații*, iar colacii și cârnații îi încredințează unuia din tovarășii săi, care îi înșiră pe o nuiă. E o rușine pentru fata care n'ar face colac pentru colindători.

În unele localități se colindă numai în seara de Ajun și numai până se culcă oamenii, cari în această seară se culcă mai târziu ca în alte seri. Ei colindă sau numai la fereastră, ori în casă, dacă stăpânul sau stăpâna casei îi poștește în lăuntru. Aceasta o fac mai ales cei ce au fete mari. În casă nu-i lasă să colinde în picioare, ci îi poștește pe pat. Ei cred că dacă colindătorii stau pe pat, le stau *logoditorii* ¹.

După trecerea Crăciunului, copiilor nu le mai este îngăduit să mai zică prin casă colindul, cu toate că le vine foarte greu. Mamele, de bună samă că pentru liniștea casei, au grijă să-i amenințe :

— Taceți că nu-i bine să se mai zică !

Într'adevăr, poporul crede că cine mai spune colindul după *Bobotează*, va suferi de curgere de *urechi* ².

II. Colindul.

Urarea versificată ce se cântă în totdeauna la sărbătorile Crăciunului, după datina zugrăvită până aici, se numește *colind*, *colindă* sau *corindă* și numai rareori *urare* sau *urare la fereastră*.

Cuprinsul colindului este foarte felurit și, prin urmare, împărțirea colindelor în categorii felurite este cu neputință de făcut. Două categorii par mai bine deosebite ; una ar cuprinde colindele cu un conținut *religios*, iar alta pe cele cu un conținut *lumesec*. Aceasta s'ar putea primi numai atunci când vom avea de clasificat un mic număr de colinde. Astfel a urmat d-l A. Bârseanu pentru cele 50 de colinde culese de elevii școalelor din Brașov. Pentru un număr

1. Culegere din com. Urziceni, împart. de d-l P. Ștefănescu.

2. Cred. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

mai mare, împărțirea colindelor numai în aceste două capitole nu ne-ar aduce un folos vădit.

Grupările pe cari și noi le-am făcut, cu colindele ce ne-au venit din multe părți, iarăș nu pot folosi pentru nouă culegeri de prin alte părți, unde este cu puțință să se găsească bucăți cari, sau nu-și vor avea variantele între cele ce urmează, sau vor avea părți aparținând la două sau mai multe grupări făcute de noi.

Tot ca și colindele, foarte felurite și peste puțință de clasificate sunt acele versuri-refrene, cari se cântă după fiecare vers sau grupă de versuri.

Din refrenurile ce se vor vedea numai în următoarea colecțiune de colinde, se va constată cât de unilaterală este cercetarea acelu «*Lers*», dat ca refren al colindelor în de obște.

Urmează acum grupările colindelor ce le-am dobândit sau cules :

I. *Colindătorii vestesc gazdei și gazda se pregătește pentru primirea lui Moș Crăciun. Paraul botezului. Plata colindatului.*

I.

De, sculați, boieri, cuconi,
Că vă vin colindători
Noaptea pe la cântători.
Nu vă aduc nici un rău,
Ei v'aduc pe Dumnezeu.
Dumnezeu e mitel
Mitel
Și 'nfășețel,
Fașă dalbă de bumbac
Bătută cu diamant
Și trimisă 'n *Telegrad*,
Telegradul jumătate,
Rusalimu-a treia parte.
Mai în jos de Rusalim
Este-un pat
Mândru lucrat
Din nouă seânduri de brad :
Din gealău e geluit,
Din bårdiță *bårduit*,
Din cuțit e *cuțitit*.
Da 'ntr'insul ce-i așternut ?

Scorțar verde *mohorit*,
Stobozit până 'n pământ.
Și 'ntr'ins' cine-i restignit ?
Domnul nostr' Isus Hristos
Și la cap,
Floare de mac;
La picioare,
Mi-tă floare;
Și la brău
Un spic de grâu;
La părete,
Păum verde;
La podele
Clopoțele;
[Și] la ușă
Flori de *rujă* (*sic*);
Și la feresti
Flori domnesti;
La icoane, busuioc;
In mijloc
Pară de foc !.

1. Cules dela Tudosia Păpușoi din Frătăutul vechiu, Bucovina, împart. de d-l M. Boca.

De, lasă-ne gazdă 'n casă,
 Dimineața lui Crăciun,
 Că de-aseara
 Stăm pe afară,
 Dimineața lui Crăciun ¹,
 Și m'o nins și m'o plouat;
 Vreme bună înc'o lost,
 Crucea 'n cer înc' s'o întors.
 Să cate pe fiul sfânt.
 L-o cătat
 Și l-o allat
 In iesle pe flori de fân.
 Unde Dumnezeu năște[ă].
 Pajiște verde crește[ă].

Din *plociuni* ² făclii arde[ă],
 Din *grădele*
 Luminële,
 Din păițe
 Luminițe !
 Să lii, gazdă, sănătoasă,
 Să plătești colinda noastră
 C'un colac de grâu curat
 Cât rotița plugului,
 S'umple *straița* pruncului.
 Rupe-un fir de busuioc,
 Dă, Doamne, gazdei noroc;
 Rupe-un fir de mintă creață.
 Doamne, dă gazdei vieță! ³

Sculați, sculați, boieri mari.
 Că vă vin colindători
 Pe la miez de *deșptători* ⁴
 Că sub dealul cel mai mare.
 Răsare un mândru soare,
 Ceala nu îi mândru soare,
 Ci e sfânta mănăstire
 Cu ușorii de făclie,
 Cu ușa de alămâie.
 Dar în ea, cine stăte ?

Maica cu copilu'n brațe.
 Il scoală și îl întreabă :
 — Ce-i mai bun pe astă lună ?
 Iară pruncul îi răspunde :
 — Cine-a mers, pân'a stătut
 Unde-a fost pruncul născut,
 Și cu toți s'au bucurat,
 Pe el dacă l-au allat
 Și cu aur de s'a'nebinat,
 Ca l'un mare împărat ⁵.

Ciucur verde de mătasă.
 Slobozi-ne, gazdă, 'n casă,
 C'afară plouă de varsă.
 Eu sunt *Crăciun* cel bătrân,
 Și d'un an de zile vin.
 Murgu mi s'a *ciumpăvit*

Și-ar trebui potcovit
 Cu potcoave de colac.
 Și cu cuie de cârnal,
 Cu baros
 De *cardabos* ⁶.

1. Refrenul se repeta după fiecare vers.

2. Tarași, pari scurți bătuti în pământ, pentru facerea ieslelor din nuiele.

3. Dict. de d-l G. Moldoveanu, com. Aștileu, Transilvania, împart. de d-l T. Popovici.

4. Credem că *deșteptători, cântători*.

5. Cules din Vârful-câmpului, jud. Botoșani, împart. de d-l D. Urzică : se vede lamurit că provine din contopirea unui colind cu un cântec de stea.

6. Cules din Ardeal, împart. de d-l Petre Ugliș.

5.

Sculați, sculați, boieri mari,
 Sculați voi, Români plugari,
 Din țara [=cea țar'a] lui Traian!
 Dar sculați și slugile,
 Să măture curțile.
 Popa 'n slujbă a intrat,
 Slugile că s'or sculă,
 Curțile or mătură.

lei în deal, coala în vale,
 Iată soarele răsare.
 Sf. Soare-a răsărit
 Și pe noi ne-a 'mpodobit
 Cu podoaba traiului.
 Cu făclia raiului!
 Și la anul să trăiți,
 Să vă găsim înfloriți!!

6.

Acum 40 de ani, colindul «Sculați, sculați, boieri mari», avea următoarea melodie prin jud. Suceava: ²

7.

Sculați, gazde, nu dormiți,
 Că vă vin colindători,
 Pe la uși, pe la *chetori* ³,
 Sara pe la cântători.
 Nu v'aducem nici un rău,
 Făr' pe bunul Dumnezeu,
 Mititel
 Și *'nfășățel*,
 Dela ușă, pân'la masă
 Fașă dalbă de mătasă,
 La Maica Precesta 'n brață
 Cine șeade după masă?
Crăciun și cu *Crăciuneasă*
 Și cu Ion
Sânt Ion
 Nănașul lui Dumnezeu.
 Tot *cînsteste* ⁴
 Și mărește,

Din pahar nu mai gătește.
 În fundul paharului,
 Scrisă-i frunza iadului
 Și 'n toarta paharului,
 Scrisă-i floarea raiului
 Și 'n gura paharului,
 Scrisă-i luna
 Și lumina
 Și soarele cu căldura.
 Dac'aveți v'o fată mare,
 Ca s'aprinďo o lumânare,
 Ca noi slămu de-a mirare.
 Asternutu-i de parale,
 Căpătăiu-i de rublêle,
 Noi venim dela *domnie*,
 Dela domni, dela domnie,
 Dela dalbă 'mpărăție
 Și v'aduce-acest om bun,

1. Cules din com. Vârful-Câmpului, jud. Dorohoiu, împart. de d-l D. Urzica.

2. Dict. de d-l M. Lupescu și împart. de d-l D. Petrescu.

3. *Cheutoare, cheutori*.

4. Oamenii când se dau la baut rachiu sau vin, nu zic *ca beau*, ci *ca cînstesc*. „Cînsteste un pahar de rachiu (ori de vin) cumetre“, zice vornicelul la nuntă către meseni.

Și v'aduce el o veste
 Și v'aduce o dreptate,
 Să iea țara jumătate,
 Să facă dalbă cetate,
 Dar cetatea un' s'o facă ?
 Ia s'o facă 'ntr'un picior,
 Să le steie 'ntr'ajutor.
 În mijlocu de cetate,
 Este-un leagăn de matasă,
 Dar în leagăn cine doarme ?
 Cucuonașu,
 Boierașu.

Bate vântu ș'aburește,
 Leagănu nici se clătește,
 Bate vântu ș'abură,
 El atunci că se sculă
 Și din gur'așă ziceă:
 — Sculați-vă slugile,
 Să măture curțile
 Cu poalele *supniță* (?),
 Cu vârvu costițelor.
 La mulți ani cu sănătate,
 Că-i mai bună decât toate !¹

8.

Ia sculați,
 Boieri, sculați,
 Ia sculați
 Și vă spălați
 Și sculați și slugile,
 Să măture curțile,
 Că vă vin colindători.
 Noaptea pe la cântători.
 Și nu vă vin nici c'un rău
 Și vă vin cu Dumnezeu,
 Să vă mântue de rău.
 Mititel
 Și 'nfășătel,

Fașă albă de mătasă,
 Cu sculia de bumbac,
 Bătută cu diamant,
 Iar în vârful sculiței
 Este o piatră *nestimată*
 Ce cuprinde-o țară toată,
 Țarigrad pe jumătate.
 Iar, boieri, beți și mâncați,
 Pe Dumnezeu, nu-l uitați.
 Beți, boieri, și veseliți
 Și la rele nu gândiți.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămâi, gazdă, sănătoasă².

9.

Această melodie se aude prin jud. Tutova³.

Ia scu-la-ți scu - la-ti bo - e - ri și vă scu - la-ți stu-gi - le

ca-pri-a-deți fă - cli - le și ma-tu-ra-ți cur - tu-le

1. Dict. de Vasile Sănducu din Tătăruși-Suceava, împart. de d-l Al. Vasiliu, înv.

2. Dict. de Iordache Mangalagiu, com. Florești, jud. Tutova, împart. de d-ra Virginia Stan.

3. Culegere făcută și împart. de d-l D. Petrescu.

10.

Se aude tot prin jud. Tutova.¹

11.

Ia sculați, sculați, boieri,
Și vă sculați slugile,
De măturați curțile
Și-aprindeți făcliile,
Că vă vin colindători
Noaptea pe la cântători.
Și nu vă vin nici c'un rău,
Ci v'aduc pe Dumnezeu:
Mititel
Și 'nfășețel.

Fașă dalbă de mătăasă,
Cu scutic
De borangie,
Cu scufie
De *cutnie*.
Iar în fundul scufioarei
Este-o piatră *năstrăpata*,
Ce cuprinde lumea toată,
Bucureștii jumătate,
Tarigradu-a treia parte!²

12.

Ia boieri, nu mai dormiți,
Că-i vremea să vă gătiți,
Casa să mi-o măturați,
Masa să mi-o încăreați,
Că vă vin colindători
Din ziua Ajunului,
Până 'ntr'a Crăciunului.
Nu dormiți în *iaștă*³ noapte,
Ci ședeți
Și privișteți.
Că-i născut un domn prea bun,
Cu numele lui Crăciun:

Și-i născut un Domn frumos,
Cu numele lui Hristos.
S'asteptăm pe Domnul sfânt,
Ca să vie pe pământ,
Că e fiul cerului
Și Domnul pământului.
Iar sara de moș Ajun,
Vin copiii lui Crăciun
Să colinde
Și să cânte.
Vieață lungă că urează
Tuturor ce⁴ stau în casă.⁵

13.

Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe!
De vă sculați slugile,
Florile dalbe.⁶

S'aprinde făcliile,
Să măture curțile,
Să descuie porțile,
Că vă vin colindători,

1. Culegere făcută și împart. de d-l D. Petrescu.

2. Culegere din com. Murgeni, jud. Tutova, împart. de d-l T. Popovici.

3. Pronunție populară: *guiaștă*.

4. Ce=|celor|ce.

5. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

6. Refren, după fiecare vers.

Nu vă vin cu nici un rău
 Și v'aduc pe Dumnezeu,
 Să vă mântue de rău.
 Mâna stângă cruce-aduce,
 Mâna dreaptă busuioc,
 Să vă fie cu noroc,
 Scris e 'n cer cu stelele
 Și câmpul cu florile!
 Dați crucea bătrânilor,
 Busuioc nevestelor,

Măr de aur fetelor.
 Intră 'n casă
 La cea masă,
 Peste masă
 Grâu revarsă,
 Ca să iasă
 Rău ¹ din casă.
 Busuioc verde *stâlpos* ²,
 Eu m'oiu duce sănătos. ³

14

În seara lui moș Ajun,
 Merg copiii lui Crăciun,
 Să umble, să colindeze,
 Viață lungă să ureze
 Celor cari slau în casă

Și se veselesc la masă.
 Hristos să le dea de toate
 Cu noroc și sănătate.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămâi, gazdă, sănătoasă. ⁴

15

Dar, boieri, nu mai dormiți,
 Vremea-i ea să vă găliți.
 Casa să v'o măturați.
 Masa să v'o *încărcați*, ⁵
 Că umblăm
 Și colindăm
 Și pe Domnul căutăm,
 Că azi s'a născut Hristos,
 Domnul cel prea luminos:

S'a născut un Domn prea bun,
 În locașul lui Crăciun,
 Nu-i de somn în astă seară:
 S'așteptăm în *privigheală*,
 S'așteptăm pe Domnul sfânt,
 Ca să vie pe pământ,
 Că-i feciorul cerului
 Și domnul pământului. ⁶

16

Ia sculați,
 Boieri, sculați,
 Ia sculați,
 Boieri bogați,
 Că vă vin colindători
 Noaptea pe la cântători.
 Nu vă vin cu nici un rău:
 Și v'aduc pe Dumnezeu,

Mititel
 Și 'nlășețel,
 Infășat în flori de măr.
 Cu chitie de bumbac,
 Bătută cu diamant,
 Asta-i seara lui Hristos.
 Mai fiți, boieri, sănătoși
 Ca trandafirii frumoși! ⁷

1. *Rău*=răul.

2. *Stâlpos*=rămuroș; deci vine dela *stâlbă*, *stebă* și trebuia să fie *stâlbos*, *steblos*.

3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. *Idem*.

5. A încarcă masa=a pune pe dânsa mâncări.

6. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

7. *Idem*.

17

Buna seara lui Ajun,
 Mâni îi ziua lui Crăciun,
 Moș *Crăciun* îi om bătrân,
 Moașă mare-i *Crăciunoaie*,
 Că-i născut un domn prea mare.
 În curtea lui moș Crăciun
 S'a născut un Domn prea bun :
 S'a născut un Domn frumos,
 Cu numele lui Hristos.

Mititel,
 Îi mititel,
 Râde Dumnezeu la el,
 Că e fiul cerului
 Și Domnul pământului.
 Că-i născut din Duhul sfânt,
 Ca să vie pe pământ,
 Să boteze pe Irod,
 Să îndrepte pe norod.

Mititel
 Îi mititel,
 Înfășat în bumbăcel,
 Învălit în flori de măr.
 Cu scufie
 De *dimie*,
 Îar în cap
 Cu *comanac*,
 Să-i ție bine la cap.
 Îar în fundul scufioarei,
 Este-o piatră năstrăpată,
 De cuprinde lumea toată,
Țarigradul jumătate,
Bucureștii-a treia parte.
 La mijloc
 Cu bustuioc.
 Să zicem și noi noroc!¹

18

A cui sunt aceste curți,
 Așa nalte
Stoborate,
 Cu stoborul pe departe ?
 Dar departe de stobor
 'Snouă meri,
 Nouă *vârveri*,
 Dar în vârful merilor
Ardeș nouă lumânări,
Pică-ș nouă picături
 Din aceste picături,
 S'a pornit pârâu de vin
 Și unul de apă rece,
 Să-l scăldăm pe moș Crăciun,
 Moș Crăciun

Cel mai bătrân,
 Să-l scăldăm,
 Să-l îmbăiem,
 Cu veșmânt să-l priminim.
 Fașă dalbă de mătăasă,
 Cu scutie
 De *ușunic*,
 Lungu-i lung până 'n pământ :
 Cu chitia de bumbac,
 Să-i țină moale la cap.
 Dar în fundul chitiuței
 Este-o piatră *năstrăpată*
 Ce cuprinde lumea toată.
Țarigradul jumătate².

19

A cui sunt aceste curți,
 Așa nalte,
 Stoborate,
 Cu stoborul pe departe ?
 Dar în ele cine-mi șeade ?

Șeade dumnealui la masă
 C'un pahar de vin pe masă :
 Pe toarta paharului,
 Scrisă-i floarea soarelui;
 În fundul paharului,

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu, dict. de I. Tularichi.

2. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Scrisă-i floarea raiului.
Arde nouă lumânări,
Pică-și nouă picături.
Dintr' aceste picături,
A purces pârâu de vin,

Să scăldăm pe moș Crăciun,
Moș Crăciun
Cel mititel,
Mititel
Și 'nlășetel.¹

20

A cui sunt aceste curți
Așa nante
Stoborate,
Cu stoborul pe departe?
Dinaintea curților
Sunt doi tineri brăzișori,
Cu tulpine-apropiate,
Cu crângile-amestecate.
Pe sub brazi mai este-un pat.
De nouă meșteri lucrat,
Cu prostire de mătășă
Și cu levicere-aleasă²
Și cu țurțuri de argint,
Ce n'au mai fost pe pământ.

Dar pe pat
Cine-i culcat?
Moș Ajun
Cu moș Crăciun.
Moș Crăciun
Cel mititel,
Cu scutic de bumbăcel.
Cu chilia de bumbac,
Să-i ție moale la cap.
Iar în fundul chitiuței
Este-o piatră năstrăpată
Ce cuprinde lumea toată,
Tarigradul jumătate³.

21

Buna vremea l'astă casă.
La boieri, la dumneavoastră!
Scoală, scoală-te domn bun,
Și fă focul mare, mare,
Și aprinde-o lumânare
Și-o lipește 'ntre icoane.
'Ntinde masa
'N toată casa,
Peste masă
Grâu revarsă,
Să iasă răul din casă!

Ți-au venit colindători,
Să-ți colinde
Și să-ți cânte
Și ție și fetelor.
Feți frumoși că le-o peți
Și pe noi ne-or dărui,
Cu daruri, cum e lăsat,
Cun colac de grâu curat,
Că fața colacului:
Plata colindatului⁴

22

Buna vremea la fereastră,
La boieri la dumneavoastră,
Ia sculați,
Boieri, sculați,
De vă sculați slugile
S'aprintă făciile,

Să măture curțile,
Că vă vin colindători
Și nu v'aduc nice un rău,
Și v'aduc pe Dumnezeu,
Dumnezeu cel mititel,
Mititel

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Aleasă=alese, cu flori făcute la ales, la țesut cu *păpișele*.

3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. *Idem*.

Și 'nlășețel
 Cu scutle de bumbăcel,
 Fașă dalbă de mătășă,
 De trei copilițe-aleasă.
 Cu chitia de bumbac,
 Să-i ție moale la cap.
 Și-aducem turme de oi :
 În mijlocul turmelor,
 Este-un berbecel mai mic

Lerului Domnului,
 Din cele turme de oi,
 Din cele turme de oi.
 Lerului Domnului,
 Am rămas c'un berbecel,
 Am rămas c'un berbecel²

Sculați, sculați, boieri mari,
 Florile dalbe,
 Sculați voi, Români plugari,
 Florile dalbe¹,
 Că vă vin colindătroi,
 Noaptea pe la cântători,
 Și v'aduc pe Dumnezeu,
 Să vă mântue de rău,
 Dumnezeu cel nou născut
 Cu flori de crin *invăscut*.
 Dumnezeu adevărat,
 Soare 'n raze luminat.
 Sculați, sculați, boieri mari,
 Sculați voi, Români plugari,
 Că pe cer s'a arătat,

Florile dalbe ler de măr,
 Scoală, scoală ici domn bun.
 Florile dalbe ler de măr³,

Cu lâna până 'n pământ,
 Cu coarnele de argint.
 În vârful cornițelor
 Este-o piatră năstrăpată
 Ce cuprinde lumea toată,
Țarișradul jumătate.
 Busuioac verde stâlpos,
 Mergi, voinice, sănătos.¹

23

Cu lâna până 'n pământ,
 Cu coarnele de argint.
 În vârful cornițelor
 Este o piatră năstrăpată.
 De cuprinde lumea toată,
Țarișradul jumătate².

24

Un lucețăr de 'mpărat.
 Stea *cumută*² strălucită,
 Pentru fericiri menită.
 Iată lumea că 'nflorește,
 Pământul întinerește,
 Cântă 'n luncă turturele.
 La fereastră rândunele
 Și-un porumb frumos, leit.
 Dinspre apus a venit,
 Floare dalbă a adus
 Și la căpătâiu v'a pus.
 El vă zice să trăiți
 Întru mulți ani fericți.
 Și ca pomii să 'nfloriți
 Și ea ei să 'mbobociți.⁴

25.

Și fă focul mare, mare
 Și-mi aprinde-o lumânare
 Și-o lipește 'ntre icoane.

1. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu
2. Refrenul e înaintea versului care se repeta odată.
3. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.
4. Refrenul după fiecare vers.
5. Se pare că e vorba de o *stea comată*, stea cu *coamă* sau coadă.
6. Dict. de I. I. Medelean, Căpotești-Bolotești, jud. Putna.
7. Refrenul înaintea fiecărui vers.

'Ntinde masa
'N-toată casa,
Peste masă
Grâu revarsă,
Că ți-au venit juri d'ăi buni,
Ți-au venit colindători
Să-ți colinde
Și să-ți cânte
Și ție și fetelor:

Feți frumoși s'or pomeni
Și pe noi ne-or dărui
Cu daruri dela părinți,
Cu colaci de grâu curat,
Cu colacul lui Crăciun.
Pe fața colacului,
Plata colindatului.
Buna vremea 'n astă casă,
La boieri, la dumnevoastră! ¹

26

Melodie din jud. Ialomița ²:

Moderatto.

Șcu-lăți scu-lăți bo-eri mu-ri Flo-ri-te dal-be-le de-mar
Că vâ-vin co-lin-dă-to-ri
Noap-tea pe-lă can-tă-to-ri

27.

Sus, boieri, nu mai dormiți,
O leroi Doamne,
Vremea e să vă găliți.
O leroi Doamne ³,
Casa să vă măturați,
Masa să v'o încărecați.
Cu colindul azi venim
Și pe Domnul vi-l vestim,
Că s'a născut Domn frumos,

Numele lui e Hristos.
Nu dormiți în astă seară.
Ci ședeți de *privigheală*
Și-așteptați pe Domnul sfânt,
Să vă vie pe pământ.
Să vă dea Hristos de toate:
Bucurie, sănătate,
Pace'n casă și în țară,
Și nici un dușman pe-afară ⁴.

28.

Domnul stă, doi crai în țară.
Țările se spăimântară,
Orașele îl slăvesc,
Munții se topesc și pică.
Ca aflat pe Domnu'n țară.
Fetele de *jilovie*
L-așteaptă cu bucurie;
Mi-l așteaptă cu blândețe
Pentru slintele *județe*.

Sus în poarta lui Hristos,
Rămâi, om bun, sănătos
Cu-ai tăi frați, cu-ai tăi părinți,
Ai lui Dumnezeu să liți,
Să trăiți.
Să *mărginiți*.
Ca stelele cerului,
Ca florile mărului ⁵.

1. Culegere din com. Popești, jud. R.-Sărat.
 2. Culegere din com. Iazu, împărt. de d-l D. Petrescu.
 3. Refren după fiecare vers.
 4. Dict. de I. Rădulescu, com. Largu, jud. Buzău, și împărt. de D. Ionescu prin d-l C. M. Popescu.
 5. Impart. de d-l St. St. Tuțescu, com. Cătanele, jud. Dolj.
- Așezate din punct de vedere regional, aceste colinde au asemănări

II. *Isus Hristos și Sf. Ioan.*

29.

Bună vremea la fereastă,
La boieri, la dumneavoastră !
 la sculați,
 Boieri, sculați,
Că nu-i vremea de culcat,
Și-i vremea de ascultat.
Dac' aveți vreo fată mare,
Să ne-aprind'o lumânare,
Să-mi șteargă gura de rouă.
Că de-aseară am plecat
Și gura mi-a rourat.
Da Hristos și cu *Ion*
Au pus murgul în pripon,
 Cu pripon
 De alior.

Și priponul s'a useat
Și murgul că mi-a scăpat.
Și s'a dus în grajd de piatră.
Grajd de piatr'a descuiat,
Dumnezeu că l-a întrebat :
— Unde-i Fiul și Ion ?
 I-ai trântit,
 I-ai omorât ?
Zis-a murgul Domnului :
— Vii is, Doamne, pe pământ
Și-i poartă'n alaiu și'n cânt
Colindătorii la casă
Și-i cinstesc și-i pun la masă
Si le-aprinde tot făclii,
Că la dânșii gândul ți-i !

30.

Dumnezeu când s'a născut,
Sfânt Ion s'a prilejit
Cu elondirul de-a dreaptă,
Cu paharul de-a stângă,
Pe cine ajungeă, cinstiă.
Sunt patru colindători :
Alergară doi din voi,

Doi din voi
 Și doi din noi
Și săriră'n cea grădină
 Smulge-un fir
 Și-un trandafir,
Și-o stâlbă de busuioc,
Rămâi, gazdă, cu noroc !².

31.

Doamnele,
Icea'n ceste curți,
Și'n ceste domnii,
Doamnele
Stau tot mese'ntinse.
Jur prejur de masă ³,
Stau scaune dese,

Făclii dalbe-aprinse.
Sus la cap de masă
Sălcii de argint.
'N sălcii cine șeade ?
 De-mi șeade
 Imi șeade,
Bunul Dumnezeu.

între dânsele, cari cereau altă întocmire. Variante în P. Ciorogariu, *Cântece din popor*, București 1909, p. 9-10 (cu melodie); Șt. St. Tușescu, *Colinde din popor*, p. 46; *Șezătoarea*, I, p. 148; *Idem*, XIII, p. 135; I.G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 233, 238-40, 242; A. Bârseanu, *Cincizeci de colinde*, p. 5-7, 16; *Revista „Tinerimeu română”*, III, p. 453; R. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 97 (cu melodie); N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 9, No. 9; *Calendarul „Neamul românesc”* pe 1913, p. 26-7; *Albina*, XVI, p. 548-9; *Un mănunchiu de colinde*, Valenii-de-munte, p. 36.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. *Idem*.

3. Refrenul înaintea a câte două versuri.

Mai de-arând cu el
 Da-mi șeade
 Imi șeade
Crăciun, sfânt bătrân.
 Mai de-arând ca el,
 Da-mi șeade,
 Imi șeade,
 Ion, *Sfânt Ion*.
 Mai de-arând cu ei,
 Cu ei,
 Câte trei,
 Da-mi șeade.
 Imi șeade,
 Icea, 'n cest domn bun,
 Bun, domnule, bun,
 Jupân N. ¹,
 Șeade și-mi *lenește*,
 Din gură grăește :
 — Beți, boieri, mâncați
 Și voi vă 'ntrebați :
 Din voi câte-și trei,
 Care vă-i mai mare
 Și mai de demult ?
 Toți molcum tăcuse.
 Rupse-și de-mi grăise.
 Dela cap de masă
 Bunul Dumnezeu :
 — N., fătul meu,
 Eu vă sunt mai mare,
 Și mai de demult.
 Toți molcum tăcuse,
 Rupse-și de-mi grăise

Buna vremea cestor curți,
 Și-astor curți
 Și-astor domnești.
 La mijloc de casă nouă,
 Mese'ntinse cu bucate,
 La patru colțuri de masă.
 Patru făclii dalbe-aprinse.
 Toți băură,
 Toți mâncară,

Crăciun, sfânt bătrân :
 — Doamne *Hriistoase*,
 Tu ne ești mai mare,
 Mare
 De mărire,
 Dar mai mic de zile.
 Tu când ai născut,
 Eu n'am *pârlejit*²
 Poala mi-am întins,
 Poala de veșmânt.
 Veșmânt
 Mohorit,
 'N poală mi-ai căzut.
 'N mâni te-am sprijinit,
 Sus te-am ridicat,
 Sus la *lighion*,
 La *Sfântul Ion*.
 Noi te-am botezat,
 Noi te-am creștinat,
 Numele ți-am pus,
 Bunul Dumnezeu,
 Domnul Cerului
 Și-al pământului.
 Noi ți-am dăruit
 Cerul și pământul,
 Lumea și norodul
 Și pe noi cu totul.
 Icea'n cest domn bun,
 Bun, jupân N.
 Fie-mi sănătos,
 Cu casă, cu masă,
 Cu-a lui jupânească ³.

32.

Niei unul nu se'ntrebară
 Care-o fi mai mare
 Și mai de demult
 Și mai priceput !
 Scrisu-i *jențurel*.
 Bunul Dumnezeu.
 Tu, Doamne, când te-ai născut,
 Eu m'am *pârlijit* ³
 Pe negrul pământ,

1. Numele gazdei unde se cântă colindul.

2. Dintr'un manuscris brailean aflat la d-l A. Badișteanu, tipograf în Bârlad.

3. *Prilejit*, întâmplat față.

Sus la *lîngion*
La *Sfântul Ion*,
Și te-am sprijinit,
Tot pe poale de veșmânt.
Și ți-am dăruit,

Cerul și pământul
Cu noi toți dearândul.
Șasta-i seara lui Hristos,
Mai rămâneți, boieri, sănătoși ¹.

III. *Dumnezeu, Sf. Ion și gazda împărățesc raiul.*

33-

Cine stă, Doamne'n ceste curți,
'N ceste curți cu case'nalte,
Cu zidurile ridiccate,
Pe dinuntru poleite,
Pe de-afară zugrăvite?
La mijloc de ceste case,
Sântu-mi, domn bun, mese 'ntinse,
Mese 'ntinse,
Jețuri scrise,
D'împrejur făclii aprinse.
Dar la masă cine-mi șeade?
Șeade-mi Domnul Dumnezeu
Și d'a dreapta *Sânt Ion*
Și d'a stînga cest domn bun.
Ei își beau și se cinstesc,
Raiul și-l împărățesc.
Voi la raiu dacă veți merge,
Găsi-veți raiul descuiat
Și poarta făr' de lacat.
Și-mi grăiară cest domn bun,
Către-și Domnul Dumnezeu:
—Doară-mi, Doamne, brațele,

Tot învățând la cai buni,
Pe la lini,
Pe la vecini.
Și-mi grăiară cest domn bun
Cătră-și Domnul Dumnezeu:
—Doară-mi, Doamne, mâinele,
Impletind păpușele,
Păpuși mari, dalbe de fir
Impletind și dăruind,
Pe la fine
Și vecine.
Sântu-și, domn bun, mese 'ntinse,
Mese 'ntinse,
Jețuri scrise,
D'împrejur făclii aprinse.
Da la masă cine-mi șeade?
Șeade-mi Domnul Dumnezeu
Și d'a dreapta *Sânt Ion*
Și d'a stînga cest domn bun,
Cest domn bun cu doamna lui,
Ei își beau și se cinstesc,
Raiul și-l împărățesc ².

IV. *Răstignirea.*

34

Când Hristos cină la masă,
Stă *Evreii* după casă;
Iară *Iuda* a intrat,
Lui Hristos i s'a 'nchinat.

Când Hristos găta cu cina,
Merge sub un pom în grădină.
Iuda după el s'a dus,
Iară Hristos s'a ascuns.

1. Culegere din Novaci-Gorj, împărt. de d-l H. N. Țapu.

Variantele acestui grup în A. Bărsanu, *op. cit.*, p. 11—2; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 6, no. 5 și p. 13; *Albina*, XVI, p. 547—8; Tuțescu, *Colinde din popor*, no. 19—21.

2. Cules de d-l C. N. Mateescu, profesor în R. Vâlcea, din com. Căineni-Vâlcea.

— Dați-mi treizeci de arginți,
Să vi-l dau, să-l răstigniți!

Pe cruce de brad l-au pus,
Și la *Golgota* l-au dus,
Cu sulița l-au străpuns,
Sânge și apă au curs.
Luna 'n sânge s'a îmbrăcat,

Munții s'au cutremurat,
Ingeri 'ncepură-a plânge,
Că se vars' atâta sânge.
Pe Iuda l-au blăstămat,
Sufletul lui l-a mustrat,
El pe loc s'a spânzurat¹.

35.

La cea piatră răzemată,
Maica sfântă-i supărată.
Vin trei ingeri și-o întrebă :
— Ce ești, maică, supărată ?
— Cum să nu fiu supărată,
Că cu ochii m'am uitat,
Pe Hristos mi l-or luat,
Mi l-or luat,
Mi l-or dus
La curțile lui *Pilat*.

Pe cruce de brad l-or pus,
Cu sulița l-or străpuns,
Apă și sânge a curs.
Și-l luară
Și sburară,
Sus la cer îl ridicară.
Plânge maica și se frânge
Și inima-i noată 'n sânge,
Luna fața și-a schimbat,
Soarele s'a întunecat².

36

Colo sus,
Colo mai sus,
Este-o dalbă mânăstire.
Slujbă mândră cine face ?
Noauă popi ce-s mai cărunți,
Noauă dieci mai micuți.
Slujbă mândră
Cine-ascultă ?
Cine-ascultă,
Maica sfântă

C'un fiuț micuț în brațe.
Fiul plânge și scâncește:
— Ce plângi, fiuțu de-al meu ?
— Să știi, maică, ce știu eu !
La curțile lui *Pilat*.
Mulți *Jidovi* s'or adumat
Și-mi cioplese cruce de brad.
Și-o cioplese și'n lung, și'n lat,
Măicuță, pe al meu stat³.

37

El îi cel prè⁴ lăudat,
Ingeri-i dau mari sfat,
S'o sfătuit Dumnezeu-ăria
Să-și izbăvească zădirea.
Iuda la *Jădugi* mergê
Și din gur'așă zăcê :

Ce voiu mnice mni-ț da ?
Dați-mi triizeci de arginți
Și vi-l dau să-l răstigniți.

Triidzăci di-argințu i-o dat.
El în pungă i-o băgat.
La Isusu, față sfântă
Tot pământu si 'nspăimântă ;
Cu mâna mni-l cuprindê
Și în față îl stopcê.
Cruce pe umăr i-o pus,
La 'mpilatu⁵ câ l-o dus.
Străgă toți

1. Cules de d-l I. Boca, com. Frătăușul-vechiu, Bucovina.

2. Cules din Ardeal, împărt. de d-l P. Ugliș.

3. *Idem*.

4. Tipărit în graiu local.

5. La Pilat.

Din toate părți
 Să 'nvățătorii din cărți,
 Străgă gloate
 Și noroade
 — Răstienește Impilate !
 Pilat dacă audză,
 Din divan al său ișă
 Și cu ȋlu când grăiè,
 El nimnica nu dzăcè.
 — Ce nu grăiești, omule ?
 Că eu sânt un domnu mari,
 Și puteri amu tari.
 Puteri am să ti răstienesc,
 Puteri am să ti slobozesc.
 — Ba, putere-asupra mē,
 N'ai avè, să nu-ți fie dat de sus.
 Pilat dacă audză,
 La Jădogi că să 'nturnă
 Și din gur' așa dzăcè:
 — Nici o vină nu găsesc
 Acestui om bun și drept.
 Iară străgă toți
 Din toate părți,
 Strigă gloate
 Și noroade :
 — Răstienește-l Impilate,
 Că de nu li răstigni
 Prietini cu *Tisariu* nu vei fi !

În grădina raiului,
 La pomul *Iudeilor*,
 Ce veste s'a întâmplat ?
 Cruciuță nouă de brad,
 Pe Hristos să-l răstignească,
 Pe noi să ne mântuească.
 Atunci *Pilat* s'a'nciudat,
 El pe mâni s'a suflecat,
 Palme pe obraz i-a dat,
 Cu sulița l-a străpuns,

— Eu vi-l dau pi mâna voastră,
 Faceți voi ce-ți ști cu el !
 Jădogii că mi-l luă,
 Cu palmele mi-l bătè,
 Crucea pe umăr i-o pus
 Să'n *Gologofta* l-o dus.
 Cu cămeșa de urzică l-o 'mbracat
 Să cu brău de rug l-o 'rcins,
 Corună de spini în cap i-o pus.
 Când pe cruce l-o suit,
 Tot pământul s'o clătît
 Apile s'o tulburat,
 Petrili s'o despiciat,
 Soarele o'ntunecat,
 Luna 'n sânge să stirbiră,
 Ingeri 'ncepur' a plângi,
 Isus la iad să pogori.
 Pi Adam că mi-l vidè
 Să de mână mi-l luă :
 — Adame, zidirea me,
 Hai dela 'ntunericiul iadului,
 La lumina raiului,
 Că mi-i iadu'ntunecos
 Și-i rău locul de *popos*¹.
 Aur, zmernă și tămăe,
 Mila Domnului să fie
 Cu dar și cu bucurie
 De-acuma până'n vecie².

38.

Apă și sânge a curs.
 De ciudă și de bănat,
 Soarele s'a cufundat,
 Luna s'a'mbrăcat în sânge,
 Stele-a'nceput a plânge,
 — Răstigniți-l pe Hristos !
 Dacă nu l-ăi răstigni,
 Nouă'mpărat nu n'ei li.
 Să trecem la Palestina,
 Unde-a strălucit lumina³.

1. *Popas*, loc de poposit.

2. Dict. de V. Sănduciu și împart. de d-l Al. Vasiliu, Tătăruși, jud. Suceava.

3. Cules dela Gr. Iorgu Chiscop. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Ș'ntreabă
 Și'ntreabă
 Sfinții pe Dumnezeu :
 — Doamne milostiv,
 Cât micșor ai fost,
 Ce rost ai avut ?
 — Dar voi sfinți
 Mărunți,
 Mici, nepricepuți,
 Ce tot ispitiți,
 Că voi bine știți,
 Că micșor am fost.
 Oi dalbe-am păzit,
 Pe nor, pe senin,
 Sus la Rusalim
 Prin siliște veche,
 Prin păduri *surzește*,
Surze jidovește.
 Trei crai de *Jidovi*
 De veste mi-au prins,
 Sfori dalbe mi-a'tins,
 Pe mine m'au prins,
 Rău m'au răstignit,
 Rău. cu fața'n sus.
 Cruciș,
 Carmeziș,
 Cruce
 De măr dulce,
 Trupul să-mi mânânce.
 Ș'unde-mi trimeseră,
 Ș'unde-mi aduseră,
 Piroane de fier,

Țigle de oțel
 'N față le bătură,
 'N dos le țintuiră,
 Sângele-mi curseră,
 Bun *vin* se făcură.
 Ș'unde-mi trimeseră,
 Ș'unde-mi aduseră,
 Cămășuță verde,
 Verde de urzică,
 Rău la trup beșică.
 Ș'unde-mi trimeseră,
 Ș'unde-mi aduseră
 Brău de măcieș.
 S-unde mă'ncinseră,
 Ș'unde mă strănseră,
 Sângele-mi curseră,
 Bun *grâu* că crescură.
 Noi de-atunci încoace,
 Noi ne-am d'aruncat,
 Că la câmp se face
 Vinul prin podgorii,
 Grâu pe la noroade
 Și la lumea toată.
 Și de-atunci se dă
 Mir la mânăstiri,
 Pomeni la săraci.
 Iei în astă casă,
 Scrisă-mi este-o față,
 Fața lui Hristos,
 Să-ți fie folos,
 Să-ți fie de bine,
 Doamne, Milostive ¹.

1. Spus de Dumitru Leșu, com. Mihaiu Bravu, jud. Brăila.

Variante în Șt. St. Tuțescu, *Colinde din popor*, no. 24—6, 42 și p. 8—9; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 9—10 și 15—6; A. Bărseanu, *op. cit.*, p. 10—11 și 21; *Șezătoarea*, I, p. 183 și II, p. 21—2; *Calendarul «Neamul românesc»*, pe 1913, p. 26; *Foiaia poporului*, XVII, no. 51.

IV. Sf. Ioan și porumbul (sau altă vietate).

40.

Sculați, sculați, mari boieriu,
 Dimineața lui Crăciun,
 Că vă vin colindătoriu,
 Dimineața lui Crăciun¹.
 Trei cocoși negri-au cântatu,
 Trei voinici s'au deșteptatu.
 Haideți, voinici la vânatu,
 Să vână un cerbușoru,
 Cerbușorul l-am vânatu.

Adă acul și săgeata!
 — Nu mă săgetă pe mine,
 Că și eu sunt om ca tine,
 Da-s de maica blestematu
 Să fiu fiară de pădure
 Nouă luni și nouă luniu
 Și vreo două săptămâniu.
 Eu *aii*² am împlinitu,
 Jos la țar'am scoboritu³.

41.

Plecat-am a colindă,
 Pe la curți mari de boieri.
 Dar boierii nu-s acasă,
 Ci-s la codru, la vânat.
 Tot vânară
 Până'n scară,
 Dar nimica nu d'affară,
 Făr'de-un pui de *strechioară*.
 Strechioara'n graiu grăiă:
 — Stați, pușcași, nu mă'mpușcați,
 Că nu sunt ce cugetați,

Că sunt Ion
 Sânt Ion,
 Nănașul lui Dumnezeu.
 Zori,
 Zori,
 Dragile surori,
 Nu grăbiți cu zorile
 Ca vara cu florile.
 Nu se poate-apropiă
 De fumul tămâielor,
 De raze făcliiilor⁴.

42.

Luaseră,
 Se duseră.
 Vânători d'ai lui Pilat,
 Și vânară
 Cât vânară

Și vânar'un vultur sur
 Cu penele d'aur.
 Trase arcul să-l săgete,
 Doar Ioan
 Sfântul Ioan,

1. Refren după fiecare vers.

2. Anii.

3. Melodie și text, împart. de d-l Alex. Morariu, Pătrăuți pe Suceava, Bucovina.

4. Culegere din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

Mi-și grăbi
 Și mi-și grăi :
 — Nu grăbiți pe moartea mea,
 Că nu-s eu ce gândiți voi,
 Că nu-s *hoară* sburătoare,

Ci sunt Ioan
 Sântu-Ioan,
 Nănașul lui Dumnezeu,
 Umblă ziua botezând
 Și'ncă noaptea cununând¹.

V. *Maica Domnului și Fiu!*

43.

De când Domnul s'a născut
 Și pământul s'a făcut,
 Și ceriul s'a ridicat,
 Doamne, mândru l-a'mbrăcat
 Tot cu stele
 Mărunțele
 Și-o cunună printre ele,
 Raze, Doamne, printre stele.
 Din grădina gălbenioară

Este-o scară
 Tot de ceară,
 Dumnezeu mi se scoboară,
 Tot la rari,
 La zile mari,
 Mici dieci cu cărți în brânci,
 Doamne, mândru le cetiau,
 Pe Dumnezeu pomeniau².

44.

Colo sus la răsărit.
 Este-un măr mândru'nllorit.
 La tulpina mărului
 Este-o masă
 De mătasă.
 Dar la'ntâiul colț de masă
 Șeade zău
 Cu Dumnezeu ;
 L'al doilea colț de masă
 Șeade Petru și *Sân-Pietru* ;
 L'al treilea colț de masă
 Șeade Ion, *Sânt-Ion*,
 L'al patrulea colț de masă
 Șeade Maica Precurată.

C'un fiuț micuț în brațe,
 Fiu'ncepe a scânci :
 — Taci, fiule, nu scânci,
 Că maica ție ți-o da
 Doauă mere,
 Doauă pere,
 Doauă țife mugurèle.
 Și maica ți-o ție da
 Măturită de d'aur,
 Să mături ceriul de nori,
 Și pământul de neguri,
 Și cheile raiului
 Din fundul paharului³.

45.

Sculați, sculați, boieri, mari,
 Că vă vin colindători
 Pe la miez de cântători,
 Pe sub patru'*nchiotori*.
 Nu vă vin cu nici un rău,

Că vă vin cu Dumnezeu,
 Dumnezeu
 Cel mititel
 Mititel
 Și 'nfășetel

1. Cules din Ardeal și împart. de d-l P. Ugliș.

Variante în P. Ciorogariu, *op. cit.*, p. 11—2 și melodie : N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 12, col. XV.

2. Culegere din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

3. *Idem*.

Cu făsuță de mătasă,
Făsuță de 'mpărăteasă.
La doi mări,
La doi pəri,
Cu crângile până 'nəri.
Scoală, *biță*¹, nu dormi,
Iată vin surorile
Să-ti culeagă florile.
Câte flori sunt pe pământ,
Toate merg la jurământ,
Numai *Floare-soarelui*
Și cu spicul *grâului*
Stau la ușa raiului
Și judecă florile
Unde li-s mirosur'le.

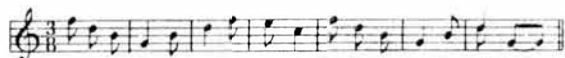
Le-au luat *madamele*
Să facă parfumur'le,
'Să-și mirosească hainele
Și soldații armele².
Scoală, *biță*, nu dormi,
Iată că-ți vin frățiori,
Să-ți înhame murgușori.
— Las' să vie să-i înhame,
Că destul i-am înhămat.
Pân' pe tine te-am allat.
Să trăiți,
Să înfloriți
Și la anul s'ajungeți
'Giungeți veseli și frumoși
Ca trandafirii cei roși³.

-46-

De când, de când Dumnezeu
Și pământul s'a născut,
In patru *stâlpi* de argint,
Prea frumos l-a 'mpodobit
Cu podoabe de argint,
Verde, verde și 'nflorit,
Și cu flori acoperit.
Dar la poarta raiului,
Șeade Maica și cu liul.
Fiul plânge,
Maica zice:
— Taci, fiule, nu mai plânge:

Câte flori sunt pe pământ,
Toate ți le-am dăruit,
Numai floarea *crinului*
Și cu-a *trandafirului*,
Șed în poarta raiului
Și-mi judecă florile,
Ce-au făcut miroasele.
Stele,
Stele
Răvârsale,
La mulți ani cu sănătate⁴.

-47-

De când de când Dum ne - ze - u De când de când Dum ne - ze u

De când, de când Dumnezeu,
De când, de când Dumnezeu⁵

Și pământul s'a născul,
Pe patru stâlpi de argint.

1. *Biță*, bade, nene.

2. Un cântec spus de Dumitru Măngiurea, de loc din Brăila :

Foaie verde mar domnesc,
Pe dealul mănăstiresc,
Toate florile 'nfloresc,
Inflorosc
Și pârguiesc,
Numai floarea *crinului*

Și cu-a *calomfirului*
Șed în poarta raiului
Și-mi judecă florile,
Florile,
Surorile :
Ce-au făcut miroasele ?

3. Cules din Vârfu-Câmpului, jud. Dorohoiu, împart. de d-l D. Urzică.

4. Cules din com. Tețu, jud. Tecuciu.

5. Fiecare vers, 8 N. 10 Biță

Stele, stele
*Răvârsèle*¹
 În mijlocul stelelor
 Seade Maica și cu Fiul.
 Fiul plânge,
 Maica zice:
 — Taci, fiule, nu mai plânge!
 Câte flori sunt pe pământ,

Toate ti le-am dăruit,
 Numai floarea *crinului*
 Și cu-a *trandafirului*,
 Stau în poarta raiului
 Și judecă florile
 Ce-au făcut darurile.
 Stele, stele răvârsate,
 La mulți ani cu sănătate².

48.

Buna vreme ceastă casă,
 La cinstiți ca dumneavoastră,
 Astă noapte 'ntunecoasă,
 Noi umblăm
 Să colindăm
 Ne 'ntâlnim cu *Sf. Petre*.
 Sf. Petre
 Ca un sfânt
 Dă o ploaie și cu vânt,
 Să ne culce la pământ.
 Dă un soare
 Și-un *răcoare*,
 Să ne scoale pe picioare.
 Mai umblăm
 Ce mai umblăm,
 Ne 'ntâlnim cu Dumnezeu,
 Dumnezeu
 Imbrăcățel,
 Dela cap pân' la picioare,
 Numai stele

Mărunțele.
 De-aici, de-aici nu m'aș duce
 De glasul paserilor,
 De mirosul florilor.
 Câte flori sunt pe pământ,
 Toate merg la jurământ.
 Numai *floarea-soarelui*
 Și cu spicul *grâului*
 Și moțul *porumbului*,
Lemnul-Dumnezeului,
 Și cu *vița* vinului
 Săd în poarta raiului
 Și judecă florile
 Ce-au făcut miroasele?
 Ele spun, sârmanele,
 Că le-au supt albinele.
 Albiniță, gură dulce,
 D'aici, d'aici, nu m'aș duce
 De mirosul florilor
 De glasul pasărilor³.

VI. *Fuga Maicii Domnului.*

49.

În această seară sfântă,
 Seara mare-a lui Ajun,
 Dinspre ziua lui Crăciun,
 S'a născut Dumnezeu mare,
 Mititel,
 Desfășețel,

'N foi de măr înfășețel;
 Și de bucuria lui,
 Văi adânci au răsărit,
 Câmp uscat a înverzit,
 Copacii au înflorit.
 Câni de *Jidovi* au allat

1. Răvârsate, împrăștiate.

2. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. Cules din jud. Teleorman, împart. de par. Fl. A. Draghici, com. Principele Ferdinand.

Variante în N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 59, 65—6; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 15—6; *Calendarul „Neamul românesc”* pe 1913, p. 27.

Și-mi prinseră a câtă
 Prin toate valurile
 Și prin toate grajdur'le.
 Mi-l cătară,
 Mi-l găsiră.
 Dară *Maica Precesta*,
 Ea de veste că prindea.
 Fiu'n brațe își luă,
 Sus la munte ea urcă.
 Urcă unul, urcă doi,
 Când fu'n muntele de-a trei,
 Se lăsă să s'odihnească
 Pruncul să-și mai primenească.
 Și stătū
 Ce mai stătū,
 Când de-odată ce-mi văzū?
 Pe Ion,
 Pe *Sfânt-Ion*
 Strigând, din mâni fluturând:

— Mergi, Maică, mai înainte,
 Că știu, Maică, trei pârauri.
 Unu-i de-apă limpegioară,
 Și unu-i de vin,
 Și unu-i de mir.
 'N cel de apă să-l scăldăm,
 'N cel de vin să-l botezăm,
 Și cu mir să-l miruim,
 Sus în cer să-l ridicăm
 Și-acolo să'mpărățescă,
 Pe pământ să tot privească,
 Să-și dea dreptii la dreptate
 Și strămbii la strămbătate.
 Sănătate'n astă casă
 Și noroc fetei frumoasă;
 La mulți ani să trăiți,
 Să'mbătrăniți,
 Sfânta naștere a lui Isus
 Cu bine să sărbătoriți¹.

VII. *Maica Domnului desnădăjduită.*

50.

Dar Maica Sântămăria,
 Toarce'n furecă de maslin
 Cu caierul de mătasă,
 Cu firul de *mărgărint*.
 Toarce firul
 Cât e firul.
 Toarce fașă unui fiu.
 Fiul cin' l-a botezat?
 Tot Ilie
 Sânt-Ilie
 De Maica *Sântămărie*.
 Dar Maica Sântămărie,
 De ciudă și de mânie,
 Dete'n cuțite să taie,

Cuțitele se'mlădoaie;
 Dar Maica Sântămărie
 De ciudă și de mânie,
 Dete'n apă să se'nece,
 Crucea sfântă
 Nu cufundă.
 Dar Maica Sântămărie
 De ciudă și de mânie,
 Dete'n foc ea să s'aprindă,
 Busuiocul
 Stânse focul.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămâi, gazdă, sănătoasă².

51.

S'a dus Lina
 La fântână,
 Să iea apă
 'Ntr'o *năstrapă*,
 Dete Lina să se'nece,
 Crucea sfântă

N'o cufundă.
 Dete Lina să se taie,
 Cuțitele se'mlădoaie.
 Dete Lina să se'nece,
 Crucea sfântă
 N'o cufundă³.

1. Cules din jud. Botoșani, împart. de d-l C. Atanasiu, com. Trușești.

2. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. *Idem*.

VIII. *Vânzarea lui Iosif.*

52.

Când s'a văz't *Iosif* legat,
 Cu amar sa supărat
 Și de fric'a tremurat
 Și cu glas mare-a strigat :
 — Taică-meu cel cu dor dulce,
 Tiranii cei fără milă,
 Mă legară pe cămilă,
 Să mă ducă'nt'r'a lor țară,
 Să mă facă de ocară.
 Vino, taic', acum la mine,
 Să nu mă duc dela tine,
 Eu mă duc cu dorul tău.
 O, taică, sufletul meu !
 Și cu-amar mare plângea :
 — Vino, maică, de mă scoate,
 Din mânil cele proaste,
 Din gura lor cea amară,

Carea spre mine-o căscură.
 Vezi, maică, cu ochii tăi
 Ce-mi făcură frații mei,
 Cum mă deteră legat,
 Ca de ei să mă despart.
 Și ducându-l fără milă,
 Suspina de pe cămilă,
 Și în lături se uită,
 Nimenea nu-l auziă,
 Fără a lui Iosif mumă,
 Ce-i zicē *Chila* pe nume,
 Fiind moartă și'ngropată,
 Din calea lui nu departe,
 Când treceă Iosif pe cale,
 Mergând în *Mesopotame*,
 Și-acolo'ngropând pe dânsa,
 Fiind dela Domnul zisa ¹.

IX. *Sfânta Vineri.*

53.

Sus pe slava cerului,
 La poatele raiului,
 La scaunul Domnului,
 La scaun de judecată,
 Unde vine lumea toată,
 Genunchiat-a *Sfântu Vineri*,
 Genunchiă
 Și mi-și plângea :
 — Stii, Doamne, că m'ai trimis,
 Pământul să ți-l botez.
 Toți s'au dat botezului,
 Numai una nu s'a dat :
 Cetatea *Iordanului*
 Nu s'a dat botezului,

Nici creștinătăților.
 Dar pe mine prinsu-m'au,
 Prinsu-m'au,
 Legatu-m'au,
 Cu cuțit tăiatu-m'au,
 In cazan băgatu-m'au
 Si trei zile fiertu-m'au
 Numa'n ceară și'n rășină,
 Apoi strecuratu-m'au,
 In gard aruncatu-m'au,
 Si-am făcut cum am putut
 Si la tine e'am venit,
 Să-mi dai sfinți de ajutor,
 Pe *Irod* ca să-l omor ².

1. Culegere din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

2. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

X. Sf. Nicolae.

54.

Sfântul Sfânt-Nicoară

Bun gând s'o gândit,
 D un prânz a făcut,
 Câți sfinți c'a postit,
 Toți că or venit.
 Sfântul Sfânt-Nicoară,
 Puse raze, a treia zi,
 Si-l văzură că veni,
 Pe un cal porumb,
 Negru de-asudat,
 Albu de'nsputat.
 C'un țipău¹ de grâu,
 Cu cupe de vin.
 Din țipău mușcă,
 Din cupă vin bea,
 Nicoară'ntrebă :
 — Unde-ai zăbovit ?
 — Sfinte-am zăbovit,

C'am îndereptat,
 Doauă luntrii pline
 Cu suflete bune ;
 Luntrii încărcate
 Cu suflete curate,
 La mese'ntinse,
 La făclii aprinse ;
 Două luntrii grele,
 Cu suflete rele,
 La mese strănse,
 La lumini stinse.
 [Apoi se recitează :]
 Haideți noi, Maică Marie,
 Haideți noi la leturghie,
 Și te, gazdă, 'nveselește,
 Și pe noi ne dăruște,
 C'un colac de grâu frumos
 Din pelița lui Hristos².

XI. Dumnezeu la săruc și la bogat.

55.

Coborit-au, coborit,
 Domnul sfânt p'acest pământ.
 Dar pe ce s'au coborit ?
 Pe-o scară albă de ceară,
 In casa bogatului.
 Grăi bunul Dumnezeu :
 — Gata-i prânz, bogatul ?
 — Gata-i prânzul pentru noi,
 Pentru noi,
 Domni mari ca noi.
 Luară, se duseră,
 La casa mișelului.
 Grăi bunul Dumnezeu :
 — Gata-i prânz, mișelule ?

— Gata-i prânzul, cam puțin.
 Stați în luntru să-l prânzim.
 Aduse mișelu-o pâine.
 D'unde Dumnezeu tăiă,
 Tot mai mare că creșteă,
 Dar d'unde Pătru tăiă
 Nici că se mai cunoșteă :
 Luară, se duseră.
 Duser'se pân' la un loc.
 Grăi bunul Dumnezeu :
 — Ia sui, Petre, ia sui dragă,
 Pe umărul stâng al meu !
 Petru'nggrabă c'ascultă
 Și în grabă se suiă,

1. Ung. *czipó*, pânișoară.

2. Cules din Ardeal și împart. de d-l P. Ugliș.

Variante în A. Bărseanu, *op. cit.*, p. 18 — 9; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 14, no. 17.

Ochii roată că-și făcă.
 Grăi bunul Dumnezeu:
 — Spune, Petre, ce-i vedeă ?
 — Văd patul bogatului
 In mijlocul iadului.
 — Dar d'in el ce-i așternut ?
 — Tot cuțite
 Așcuțite
 Si furcuțe
 Rumenuțe¹.
 Luară, se duseră,
 Duser'se pân' la un foc.
 Grăi bunul Dumnezeu :

— Ia sui, Petre, ia sui dragă,
 Pe umărul drept al meu !
 Petru'ngrabă ascultă,
 Si pe umăr se suiă.
 Ochii roată că-și făcă.
 — Spune, Petre, ce-i vedeă ?
 — Văd patul mișelului
 In mijlocul raiului,
 Dar d'in pat ce-i așternut ?
 — Iarba verde de pe *rât*,
 Peste iarbă și-o *șterghină*,
 Pe șterghină
 Si-o perină².

XII. *Sfârșitul lumii.*

56.

Mândru-i Domnu d'adormit,
 Sub un măr mândru'nflorit.
 Scoală, Doamne, nu dormi.
 Că de când ai adormit,
 Iarba verde te-a'ngrădit,
 Florile te-or cotropit

Și lumea s'o păgănit.
 Suduie fecior pe tată
 Și mamele-și fac păcate.
 D'atunci nu-i rod în bucate.
 Nici nu-i grâu, nici nu-i săcară,
 Numai neghinioară goală³.

57.

Ascultați acestea toate,
 Neamuri multe și noroade,
 Și'nțelegeți cu cuvântul
 Omul *supre* tot pământul
 Lumea 'n veac vi s'a *fârși*,
Județul ni s'a găti.
 Tatăl pe liu va mână,
 Lumea ni s'a judecă.
Adamuva bucină,
 Ingerii ori trâmbiță,
 Toți morții vi s'or sculă,
 La județu vi s'or strânge
 Toți păcătoșii or plânge,
 Văzând iadul cum i-ar strânge.
 Idolii vi i-ar pâră,
 Grele *munciu* vor găti
 La tâlhari li sunt gătați;
 Viermii cei neadormiți

Curvarilor sunt gătiți
 Paturi de-aramă 'nfocate
 Cu cămări ne-astâmpărate ;
 Vai de-aceea ce nu lasă
 Pe săraci într'a lor casă,
 C'acelora sunt gătite
 Geruri mari și ierni cumplite.
 Cum li iarna cea geroasă,
 Acelora-i cuvioasă.
 Raiule, grădină dulce,
 Nu mă 'ndur a mă mai duce,
 De mirozna florilor,
 De glasul paserilor,
 De dulceața poamelor.
 Aur, smirnă și tămâie,
 Mila Domnului să fie,
 Cu dar și cu bucurie
 De-acum și până 'n vecie⁴.

1. Inroșite în foc.

4. Cules din Ardeal; împart. de d-l P. Ugliș.

3. *Idem.*

4. Spuse de V. Sanducu, com. Tataruși, jud. Suceava și împart. de

58.

Sub aripa cerului,
 Câmpii Rusalimului,
Elerui, Doamne, Ier,
 Născutu și mi crescut,
 De-un verde de vișinel,
Elerui, Doamne, Ier¹,
 La crangă de vișinel.
 Leagăn'—se de-un legănel.
 Dar în leagăn cine-mi șeade ?
 Imi șeade Domnul Hristos.
 Mai în jos
 De Domn Hristos,
 Șeade N² făt-frumos.
 Și leagănă pe Hristos.
 Leagănă și mi-l întrebă :
 — D'aoaleu. Doamne Hristoase,
 Ce-o să stau și-oiu să te 'ntreb :
 Când e capul *vacului*,
 Sfârșitul pământului ?

— D'aoaleu N. făt-frumos.
 Ce stătuși
 Și mă 'ntrebași.
 Și eu dreptul spune-ți-oiu
 Când e capul vacului,
 Sfârșitul pământului.
 Când o bate fiu pe tată,
 Fiică-sa
 Pe maică-sa,
 Finu-său
 Pe nași-său.
 Cei mai mici pe cei mai mari.
 Atunci capul vacului,
 Sfârșitul pământului.
 Dar și N. frate-al nostru,
 El să-mi fie sănătos,
 Cu-ai lui frați,
 Cu-ai lui părinți!³

XIII. *Miorița.*

59.

Colo sus la munte,
 Neaua-i d'un genunche.
 Stau trei *păcurari*
 Și trei *lotri* mari.
 Lotrii se vorbiră
 Pe străini s'omoară.
 Străini-auziră,
 Către ei grăiră :
 — Dați, de-omorîți-ne
 Și 'ngropați-ne
 În ușa străinilor,
 În pragul vecinilor
 Și ne puneți voi
 D'o cruciță mică

Și d'o *fluierică*.
 Vântul când a bate,
 Prin oi va răsbate.
 Fluera-a doini,
 Oile-or grăi.
 Pe min' m'or bocii.
 — Sărac *gazda* nost'
 Ne-a dat adăpost.
 Și ne-a *hărănit*
 Cu iarbă frumoasă,
 Pe la umbră groasă.
 Și ne-a adăpat
 La izvor curat⁴.

1. Refrenul după câte două versuri.
 2. Numele unui fecior de-al gazdei.
 3. Dintr'un manuscris brăilean, aflat la d-l A. Budișteanu, tipograf în Bărlad.

Variante în G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, p. 93—4 ; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 14, no. 18 ; Marian, *Immormântarea*, p. 483—4.

4. Cules din Ardeal și împart. de d-l P. Ugliș.

Variante în A. Bărseanu, *op. cit.*, p. 26—28.

XIV. *Feciorii buni ai gazdei.*

60.

Icea domn bun,
Icea domn bun.
Florile, florile dalbe,
Ici domn bun se veseleşte,
Frumos casa 'mpodobeste,
Florile, florile dalbe ².
Tot cu fir de calomfir,
Cu ciucuri de *barbafir*,
D'or mi-ai fini d'a botezâ ?
— Ba n'am fini d'a botezâ.
Nici n'am fini d'a cununâ,
Ci-mi aştept pe Dumnezeu,
Ca să-l d'uspetez şi eu.
Lui Dumnezeu se rugă :
— Facă şi Domnu'-atăta bine,
Ca să vie şi la mine,
Că sunt câmpii d'*ostăviți*
Şi eu rouă *prăscuiți*
Şi veşmintele cam lungi ;
Udă-le-va,
Strică-le-va,
Ci să vie sus prin slavă,
Sus prin slava cerului,
Dimpotriiva soarelui.
Nici cuvântul n'*obârşia*,
Dumnezeu că mi-şi sosia,
Intră 'n casă,
Lângă masă,
Găsi 'n casă
Mese 'ntinse
Si'mprejur lumini d'aprinse.

Dar ăst domn bun ce-mi *făceară* ?
Că mi-şi are-un liu *vinar*
Şi-mi trimite-un argăţel,
La liu-său buţi s'aducă,
Buţi cu vin de cel mai bun.
D'uspetează Dumnezeu,
Ca să-l d'uspetez şi eu.
Şi-ăst domn bun ce-mi mai lă-
[ceară ?

Că mi-şi are un păcurar
Şi-mi trimite-un argăţel,
La liu-său miei s'aducă,
Miei *sugaci* şi *plecăţei*,
Şi herbeci d'ăi măricei,
D'uspeteze Dumnezeu,
Ca să-l d'uspetez şi eu.
Şi-ăst domn bun ce-mi mai fă-
[ceară ?

Că mi-şi are d'un *stăvar*
Şi-mi trimite-un argăţel,
La liu-său cai s'aducă,
Cai jugani de cei mai buni.
Petreacă-mi pe Dumnezeu,
Ca să-l petreacă-mi şi eu.
Sus în slava cerului
Dimpotriiva soarelui,
Pân' la poarta raiului,
La scaunu' de judecată,
Unde merge lumea toată.
Lui Dumnezeu bine-i pare,
Lucefăr galben răsare ¹.

XV. *Floarea cea mare.*

61.

Dela astă casă
Sunt trei flori d'aleasă.
Ele se certară
Cari îs mai mari :

— Ba eu îs mai mare,
Spicul *grâului*
Că din mine-şi fac
Pe masă colac,

1. Cules din Căineni-Vâlcea, de d-l C. N. Mateescu, prof.
Varianta în N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 17—18.

Tot la zile mari,
 Zile mari,
 Și rari,
 Ba eu îs mai mare,
Loza vinului,
 Că fără de mine.

Nu-și cunună nime.
 — Ba eu îs mai mare,
 Floarea *mărului*,
 Că fără de mine,
 Nu-și botează nime ¹.

XVI. *Gazda cu cîrezi și alte averi.*

62.

Ia sculați,
 Sculați,
 Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați,
 P'o gură de vale,
 Vouă vi se pare
 Tot soare răsare.
 Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Tot cîrezi de vaci,
 Vacile sbierând,
 Vițeluși sugând,
 Din codițe dând,
 Cu codițe'nvoalte,
 Invoalte, răsucite,
 In aur poleite.

Ia sculați,
 Sculați,
 Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați
 P'o gură de vale,
 Vouă vi se pare
 Tot soare răsare.
 Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Tot turme de oi,
 Oile sbierând,
 Mielușei sugând,
 Din codițe dând.
 Cu codițe'nvoalte,
 Invoalte, răsucite,
 In aur poleite.

Ia sculați,
 Sculați,

Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați
 P'o gură de vale,
 Vouă ni se pare
 Tot soare răsare.
 Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Herghelii de cai,
 Caii nechezând,
 Murguleți sugând,
 Din codițe dând.
 Cu codițe'invoalte,
 Invoalte, răsucite,
 In aur poleite.

Ia sculați,
 Sculați,

Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați,
 P'o gură de vale,
 Vouă vi se pare
 Tot soare răsare.
 Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Tot cară de grâu,
 Cară scârțâind,
 Cărauși mănând,
 Din bice trosnind.

Ia sculați,
 Sculați,

Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați
 P'o gură de vale,
 Vouă vi se pare
 Tot soare răsare.

1. Cules din Ardeal de d-l P. Ugliș.

Variante în A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 53; I. G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 244.

Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Murgu'mpodobit
 Cu frâu poleit,

Cu șea de argint.
 Ce e'n casă, să trăcească,
 Ce e-afară să sporească ¹.

XVII. Ciobanul mânios.

63.

La fântâna *stoborită*,
 Hoi *linu, linu, lăr-mălinu*,
 Cu *stobori* de mălin verde,
 Hoi *linu, linu, lăr-mălinu* ²,
 Este-un mare păcurari.
 Se bagă d'in fântâniță
 Și tale o *șuierită*,
 S'apucă
 D'a șuieră

Toate oile'ntristă
 Și la domnul alergă.
 — Ce țî-i voia, domnu nost ?
 Ori țî-i voia să ne vinzi,
 Ori țî-i voia să ne mânci ?
 — Nu mi-i voia să vă vând,
 Ci mi-i voia să vă mânc,
 Că de când umblu cu voi,
 Am albit și eu ca voi ³.

XVIII. Vameșii.

64.

Jos, pe mare'n jos,
 Jos pe mare'n jos,
 D'auzit s'aude,
 D'auzit s'aude ⁴,
 De văzut se vede
 Neagră corăbioară,
 Neagră și smolită,
 De soare pârilită,
 De ape stropită,
 De vânturi bătută,
 De țarmuri trântită,
 De vaduri tocită.
 Intr'însa cine-mi este ?

Doi neguțători
 Vin din alte țări,
 Tot din țări streine,
 De pe ape line,
 Din vâslă vâslește,
 Din cârmă cârmește,
 La vaduri sosește.
 La vaduri la vamă.
 Vameș cine-mi este ?
 N. ⁵ făt-frumos.
 Dalba *vămeșoaică* ?
 M. ⁶ d'ochiși negri.
 Dintâiu îi strigară :

1. Culegere din com. Mălureni, jud. Argeș, de d-l C. N. Mateescu, profesor.

Varianta în Șt. St. Tușescu, *Colinde din popor*, p. 48; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 40—1.

2. Refren după fiecare vers.

3. Cules din Ardeal de d-l P. Ugliș.

Variante în Șt. St. Tușescu, *Colinde din popor*, p. 9—10; Voronca, *op. cit.*, p. 58; A. Bărseanu, *op. cit.*, p. 22—5.

4. Fiecare vers se mai repetă odată.

5. Numele gazdei.

6. Numele nevestei.

— Ia ieșiți, ieșiți.
De ne vămuiți
Și ne sloboziți,
Că e mult d'aseară,
De când stăm pe-afară.

D'al doilea strigară :

— Ia ieșiți, ieșiți,
De ne vămuiți.

Dalba vameșoaică

Afară ieșiră
Și-astfel le grăiră :
— Stați, nu-l mai strigați,
Că mi-l deșteptați,
C'asar' a venit
Prânt de ostenit
Și el s'o sculară
Si s'or necăjiră,
Pe voi v'or luară,
Pe mare v'or dară.

D'al treilea strigară :

— Ia ieșiți, ieșiți.
De ne vămuiți.

Dalba vameșoaică

Milă că-și făcură,
Și mi-i vămuiră.
Vamă ce le luară ?
Fir și ibrișin,
Postav de cel bun,
Blană de samur,
Marfă femeiască,
Căci e mai bănoasă
Și e mai frumoasă.
Și mai drăgostoasă.
Jos, pe mare'n jos,
Merge cu folos
La Târgu-frumos
N. Făt frumos
Și M. d'ochiși negri.
Ei să fie sănătoși
Tot în știrea lui Hristos¹.

XIX. *Vânătoru 'ndrăgostit.*

65.

Holeroi la mari boieri,
Ș'ntrebară,
Ș'ntrebară,
Ș'ntrebară pe N.²
— Ce îi-i calul de-asudat,
De-asudat
In apă dat ?
Ai fugit,
Ai alergat,
Ori cinevă te-a gonit ?
— N'am fugit, n'am alergat,
Nimenea nu m'a gonit,
Ciutalina am scornit,
Din lunca *Siretului*
Până'n *marnea Prutului*.
Ciuta-mi trage drept la vad,
Eu mă trag mai jos de vad.

De pe cal descălecăm,
In suliiă o luăm,
Luăm lierea și-un ficat.
In buzunar l-am băgat.
Pielea'n târg la tăbăcari,
Sânge roș la măcelari
Și părul la *bidenari*.
— Să nu-l credeți, boieri mari,
Nimenea nu l-a gonit,
Ciutalină n'a scornit.
El are de-o ibovnică,
Ibovnică pe M.³
De trei poște depărtare
Și o face cu trei cai.
Unul dus, unul venit,
Unul pe loc, hodinit⁴.

1. Impărtașit de d-l Daniil Răuțescu, com. Dragoslavele, jud. Muscel
cu arătare că acest colind se cântă la tineri de curând însurați.

2. Numele flăcăului gazdei.

3. Numele ibovnicei flăcăului.

4. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

66.

Ce ți-e murgul de-asudat,
Asudat din astă noapte?
Joi e zi de sărbătoare:
Face Iancu vânătoare,
Să vâneze-o *ciutalină*,
Ciutalină fără splină.
Din câmpul *Șolotrului*
Până'n apa *Oltului*.
Acolo când ajungeă,
In suliță mi-o luă
Și pe mal mi-o aruncă,
Și mi-o da la măcelari,
Coarnele la pieptănari,
Picioarele la *piștier*
Și pielea la tăbăcar,
Iar inima și rărunchii
In batistă mi-i legă,
La maică-sa mi-i duceă
Și pe masă mi-i puneă,

Multă lume s'adună
Ca să vază ce-a vânat.
C'a vânat o ciutalină,
Ciutalină
Fără splină.
Ci Encuț s'a împușcat,
Singur el cu mâna lui.
Veniți frați,
Veniți cumnați,
Și-l împodobiți cu brazi;
Veniți frați, veniți surori,
Și-l împodobiți cu flori.
La porțile vântului
Vine mama pruncului.
După mama pruncului
Vine bunul Dumnezeu,
Vine și *Ion sfântul*,
Iar după Ion sfântul
Vin toți slinții dearândul¹.

67.

Oi leroi Doamnele,
Întrebați, întrebați, mari boieri,
Pe N.² cel frumos,
Ce-i e calu-așă'nspumat,
Că doar nu mi-e ostenit,
Că *ciutalina* n'a gonit,
Oi leroi Doamnele³.
El mi-a fost de împețit.

Ce-a gonit, mi-a dobândit:
A luat vii,
A luat moșii.
A luat multe *nemestii*.
Da N. cel frumos,
El să-mi fie sănătos
La mulți ani cu sănătate
Și cu multă *bogățate*⁴.

XX. *Presimțirea ciutei.*

68.

Lerui leo,
La munți ninge, plouă,
Lerui leo⁵,
La șes pică rouă.

Roua strânsu-mi-s'a,
Din ea faptu-mi-s'a,
De-un lac iezărel.
Pe margini de lac.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.
2. Numele tânărului gazdei în curtea căruia se colinda.
3. Refrenul, neregulat.
4. Culegere din com. Aref, jud. Argeș, de d-l C. N. Mateescu, prof. Variante în Șt. St. Tușescu, *Colinde din popor*, p. 26—9 și 37—8; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 52, 62—4.

Păscu, mi s'adapă
 De-o turmă mieoare,
 Pe bot gălbinoare ;
 Toate că-mi păşteau,
 Toate-mi s'adăpau ;
 Una mai bătrână,
 A ciutelor mumă,
 Ea nici că nu-mi paşte,
 Nici nu mi s'adapă ;
 Umblă strejuind,
 Streajă de trei părți,
 Din gură grăind :
 — Dar voi ciute multe
 Și nepricepute,
 Dar voi știți,
 Nu știți,
 Că jupân Meluță ¹.
 Bun cal își hrănește
 Și mi-l pregătește.
 Joi de dimineață,
 La vânat să-mi plece.
 Și o să-mi vâneze,
 Toți munții și codrii,
 La șes or s'-se lese
 Și or să îmi vie
 Pe margini de lac.
 De noi or să deie,
 'N-goan'or să ne icie

Și-or să ne gonească
 Pân'la lacul roșu :
 Lac roșu n'a fost,
 Da or să se facă
 Din sânge de-al nostru.
 Ce-om mai rămâneă,
 'N-goan'or să ne ică,
 Și-or să ne gonească
 Pân' la munți
 Cărunți ;
 Munți
 Cărunți
 N'au fost,
 Dar o să se facă
 Tot din părul nostru.
 Ce-om mai rămâneă,
 'N-goan'or să ne ică
 Și-o să ne gonească
 Pân'la pod de os ;
 Pod de os
 N'a fost,
 Da or să se facă
 Tot din os de-al nostru.
 Numai *io*-oiu scâpă
 Sub *stână* de piatră,
 De cal bun călcată,
 De biciu *urzicată*,
 De voi'neă muștrată !²

XXI. *Voinic ce prinde leul.*

69.

Duilerui ³,
 Dar N. ⁴.
 De bun cal ce hrănește,
 Hrănește,
 Nici vestește,
 Că lui vestea i s'a dus
 Pân' la umbra de *schinduf*.
 Îmi pleacă la vânătoare.
 Vână ziua,
 Toată zina ;

Când fu soarele'n de seară,
 Îndărăt că se'nturnară.
 Găsi leul *daramit*,
 Daramit
 Cu fața'n sus.
 Să mi-l scoale, nu se'ncrede,
 Nu eutează să-l deștepte :
 Bagă mâna'n sân la piele,
 Scoase-o verde tabachere,
 Tabachere

1. Numele leciurului în cinstea caruia se colinda.
2. După un manuscrispt brailean aflat la d-l A. Budișteanu, tipograf în Bârlad.
3. Refrenul neregulat.
4. Numele tânărului din casă, în cinstea caruia se colinda.

Cu tabac,
Tot din *Turcia* luat.
Bagă mâna'n buzunar,
Buzunar
De sub caftan,
Scoase-o mică de *năpârcă*.
Pe la nas murgului dete,
'Ncepe murgu-a *strefelă*,
Din copita fulgeră,
Pe murgu că-l încingeă,
Murgu goana că-și luă
Și pe leu că-l deșteptă.
N. pe leu că-l prindeă
Și frumos că mi-l legă.
La poala caftanului.
La copita murgului.

El având o soră mică,
La apă că se duceă,
De departe că zăriă
Pe N. că veniă.
Indărăt că se'nturnă :
— Ia ieși taică,
Ia ieși maică ;
Ce-ai scădat,
Ce-ai legănat,
Aducē pe leu legat.
Viuleț, nevătămat.
El în casă că intră,
Frumos capu-i neteziă
Și pe masă mi-l puneă,
Mare nuntă că făcea,
Cu M.¹ cea frumoasă².

70.

Strigă, strigă d'un împărat,
Că-ți aduc d'un leu legat,
D'un leu legat și ferecat.
Să dai starea jumătate
Și țara a treia parte.

Ei, ei!

Iar N. făt frumos
Dimineața se sculă,
Pe ochii negri se spălă,
Mâna'n său că mi-o băgă,
D'o cheiță că-mi scoteă,
Grajdiu de piatră dăscuiă,

Ei, ei!

Cercă murgii,

Cercă surii,

Mi-găsi murgul cel mai bun,

Cel mai bun

Si mai blajin,

Afară că mi-l scoteă,

De *atârnaț* mi-l legă,

Apoi în casă-mi intră,

Alte haine-mi îmbrăcă.

Ei, ei!

Alte haine

Alte arme,
Apoi îndată-mi ieșiă,
Picioru'n scară puneă,
Și-apucară'n vânătoare,
In vânătoare
Spre ogoare.
Ei, ei!
Când în marginea ogorului,
Dete peste cuibul leului.
Leul din gură *grăiară* :
— Ori din lupta să ne luptăm,
Ori în săbii să ne tăiem ?
Ei, ei!

Ei la luptă se luară

Și-mi luptară.

Și-mi luptară

Zi de vară

Până'n seară,

Fără pic de hodineală.

Ei, ei!

Când dete soarele'n dăseară,

Prinse leul și-l legară,

La'mpăratul că-l duseră

Și din gură-așa-mi grăiară :

1. Numele ibovnicei voinicului din casa.

2. Spuse de D. Leșu. com. Mihaiu Bravul, jud. Braila.

— Buna seară d'un împărat,
 Ți-am adus d'un leu legat,¹
 D'un leu legat și ferecat,
 Să dai starea jumătate

Și țara e treia parte.
 Ei, ei!
Hopor, hoporate,
 La mulți ani cu sănătate¹.

XXII. *Voinic ce prinde dulful.*

71.

Ostrovene, meriși negre,
Mărlui merișor de aur,
 Născutu și mi-a crescut,
*Mărlui merișor de aur*²,
 De-un merișor roșior,
 Face mer'le
 'N-toate ver'le,
 Dar le face,
 Nu le coace.
 Dar de ce nu mi le coace?
 Din pricina unui *dulf*.
 Cum dă soarele'n deseară,
Dulf de mare sare-afară,
 Sare'n vânt,
 Sare'n pământ,
 Sare'n vâr' de merișor,
 Prinde-și mere de-a mână,
 Rău crângi de-a dărăpână.
 Dar și Ion frate-al nostru,
 El pe-acolo că-mi treceă,
 Și pe dulf că mi-l vedeă,
 Iute-acasă alergă,
 Și-și iea arcu' și săgeata

Și la dulf, să-l săgeteze.
 De departe'ngenunchiă,
 Și de-aproape-l potrivîă.
 Dulf cu milă roagă-și lui:
 — D'aleu loane, frate-al nostru.
 Strânge arcu'n mila ta,
 Nu da de mă săgetă:
 Că noi am fost nouă frați,
 Nouă frați,
 Nouă surori,
 Toți au murit împușcați,
 Impușcați
 Și săgetați.
 Numai eu că am scăpat,
 Numai eu și-o sor' mai mică,
 Tot Marița dela mine,
 Dela mine dată ție.
 Dată ție,
 Doamnă-ți fie,
 Și ție și curților,
 Nuroră părinților,
 Cumnățică fraților³.

XXIII. *Fata'n leagăn de coarne.*

72.

Vine marea cât de mare,
Lină, mirlină,
Leroi, mirlină;
 Dar de mare,

Țărmuri n'are,
 Lină, mirlină,
 Leroi, mirlină⁴,
 Noată, noată bour sur,

1. Cules din com. Aref, jud. Argeș, de d-l C. N. Mateescu, prof.

2. Refrenul după fiecare vers.

3. Dintr'un manuscris brăilean, aflat la d-l A. Budișteanu, tipograf în Bârlad.

Variante în Șt. St. Tușescu, *op. cit.*, p. 34—7: *Un mănunchiu de colinde*, p. 62, G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 81—2.

4. Refren dublu, după fiecare vers.

Cu coarnele de d'aur,
 Noată, noată,
 Coarne-și poartă,
 Dar în coarne ce mi-și poartă ?
 Poart'un leagăn de mătasă.
 Dar d'in leagăn cine șeade ?

Șeade M.¹ fată dalbă,
 Lucru mare ce lucră ?
 Tot cosiă
 Și'mpupistră
 Măramă frăține-său,
 Gulerăș tătâne-său².

73.

Jiu-i mic, mare-a venit,
 Și de mic: nepotriviri (?)
 Și de mari-s mărginari³.
 Plăvioara ce-mi aduce ?
 Brazii nalți, măline verzi.
 Noată-și, noată bour negru,
 Noată-și, noată,
 'N-coarne-și poartă
 Legănel de taltur verde.
 Dar în leagăn cine-mi șeade ?
 Șeade M.⁴ cea frumoasă,
 Dar nu șeade, ci imi coasă.
 Tot un guler și-un *prafțur*.
 Gulerăș frăține-său,
 Prafturaș drag voinicel.
 Voinicel tot pe N.⁵
 Ea nu-mi coasă ca să tacă,
 Ci din gur'așă-mi grăește :
 — Lin, mai lin cu'notătura,
 Să nu-mi smintești cusătura.
 Eu am frați :
 La curți is dați :
 Veri primari,
 Ca vameși mari :

Nepoței
Pristivniciei,
 Aia pe tine te-o allă,
 Te-or allă,
 Te-or cuteză,
 Bour, vaduri ți-or ucide.
 Bour, vaduri și cărări,
 Bour, pe tine te-or prinde,
 Bour, pe tine te-or tăia,
 Bour, cu cornița ta.
 Pune-or frunți
 La dalbe curți :
 Bour, din unghiuța ta,
 Bour, face-or păhărele.
 Bour, merg boieri cu ele,
 Bour, dela fini la nași,
 Bour, dela nași la fini,
 Bour, c'așă-i din bătrâni,
 Bour, pe la zile mari,
 Bour, pe la zi de-ajun,
 Bour, ziua de Crăciun,
 Bour, când preoți botează,
 Bour, lumea'ncreștinează⁶.

74.

Cetinică, cetioară dragă,
 Oltu mic, mare-a venit,
 Cetinică, cetioară dragă⁷.
 Și de mare,

Margini n'are.
 Plăvioare ce-mi aduce ?
 Tot căpestre de cai murgi
 Și chivere de haiduci.

1. Numele fetei din casa, în cinstea căreia se colinda.
2. Cules din Ardeal, de d-l P. Ugliș.
3. Poate ca : *Și de mare-i, margini n'are*.
4. Numele fetei în cinstea căreia se colinda.
5. Numele dragușului ce-l are fata.
6. Dintr'un manuscript brăilean cit.
7. Refren înainte de fiecă vers.

Printre brazi, printre molifzi,
 'Noată cerbul cel tretin ;
 Și de'noată,
 Coarne-și poartă.
 Dar în coarne ce mi-și poartă ?
 Leagăn verde de mătase,
 Dar în nuntru cine-mi șeade ?
 Șeade M. ¹ cea frumoasă.
 Ea-mi șeade și-mi *ghindisește*,
 Cămașe tătână-său,
 Gulerel frălână-său.
 Ea-mi șeade și-mi ghindisește
 Și din gur'așă-mi grăește :
 — Cerbule, cerbule dragă,
 Mai încet cu săritura,

Să nu-mi smintești cusătura.
 Cerbule, cerbule dragă ²,
 Că eu am trei frați mai mari,
 Și pe tine te-or tăia ;
 Cerbule, coarnele tale
 Frumoși stâlpi la curți vor fi.
 Cerbule, sângele tău,
 Multe case-or *jugrăvi*.
 Cerbule, cu carnea ta,
 Mulți boieri s'or ospătă.
 Da cutare cea frumoasă,
 Ea să-mi fie sănătoasă.
 Cetinică, cetioară dragă,
 La mulți ani cu sănătate,
 Și cu mare bogătate ³.

XXIV. *Voinicu-și fură mireasa.*

75.

Din vad, în vadul *Brăilei*,
Mărului cu flori în dalbe,
 Șeade N. ⁴ tânăr călare,
 Mărului cu flori în dalbe, ⁵
 Pe un cal cam gălbior,
 Galbenu-i, albu-i de flori.
 Șeade 'n apă
 Până 'n sapă
 Și 'n noroiu până 'n genunchi.
 Și 'n suliță-i răzemat
 Și 'n sabie acioat,
 Și se ceartă tot cu *Turcii*,
 Tot cu *Turcii*
 Și cu *Frâncii*,
 Să-i dea *Turcii* vadurile
 Și *Frâncii* corăbiile,
 Ca să treacă de cea parte.
 De cea parte
D'albinate (?),
 Că sunt sate

Mai bogate,
 De când lumea-s neprădate.
 Să-mi prădeze de trei zile,
 De trei zile,
 De trei *pleane*,
Plean de'ntăiu și *plean* mi-o li.
 Mi-o li *plean* tot de junei.
Plean de-al doilea-și *plean* mi-o li.
 Fi-mi-o *plean* tot de neveste.
Plean de-al treilea-și *plean* mi-o li.
 Fi-mi-o *plean* de fete mari.
 Merg juncii șuierând ⁶
 Și neveste *cumbănînd*,
 Fete mari tot *ori* ⁶ făcând.
 Ori făcând,
 Marea trecând.
 Mai la urma tuturor,
 Aleargă *Petrana* cât ce poate.
 Cu rochița fâlfâind,
 Cu *malama* ⁷ vânt trăgând.

1. Numele fetei din casa, în cinstea căreia se colindă.

2. Alt refren în acelaș colind.

3. Cules de d-l C. N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea, din com. Aref. jud. Argeș

4. Numele slăcaului în cinstea căruia se colindă.

5. Refren după fiecare vers.

6. *Ori*, hori.

Dar și N. frate-al nostru,
 Înainte că-i ieșiă
 Și din gur' așă-i ziceă :
 —Taci tu. Petrano, nu mai plânge,
 Nu te duc. roabă să-mi fii,
 Și te duc, doamnă să-mi fii,
 Doamnă mie, curților,

Nuroră părinților,
 Stăpână argaților,
 Dar și N. frate-al nostru,
 El să fie sănătos,
 Cu-ai lui frați,
 Cu-ai lui părinți ¹.

76.

Din vadurile *Diului*,
Mărului cu florile dalbe, ²
 Stă cutare tânăr călare,
 Pe-un căluț cam alb de spume
 Și se ceartă tot cu *Turcii*,
 Tot cu *Turcii*
 Și cu *Francii*,
 Să-și dea *Turcii* vadurile
 Și *Francii* corăbiile.
 Se certară-o zi de vară,
 O zi de vară
 Până 'n seară,
 Se certară
 Și le luară,
 Laară
Turcii vadurile
 Și *Fâncii* corăbiile,
 Le luară
 Și le trecură
 În cea țară a lui Banat,
 Unde-i omu mai bogat
 Și fetele mai frumoase.
 Deten țară d'a-și robi,
 A-și robi
 Ce-ar mai robi,
 Robi trei zile de vară
 Și trei nopți robiră iară.
 Robi un *plean* de juni voinici
 Și alt *plean* de fete mari
 Și altul de nevestele,
 Că-s în țară multicele.
 Si-mi vin junii fluierând,

Fetele mari hore'nvârtind,
 Nevestele zdopând.
 Dar pe urma tuturor,
 Tare-mi vine o *cociniță*,
 Si-mi aduce-o coconiță :
 Coconița smedioară,
 Cu costița gălbioară.
 Pasă-i capu de *flurinți*,
 De flurinți
 De bani mărunți :
Urechiuși
 De *strulechiuși*,
 Degețele
 De inele,
 Tare-mi vine tot plângând.
 Tot plângând,
 Moarte-și rugând,
 Fața-i dalbă sgârâind.
 Cine stă de mi-o mângâie ?
 Sta (cutare) lăt-frumos,
 P'un cal mândru, *bătăios*.
 — Taci (cutare), nu mai plânge,
 Nu te ieau, roabă să-mi fii,
 Ci te ieau, doamnă să-mi fii,
 Doamnă mie, curților,
 Nor' bună părinților,
 Cumnățică fraților,
 Fraților,
 Surorilor,
 Gazdă călătorilor,
 Iar (cutare) lăt-frumos,
 El să-mi lia sănătos ³.

1. Din manuscrisul brailean cit.

2. Refren.

3. Cules de d-l C. N. Mateescu, din com. Titești, jud. Argeș.

XXV. *Fata pețită.*

77.

Cine-mi șeade 'n cap de masă,
Cetinule, cetioare dragă,
 Anicuța cea frumoasă,
Cetinule, cetioară dragă ¹.
 Seade la gherghel și coasă,
 Coasă rochii de mătăasă,
 Nu știu coasă,

Ori descoasă,
 Ori lacrimi pe gherghel varsă.
 Care să mi-o iea din casă,
 Să mi-o ducă peste munți,
 La părinți necunoscuți,
 Să mi-o deie la bărbat,
 La cine nu s'a uitat ².

78.

Vin doi nourași din sus,
Lerului Doanne,
 Dar nu-s nourași de ploaie,
Lerului Doanne ³,
 Și-s pețitori de-ai mătate.
 Intra, soro, la cămară,
 De-ți dă fața cu ghileală
 Și sprinceana cu *cerneală*

Și buza cu rumeneală.
 Și nu vine să te icie,
 Și vine ca să te icie,
 Să te ducă peste munți,
 La părinți necunoscuți.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămăi gazdă sănătoasă ⁴.

79.

Vin doi nourași de sus,
Volerunda lerului Domnului,
 Cu veste și cu răspuns.
Voleranda lerului Domnului ⁵
 Și nu-s nourași din sus
 Și-s pețitori la matala.
 Și nu viu ca să te vadă
 Și vine ca să te icie,
 Să te ducă peste mnti

La părinți necunoscuți,
 Să fi doamnă peste curți,
 Stăpână argaților,
Bancherița banilor
 Și tobă bătăilor ⁶.
 Intra, soro, la cămară
 Și-ți dă lața cu ghileală
 Și buza cu rumineală
 Și sprinceana cu cerneala ⁷.

1. Refren după fiecă vers.

2. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. Refren după fiecă vers.

4. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. Refren după fiecă vers.

6. Vers introdus numai în glumă; la fereastră nu se cântă.

7. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

80.

Lerului Domnului,
 Sus în vârful de vișinel,
 Sus în vârful de vișinel ¹
 Este-un leagăn legănel,
 Dar nu-i leagăn, legănel,

Ci-i Maria, ochi-și negri,
 Șede la gherghef și coasă,
 Nu știu coasă,
 Ori descoasă,
 Ori lacrimi pe gherghef varsă ².

81.

Holeroiu, leroloiu Domnului,
 Ici în deal și mai la vale,
 Holeroiu, leroloiu Domnului ³,
 Zării foc de lumânare,
 Și nu-i foc de lumânare,
 Ci mi-i strunga oilor.
 Dar la strungă cine este?
 Tot frățiorași de-ai mei :
 — Dați mai tare,
 Frățioare,
 Că vin doi nouri de ploaie.
 — Soro, nu te spăimântă,
 Că nu-s nourași de ploaie,
 Și-s pețitori de-ai matală.
 Intră, soro, la cămară,

Și-ți dă fața cu ghileală,
 Buzele cu rumineală.
 Pețitorii că sosiră,
 Multă zestre că-ți cerură :
 Două sute miorole,
 Patru sute
 Oi cărunte ⁴,
 O sută de berbeci mari,
 Și trei sute de cărlani.
 Și nu te cer, să te ceie,
 Și te cer ea să te ieie,
 Să te ducă peste munți.
 La părinți necunoscuți.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămâi, gazdă, sănătoasă ⁵.

82.

Iea Ileana *vadra'n* mână,
Cunună de vinețele,
 Și-apucară prin grădină,
 Cunună de vinețele ⁶,
 Prin grădină
 La fântână,
 La fântâna stoborită,
 De trei meșteri mari lucrată,
 Trei meșteri ca trei păuni.
 Unul sulița strujește,
 Unul *șoiman* netezește,
 Unul cărți dalbe cetește.

Cel de suliță strujește,
 Ii cerură ineluș,
 Ineluș
 Din degetuș ;
 Cel de șoiman netezește,
 Ii cerură merișorul,
 Merișor
 Din sânișor,
 Știu bine că-i coptișor.
 Cel de cărți dalbe cetește,
 Ii cerură cununia.
 Ea o da

1. Refrenul înaintea fiecărui vers se repetă.

2. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. Refren înaintea fiecărui vers.

4. Poate că : *cornute*.

5. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

6. Refren după fiecare vers.

Și blăstămă,
Cununată tot cu ea,
Tot cu ea,
Cu doamna sa !
Dela ușă, pân'la masă ,
Numai valuri de mătasă ;
Dar în valuri cine-mi coasă ?
Tot Ileana ce frumoasă.

Nu știu : coasă,
Ori descoasă,
Ori lacrimi pe gherghef varsă.
Cobilița
Ca crăița,
Colițele
Garofele !!

83.

Cel, cel, cel
Prin cel, cel, cel (?),
Prin cel vârful de vișinel,
Leagăn verde de mătasă.
Dar în leagăn cine șeade ?
Tot M.² *diochiș*³ negri.
Și nu șeade
Cum se șeade,
Și-mi coasă, și-mi *ghindoșește*,
Într'un guler și-o basmă,
Guleru-i
Al fratelui,
Basmaua a vărului.
Mai trase de-un liricel,
Mai cântă de-un cânteceel.
Nu e cântec *muzicesc*⁴,
Și-i cântec împărătesc.
'Mpărăteasa mi-auziă,
Și la ea că-mi trimeteă
Tot *olac*
După olac,
Tot olac

Cu braț de fag ;
De nu credeți, boieri mari,
Vă urcați în foisor,
Vă uitați pe câmp de flori.
Unde-ți vedeă doi și trei,
Aia-s colăcerii ei ;
Mai pe urma celor trei,
Se mai văd venind vreo doi.
Acolo-i și N.⁵ al ei.
Și nu vine ca s'o vază,
Și vine ca să mi-o iea,
Să mi-o iea din ceste curți,
Să mi-o ducă'n alte curți,
Alte curți,
La alți părinți ;
Nu mi-o iea, roabă să fie,
Ci mi-o iea, doamnă să fie,
Doamnă mare curților,
Stăpâna argaților.
Chelărița banilor.
Ea să fie sănătoasă
Ca doi trandafiri frumoasă⁶.

84.

Prin *nucet*,
Prin *vișinet*,
Mărul cu florile dalbe,
Prin cel verde vișinel,

Mărul cu florile dalbe⁷,
Dar în leagăn cine șeade ?
M.⁸ *dochiși* negri
Ea-mi coasă și-mi *cadinește*

1. Spus de I. Medelean din com. Capotești-Balotești, jud. Putna.
2. Numele fetei, pentru care se cântă colindul.
3. *Diochiș*, d'ochiși, d'ochi-și.
4. Credem că : *mojicesc*, cântec de mojič, de om de rând.
5. Ibovnicul fetei colindate.
6. Spus de Barbu Roșca, com. Galbeni, jud. R.-Sărat.
7. Refrenul după fiecare vers.
8. Numele fetei din casă.

Cu fir verde împletește
 Și eu roșu isprăvește.
 Dar pe drumuri cine-mi trece,
 Trece cară ferecate,
 Cu bani mărunți încărcate
 Și eu Domnu Carol întâiu.
 Câți trecură,
 Toți tăcură,
 Numai Domn *Carol* întâiu,
 El trecură,
 Nu tăcură
 Și din gură că-mi grăiră,
 Este-un leagăn de mătase :
 — Dă-mi, *M.* acel *cadin*,

Că și eu ți-oiu dăruiră,
 Tot cu cară ferecate,
 Cu bani mărunți încărcate
 Și-un căruț
 Cu bani mărunți.
 Grăi *M.* d'ochiși negri :
 — Nu-mi da, Doamne, acest dar
 [mare,
 Ci pe cel voinic călare,
 Care bate sara'n poartă,
 Cu ochi negri pe fereastră,
 Sprincenile'mparte sate.
 Domnul ruga-i ascultă,
 Și ea mult se bucură !

85.

Sus la *vârșea* munților,
 Jos la râpa șoimilor,
 Unde râul se repede,
 Se repede
 P'o lespede,
 De făcut ce mi se face ?
 Face-mi două prundurele.
 D'între două prundurele,
 E *M.* ² d'ochi-și negri,
 De nălbește darur'le,
 Darur'le,
Soboanele,
 Pare-mi vine d'un junel,
 D'un junel
 P'un călușel,
 Tot veniă
 Moarte-și făcând
 Și din gură-așă-și grăind :
 — Fă-mă, Doamne, ce mă-i face,
 Fă-m' un voinicel șoimel,

Cu-aripioare
 Pesticioare,
 Cu piciorușe gălbioare,
 In prunduri ca să mă las,
 Pe *M.* să ți-o ieau.
 Nu ți-o ieau
 Roabă să-ți fie,
 Doamnă aleasă ca să-ți fie,
 Și ție și curților,
 Nor'dalbă părinților,
 Cumnățică fraților,
 Fraților,
 Surorilor,
 Gazdă călătorilor,
 Stăpâna argaților.
 Iar *M.* d'ochi-și negri
 Ea să-mi fie drăgăstoasă.
 Rămâi gazdă sănătoasă,
 Noi pornim la altă casă ³.

86.

Sus e frunza deasă,
 Jos e umbra groasă :
 Jos la rădăcină
 La verdea tulpină

Leagăn de mătase.
 Si'n el cine-mi coase ?
 (Cutare) d'ochiși negri,
 Coase, *ghindesește*,

1. Împart. de d-l Daniil Răuțescu, com. Dragoslavele, jud. Muscel.

2. Numele fetei din casă.

3. Cules de d-l C. N. Mateescu, din com. Aref, jud. Argeș.

Pe mare privește
De-o corăbioară
Mică, gălbioară.
Și'n ea cine-mi vine?
Vin neguțători.
Nu-s neguțători,
Ci-s colindători,
Ce-mi vin colindând,
De (cutare) întrebând,

De (cutare) ochi-și negri,
Ca să mi-o deștepte
Și să mi-o colinde.
De s'o deșteptă,
Noi grâu om luă
Și-o vom sămăna.
Găzduță frumoasă,
Rămăi sănătoasă ¹.

XXVI. *Fata și flăcăul «se'ntrec».*

87.

Lerui, leo,
La lină fântână,
La colț de grădină,
Lerui leo, ²
Strujește,
Prujește,
Cristina frumoasă
Cu cosița groasă,
Cu sprinceana trasă,
Cu geana sumeasă,
Chip de jupâneasă.
Strujește,
Prujește,
Din gură grăește:
— Ion voinicel,
Nu prujî cu mine,
Că eu nu-s ca tine:
Dar tu vezi,
Nu vezi,
Pe gură de vale
Spre soare răsare,
Cele livezi verzi?
Dar nu-s livezi verzi,
Și-s flori de-ale mele,
N'ai treabă cu ele.

Ion voinicel,
Strujește,
Prujește,
Din gură grăește:
— Catincă frumoasă,
Nu strujî cu mine,
Bunu-s decât tine,
Dar tu vezi,
Nu vezi,
Pe cei munți
Cărunți,
Cu oi de-ale mele,
Printre dalbe oi
Merge *ciorpănei*,
Da nu-s *ciorpănei*.
Ci sunt *ciobănei*.
Ce, de-or chiuî,
Oî dalbe-or porni,
Prin gură de vale,
Prin flori de-ale tale.
Fruntea le-or *frunți*:
Coadă le-or *codî*,
Ce-or mai rămăneă,
Mocani s'or întoarce,
Chișițe le-or face,

1. Cules de acelaș, din com. Titești, jhd. Argeș.

Variante în G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 82—88; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 29—40 și 58—60; Voronca, *op. cit.*, p. 63; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 54—7; *Șezătourea*, XIII, p. 111—2 și 115—7; Tuțescu, *op. cit.*, p. 16—7, 43—5, 52—3, 55; *Un mănunchiu de colinde*, p. 9, 16, 46, 64; I. G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 253; R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 11 cu melodie.

2. Refrenul înaintea a câte două versuri.

’Nglugă le-or aruncă,
 Și de le-or purtă
 Rar la zile mari,
 Scara de Ajun,
 Ziua de Crăciun

Și de Bobotează,
 Când preoți botează,
 Lumea’ncreștinează,
 Lumea și norodul
 Și pe noi cu totul ¹.

XXVII. *Voinicul călare.*

88.

La cel merișor *prăsad*,
Voleranda lerului Domnului,
 Mândru-i danțul de-adunat,
Voleranda lerului Domnului. ²
 Dar danțul de ce mai este?
 De fete și de neveste.
 Ionică, făt-frumos,
 Fiul lui Domnul Hristos,
 Nu descalecă turcește.
 Descalecă voinicește,
 Leagă calul d’ici coleă.

D’ici, *coalea*, de o *mlădoacă*,
 Că-i mlădoaca de măr dulce,
 Nu mândur de-a mă mai duce,
 De dulceața merilor,
 De mirosul florilor,
 Și de-a trandafirilor,
 De șuierul șerpilor,
 De cântecul broaștelor,
 De dragostea fetelor.

Busuioac bătut de brumă,
 Rămâi, gazdă, noapte bună! ³

89.

Ce născură,
 Ce-mi creșeură?
 Din părul mare, rotat,
 Mult sobor s’a adunat,
 Dar soborul de ce-mi este?
 Numai fete și neveste,
 C’ășă Dumnezeu voește.
 Crucea-mi este de-un voinic,
 Ochi la vale-și aruncă.
 Pe sub zarea soarelui,
 Și-mi zărî un păunel.
 Și nu-mi fuse păunel,
 Ci îmi fuse făt-frumos,
 Imbrăcat în haine verzi.
 El la nuntă când plecă,
 Buna ziua că le da,

Nimenea nu-i mulțămîiă
 Decât sing’ ibovnică.
 — Descalecă dumnetă,
 Leagă murgul de *mlădeă*,
 Că-i mlădeaua de măr dulce,
 Și murgul nu se mai duce.

Și jucară gene’n gene,
 Ca doi porumbei la pene:
 Și jucară faț la față,
 C’ășă Dumnezeu ne’nvață.
 Răbdă tu, murgu, legat.
 Cum răbdat-am eu în sat,
 Ne’nsurat, necununat,
 Căci dacă m’oiu însură,
 Drumul țic că țioiu da,
 Pe coasta *costerului* ⁴.

1. Din manuscrisul brailean, cit.

Varianta în G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 75-6.

2. Refrenul după fiecare vers.

3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. De sigur ca: *costreiu*.

Pe valea ghizdeului,
De-i mîncă
Ce ți-a plăcea,
De-i bea apă strecurată,

Strecurată
Printre piatră,
Până-i face ceafa lată !¹.

90.

Lerului Domnului,
Pe sub soare mai la vale,
Pe sub soare mai la vale²
Lerui Domnului³,
Trece-un voinicel călare,
Cu calul numai sudoare,
Pintinog cu trei picioare.
Nimenea nu-l întrebă,
Numai Greaca Catică,
Se oprește
Și grăește,
Și grăește,
Muntește :
— Ionică făt-frumos,
Leagă caiul ici-coleă,
Ici-coleă

De cea zăbreă,
Că de-aici nimeni nu-l iea,
Că-i zăbreaua de măr dulce,
Nu te teme că s'a duce :
Ionică ascultă,
Căluțul că și-l legă,
Bine dealul nu suia,
Murgul priponul rupeă,
Rupe murgul și se duce
Pe valea coteiului,
La floarea ghizdeiu'tui,
Dar ghizdeiu' s'a uscat.
Murgul șade nemâncat,
Nemâncat,
Neadăpat⁴.

91.

Vărâi mâna'n buzunar,
Scosei cheia grajdului.
Grajd de piatră descuii,
Și înuntru că intrai,
Și pe murgu aleasei.
L-alesei,
Il periei,

Coama lui fuior de casă,
Coada lui tot de mătasa,
Pe spinare pete multe
Și cu ținșoare'n frunte.
Să-i dau lân și viorele
Și apă cu acadêle⁵.

92.

Vin doi nourași din sus,
Și nu-s nourași din sus :
Ionică, făt-frumos,
Pe-un cal negru și lucios,
Și la perișor frumos.
Nu-mi descalecă turcește,

Descalecă voinicește.
Leagă calul ici-coleă,
Ici-coleă,
De cea zăbreă.
Că-i zăbreaua de măr dulce,
Nu te teme că s'a duce.

1. Cules din Novaci, Jud. Gorj, împart. de d-l H. N. Țapu, prin d-l Șt. St. Tuțescu.

2. Refrenul înaintea fiecărui vers, care se repetă.

3. Refren înaintea fiecărui vers, ce se repetă.

4. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. *Idem.*

Să-i dăm fân cu viorele
 Și apă cu floricele.
 — Șezi, murgule, ici legat.
 Cum șed și eu ne'nsurat,
 Ne'nsurat.

Necununat,
 Că dacă m'oiu însură,
 Ție drumul că ți-oiu da,
 Și te-oiu duce unde-i vrea ¹.

93.

Ce sboară pe lângă cer?
 Sboar'un stol de porumbei,
 Dar nu-i stol de porumbei,
 Și-i N. ² în haine verzi,
 Nu-i N. în haine verzi,
 Și-i N. pe-un cal galben,
 Pe-un cal galben, alb de spume.
 Și nu-i galben din făptură.

Galben sare
 Și-mi răsare,
 Munți pârlîți
 Și *odravîți*.
 Galben sare'n piatră seacă.
 Piatra seacă
 N patru crapă ³.

94.

Sus, pe apa *Jiului*.
Domn din cer,
 Vin coconi d'ai *Diului*.
 Domn din cer ⁴,
 Și d'ai *Diamantului*.
 Dar nainte cine-mi vine?
 Vine N. ⁵ făt-frumos,
 Pe-un cal negru, mângâios.
 Vine, calul tot jucând,
 Tot jucând
 Și nechezând,
 La părinți tot mulțumind.
 Ce bun cal de'ncălecat,
 Bune haine de'mbrăcat.

Calcă calu'n câmpul roșu,
 Câmpul roșu
 Mi'nverzește,
 Voinici cai că mi-i încură:
 Calcă calu'n văi adânei.
 Văi adânei
 Și apa cură,
 Voinici cai că mi-i încură:
 Calcă calu'n piatră seacă,
 Piatra seacă,
 Se'mplinește,
 Voinici cai că-mi potcovește
 Cu potcoave de argint,
 Cum nu s'a mai pomenit ⁶.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Numele feciorului din casă, în cinstea căruia se colindă.

3. Spus de D. Leșu, com. Mihaiu Bravul, jud. Brăila.

4. Refren după fiecare vers.

5. Numele voinicului din casă.

6. Cules din com. Goleștii-Badii, jud. Muscel, împart. de d-l D. Mihalache.

Variante în *Șezătoarea*, I, p. 183; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 12, 51—2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 98; Șt. St. Tuțescu, *op. cit.*, no. 39—40, 52: *Un mănunchiu de colinde*, p. 11, 45; A. Bărseanu, *op. cit.*, p. 46—48.

XXVIII. *Jocul.*

95.

La cel pār mare, 'nrotat,
Mult *sobor* s'a adunat,
De boieri și de cucoane,
Da-s mai multe fete mari.
Se prinseră și jucară
Și jucară
Față'n față,

C'asă Dumnezeu i'nvață :
Și jucară gene'n gene,
Ca doi porumbei la pene ;
Și jucară
Cât jucară,
Până rândul se'ncheiară ¹.

XXIX. *Gazda, patul și porumbeii.*

96.

Sculați, sculați, boieri mari,
Dar sculați și nu dormiți,
Că nu-i vreme de dormit,
Ci e timp de veselit.
La *trupinu* nucului
Este-un pat
Mândru rotat,
Ca scândurile de brad.
Dar pe pat
Ce-i așternut ?
Iarbă verde dela Prut ?
Dar pe pat
Cine-i calcat ?
Fecioraș de împărat.
Dar pe sub cap ce i-ați pus ?

Periniță de hurmuz.
La picioare
Flori de Doamne,
La mânuțe
Flori albuțe ;
La ferești
Flori domnești ;
La podele
Rândunele ;
Prin colțurile
Turturele.
Busuioce al fetelor,
Brebenei nevestelor,
Să trăiți bucueroși,
Ca trandafirii cei frumoși ²

97.

Dinaintea istor curți,
Sunt doi meri nanți, minunați,
De tulpină despărțiți,
De vârfuri împreunăți.
La tulpina merilor,
Este-un pat mândru'ncheiat,
Cu scânduri dalbe de brad,
Cu stâlpii strujiți de fag.
Iar în pat ce-i așternut ?
Covor verde de mătasă.

Peste cea, peste toate
Este-o velință pestriță.
Dar acolo cine-mi doarme ?
Doarme domnul istor curți,
Cu-a lui Doamnă di'mpreună,
Cu-ai lui dragi de coconăși,
Că-s frumoși și drăgălași,
Pareă-s niște năsturași.
Iar din spate și din piept,
Luna și cu soarele,

1. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Cules din com. Vârfu-Câmpului, jud. Dorohoiu, împart. de d-l D. Urzica.

Mai sunt doi luceferei
 Pe amândoi umerei,
 Strălucese ca soarele,
 Să se vază nopțile.
 Iară Doamna se sculă,
 Cu glas mare că strigă :
 — Scoală, Doamne, fii dormit,
 Că ne-a nins, ne-a viforit.
 Dară Domnul i-a răspuns:
 — Odihnește, doamnă, bine,
 Că n'a nins, n'a viforit,
 Vânt de vară ne a bătut,
 Merii că s'au clătinat,
 Peste noi s'au scuturat,
 De mirosuri ne-au umplut.
 Ce-i mai mândru pe pământ?
 Sa se-aleagă doi din noi,

Să sară în cea grădină,
 Rup'un fir și-un trandafir,
 Și-o stălbă de busuioc ;
 Busuiocul fetelor,
 Mirosul bătrânilor.
Sfântul marele Vasile
 Și sfântul *Botez* ce vine,
 Să-l ajungeți cu mult bine,
 Cu dar și cu bucurie.
 Că cu dar v'a dăruit,
 Cu aur și cu argint,
 Cu pânea de pe pământ,
 Că-i doar dela Duhul sfânt,
 Ce nu mai are sfârșit.
 La mulți ani cu sănătate,
 Că-i mai bună decât toate ¹.

98.

A cui sunt aceste curți,
Voleranda Ierului Domnului,
 Așă nante, *stoborate*,
 Voleranda Ierului Domnului ²,
 Cu stoborul pe departe?
 Dar departe de stobor,
 Este-un măr, mare'nrotat;
 Iar la umbra mărului

Este-un pat
 Mare'nchingat,
 De nouă meșteri lucrat.
 Dar pe el cine-i culcat?
 Dumnealui și Dumneaei.
 La picioare
 Tot pistoale,
 La capete portocale ³.

99.

A cui sunt aceste curți,
 A cui sunt aceste curți ⁴,
 Așă nante, stoborate,
 Cu stoborul pe departe.
 Mai departe de stobor,
 Salf'un pâlce de porumbei.
 Și-mi săltară,
 Și-mi sburară,
 Și mai sus că se'nălțară,
 Printre nori s'amestecară,
 Jos, mai jos că se lăsară.

Luă apă 'n gurișoară,
 Petricele
 'N degetele.
 Și mai sus că se'nălțară,
 Pe stoborii curților
 Și cu apă rourară,
 Și cu pietrele sunară,
 Un domn bun se deșteptară.
 Domn bun cum ieși afară,
 Se uită în patru părți,
 Zări pâlce de porumbei,

1. Se cântă din gură și vioară în seara ajunului Sf. Vasile; cules din com. Carapcești, jud. Tutova, și împărt. de d-l N. Bradea.

2. Referenul după fiecare vers.

3. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. Fiecare vers se repeta.

Iute'n curte că intră,
 Intinse mâna la coardă,
 Să iea arcu și săgeata,
 Să-mi săgete porumbei.
 Grăi porumb gălbior :
 — Domn bun, nu ne săgetă,
 Că nu suntem porumbei.
 Ci suntem tot îngerei,
 Dela Dumnezeu trimiși,
 Ca să măsurăm pământul,

Pământul cu stânenul.
 Și cerul cu cugetul.
 Și pe unde-a fi mai mult,
 Să facem dealuri și văi,
 Văi adânci de ape reci,
 Și la șes tot *gurguile*.
 Să șează mocani pe ele,
 Să cânte din fluierele.
 Din flinierile
 De jete !¹

100.

Dinaintea istor curți,
 Sunt doi meri mari înroțați.
 De tulpine despărțiți.
 Iar de crângi amestecați.
 La tulpina merilor,
 Este-un pat

Mare'necheiat.
 Dar pe el ce-i așternut ?
 Postav verde mohorît.
 Dar cine doarme pe el ?
 Domnul Ștelan² singurel
 Și cu dragii coconăși³.

101.

Icea. Doamne,
 Icea Doamne,
 Florile dalbe de măr,
 În ăste case minunate,
 În ăste curți cu ziduri nalte,
 Cu porțile ferecate
 Cu scările învârtejate,
 Doarme-și, doarme-și buni boieri,
 Florile, flori dalbe de măr.
 Și mi-și doarme pe căpătâie,
 Cu *ışlice* puse'n cuie,
 Cu pistoale'n cingătoare,
 Cu paloșe lucitoare,
 Chiotori
 Cu cântători,
 Florile, flori dalbe de măr⁴.
 Cine-și mână să-i deștepte ?
 Mână un stol de porumbei.

Pe poartă porumbi-mi saltă⁵.
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus, mai sus că se'nălțară.
 C'un nor dalb s'amestecară :
 Jos, mai jos că se lăsară,
 Potriva divanului,
 Drept casele domni-și buni.
 Pe zăbrele d'argințele,
 La ferești cu floricele.
 Și-mi cântară,
 Mi găngurară,
 Mari boieri nu-mi deșteptară,
 Florile, flori dalbe de măr.
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus, mai sus că se'nălțară.
 C'un nor dalb s'amestecară,

1. Cules din com. Țepu jud. Tecuciu.

2. Numele gazdei, în cinstea căruia se colindă.

3. Cules din com. Negrilești, jud. Tecuciu.

4. Referen neregulat.

5. Acest vers și cele două dinaintea lui se repetă fiecare unul după altul.

Jos, mai jos că se lăsară,
 In prundurile mări-și dalbe,
 Și-mi luară'n aripioară,
 Apușoară limpejoară,
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,

Sus, mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară :

Jos, mai jos că se lăsară,
 Potrița divanului,
 Drept casele domni-și buni,
 Pe zăbrele d'argințele.
 La ferești cu floricele.
 Din aripioare-mi scuturară,
 Cu apșoară-mi răurară,
 Mari boieri nu mi deșteptară,
 Florile, flori dalbe de măr.

Și-mi săltară

De-mi sburară,

Sus, mai sus că se'nălțară.
 C'un nor dalb s'amestecară ;
 Jos, mai jos că se lăsară
 In prundurile mări-și dalbe,
 Și-mi luară'n ghierușele
 Petricele mărunțele,

Și-mi săltară

De-mi sburară,

Sus, mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară,
 Jos, mai jos că se lăsară.
 Potrița divanului,

Drept casele domni-și buni.
 Pe zăbrele d'argințele,
 La ferești cu floricele,
 Cu pretrele-mi *grândurară*,
 Mari boieri mi se deșteptară,
 Florile, flori dalbe de măr.

Și-mi săltară

De-mi sburară.

Sus mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară,
 Jos mai jos că se lăsară
 In *jitnițele* domni-și buni.
 Și-mi luară'n ciocurèle,
 Grăurele, d'aurele,

Și-mi săltară

De-mi sburară,

Sus, mai sus că se'nălțară.
 C'un nor dalb s'amestecară,
 Jos, mai jos că se lăsară,
 Potrița divanului,

Drept casele domni-și buni,
 Pe zăbrele d'argințele,
 La ferești cu floricele.
 Cu grăurele-mi sămănară,
 Mari boieri se bucurară.
 Și pe noi ne *dăruiră*
 C'așă-i legea lui Crăciun.

Lui Crăciun

Celui bătrân,

Florile, flori dalbe de măr,
 Să trăiți la mulți ani !

102.

Moș Crăciun cel mai bătrân,
 Cu-a lui barbă peste sân.

Leroi, Doamne, leroi,

Moș Crăciun șeade la masă,
 In *zorzoane*² de mătăasă,
 Leroi, Doamne, leroi³.

Și sculați, boieri, sculați.

Și sculați copilele,

Să măture curțile.

Curțile sunt *jugrăvite*.

Pe din afar' poleite ;

Iar de-asupra celor curți.

1. Cules din com. Aref, jud. Argeș, de d-l C. N. Mateescu, prof.

Variante în Voronca, *op. cit.*, p. 61, 64, 65 ; R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 12 ; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 42—43, 58, 60—61 ; *Ghilușul*, I, no. 1, p. 4—5 ; *Albina*, XVI, p. 543 ; G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 77

2. Imbrăcaminte, vestmânt.

3. Referenul după fiecare doua versuri.

Sunt doi pomi mari înfloriți,
De *cotoare*¹ depărtați,
De *vârfete*² împreunați.
Moș Crăciun cel mai bătrân,
Cu-a lui barbă peste sân,
Are-un cal cam gălbior,
Nu-i galben de gălbior,
Ci-i galben de-alergător,
Că-l gonește-un vânător,
Pe fața pământului,
Pe sullarea vântului.

Moș Crăciun cel mai bătrân,
Puse mâna pe *saiete*,
Scoase-un pâle de turturele;
Turturelele sburară.
Tot mai sus se înălțară,
Și pe-un munte se lăsară,
Petricele'n guși luară.
Pe pământ iar se lăsară,
Pietricele lepădară;
Moș Crăciun cel mai bătrân,
Cu-a lui barbă peste sân.

La anul și la mulți ani!³

103.

Lerui Doamne,
Sunt doi meri mari înroțați,
Lerui Doamne⁴,
De tulpină depărtați.
De vârfuri amestecați.
Jos la trunchiul merilor,
Este un pat
Mare închegat
Cu dalbe stinghii de fag,
Cu dalbe scânduri de brad,
Cearșaf verde mohorît.
Căpătâi
Dalbe gutui,
Dar în pat
Cine-i culcat?
N.⁵ răsturnat

Cu-a lui dalbă 'mbrățișat.
Dar cu ce sunt înveliți?
Velnicioasă
Petricioară.
Și-mi dormiră
Ce-mi dormiră,
Doamnă din somn se treziră:
— Scoală N., că-i fi dormit,
Că ne-a nins, ne-a viforît,
Flori de măr s'au scuturat,
Peste noi,
Peste-amândoi,
Peste feți
De copofeți.
Ei să fie sănătoși
Ca doi trandafiri frumoși⁶.

XXX. *Ostașul domn.*

104.

Doamnele,
'N prundurile mării,
Doamnele,
Născut-au, crescut-au,

Născut-au, crescut-au⁷
Doi, trei păltiori,
Nalți și gălbiori,
Sus e frunza deasă,

1. Trunchiuri, tulpini.
2. Vârfuri.
3. Cules de d-l N. I. Dumitrașcu, com. Turburea, jud. Dolj.
4. Refrenul înaintea fiecărui vers.
5. Numele gazdei.
6. Dela Barbu Roșca, com. Galbeni, jud. R. Sărat.
7. Culegere din Com. Țepu, jud. Tecuciu.

Jos d'umbrii' aleasă ;
 Sus, frunza-i mărunță,
 Jos d'umbra rotundă.
 Sub d'umbrița lor,
 Cine se d'umbrește ?
 Cele oști lesești,
 Sunt și românești.
 Cele oști lesești
 Ele domni că-și are.
 Cele românești,
 Ele domn că n'are.
 Și ce-au mai umblat,
 Și ce-au trepădat,
 Până ce-au allat
 D'un tânăr cocon,
 Pe nume Ion,
 Întâi că-l cerură,
 — Dă-ni-l, taică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l, maică, dă-ni-l.
 Dă-ni-l pe Ion,
 Că e bun de domn.
 Taică-sau nu vrură.
 Maică-sa nu vrură,
 Că e mititel
 Și e crudicel
 Și că el nu știe
 Cal de-a'ncălecară,
 Cisme de-a'ncălțară,
 Cal în ching'a strânge,

Săbioar'a n'ceînge,
 Grele oști de-a'nfrânge.
 De-al doilea-l cerură :
 — Dă-ni-l, taică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l, maică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l pe Ion,
 Că e bun de domn.
 Căci în oastea noastră,
 Sunt ostași bătrâni,
 Pe el va'nvățară,
 Cal de-a'ncălecară,
 Cisme de-a'ncălțară,
 Cal în ching'a strânge,
 Săbioar'a n'ceînge,
 Grele oști de-a'nfrânge.
 De-al treilea-l cerură,
 Și mi-l dăruiră
 Cu un vestmânt lung,
 Lung până'n pământ.
 Pe poala vestmântului,
 Scris-a luna cu lumina
 Și soarele cu căldura.
 În cei doi umereî,
 Doi luceferi.
 Câteși nouă mările,
 Trece Ion oștile.
 Iară Ion făt-frumos,
 El să fie sănătos
 Ca un trandafir frumos !

XXXI. *Gazda binefăcătoare.*

105.

Bună vremea la fereastră,
 La boieri, la dumneavoastră,
 Ia sculați,
 Boieri, sculați,
 Vestea noastră de-ascultați,
 Că s'a născut Dumnezeu
 Cu vestmântul mohorît,
 Lung din cer până'n pământ.
 Luciă, mare, soarele,
 Iar la dreapta stelele.
 S'a facut pârâu de vin,

Dumnezeu că mi-a sosit.
 Se scăldară,
 Se'mbăiară,
 Cu sfânt mir se miruiră,
 Cu vestmânt de primăvară,
 Vestmânt negru, mohorît.
 Tare-i lung până'n pământ,
 Pareă-i soare răsărind.
 Mai dela vale de el,
 Scaldă-se și Moș Crăciun.
 Dar Dumnezeu ce-mi grăiă :

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

— Măi, tu cui te'mpotrivesți ?
 — Ție că mă'mpotrivesc ¹,
 De mă scald, de mă'mbăiez,
 C'am fost tânăr, și-am putut,
 Fapt-am casă lângă drum,
 Ospătat-am flămângoșii,

Incălzit-am friguroșii.
 Faceți, taică, puțurèle,
 Pe la câmpurile grele.
 Fi-vei, Doamne, undevă,
 Fericit de vicața ta ².

106.

Fost-am tânăr și-am putut,
 Făcui casă lângă drum,
 Incălzit-am friguroșii,
 Ospătat-am flămângoșii,
 Adăpat-am secetoșii.
 Dar eu Doamne-am mai făcut
 Puțurèle
 'N câmpuri seci,
 Podurele
 'N gloduri grele,

Să treacă care pe ele.
 Dar carele 'mpovorate,
 Cu lanțuri de fier legate.
 Dar vătaful carelor,
 Și pe noi ne-o dăruî,
 Cu colacul lui Crăciun,
 C'o vadră, două, de vin,
 C'așă-i legea din bătrâni.
 Din bătrâni.
 Din oameni buni ³.

107.

Dinaintea cestor curți,
 Cestor curți,
 Cestor domni,
Oi leron daleru Doamne,
 Născutu-mi-a, crescutu-mi-a,
 Nouă meri,
 Ca nouă veri,
 Oi leron daleru Doamne,
 De tulpină-s depărtați
 Și de vârfuri încureați.
 La vârfuri la nouă meri,
 Ardu-și nouă lumânări,
 Sus îmi ard și jos îmi pieă.
 Picătura cea dintâi,
 Faptu-mi-s'a rău de vin,
 Rău de vin
 Și lac de mir,
 Rău de apă limpejoară.
 Scaldă-și bunul Dumnezeu,
 Se scaldă
 Și se'mbăiă,
 Cu bun mir se miruiă,
 'N vestmânt alb se primeniă,

Mai de a rând cu Dumnezeu,
 Se scaldă și moș Crăciun,
 Moș Crăciun,
 Sfântul bătrân,
 Se scaldă
 Și se'mbăiă,
 Cu bun mir se miruiă,
 Cu apă se limpeziă,
 'N vestmânt alb se primeniă,
 Mai de-a rând cu dumnealor.
 Scaldă-și toți sfinți părinți,
 Se scaldă
 Și se'mbăiă,
 Cu bun mir se miruiă,
 Cu apă se limpeziă,
 'N vestmânt alb se primeniă.
 Mai de-a rând cu dumnealor.
 Scaldă-și Ion Sfânt Ion,
 Se scaldă
 Și se'mbăiă,
 Cu bun mir se miruiă,
 Cu apă se limpeziă,
 'N vestmânt alb se primeniă.

1. *A se împotrivi* în loc de *a se potrivii*, *a se măsură cu*.

2. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. *Idem*.

Mai de-a rând cu dumnealor,
Scaldă-și icea'n cest Domn bun,

Domn bun
Jupân Costandin,
Se scâldă
Și se'mbăiă

Cu bun mir se miruță,
Cu apă se limpeziă,
'N vestmânt alb se prîmeniă.

Toți mai marii cum tăcuse,
Rupse-și marii de-mi grăise,
De-mi grăise
Cap de masă,

Cap e bunul Dumnezeu.
Grăi bunul Dumnezeu :
— Costandine, fătul meu,
Dar tu cui te potrivești :
De te scaldi, de te'mbăezi.
Ori mie, ori sfinților,
Ori lui Crăciun, sfânt bătrân,
Ori lui Ion, sfânt Ion ?
— Alei Doamne Hristoase,
Dar eu cui mă potrivece,
De mă scald, de mă'mbăiez ?
Nici ție, nici sfinților,
Nici lui Crăciun, sfânt bătrân,
Nici lui Ion, sfânt Ion ;
Mă potrivece faptelor,
Ce mai fapt,
Doamne, am fapt !
Am fost tânăr și-am putut,
Mi-a dat mâna și-am făcut,

Podurêle
La țini grele,
Câți treceau,
Toti mulțămiau.
Și cât fapt, Doamne am făcut ?
Puțurêle
'N drumuri grele,
Câți seloși, Doamne, treceau,
Acolo se adăpau,
Bodaproste mulțămiau.
Și alt fapt, Doamne am făcut,
Tot cu casa lângă drum.
Și-am întins masa la drum.
Câți flămânzi, Doamne, treceau,
Acolo mi se opriau,
Se opriau,
Se ospătau,
Bodaproste mulțămiau.
Astor fapte-mi potrivece,
De mă scald, de mă'mbăiez.
Toți mai marii că-mi tăcuse,
Rupse-și marii de-mi grăise,
De-mi grăise
Cap de masă,
Cap e bunul Dumnezeu.
Grăi bunul Dumnezeu :
— Costandine, fătul meu,
Ce mai fapte mari făcuși.
Mergi la raiu nejudecal,
Găsești raiul descuiat,
Intri'ntr'insul ne'trebat¹.

108.

Bun jupân N.,
Bun gând s'a gândit,
Frumos prânz a'ntins.
La prânz ce-mi chemase ?
Doi, trei oameni buni,
Megieși bătrâni.
La prânz mi-i chemase,
Bine-i așezase
Unul lângă altul.
Din pahar deșerte,

Din gură grăește :
— Beți, boieri, mâncați
Și mă ascultați
Să vă povestesc.
Ceastă noapte mare,
Puțin somn *somnai*,
Frumos vis visai.
D'ici din curtea mea,
Unde se făcă
D'un lac iezărel :

1. Din manuscrisul brailean cit.

La mijloc de lac,
De-o stană de piatră.
Cam la cap de stană,
Doi meri înfloriți,
Bine înfloriți.
Pe margini de lac,
Trestuică mărunță,
Răchită'nflorită.
Peste *cheș* de lac,
Trec,
Mi se petrec,
Două păsărele,
Toți moleum făcuse,
Rupse-și de-mi grăise
Dela cap de masă
Bunul Dumnezeu :
— N., fătul meu,
Visul ce-ai visat,
Să n'ai d'imputat,
Este-adevărat
Cel lac iezărel,
Vinul ce ți-ai dat,
Să n'ai de imputat.
Cea stană de piatră,
Masa ce ti-ai dat,
Să n'ai de 'mputat.
Tot e-adevărat.
Cei meri înfloriti,
Tu și doamna ta.
Iar prejur de meri,
Meri mai mărunței,
Cuconașii tăi,
Pe margini de lac.

La vârfuri de nouă meri,
Oi leroim dai leroi Doamne,
Ardu-mi nouă lumânări,
Sus îmi arde, jos îmi pică,
Oi leroim dai leroi Doamne,
Pică una, pică două,
Picătura cea de-a noua,
Oi leroim dai leroi Doamne²,
Pică'n apă limpegioară.

Trestuică mărunță.
Fini ce-ai botezat,
Și ce-ai cununat,
Să n'ai d'imputat.
Este-adevărat.
Răchită'nflorită.
Vila ce ți-ai dat,
Să n'ai d'imputat,
Este-adevărat.
Peste *ches* de lac,
Două păsărele,
Dar nu-s păsărele,
Și sunt pähărele,
Trec,
Mi se petrec,
Dela fini la nași,
Dela nași
La fini,
Cașă-i din bătrâni,
Rar la zile mari.
Seara de Ajun,
Ziua de Crăciun
Și de Bobotează,
Când preoți botează,
Lumea'ucreștinează,
Lumea și norodul
Și pe noi cu totul.
Icea'n acest domn bun,
Bun, jupân N.
Fie-mi sănătos,
Cu casă,
Cu masă,
Cu-a lui jupâneasă¹!

109.

Da 'n ea cine se scăldară ?
Se scăldă bunul Dumnezeu,
Se scăldară,
Se'mbăiară,
Cu bun mîr se micuiră,
In dalb veșmânt se primeniră,
Intr'un leagăn se urcară,
Sus în slavă se'nălțară.
Mai de-a rând cu Dumnealui,

1. Din manuscrisul brăilean, cit.

2. Referen ce vine de obicei după fiecare două sau trei versuri.

Se scâldă bătrân Crăcion.

Se scâldară,

Se'mbăiară,

Cu bun mir se miruiră,
În veșmânt dalb se primeniră,

Într'un leagăn se urcară,

Sus în slavă se'nălțară,

Sus în slava cerului.

Mai de-a rând cu dumnealui,

Se scâldă și sfânt Ion.

Se scâldară,

Se'mbăiară,

Cu bun mir se miruiră,
În dalb veșmânt se primeniră,

Într'un leagăn se urcară,

Sus în slavă se înălțară,

Sus în slava cerului.

Mai de-a rând cu dumnealui,

Se scâldă toți sfinții de-a rând.

Se scâldară,

Se'mbăiară,

Cu bun mir se miruiră,

În dalb veșmânt se primeniră

Într'un leagăn se urcară,

Sus în slavă se'nălțară,

Sus în slava cerului.

Mai de-a rând cu dumnealui,

Se scâldă și omul bun,

Se scâldară.

Se'mbăiară,

Cu bun mir se miruiră,

În dalb veșmânt se primeniră

Și într'un leagăn se urcară,

Sus în slavă se înălțară,

Sus în slava cerului.

Atunci Dumnezeu grăiră :

— Cui, Domn bun, te potrivești ?

Sau mie, sau lui Crăcion,

Sau lui Sfântu Sfânt Ion ?

— Făcut-am casă la drum.

Cu casa de lângă drum,

Încălzit-am frîguroșii,

Nemerit-a s'a'ncălzit,

Tot bodaproste mi-au dat

Și mai multe mulțumiri.

Eu de mulțumita lor.

Înfloriam

Și mărgăriam,

Sus în slavă mă'nălțam.

Am fost tânăr și-am putut.

Mi-a dat mâna și-am făcut,

Tins-am masă lângă drum,

Cu masa de lângă drum.

Nemerit-au flămângioșii.

A nemerit, a ospătat.

Tot bodaproste mi-a dat.

Eu de mulțumita lor.

Înfloriam

Și mărgăriam,

Sus în slavă mă'nălțam.

Am fost tânăr și-am putut,

Mi-a dat mâna și-am făcut,

Ridicat-am cruci la drum,

La *crucea* de lângă drum,

Nemerit-au rălăciți.

Nemerit-au, s'a'nchinat.

Cale dreaptă și-a luat.

Tot bodaproste mi-au dat.

Eu de mulțumita lor.

Înfloriam

Și mărgăriam.

Sus în slavă mă'nălțam.

Am fost tânăr și-am putut,

Mi-a dat mâna și-am făcut,

Făcut-am puțuri la drum.

Nemerit-au secetoșii,

Nemerit-au și-au băut,

Tot bodaproste mi-a dat.

Eu de mulțumita lor.

Înfloriam

Și mărgăriam.

Sus în slavă mă'nălțam.

Post-am tânăr și-am putut,

Mi-a dat mâna și-am făcut.

Făcut-am poduri și sușele,

Să treacă mărfuri pe ele,

A trecut și n'a stricat,

Tot bodaproste mi-a dat.

Eu de mulțumita lor

Înfloriam

Și mărgăriam.

Sus în slavă mă'nălțam.

Atunci Dumnezeu grăia :

— Ferice, om bun, de tine.

Făcuși bine
 'N astă lume,
 Găsiși bine
 În ceea lume :
 Când la raiu vei vrea să mergi,
 Găsești raiul descuiat,

Șezi la masă nechemat,
 Bei pahar nesupărat.
 Dumneavoastră să trăiți,
 Să trăiți,
 Să mărgăriți
 Și tot fericiți să fiți¹.

110.

Dinaintea istor curți,
Voleranda lerului Doamne,
 Ce-mi cresc
 Și ce-mi nasc
*Voleranda lerului Doamne*²,
 Nouă meri
 Și nouă peri,
 În vârful de nouă meri,
 Arde-și nouă lumânări,
 Sus îmi ard și jos îmi *pică*,
 Picur³ nouă picături,
 Una-mi este de-un *mîr* mare,
 Una-mi este de-un *vin* tare,
 Una de-apă limpejoară,
 Se scaldă și-acest om bun,
 Cest om bun, jupân N.³
 Mai de-a rând cu dumnealui,
 Se scaldă sliinții de-a rând.
 — Dar tu cui te chilbzuști,
 De te scalzi, de te băești ?
 — Nici ție, nici lui Ion,
 Numai lui bun Dumnezeu,
 C'ai fost tânăr și-ai putut.
Fapt-ai casă lângă drum,
 Tins-ai masă lângă drum,

Ospătat-ai flămângoșii.
 Și-ai fost tânăr și-ai putut :
 Botezat-ai linicci.
 Dat-ai vaci tot cu viței,
 Și-ai fost tânăr și-ai putut,
 Botezat-ai liniciele.
 Dat-ai vaci tot cu vițele.
 C'ai fost tânăr și-ai putut,
 Și făcut-ai puțurèle,
 Puțurèle
 'N câmpurèle,
 Adăpat-ai secetoși.
 Post-ai tânăr și-ai putut,
 Bătut cruce la răspinteni ;
 Post-ai tânăr și-ai putut,
 Făcut poduri la căi grele,
 Să treacă cară pe ele.
 Faci bine pe iastă lume.
 Mergi la bine 'n ceea lume ;
 Găsești raiul descuiat,
 Trecei la masă nerugat,
 Ieai paharu ne 'ntrebat.
 Pe buza paharului,
 Scrisă-i floarea raiului⁴.

1. Cules din com. Amara, jud. Buzău, de d-l C. N. Mateescu, prof.
 Variante în St. St. Tuțescu, *op. cit.*, No. 29—32; *Un mănunchiu de colinde*, p. 3 și 14; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 7—8; *Șezătoarea*, XIII, p. 113—115; A. Bărsescu, *op. cit.*, p. 12—13.

2. Refrenul după fiecare vers.

3. Numele gazdei în cinstea căreia se colinda.

4. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu, împart de fratele meu Vasile.

III. Colindele la Aromâni.

Datina colindării în noaptea de Crăciun, la Aromâni, o avem în întregime descrisă de un bun cunoscător al acestui pământ al neamului nostru¹. În şirele acestea dăm numai un foarte scurt rezumat al acestei datine, întregindu-l pe alocuri cu alte amănunte, aflate prin alte părţi².

Datina se numeşte *colindi* sau *colindi*.

Copiii se'nhăitează, — *să-acăță soți*, — din vreme, își fac ciomege, — la sing. *cîmaga*, *măciucă*, *colindă*. Al copilașilor e înflorat și se numește *buzdugan*, *stupagană* sau *topuzgană*, având câte o cruce pe ea, și slujind numai pentru această seară.

Banii pentru *balvâ* și *pecmez*, — must fiert, — cu care copiii se vor ospăta înainte de plecare, îi dobândesc vânzând lemnele de pe la case, unde bat și strigă :

Sace, babo, case
Leamne di cupace.

Fiecare *colindâr* sau *colindar* își are traista sa.

Plecarea se face după miezul nopții, când *para-para*, — ceasul cel rău, — nu mai are putere. Unii, înainte de plecare, încunjură biserica sau așteaptă lângă foc.

La case, după ce li se deschide poarta, zic :

— Bună dimineață ; Histolu s-fcați !, — Bună dimineața, Hristos s'a născut ! la care li se răspunde :

— Z-v-alghiască fața ! — Să vă înâlbească fața !

Sau altceva.

Un colind este acesta :

Colinde,
Meline,
Zăvala,
Cundilala,
Dă-ni, tetă, culaclu,
Că va-ți liau cucotlu,
Di va-l fac filii, filii,
Și va-l bag tu nă tâpsie,
Tra si-l măc tră Stămărie.

Colinde,
Melinde,
Zavala,
Cundilala,
Dă-mi, mătușă, colacul,
Că-ți voui luă cocoșul,
De-l voui face felii, felii,
Și-l voui pune în tîpsie,
Ca să-l mănânc la Sântămărie !

2. P. Papahagi, *Din lit. pop. a Aromân*. București 1900, p. 709—721.

3. I. Nenișescu, *Dela Români din Turcia europeană*, p. 529. — *Șezătoarea*, VIII, p. 177-83. P. Papahagi, *Megleno-Români*, I, p. 110—112.

Colindătorii sunt bine primiți și bucuroși răsplătiți cu *colaci*, *castane* și alte fructe, căci este credința că acei cari primesc și răsplătesc pe colindători, vor avea ferite *turmele* de orice rău, de către Hristos. *Năutul* fiert îl toarnă jos și colindătorii îl adună behăind ca mieii. Hristos, auzind acest behăit, își amintește de oaia care l-a acoperit cu lâna ei, spre a-l scăpa de mânia Evreilor. De aceea binecuvintează *oile* acelei gospodării.

Calacii se fac cu apă ne'ncepută, se frământă de femei curate și au felurite forme.

CAPITOLUL VIII.

NAȘTEREA DOMNULUI.

Raposatul Sim. Fl. Marian, în lucrarea sa *Legendele Maicii Domnului*, înșiră la cap. III, intitulat *Maica Domnului și Crăciun*, o sumă de povestiri de-ale poporului, cu privire la Nașterea Domnului Isus Hristos, pe cari, firește, nici nu le mai rezumăm aici. În cele ce urmează, vom da alte povestiri, cari lipsesc din pomenita lucrare.

Întâia povestire, care se aude prin unele părți din Transilvania, se leagă cu o credință cunoscută de asemeni prin acele părți și care spune că pentru Crăciun e bine ca fiecare creștin să facă măcar câte un *colac*, care să aibă înfățișarea unei mâni cu degetele întinse.

Cuprinsul acestei povestiri este următorul :

«Când s'a născut Hristos, baba lui moș *Crăciun*,—*Crăciuneasa*, — s'a dus de a moșit pe *Maica Domnului*. Când a auzit moș *Crăciun* că femeia sa a lucrat în ziua lui, i-a tăiat mânilor *de loc*. Atunci *Crăciuneasa* s'a dus la *Maica Precesta* și plângând i-a spus ce-a pățit, și i-a arătat mânilor. *Maica Precesta* a suflat peste mânilor *Crăciunesei* și îndată mânilor i s'au făcut frumoase și curate, iar nu sbârcite cum erau înainte de aceasta.

De atunci a rămăs datină să se facă promenitul colac, care se unge pe deasupra cu gălbenuș de ou, ca să sclicească întocmai cum sclipiau atunci mânilor *Crăciunesei*» ¹.

A doua povestire, care se aude prin Bucovina, ne spune că *Maica Domnului* eră fată de împărat. Când a purces grea, împăratul s'a minunat. De aceea a întrebato dacă se cunoaște vinovată cu cinevă. Sfânta *Fecioară*, răspunzând că nu se știe întru nimic pătată, împăratul a chemat în sobor pe toți învățații și mai-marii împărăției lui și le-a dat la toți câte o bucățică de lemn uscat, de pădureț, ca să o țină în gură. Lemnul a rămăs tot uscat la toți,

1. Culegere împart. de d-l P. Ugliș.

fără numai la un unchiaș bătrân, la care îndată a slobozit frunze și flori. Și astfel a înțeles împăratul, tatăl Născătoarei de Dumnezeu, că fiul ei ce va naște este Duh sfânt ¹.

A treia povestire, care se aude prin părțile Moldovei de sus, are următorul cuprins :

«Intr'un târg mare, din părțile răsăritului, eră un negustor cu numele *Oachim* și aveă o fată, Maria. Frumoasă, de nu i se găsiă pereche pe lume, ii eră dragă lui tată-său ; și o feriă de lume, dar și ea se feriă, de mama focului.

De când eră de cinci ani, i-a făcut un turnișor de sticlă și a pus-o să steie acolo cu o slujnică bătrână și cuminte. Numai pase-rile și ingerii puteau să răsbată la dânsa.

Ușă n'aveă turnul, de ferești n'aveă nevoie, iar de mâncare ii aduceă un îngerăș de-al lui Dumnezeu.

Intr'o noapte, așa dinspre zori, a venit la dânsa *Arhanghelul* lui Dumnezeu, *Gavriil* și i-a zis :

— Bucură-te, Marie, că tu ai să faci copilul fără bărbat ; de aceea are să fie Dumnezeu.

Din *clîpala* ceea, fata a rămas grea.

Vine într'o vreme tat'său, să se uite ce mai face ; o întrebă că cum de se îngerăș ? Ea ii spuse că nu se știe cu nimenea și tot îi dela Dumnezeu.

Oachim spune [îndată] *Ani*, femeii lui, «că iaca ce-i cu fata noastră». Mă-sa cercetează, întrebă, sucește,—nimic. Tat'său strânge vraci și înțelepți, strică turnul, o scoate pe fată la *vedeală*, o cearcă ei și o vād în tot chipul și găsec că nu-i atinsă de bărbat, ci-i fată fecioară. Da tată-său, inimă de Jidan, nu vrea să creadă în ruptul capului, că l-a făcut de-i *pălâie* obrazul de rușine și alt nimic. Da s'o omoare !

Se pun înțelepții de capul lui și-i zic :

— Dacă s'a găsi vinovată, Dumnezeu i-a da după fapte !

Li dau ei un sfat și el se lasă după capul lor.

Cum eră pe vreme de iarnă, pune la o sanie doi cai neînvățați și *năsălnici*, de să ferească Dumnezeu, și-i dă drumul prin târgul acela, *Vifleiem*.

Caii au purtat-o pe toate *bîdițele* și către noapte au tras ei

2. Voronca, *op. cit.*, p. 44.

singuri la un om pe care-l chemă *Crăciun* și care aveà musafiri, căci erà ziua lui.

Iese gospodina afară, întrebă că ce-i? Maria îi spune :

— Ia-s o biată femeie nemernică ; n'am unde mâneà ; mă rog dumilorvoastre, primiți-mă să dorm aici peste noapte.

— Nu pot, răspunse femeia lui Crăciun, — căci n'am loc ; am musafiri.

— Ia, oiu sta și eu unde s'a îndură Dumnezeu ; chiar în iesle m'oiu culcă.

O primește.

Maria își deshamă caii și-i pune la iesle, la un loc cu boii, se culcă și ea acolo și *așiș* o apucă durerile facerii. Femeia lui Crăciun aude pe Maria trudindu-se, se duce și-i stă într'ajutor, și *naște pe copil prin creștetul capului*. Invește cu fân pe lehuză și se cam duce în casă să deie cafeaua și dulceturi la musafiri, că se găteau de ducă. Cum erà cu mânecele suflecate, iea tablaua, dar uită să se spele de sânge.

Crăciun, când vede rușinea ce-i face femeia, repede iea o bârdiță, *haț* mâinile și le pune pe prag, i le taie din coate și le asvrle în pod. Femeia se vâicărează de durere și iese pe afară bocindu-se. Da Maica Domnului din iesle o tot strigă să vie să o învelească cu fân, «căci *căii* tot au mâncat de deasupra mea, n'ar mai aveà saț în traiu și în vieață ; da *boii*, sâraccii, o leacă să mâ-nânce și să aibă saț, că tot m'au acoperit».

Pe vremea asta, o *vrabie* se puse pe iesle și tot strigă «*giu-giu*», adică Domnul Hristos îi *giu*¹ ; da Maica Domnului a blagoslovit-o și i-a zis :

— Vrabie, vrăbiuță, stejarul că are *vac* de 360 de ani, tu să ajungi să te scalzi în cenușa lui și moarte să nu mai ai, că tu mi-ai dat curaj, că-i giu pruncul meu !

Și de-atunci vrabia nu mai moare, decât numai dacă o ucide cinevã din întâmplare,—da-i mare păcat.

Tot strigă Maica Domnului pe femeia lui Crăciun. Ceea se vâicărează și zice :

— Cum nu ți-aș ajutã, soro dragã, da mi-a tăiat *tirvanul* de bărbatu-meu mâinile !

Maica Domnului îi zice să vie mai aproape, și-o blagoslovește

1. Frumușel : de aici a *giuguli*.

și-i face mâni de aur. O învelește femeia pe Maica Domnului și așa dă fuga în casă, bătând din palme. Bărbatul său, cum o vede, se *ugnește*¹. Vede că a păcătuit înaintea lui Dumnezeu sfântul și merge la iesle de se roagă de iertare.

După asta, a mai ținut pe musafiri încă trei zile și a petrecut *și mai și*. Pe Maica Domnului, cu Domnul Hristos, i-a pus la un loc de cinste și i-a ținut patruzeci de zile în casa lui.

După trecerea celor patruzeci de zile, pornește fecioara Maria cu pruncul în brațe ca să se ducă din țara aceea, ca să nu taie pe prunc *Irod* împăratul, că el se teme să nu-i iea împărăția.

Maica Domnului, în drumul ei, trece pe lângă un om care sâmână *grâu*.

— Bună ziua, face Maica Domnului !

— *Mânțămim* dumilorvoastre,—că așa «dumilorvoastre», trebuie să zici la o femeie care are un copil în brațe, că și acela-i om.

— Sameni grâu ?

— Da, o leacă de grâu, cât a dat Dumnezeu.

— Mâne să vii la secerat, zise Maica Domnului.

Se uită omul *ugnit* la dânsa, dar nu zice nimic, — vezi că Dumnezeu l-a luminat, că așa trebuie să fie cum i-a zis.

A doua zi, omul cu femeia se pregătesc amândoi, se duc la ogor și drept că încep a seceră grâu, care eră cum trebuie de strâns.

Trec pe acolo doi *Irozii*, — soldați, — cari căutau pe Maica Domnului.

— N'ai văzut o femeie cu un copil în brațe ?

— Ba am văzut !

— Da când ?

— Ia când am sâmănat grăul ista !

— Ei, se gândesc ei, — e mult de-atuncea ; și pornesc înainte la vânturat drumurile ; cât pe ce să ajungă pe Maica Domnului.

Ajunge ea la o fântână nouă, cu apă multă și bună. Vede că are să-i ajungă, se bagă în fântână și-i seacă apa, iar Domnul Hristos a blagoslovit de au crescut dudăie și buruieni împrejurul ei și *pain-gânăraie* de i-a acoperit gura, de nu se vedeă nimic într'însa.

Ajung irozii acolo.

— Iaca, până aici îi urma ; unde oare au intrat ca în pământ ?

Bagă unul sabia :

1. *Uimește*.

— *Painăni*, și alt nimic, *bechi*!

S'au întors acasă, și au spus că nu găsesse nimic.

Maica Domnului a blagoslovit și s'a făcut la loc cum eră și pe urmă s'a tot dus înainte de a trecut peste *braniță* în altă țară»¹.

A patra povestire, care se aude prin jud. Tecuciu, dar care are o sumă de variante ce se întâlnesc aproape pretutindeni, ne spune că venindu-i Sfintei Fecioare vremea ca să nască, a fugit dela casa părintească și s'a oprit la gospodăria a doi bătrâni, — *Crăciun* și *Crăciunoaie*, — oamenii cum se cade de altfel, dar cari cu nici un chip n'au vrut s'o primească în casă, spre a nu le spurcă cuprinsul cu nașterea unui prunc zămăslit din greșeală. De aceea, închizându-i ușa, Maria fecioară, simțindu-se cu totul neputincioasă de a merge înainte, s'a tras într'un șopron de vite, unde s'a și culcat în ieslea boilor, în paie.

Aici, începând durerile nașterii, Maica Domnului a purces a se vâita. Crăciunoaie, auzind-o și știind ce însemnează o naștere de copil, i s'a făcut milă de dânsa, și fără a vesti pe Crăciun, — unchiașul, — a ieșit afară și s'a dus la Sf. Fecioară în iesle. Acolo a ajutat-o la naștere, a tăiat buricul pruncului, a culcat lăuza pe paie și a învelit-o, — cu un cuvânt, a îndeplinit tot rostul moșitului. După aceasta a mers în casă și i-a spus lui Crăciun :

— Uite așa și așa. Fecioara izgonită de noi s'a dus în ocolul vitelor și acolo a născut. Ce puteam face eu altceva decât s'o ajutorez ?

Unchiașul ei însă nu eră om de înțelegere. A apucat pe babă de mână, a adus-o la tăietor și acolo i-a ciuntit mânilor din glesne ; apoi înspăimântat de acestea toate cari i s'au întâmplat la casa lui, a plecat și s'a dus în sat.

În urma moașă Crăciunoaie a umplut cum a putut un ceaun cu apă, l-a pus cu gura pe foc și când a crezut că apa este numai bună pentru scâldădoare, i-a spus Maicei Domnului să încerce apa și să vadă cum este. Maica Domnului însă i-a răspuns :

— Încearcă și dumnetă, moașă Crăciunoaie !

Crăciunoaie vârî mânilor amândouă în apă și de-odată văzî că partea tăiată îi crește la loc, mult mai curată și mai frumoasă ca la început.

1. Spusa de C. Jeșcu din com. Durnești, jud. Botoșani, și împart. de d-l V. Moisiu.

Dela această minune se crede pretutindeni că *moașele* au mâni de aur curat ¹.

A cincea povestire se aude prin Țara-Românească și sună precum urmează :

«Moș *Crăciun* eră stăpânul păstorilor și staulului unde s'a născut Mântuitorul.

Pe mătușa,—nevasta lui,—o chemă baba *Iova*. Și ci-că baba Iova a moșit pe Maica Domnului. Iată cum s'a întâmplat minunea asta :

Fecioara Maria și cu *Iosif* au intrat în târlă fără să știe cinevă. Iar când s'a născut pruncul, baba Iova a văzut deodată o lumină orbitoare, acolo în târla unde se născuse Mântuitorul.

Inspăimântată, și socotind că a luat foc staulul, baba a dat fuga și, găsind pruncul și pe mama lui, i s'a făcut milă și l-a moșit, că bun suflet mai eră biata babă Iova !

Unchiașul babei Iova, moș Crăciun, eră dus încolo, departe. El însă eră fire rea de *rumân* și tare mult îi mai știă de frică baba Iova ! De teama uriciosului de unchiaș, biata baba Iova nici n'a îndrăznit să bage în casă pe mamă și pe copil după moșire, ci i-a lăsat tot în târlă.

Când a venit moș Crăciun acasă și a auzit țipete de copil, a dat fuga în staul ; dar n'a priceput minunea, ci, socotind că Fecioara Maria e o fută d'alea cu purtări rele, care-i necinstește staulul, năs-când copilul acolo, ci-că ar fi răcnit la ea :

— Ii, putoare, mi-ai făcut staulul de răs !

Apoi a dat poruncă *bucinului Ajun* să omoare pruncul ; dar când a auzit cântări cerești și a văzut lumina orbitoare, s'a mai potolit unchiașul din furia lui și a lăsat pruncu 'n pace.

Intrând în casă însă, a început iarăș a sbieră la baba Iova :

— N'oiu află eu p'a care a moșit-o ! Că să nu-mi zică pe nume, de nu i-oiu ciopărți mâinile !

Iar baba Iova tăcă ca peștele și umblă pe lângă moșneag ca pe lângă o bubă coaptă, doar-doar s'o mai domoli».

Tot din aceste părți ne vine și a șasea povestire :

«In noaptea de Crăciun, când Fecioara Maria a născut pe Mântuitorul, cea dintâi vietate de prin împrejurimi care a făcut sgomot, să vestească sfânta Naștere a lui Isus, a fost o *brouscă*, [ce]-a început a orăcăi.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Când a auzit-o Maica Precesta, a binecuvântat-o : să fie blagoslovită și de lume băgată în samă. Să fie trâmbițașul *ploilor* și ea să trăească cu trupul în vecii vecilor.

D'aia broască, [atunci] când moare, nu se'mpute niciodată și nici viermi nu face, ei se usucă și se *pomăște*. Iar dacă omori o broască, se mânie Dumnezeu, care se pornește pe ploi și pe poatoape, de nu se mai oprește. Ba se crede că acelui care va omori o broască, îi va muri o vită»¹.

A șaptea povestire se aude prin Bucovina și are următoarea cuprindere :

După ce *Dumnezeu* și *Diavolul* au zidit pământul și au făcut pe oameni, au ajuns de nu se înțelegeau dela chipul cum trebuia să-și împartă oamenii. Au făcut deci cum s'au priceput o învoeală, rămânând ca în urmă să găsească vreun chip de a-l schimba cu altul mai bun.

— Hai să ne-apucăm altfel și să hotărîm că acel ce se va naște din fecioară neumbată cu om, *prin creștetul capului*, să aibă putere și învoire de a strică legământul nostru².

Diavolul, crezând că una ca aceasta nu se poate, se învoi. Dumnezeu suflă duh sfânt într'o floare pe care Maria Fecioară o miroși și în chipul acesta se zămislî Mântuitorul.

Când s'a simțit însărcinată și nevinovată, fecioara tânără a plecat, de rușine, dela casa părinților săi în toată lumea, rătăcind astfel din loc în loc întreg postul Crăciunului de astăzi.

De atunci a rămas că acele zile dinaintea sărbătorilor Crăciunului, cari pe atunci, se înțelege, purtau alt nume, le postim și le numim la olaltă *Postul Crăciunului*.

În ajunul zilei de pe urmă, ajunge fecioara cea rătăcitoare la curțile lui *Crăciun*, la care se adunase o mulțime mare de cunoscuți ca să petreacă împreună sărbătorile cari începeau a doua zi. Și prin urmare Crăciun, ca să nu știrbească întru nimic liniștea acelor petreceri, porunci femeii sale :

— Să nu cumvă să-mi oploșești haita asta tocmai acum la curtea mea !

1. R. Codin. Mihalache, *op. cit.*, p. 96--7.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 37: *Isus Hristos* a fost născut din Duhul Sfânt, pentrucă numai el putea să iea dela Diavol contractul ce-l avea cu Necuratul și prin care Dumnezeu dăruise Necuratului lumea morților ramanând El cu cea a viilor.

Crăciunoaie însă a luat fecioara și a dus-o în grajdul vitelor, așezând-o între boi.

Aici îi veni ceasul nașterii. *Crăciunoaie* o tot frecă pe pânțele, ca să se tragă pruncul în jos, dar el se urcă tot în sus. Acest lucru a minunat-o și a făcut-o să capete o dragoste nespūsă de horopsita Maică a Domnului, și de aceea, cum află chip ca să scape din casă, veni îndată la Maria Fecioara s'o vadă, ajutându-i la naștere.

Crăciun, între acestea, văzându-și nevasta că tot intră și iese, se pricepū îndată unde merge și de aceea, socotind că prin această naștere și-a pângărit sfințenia sărbătorilor ce începuseră, tăia cu barda amândouă mâinile ale nevestei sale, pe cari le credea spurcate.

De durere *Crăciunoaia* alergă în grajd, unde pruncul *Hristos* văzând-o astfel, a blagoslovit-o și îndată mâinile îi crescură la loc și se făcură de aur. Astfel intră *Crăciunoaie* în casa bărbatului său, unde se aflau toți poftiții. Când *Crăciun* a văzut-o, s'a sculat în picioare și a zis :

— Cinstiți meseni, sculați-vă și socotiți-vă sătui. Mare minune s'a întâmplat la casa mea !

Au mers apoi la locul unde Maica Fecioara născuse și unde au văzut și au cunoscut cu toții puterea lui Dumnezeu ¹.

A opta povestire, care se aude de asemeni prin Bucovina, sună precum urmează :

Mai de demult lumea eră ca și azi, numai că *soare* nu eră, nici *stele* pe cer, ci numai *luna* care lumină pământul și la lumina căreia lucrau oamenii.

Pe atunci eră și un om anume *Crăciun*, care aveă nevastă și câteva fete. *Crăciun* eră foarte rău. Iși bătea nevasta și fetele în toate zilele, așa că toate erau beteșite și stălcite. Una eră șchioapă, alta eră ciungită, alta orbită, iar biata *Crăciunoaie* eră cu trupul tot numai o rană. Nu se odihniă decât atunci când *Crăciun* lipsiă de acasă.

Intr'un rând, iată vine fugară dela casa părinților ei ceea ce eră să fie Născătoare de Dumnezeu, și se rugă pentru adăpost.

— Am să nasc, zise ea și de aceea te rog să mă primești la casa dumnevoastră !

Iar *Crăciunoaie* îi răspunse :

— Cu mare bucurie, femeie, dar uite că am bărbat rău care,

1. Voronca, *op. cit.*, p. 43—4.

— Dacă pe noi ne-a stălcit precum ne vezi însăși, ce-ți va face dumitale, când va veni acasă și te va vedea ?

Maica Domnului însă tot se rugă și Crăciunoaie se învoi ca s'o lese să stea în adăpostul boilor. Acolo născu pe *Isus Hristos* și acolo biata gazdă o ajută cum putu.

Intre acestea se vesti pentru întâiaș dată *lucefărul de scara* pe cerul pe care până atunci nu plutiă decât luna numai. Și după lucefărul acesta începură să răsără *stelele* una câte una, tot mai multe și mai sclipitoare, răsări *lucefărul de miezul nopții*, iar la urmă începu să se ridice pragul răsăritului și *soarele*.

Crăciun, văzând toate acestea, de unde se află, își zise :

— De bună samă samă că fiicele mele cele netoate s'au apucat și au dat foc casei !

Porni deci spre gospodăria lui.

Intre acestea Crăciunoaie mai trimise și fetele, câte una, ca să vadă pe Maica Domnului ce face : merse cea ologă și ajungând cum putu în adăpostul vitelor, îi crescură deodată picioarele ; merse apoi cea ciungă și cu blagoslovirea lui *Isus Hristos* îi crescură la loc mâni de aur ; merse în urmă și cea oarbă și-i crescură și ei ochii curați precum îi avusese la început. Venind și Crăciun și văzând toate câte se întâmplaseră la casa lui, fu covârșit de dumnezeieștile minuni și se închină lui Dumnezeu, mulțămindu-i că i-a adus în casa lui pe Maica Domnului, pe care a cinstit-o după cuviință ¹.

A noua povestire, asemeni bucovineană, ne spune că aflând *Jidovii* că Prea Curata Fecioară este îngreunată, au izgonit-o din loc în loc, până când sârmana de dânsa a găsit ascunzătoare într'o peșteră, unde a și născut pe *Isus Hristos*.

«La ea s'a scoborit soarele, luna și stelele și au venit la *rodini*». Minunea aceasta a văzut-o și un cioban : a alergat o zi întregă spre a prinde un miel, l-a prins și l-a adus Maicei Domnului. De aceea se vede pe Icoana lui *Isus Hristos* și *mieluțul* ².

A zecea povestire, asemeni bucovineană, sună astfel :

— Maica Domnului eră fata lui *David* și slujia la un *Jidov*. Eră fată mare, cinstită și un fecior al lui *Crăciun* tot umblă după dânsa s'o iea de nevastă.

Intr'o zi vine acest flăcău cu niște *alămăi* mirositoare în buzunar :

1. Voronca, *op. cit.*, p. 42—3.

2. *Ibidem*, p. 44—5.

— Ce ai în buzunar, îl întrebă fecioara Maria.

— Niște alămăi.

— Dă-mi și mie una, că tare mai miroasă frumos !

Flăcăul lui Crăciun îi dădu una, fecioara o miroși, dar îndată după asta simți că a purces grea. Nu trece mult în urmă și aude pruncul zămislit vorbindu-i și povestindu-i : atunci a înțeles Maica Domnului că acest copil ce se va naște din Duh sfânt, fiu al lui Dumnezeu se va chema și se va chinui de neamul jidovesc la vreme. Dar din prooroci, încă și neamul Iudei, — al Dracului, — știu că se va naște împărat nou. De aceea când s'a aflat că el s'a și născut, Jidovii au pornit să ucidă pe toți copiii mărunți, crezând prin aceasta că nici pruncul Isus nu va scăpa cu vieață și că astfel proorociile vor rămâne mincinoase.

Maica Domnului însă, văzând pe Jidovi umblând după copii, și-a luat pruncul și l-a ascuns între oi. Atunci *berbecii* au zis :

— Cele cari au lapte să-l hrănească, iar cele ce-s sterpe să-l încălzească !

Oile l-au hrănit, l-au încălzit și l-au adăpostit bine, iar când Maica Domnului a venit să-l vadă, l-a întrebat :

— Cum ți-i, dragul mamei, aici ?

— Bine, mamă ! Dar cum se chiamă dobitoacele acestea cari mi-au fost atât de prielnice ?

— Oi se numesc.

— Blagoslovite să fie ele și sfințit să fie trupul lor !

Și de atunci oile sunt plăcute lui Dumnezeu, iar *cașul* de atunci se sfințește în ziua de *Paști*.

După aceasta Maica Domnului și-a luat pruncul și l-a ascuns între *porci*. Porcii l-au hrănit și l-au adăpostit cum se cade, și când a venit Sfânta Fecioară, Domnul Hristos a întrebat-o :

— Cum se chiamă, mamă, dobitoacele acestea ?

— *Porci*, dragul mamei.

— Blagosloviți să fie și dânșii ; cu carnea lor să se îndulcească oamenii !

Și de atunci a rămas datina ca oamenii să taie porcii la Crăciun.

Căutând mereu Jidovii, și temându-se ca să nu-i afle pruncul, Maica Domnului l-a luat și l-a ascuns între *vaci*, unde iarăși a fost hrănit și adăpostit. De aceea, când Hristos a aflat dela Preacurata Maica sa și despre numele acestor vite, pruncul le-a blagoslovit și

Numai când a fost ascuns între *căii* cei lacomi, aceştia, în nesăţitul lor, au mâncat şi fânul de pe Domnul Hristos, astfel că l-au descoperit şi puţin a lipsit ca Jidovii să nu-l atle.

— Cum se chiamă, mamă, aceste animale ? a întrebat Hristos.

— Aceştia sunt cai, dragul mamei.

Iar Hristos i-a blăstămat, zicându-le :

— Flămânzi să fiţi pururi ; carnea voastră să n'o mănânce decât câinii şi paserile.

Şi întocmai aşă a rămas de atunci şi până astăzi ¹.

O variantă a acestei povestiri o aflăm şi prin Oltenia :

«Demult Dumnezeu a trimis un înger cu un trandafir la fecioara Maria. Acesta a venit şi i-a zis :

— Marie, miroasă trandafirul ăsta !

Fecioara Maria a mirosit şi a rămas grea. A venit vremea să nască şi n'avea unde. Atunci s'a dus în ieslea *cailor*.

L-a născut pe Isus şi l-a culcat în fân. Căii au mâncat tot fânul şi au dat de prunc înfăşat şi au mâncat şi fânul de sub el. Dup'aia au început a da cu copitele şi a necheză. Maica Domnului şi-a luat prunculeţul şi s'a mutat în ieslea *boilor*. Boii au mâncat, au mâncat, până au simţit pruncul înfăşat în fân. Săracii boulenii, au început a rumeză şi a *puful* şi s'au culcat alături.

Maica Domnului îi binecuvântă să aibă saţ, carnea lor să fie uşoară şi să se mănânce. Calul l-a blestemat să n'aibă saţ, să tot mănânce şi saţ să nu mai aibă. Şi-aşă este că [de atunci] trece drumul şi iar flămânzeşte. ².

Cuprinsul acestei legende se află şi în următoarea colindă ardeleană :

Merge, merge Maica Sfântă,
Prin ţărini într'aurite,
Merge să se spovedească,
Ca pe fiul sfânt să nască,
La *turişul* oilor,
Să îşi nască fiul sfânt.
Când fiul sfânt se năşteă,
Oile se spăriă,
Maica sfânt' aşă ziceă :
— Fir'aţi voi, oi, blestemate,

De mine, de Dumnezeu,
Mai tare de fiul meu :
Lâna pe voi să nu steie,
În tot anul să v'o iei !
Nici acolo n'a născut.
Luatu-s'a, dusu-s'a
În *turişul* cailor,
Să nască pe fiul sfânt.
Când fiul sfânt mai năşteă,
Căii fiarele rodeă,

1. Voronca, *op. cit.*, p. 39—40.

2. *Şezătoarea*, XIII, p. 180.

Maica sfânt' aşă ziceă :
 — Fîr'ăţi voi, cai, blestemaţi,
 De mine, de Dumnezeu,
 Mai tare de fiul meu :
 Voi să nu mai aveţi saţ,
 Numă'n ziua de *Ispas*,
 Atuncea vreme de-un ceas.
 Nici acolo n'a născut.
 Luatu-s'a, dusu-s'a,
 La iesle de *boi* bătrâni.
 Să nască pe fiul sfânt.
 Când fiul sfânt mai năşteă,
Boii bine-l aburîă,
 Maica sfânt' aşă ziceă .

— Fîr'ăti voi boi abluţi,
 Cu coarnele înt'ăurîti,
 De mine, de Dumnezeu,
 Mai tare de fiul meu :
 Până plugari-or prânzi,
 Voi îţi sta şi odihni :
 Până plugari-or gustă,
 Până plugari-or cină,
 Sus pe luncă v'or şpă,
 Şi bine vă-ţi ospătă.
 Din nuitele
 Luminēle,
 Din pociumbi
 Făclii arzând !

În sfârşit, o variantă a celor mai sus arătate, o găsim şi la *Macedo-Români*.

«Crist născându-se şi aflând Evreii despre aceasta, s'au pornit,— după credinţa populară, — ca să cerceteze prin toate ascunzătorile, să-l găsească şi să-l măcelărească. Din cauza aceasta el a fost nevoit să se ascundă, când Evreii cercetau în grajdul unde s'a născut Mântuitorul, sub coada *catărului*, a *caprei*, a *boului*, a *oii*. Capra n'a vrut să-l ascundă, ci imediat şi-a ridicat coada în sus, din care cauză a fost blestămată să o poarte totdeauna în sus. Tot aşă a făcut şi catărul, din care cauză Crist l-a blăstămat să nu nască nici-odată. Boul însă l-a ascuns. Tot aşă şi oaia, care a fost binecuvântată de Crist»².

A unsprezecea povestire, care se aude prin Transilvania, se poate socoti în acelaş timp ca legendă a insectei numite *Vaca Domnului* şi sună astfel :

«Zice că Maica Sfântă când a născut pe Domnul Hristos, nu aveă destul lapte în tâţişoarele sale şi de aceea trimise la un vecin, care aveă o mulţime de vaci mulgătoare, ca să-i dea puţin lapte, căci nu aveă cu ce să-şi lapteze fiul.

Vecinu-so însă, sgârçit de fire, cum is de-a rândul toţi oamenii moşieri, n'a vrut să-i dea nici un *picur*, zicând că el nu dă lapte la vrăjitoare, ca să-i ducă norocul dela vaci.

Maica Sfântă, văzând că nu i-a dat nici un picur de lapte şi

1. *Calendarul «Neamul Românesc»* pe 1913, p. 27—8.

2. P. Papahagi, *Din lit. pop. rom.*, p. 715. Deceul referitor la oaie şi capră, de acelaş, în *Revista Nouă*, V, p. 462.

pe deasupra a făcut-o încă și vrăjitoare, s'a supărat foarte tare, dar n'a zis nimica fără s'a luat și s'a dus la un alt vecin, care avea numai o singură vacă, și dela acela a cerut să-i dea lapte de-o *groșiță*, căci îi era oarecum ca dela un om sărac să ceară de pomana.

Vecinul cel sărac îi dote lapte și încă mai mult decât i-a trebuit, dar de luat bani, nici vorbă.

Maica Sfântă văzând bunătatea lui cea mare, se bucură și-l aldui zicându-i :

— Când vei merge în grajdul tău, să te ajungă darul lui Dumnezeu, ca să n'ai unde-ți pune laptele, așa de mult și de bun să fie !
Și cum l-a alduit Maica Sfântă, așa s'a și întâmplat.

Mergând adică vecinul cel sărac în ziua următoare în grajd, nu se putu destul miră văzându-și grajdul plin de vaci, cari de cari mai grase și mai frumoase.

Pe vecinul cel bogat, dar din cale afară de sgârcit, Maica Sfântă îl blestemă zicând că în ziua următoare pe când va merge să-și mulgă vacile, nimic din ocoalele lui să nu găsească, fără numai pustietăți și tot felul de *gujulii*.

Și cum a zis, chiar așa s'a și întâmplat.

Mergând în ziua următoare vecinul cel bogat în ocoalele lui, ca să-și vadă și mulgă vacile, n'a aflat nici o singură vacă, fără o mulțime de *gujulii* roșii și cu puncte negre pe spate, cari se tăvăliau în țărâna de pe lângă pereții ocoalelor.

Și pe aceste găjulii le-a numit apoi *Vaca Domnului* ¹.

În sfârșit a douăsprezecea povestire, care se aude asemeni prin Transilvania, este legenda insectei *cosaș* ² și care ne spune următoarele :

«Când s'a născut Domnul Hristos, toate vitele câte se aflau în staulul unde s'a născut el, erau late de flămânde, iar ca să vină cineva și să le arunce în iesle măcar o mână de fân, nici vorbă.

Maica Domnului l-a rugat pe stăpânul de casă să le arunce măcar o furcă de fân, căci îi era milă de bieteke vite, văzându-le cu părul întors pe spate de flămânzite și slăbite ce erau.

Jupânul gazdă însă îi răspunse dând din umere, că el nu are

1. Marian, *Insectele*, p. 425.

2. *Locusta viridissima* L.

nici o mână de fân fiindcă totul s'a gătat și de aceea, măcar să vrea, n'are ce să le dea.

— Apoi de ce n'ai făcut mai mult fân astăvară ? îl întreabă Maica Domnului.

— De ce ? De aceea că mi-a fost lene să cosesc, fu răspunsul gazdei.

— Noa !, dacă stă treaba așa, îi zise Maica Domnului mai departe, supărată, — în *cosaș* să te prefaci și vieța-ți întreagă nimic n'o să lucrî altceva decât ca, din zori dedimineață și până în umbra nopții, neconținut tu să cosești și cu toate acestea nici un spor să n'ai.

Și cum a rostit Maica Preacurată cuvintele acestea, jupânul gazdă cel nepăsător de vitele sale s'a prefăcut într'un *cosaș*, și *cosaș* a rămas și până în ziua de azi»⁴.

3. Marian, *Insectele*, p. 522-3.

CAPITOLUL IX.

ZORILE.

Prin unele părți din Oltenia, în noaptea Crăciunului, când este aproape de a se revărsa zorile, ca să plece femeile și fetele la lămâial morții, lăutarii pleacă pe la casele gospodarilor chiaburi și le cântă la fereastră un cântec sau mai multe.

Aceste cântece se numesc *zori*, spunându-se că atunci «cântă zorile».

Alteori prin *zori* se înțeleg colindele ce «se cântă dimineața când colindătorii au isprăvit de colindat». Iată două asemenea colinde :

Voi, zori de ziuă ¹,
Ce vă revărsați?
Cocoși n'a cântat,
Popă n'a tocat.
Voi zori de ziuă!
Juni n'au colindat.
Și noi tot umblăm.
Sate peste sate,
Țara jumătate.
Voi, zori de ziuă!
Noi că am văzut
Pă ai munți înalți

Și varianta :

Voi, zori de ziuă,
Pe cei munți înalți ²,
Voi, zori de ziuă,
Pe cele văi adânci ³.
Voi, zori de ziuă,

Doi vulturi surii :
Din aripi se băteau.
Voi, zori de ziuă!
De ce se băteau ?
Pentru un măr de aur.
Voi, zori de ziuă!
Noi am mai văzut
Doi vulturi surii
Că mi se mânceau.
De ce se mânceau ?
Pentru fire de aur
Voi, zori de ziuă ! ²

Cocoș n'a cântat,
Popă n'a tocat ³,
Voi, zori de ziuă.
Noi nu am *somnat*.
Ci-am tot colindat ³.

1. Refren ca și în variantă.

2. Cules de d-l C. N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea, din Daeschi-Argeș.

3. Se repetă.

Voi, zori de ziuă,
 Sate peste sate,
 Orașele toate ¹,
 Voi, zori de ziuă !
 Noi că am văzut
 P'un munte cărunț ¹
 Voi, zori de ziuă,

Doi vulturi săltând,
 Din aripi bătând ¹,
 Voi, zori de ziuă !
 Și pe când sbură
 Și se depărtă,
 Zorii s'arătă, ¹
 Voi, zori de ziuă ! ²

Gospodiniile dau colindătorilor pe fereastă atâți bani câți vor ³.

Prin Transilvania, se înțelege sub numele de *zorit* datina de a se cânta colinde de feciorii și oameni însurați, fiecare între sine. Un colind ce se cântă la *zoritul a doua zi de Crăciun* este următorul :

Mulțumescu-ți, mulțumesc,
 Doamne Isuse Hristoase,
 Că ne-ai dat zori frumoase
 Și raze prea luminoase.
 Doamne, vestmintele tale
 Dau-și raze ca un soare
 Și luminează ca din lună ;
 Căci din cer te-ai pogorît,
 Doamne, josu-ți pe pământ ;
 Din Fecioară te-ai născut,
 Cu oameni îți-ai petrecut.
 Răbdași, Doamne, răstignire
 Pentru-a noastră mântuire.
 Când fuse la mântuire,
 Ne veni mare pierire,
 Din greșeala lui Adam.
 Rău, Doamne, că a greșit,
 Că cel măr l-a înghițit,

Dumnezeu l-a urgisit
 Și din gură așa-au grăit :
 — Du-te, Adame, dela mine,
 Că te-ai lipsit de cel bine,
 De cel bine
 Dela mine.

Adam din gură-și grăia :
 — Rău, rău, rău, grădină dulce,
 Nu mă mai îndur a duce,
 Din ceastă grădină dulce,
 De mirosul florilor,
 De dulceața pomilor,
 De șgomota-albinelor,
 De sunetul frunzelor,
 De para făclilor.
 Sus în poarta lui Hristos,
 Să-mi fii, domn bun, sănătos,
 Domn bun și-al lui Dumnezeu !

După ce colindul s'a sfârșit și feciorii au primit un dar dela cei colindați, *judele* colindătorilor, adică cel ales de toți ca să le fie cap, zice :

— Bună seara, bună seara de Crăciun, jupâne gazdă și jupâneasă găzdoaie ! Să dăm laudă și mulțumită că ne-a invrednicit Dumnezeu de am ajuns și nașterea Domnului

Cu pace, cu sănătate,
 Cu iertare de bucate.

1. Se repetă.

4. Cules de d-l C. N. Mateescu, din Căineni-Vâlcea.

1. Dat. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tutescu.

Acum luați în nume de bine cinstit *orșagul*, nostru, că se
areală jupânul gazdă și jupâneasa găzdoaie cu toată casa lor dim-
 preună c'un stog de grâu frumos ¹, —

De frumos,

E frumos,

c'o bute de vin, c'o mână de galbeni, c'o spată de porc ;

De unde dumnealor au luat

Și-au golit

Și pe noi ne-au dăruit,

Dumnezeu să le dăruească,

Cu mia,

Cu suta,

Cu darul sfinției sale,

Ca'n veci să nu se sfârșească !

Dumnezeu să-i ție întru mulți ani, ca să mai poată dăru-
 feciorași de omenie ca aceștia, și mai de omenie de vor fi ! ²

1. Colacul ce-l capătă.

2. I. G. Bibicescu, *op cit.*, p. 248-50.

CAPITOLUL X.

STEAUA.

I. Umblatul cu steaua.

Incepând cu întâia zi de *Crăciun* și sfârșind în ziua de *Bobotează*, mai pretutindeni, sau numai până ca Sf. Vasile, și chiar numai cele trei zile ale Crăciunului, pe-alocuri,¹ — pretutindeni pe unde trăește poporul român, copiii umblă cu *steaua*, în satul lor și în alte sate².

Prin Macedonia, obiceiul umblării cu steaua s'a introdus prin 1890 de către școlarii Liceului român din Bitolia și dela cari datina s'a lățit și prin alte sate³.

Copiii cari umblă cu steaua se numesc *stelari*, *colindari*, *colindători* sau *crai*. Portul lor nu se deosebește întru nimic de portul zilnic; prin Bucovina însă stelarii, cel puțin pe-alocuri, poartă niște fustanțele albe și scurte, iar în cap au coroane de hârtie colorată în felurite chipuri⁴.

1. Dat. Rom. din com. Căndești, jud. Neamț, împart. de d-l A. Moisei : «Cu steaua umblă băieții din ziua de Crăciun până în ziua de Bobotează, — umblau mai înainte *adecătea*; acū nu mai lasă decât trei zile ale Crăciunului. Băieții cari știu cântece de ștea, își fac o stea cu 3—7 *crai* sau *cornuri* și cu *zarzamuri* de hârtie tăiată cu foarfecele; și după ce se însoțesc câte doi, umblă tot satul. Când vad că răgușesc, beau câte un ou crud.»

2. O frumoasă zugrăvire a acestei datine ne-o dă d-l M. Sadoveanu în *La noi în Vișșora...*, București 1907, p. 149—58 sub titlul : *Vestitorii*.

3. *Mat. folk.*, p. 710.

4. Prin unele părți românețene, stelarii umblau îmbrăcați în costume orientale, imitând portul celor trei magi : astăzi, având în vedere câștigul, nu se mai îmbracă în asemenea haine (împart. de d-l N. I. Dumitrașcu).

Obişnuit, cu o stea umblă doi stelari (fig. 6); uneori sunt trei, — trei crai, — şi numai rareori umblă mai mulţi stelari cu o stea.

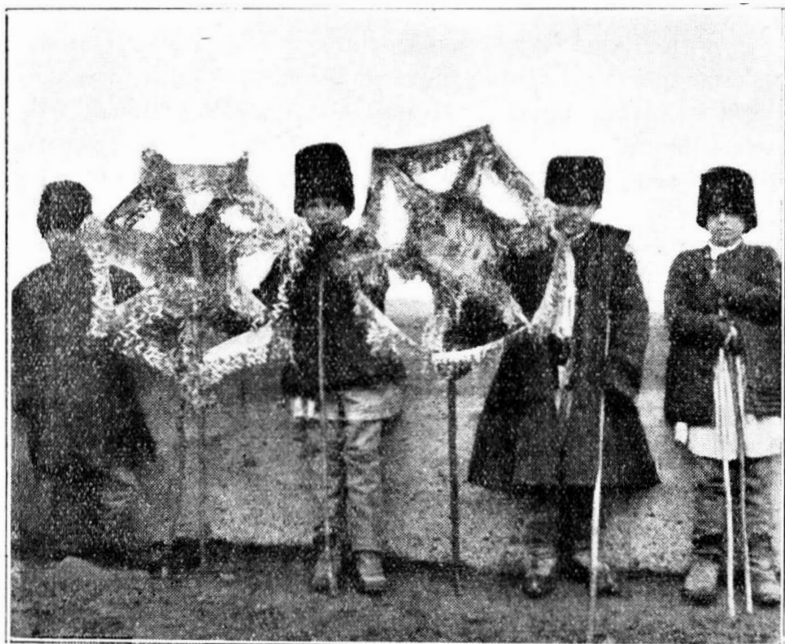

Fig. 6. Două perechi de stelari.

Steaua se face dintr'o *văcă* sau *văclie* de coajă de teiu, — o sită veche sau altceva, în care se pun nişte beţe, obişnuit 6, 8 sau 12 coarne trunghiulare, cari se învelesc cu hârtie de felurite colori.

Prin jud. Muscel, cornul de deasupra se numeşte *turn*: el este mai mare ca celelalte şi pe el se zugrăveşte icoana care închpue pe *Adam* şi pe *Eva* mâncând din pomul oprit. Pe celelalte coarne se zugrăvesc stele, ingeri, soarele şi luna ş. a. ¹

Obişnuit, în vârful coarnelor se fac nişte ciucuri de hârtie mărunt tăiată într'o parte şi apoi încreţită cu mâna. Dela un corn la altul, şi pe la vârfuri, se leagă sfori, pe cari se lipese hârtii mărunt tăiate pe la o parte. Unele stele au două rânduri de asemenea hârtii.

¹ R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 99.

De partea deasupra a vâcăliei se leagă un clopoțel, iar în partea de jos vâcălia se prinde în capătul unui băț înalt până la umărul stelarului. Stelarul apucă bățul de stea, tremură steaua încet, ca să sune și clopoțelul necurmat, cât timp vor zice steaua (fig 7).

Prin Bucovina se pun clopoței pe la colțuri, iar în lăuntru stelei se așează un fânăraș cu lumânare, căci prin această parte copiii umblă cu steaua în timpul nopții¹. Prin județul Tecuciu stelarii umblă numai ziua.

O parte a stelei este acoperită cu o zugrăveală sau un desen ce închipue Nașterea Domnului în iesle, iar partea cealaltă cu o hârtie albă sau alt desen religios.

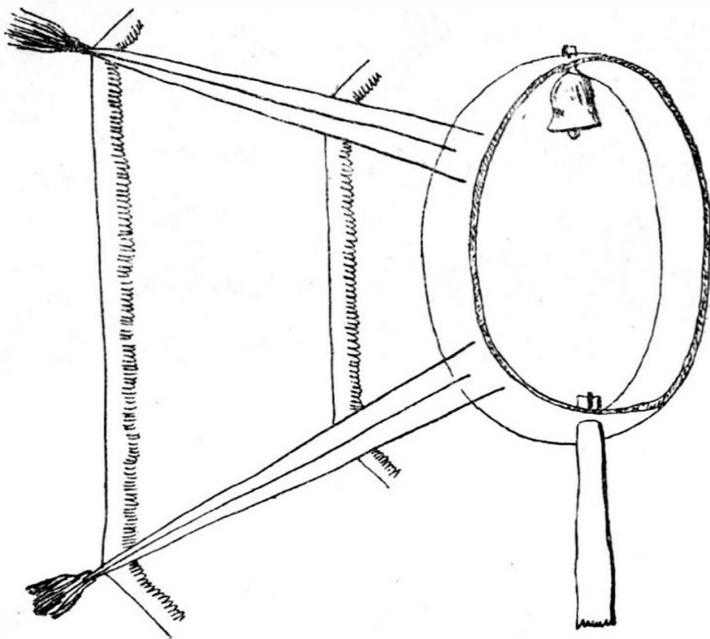

Fig. 7. Alcătuirea unei stele.

Steaua de prin unele părți oltene nu are picior (fig. 8). Coarnele, 4, 6, 8 sau chiar și mai multe, sunt făcute din șită sau carton. În vârf au ciucuri, iar pe ațele ce leagă colțurile se atârnă de asemenea ciucuri de hârtie. În lăuntru se prinde clopoțelul. În spate are o

1. V. Alecsandri, *Poezii populare ale Românilor*, Ed. «Minerva», p. 245: Steaua este câte odată luminată pe din lăuntru.

coadă de care se apucă cu mâna și se tremură cât ține cântarea de slăvire a Nașterii ¹.

Prin Bucovina, prin jud. Suceava ² ca și prin jud. Tecuciu, — mărturisesc pentru copilăria mea petrecută aici, de când n'am mai văzut datina, — copiii umblă și cu *lucefărul*, care este făcut tot ca o stea. E mai mic însă, și în loc de coadă sau picior are un fel de scripți de lemn, cu două mânere (fig. 9). Dacă se caută a se închide aceste mânere, scripții se lungesc, și lucefărul se întinde către icoană, unde se tremură, ca să sune clopoțelul, câtă vreme se cântă și steaua (fig. 10).

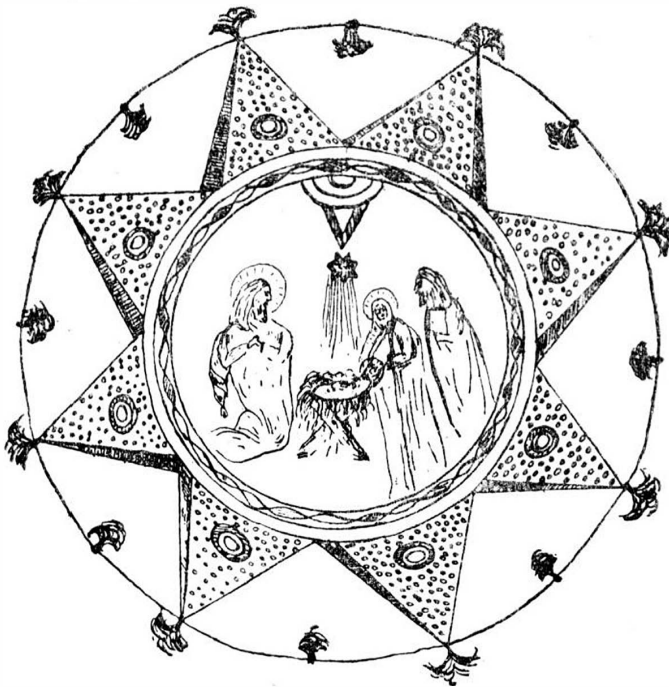

Fig. 8. Stea fără picior.

Lipirea hârtiei, atât pe stea cât și pe lucefăr, se face cu cocă de făină de grâu, cecece aduce un mare neajuns, căci pe această

1. Lămuriri și desemn împart. de d-l G. Fira, inv. în Zlatărei, jud. Vâlcea.

2. Dat. Rom. din com. Căndești, împart. de A. Moisei: «Mai înainte se umblă și cu *Iedul* (*Lucefărul*). Acum cu acesta se umbla numai la Sf. Vasile».

hârtie, de cele mai multe ori, se opresc fulgi de zăpadă cari, la căldura din casă, se topesc îndată și fac ca lipitura să se umezească întâiu și apoi să se desfacă și să curgă în urmă hârtia de pe stea.

În satul lor, firește, copiii se adună seara pe la casele lor, împart ceea ce au câștigat și a doua zi iarăș pornesc. Dacă merg în alt sat, mân noaptea pe la neamuri și, dacă mân, se roagă de oameni ca să-i primească peste noapte, lucru pe care gospodarii îl fac cu mare bucurie, mai ales cei ce n'au copii.

Obișnuit copiii cu steaua intră pe poartă și dacă nu sunt opriti din vreme, intră în casă și cântă.

Prin unele părți, strigă cântând de pe afară, o melodie ca aceasta ¹ :

care cuprinde versurile :

Cine primește steaua cea frumoasă
Și luminoasă ? ² ;

sau :

Stea frumoasă,
Luminoasă,
Dela Dumnezeu trimeasă ? ³ ;

sau :

Cine primește steaua frumoasă
Și luminoasă,
Cu colțuri multe
Și mărunte,
Dela Nașterea lui Hristos dăruite ? ⁴

Pe lângă această întrebare, un cântec de stea cuprinde de obicei trei părți :

Partea întâia este obișnuitul tropar al Nașterii Domnului nostru Isus Hristos : «Nașterea ta, Hristoase, Dumnezeuul nostru, răsărit-a

1. Se aude prin jud. Iași; culegere împart. de d-l D. Petrescu.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 70.
3. *Idem.*
4. *Albina*, p. 355—356.

lumii...», pe care l-am auzit rostindu-se și de către preotul sau cei ce umblă cu *Icoana*, în ziua de Ajun.

Prin unele părți, acest tropar numai se rostește ; prin Bucovina el se cântă chiar.

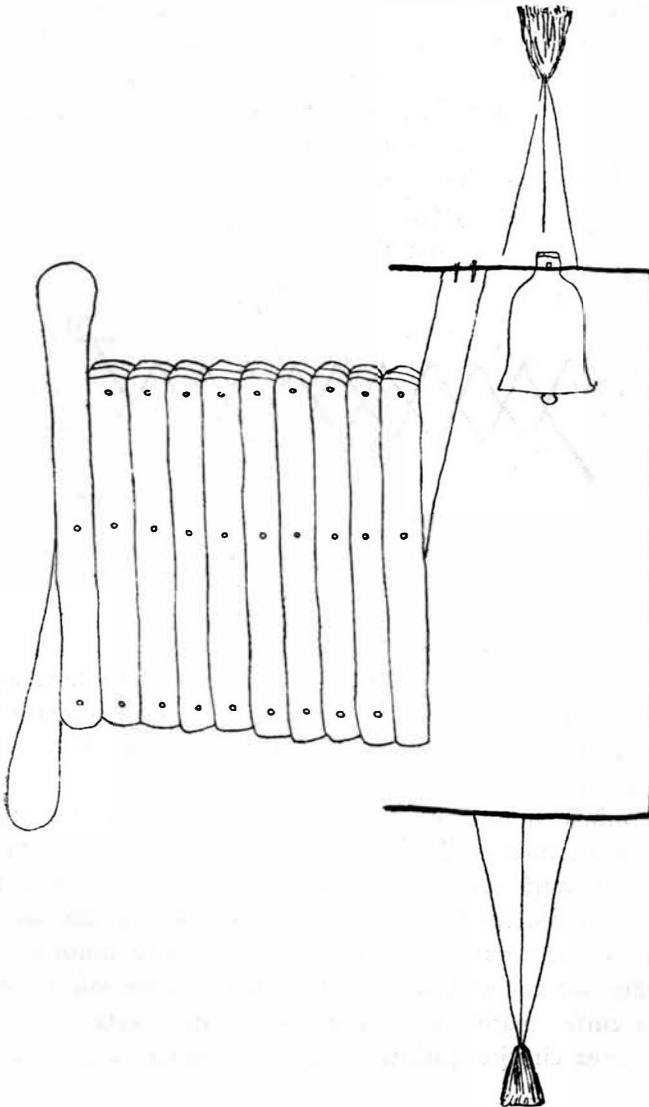

Fig. 9. Luceafăr strâns (schiță).

Din 1747 ne-a rămas tipărită pe un Catavasier din Râmnic această *Orație* :

«Dumneavoastră, cinstiți boiari, aciasta iaste steaoa, de carea au prorocitu mai nainte verhovniculū Valaamū, zicându că va răsări o stea dinū Iacovū, și să va rădică unū împăratu dinū Israileteanī și va sfârâmă pe toți domniī Moaviteanilorū, care stea fost-au povățuiți acei trei crai și de lumină purtători filosofī, și duple raza ei mergând până la Vithleamū, găsāt-au pre Hs. pruncū micu, înfășatū și cu bucurie au zisū : «Venīți să ne închinămū împăratulū nostru Dumnezeū¹ țind și daruri în mână : aur, smirnă și tāmăe oce (*sic*) sau învrednici (*sic*) înalta înțelepciune și spre cea deplin norocire și desfătare și atât bunătate și plăcere dumnezească întru toți veacii».

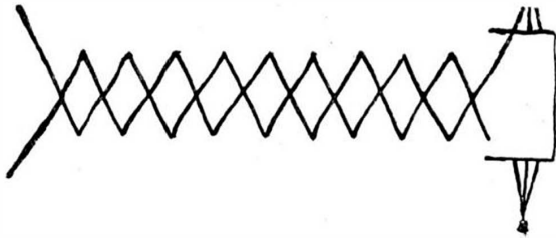

Fig. 10. Luceafăr întins (schiță).

Indată apoi :

«Oratie către ai casei în carea vei merge :

«Cinstite jupâne, oblăduitoriule al casei aceștia, de vreme ce-ai ajuns a prăznuī o taină foarte mare ca aceasta, cu credință te închină celui ce au răsărit din pântecule fecioarei Marii și noao celor ce șădeam întru întuneșec și în umbra morții s'au arătat și din călduroasă inimă să mulțămăști cu toți ai casei dumitale pentru multa și nemăsurata milă ce au făcut cu noi milostivul Dumnezeū au înoit firea noastră cea căzută cu nașterea căruia și eu mă rog, ca unuia născut fiū lui D-zeū și D-zeū adevătat să dăruiescă pace, sănătate prea luminatului nostru Domn și viață norocită și bună întemeiare întru cinstit și luminat scaun mărireī sale și împreună cu toată curtea mărieī sale și împreună cu dumneata cinstite jupâne și (sau) prea cinstite părinte și cu tot norodul creștinesc ca îm-

1. Până aici după Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche*, II, p. 97—8; de aici încolo după *Șezătoarea*, VIII, p. 14—5.

preună de apururea să priimit (*sic*) bucuria aceasta în mulți ani cu veselie, cu toate cele bune și de folos».

Întâia orație vom întâlni-o și în cele ce urmează.

Prin Bucovina se mai rostesc, fără cântare, și aceste versuri :

Iată-l vine cel dorit,
Iată-l vine umilit
Către ai săi ucenici,
Cel mai mare peste mici.

Mișcați buzele spre bine,
S'arătăm de învățătură.
Vom începe câte-și doi,
Versuind cântări din gură ;

sau, alte ori, și tot prin Bucovina, când, — judecând după cele ce aflăm scrise, — pe lângă *cei trei crai*, mai este și un *înger* și când, înainte de cântarea cântecului de stea, urmează acest tipic :

Ingerul :

Eu sunt îngerul lui Dumnezeu,
Ascultați ce vă spun eu :
Știți că sfinții prooroci,
Pe pământ s'au pogorit,
Și câte au proorocit,
Toate că s'au împlinit.
Așă dar, spre neuitare,
Spre o mare rușinare,
A neamului ce-a urf

Hristos dela început,
Vă vin cu acești trei crai.
Cari prin versuri frumoase
Și cântări melodioase,
Vor arată adevărat
După cum s'a întâmplat.
De nu mă credeți pe mine,
Iată steaua care vine !

Craiul I zice :

Bună seara, cinstiți și onorați
boieri,
Iată vă vin și eu cu acești trei
crai.

De lume luminători,
De Dumnezeu binecuvântători
Și orice s'ar întâmplă,
Eu voi răspunde.

Craiul II :

— Prin ce ?

Craiul III :

— Prin cântare !.

Partea a două, — miezul cântării de stea, se referă la căutarea și aflarea pruncului Isus Hristos de către cei Trei magi sau Crai, la alte minuni ale Mântuitorului, — obișnuit : nunta din Cana Galileii, — sau este înlocuită prin niște orațiuni filozofico-religioase asupra vieții pământești, cari de obicei slujesc ca a treia parte, ca încheiere.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 70—1.

Cântecele de stea propriu zise sau orațiunile versificate, cari pot înlocui și înlocuiesc cântecele de stea, se dau în cap. următor.

În cele ce vin, dăm următoarele orații, cari prin Oltenia se numesc la sing. *prooroceă*, art. *prooroceaua*.

Întâia se aude prin jud. Vâlcea și se aseamănă mult cu orația din 1747.

«Ascultați, ascultați dumnevoastră, cinstiți boieri, la povățuitori, trei crai filozofi, mergând prin lume, au găsit pe Hristos, prunc mic, înfășat, în iesle culcat, cu mare bucurie au strigat: «Ascultați dumnevoastră cinstiți boieri mari, că aceasta este steaua care s'a proorocit mai înainte de *varoomnicul* Varlam, de acești trei crai filozofi, de lumină purtători, zicând că va răsări o stea dintre Israiliteni, care va sfărâma pe toți domnii *movilteni*. Mergând ei după rază până în Vitleem, acolo au găsit pe Hristos în ieslea vitelor culcat și cu buze de bucurie au strigat. Adusu-i-s'a daruri: aur, smirnă și tămâie. În cea naltă norocire dumnezească, El ni s'a născut pentru toți vecii, Amin!»¹.

A doua se aude prin jud. Dolj:

«Fecioară, fecioară cea mai spre o ființă, în pământul peșterii, cu magii grăesc, graiu filozofesc, că pentru noi s'a născut un cocon, cel mai de veci»².

Seara de astă seară la mulți ani cu sănătate!»³.

Cu unele adaose nouă, o urare veche sună astfel, având asemănările ei cu cele de mai sus:

«Cinstiți gospodari! De vreme ce-am ajuns să prăznuim o taină ca aceasta, cu credința să ne înclinăm Celui ce a răsărit din pântecul fecioarei Maria, și nouă, celora ce ședem întru întunec și în umbra morții, s'a arătat; și din călduroase inimi să mulțumim pentru multă și nemăsurată milă ce a avut cu noi Milostivul Dumnezeu; a înnoit firea noastră cea căzută cu nașterea sa,—cărui să ne rugăm ca unuia născut, fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat,

1. Culegere din com. Băiești, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

2. Corupere din țroparul zilei de 25 Decembrie, care este aceasta: «Fecioara astăzi, pre cel mai presus de ființă naște, și pământul peștera celui neapropiat aduce; îngerii cu păstorii slavoslovesc și maghii cu steaua călătorească, că pentru noi s'a născut prunc tânăr.—Dumnezeul cel mai înainte de veci!».

3. Culegere din com. Halangești-Zeicoiu, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

să dăruască pace și sănătate prea luminatului nostru Rege și viața norocită și bună întemeiere întru cinstit și luminat scaunul Măriei Sale, împreună cu toată curtea și oștirea și dimpreună și cu Dumneavoastră, cinstiți gospodari, și cu tot Neamul nostru cel românesc, ca laolaltă, de-apururea să primim bucuria aceasta la mulți ani cu veselie, cu toate cele bune și de folos»¹.

Incheierea cântărilor se poate face și cu aceste versuri :

Să vă fie de bine
La mic și la mare,
La toți câți se află
L'astă adunare ;

Poftim sănătate
La toți tot odată,
Inima întregă,
Dragoste curată².

cari la Pan se întregesc cu aceste :

Cine ce dorește ca să-i împlinească
Fără 'ntârziere pronia cerească,
Vivat, să trăească toți câți sunt în casă,
Și se ospătează la această masă !³

Prin jud. Muscel este obiceiul ca stelarii să-și *închine steaua*, atunci când două stele se întâlnesc.

«De obicei închină steaua cei mai mărunți sau cei cari sunt din vreun sat mai de departe. Una din cele două partide trebuie să se supună și să închine steaua ; altfel se încing părueli și *ciumăgeli* strașnice !

Steaua se închină astfel : cel ce o ține în mână și anume *Irod*, vătaful lor, îngenunche în fața celeilalte stele, pe care o ține în mână celălalt Irod. Apoi o apleacă cu *turnul*, — cornul din vârt, — ușor, de trei ori spre pământ.

Pe urmă se despart. Nu merg cu toții în aceeaș direcție. Steaua biruitoare pleacă încotro voește, iar cea *închinată* trebuie s'apuce în direcție opusă»⁴.

Pe-alocuri, steaua merge alături cu *Irozi* sau *Vicleiumul*. Felul cum aceste două datini se împerechează, îl hotărăsc cele două cete, fără a țineă samă de anumite orândueli. Prin urmare asupra acestui punct trecem.

1. T. Pamfile, M. Lupescu, L. Mrejeriu, *Carte pentru tineretul dela sate*, Bârlad 1907, p. 39.

2. Culese din Țepu, jud. Tecuciu.

3. *Cântece de steu*, ș. a. ed. 1892, p. 51.

4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 103.

Cel dintăiu care culege urațiile ce se rostesc cu steaua este Anton Pan; am putea spune, mai bine, că el este cel dintăiu care le editează, căci mănunchiuri de atari producțiuni circulau încă de pe la 1784, pe când unul se intitula «*Cântările stelei și a catavasili*», și de sigur că au fost și altele și mai înainte, de pe cari s'a și ti-părit cântarea și urațiile de pe Catavisierul din 1747.

Despre rostul religios și mitologic al *stelei*, pomenim cercetările d-lui Gaster ¹ și G. Dem. Teodorescu ².

II. Căntece și urații de stea.

I. Nașterea.

1.

Seara d'astă seară
Este-o scară mare;
Seara lui *Ajun*
Și cu-a lui *Crăciun*.
Fiul s'a născut
Numai din maică
Fără de taică.
Pre el că-l luară
Trei din zile mari:
Sfânta Vinereă,

Sfânta Sâmbătă
Și *Duminecă*.
Sus că-l ridică,
Jos că-l pogoră,
La Iordan mergeă.
Unde-l boteză.
Numele-i puneă:
„Naltul cerului
Și-al pământului!” ³.

II. Nașterea, Craii și Irod.

2.

Trei crai dela Răsărit,
Cu steaua-au călătorit.
Când din cale purcedeă,
Steaua 'nainte megeă
Când stăteă de odihniă,
Steaua încă ngăduiă.
Ei la *Rusalim* s'au dus
Și steaua li s'a ascuns,
Că le-a fost lor de 'ntrebat
De nașterea de 'mpărat:
— N'ați văzut und' s'a născut
Un craiu mare de curând?
L-am văzut la Răsărit,

După dânsul am venit.
Irod craiu s'a mîniat
Oastea lui a ridicat,
Mulți coconi mici a tăiat:
Patrusprezece de mii
De doi ani mai mici copii.
Vitleemii-or întristat
Și tot omu-a lăcrămat
Tânguire și mărîre,
De acum până 'n vecie,
Mila Domnului să fie,
Că ne-a scos dela robie
Tot cu mir și cu tîmăie ⁴.

1. *Op. cit.*, p. 459 și urm.

2. *Op. cit.*, p. 98 și urm.

3. Culegere din com. Hălângești-Zeicoiu, jud. Dolj, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

4. Culegere din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

In oraș la Villeem,
Veniți boieri să privim,
Că astăzi ni s'a născut
Domnul cel făr' de 'nceput.
Că se naște Mesia
Din fecioara Maria,
Din sămânța lui Avraam,
Pân' a nu greși Adam.
Iar Irodul împărat

3.

Auzind s'a tulburat,
Mare oaste-a ridicat :
Paisprezece mii de prunci,
De doi ani în jos mai mici,
Toți sub robie i-a pus,
Ca să alle pe Isus.
Pe Isus nu l-a allat,
Duhul sfânt l-a apărat ¹.

Trei crai dela răsărit,
Cu steaua-au călătorit.
Când în cale purcedeă,
Steaua nainte mergeă.
Când sta de se odihniă,
Steaua lor le 'ngăduiă.
La Rusalim de-au ajuns,
Steaua 'n nori li s'a ascuns
Și le-a fost lor de 'ntrebare,
Nașterea de 'mpărat mare.
— Nu știți, nu știți, n'ați văzut,
Un prunc tânăr de curând?
— B' am văzut la răsărit,
După dânsul c'am venit,
Inapoi să ne 'nturnăm,
Vestea lui Irod să-i dăm.
Dar Irod, mare 'mpărat,
Foarte rău s'a supărat
Și degrabă c'a vărsat

4.

Sângele nevinovat ;
Paisprezece mii de prunci,
Toți sub sabie i-a pus,
Ca să alle pe Isus.
Pe Isus nu l-a allat,
Duhul sfânt l-a apărat.
Tu ești lumina cea sfântă,
Precista-i blagoslovită,
C'a născut pe fiul sfânt,
Oamenilor pe pământ.
La toți sfinții ești cunună,
Maică cu Fiu 'mpreună,
Să se sature de tine
Ca de-un Dumnezeu, stăpână!
O, Hristoase, slavă ție,
Intru mulți ani să vă fie !
Să vă fie de-ajutor
Pentru-aceste sărbători ! ²

5.

Din jud. Iași și Tutova avem această melodie ³ :

1. Culegere din Nemțișor, jud. Neamț, împart. de d-l Al. Moisei.
2. Dela G. Maxim, com. Vânători, jud. Neamț, împart. de d-l Al. Moisei.
3. Spusă de d-l M. Lupescu, com. Spătărești, jud. Suceava, care o știe de prin 1870, și scrisă de d-l D. Petrescu.

Variante în *Albina*, VII, p. 264—5 cu melodie și XI, p. 401, tot melodie ; *Mat. folk.*, p. 1473, 1468 și 1486 ; *Șezătoarea*, VI, p. 167—8 ; A. Pan, ed. 1892, cânt. no. III și IV ; R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 100 ; Voronca, *op. cit.*, p. 72—3 ; *Rev. p. ist. arh. și filolog.*, An. II, vol. I, fasc. I, p. 101 ; Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 95 și urm. ; *Calendarul Neumul românesc* pe 1913, p. 27 (data ca colind).

Trei crai de la ră - să - rit / Cu stea-ua - au că - lă - to - rit / Când în ca - le pur -
 ce-dea - -Stea-ua na-in te - mer gea / Și au mers du pă - cum - ce - tim - pi nă la -
 le ru - sa lum - A-co-lo - da - c'au a juns - Stea-na'n nor li sa - as - cuns

III. Steaua sus răsare !

6.

La sfârșitul catavasierului din 1747 se scrie :

Steaua de sus răsare
 Cu o taină mare.
 Steaua strălucește,
 Pre Hs. vestește.
 Steaua își dă rază,
 Pre maghi îi luminează.
 Și maghiu grăese
 Graiu filosofesc :
 „Tu ești cea prorocită
 De Valaam vestită,
 „Că de când pământul
 N'au născut cuvântul
 „Și fără de acesta
 N'au născut Preacista.
 „Născu pe Hristos
 Lumii spre folos.
 „O, stea prea luminoasă,
 Din toate aleasă,
 „Cu a ta ivire
 Ne înveți întoemire
 „Și noă ne serie
 În astronomie
 „Că s'au născut jos
 Împăratul Hristos,

„In celatea lui David,
 Pildă arătând”.
 Și deaca au văzut,
 Au călătorit.
 Trei crai despre răsărit,
 În Vitheaeu au venit
 Și îndată au allat
 Pre cel ce au căutat
 Și i s'au închinat
 Ca unui împărat,
 Daruri în mâini fiind
 Și lui Hristos cântând :
 „Cocoane împărate,
 Și prea luminate
 „Te știm cine ești mărit
 Și-in troiță slăvit ;
 „In ce chip ai venit
 Și din fecioară te-ai născut,
 „Din fecioară curată,
 Și prea nevinovată,
 „Pentru aceeaia ne rugăm
 Ca și dela noi să primești
 Daruri lumești”¹.

1. Bianu și Hodoș, *op. cit.*, p. 97 ; Orația e precedată de aceste șire :
 «Aicea, la sfârșitul cărții, pusem și stihurile ce le cântă copiii când umblă cu steaua în seara Nașterii lui Hs. Și, cetitoriule, ce vei ceti și cu poetica vei socoti, și de nu vor veni la număr, bine să știi, că noi, precum le-am găsit, așa le-am și tipărit, duple cum s'a obicinuit a să cântă, iar n'am mai umblat a le numără».

7.

Steaua de sus răsare,
 Cu cea taină mare,
 Și steaua dă raze,
 La maghi luminează ;
 Și maghii grăese
 Graiu filozofese ;
 Că tu ești proorocită
 De Varlam vestită.
 Că de când pământul
 S'a născut cuvântul,
 Născând pe Hristos,
 Lumii de folos.
 Că a ta ivire
 Ne 'nvață întocmire ;
 Că nouă ne scrie
 La astronomie.
 Că s'a născut jos
 Impăratul Hristos,
 Din cetatea lui David,
 Pilde arătând.
 Și dac' au văzut

S'au călătătorit
 Și 'ndat' au aflat
 Pe cel ce-au cătat,
 Și i s'au închinat
 Ca la un mare împărat
 Cu daruri în mâni ținând
 Lui Hristos cântând :
 — Cucoane împărate
 Și prea luminate,
 Și din ce chip ești venit ?
 Din fecioară te-ai născut,
 Din fecioară curată
 Și prea luminată.
 Pentru aceea ne rugăm
 Ca și dela noi
 Să primești darul lumesc
 Și pe cel dumnezeesc.
 Iar de-acum pân' la vecie
 Mila Domnului să fie
 Tuturor cu bucurie,
 Și cu mare veselie¹.

8.

Din jud. Dorohoiu avem această melodie².

9.

O altă melodie, pentru niște versuri ce se află în no. 6, ne vine tot din acea parte :

Pe Isus de l-am aflat,
 Lui ne-am închinat,
 Lui Isus Impărat,
 Ne-am închinat

Cu aur l-am onorat (!)
 Pe Hristos împărat,
 Pruncului născut,
 Ne-am închinat³.

1. Cules din com. Băești, jud. Vâlcea, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.
2. Culeasă din com. Vârful-Câmpului, împart. de d-l D. Urzică.
3. *Idem*.

Variante în *Albina*, XI, p. 400, cu melodie : R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 99, numai melodie ; Tușescu, *op. cit.*, p. 16 ; Pan, ed. cit., cânt. 2.

IV. Doamne Isuse Hristoase !

10.

Doamne Isuse Hristoase,
 Tu ești zori prea frumoase
 Și rază prea luminoasă ;
 Ce din cer te-ai pogorît,
 Din Fecioară te-ai născut,
 Și te-ai dat în chip de rob,
 Ca să scoți lumea din foc ;
 Și te-ai dat în chip de-argat,
 Să scoți lumea din păcat.
 Te-am așteptat, Hristoase,
 Ca și fiarele sfâitoase, ¹
 Când coboră la izvoară,
 Din apă ca se adape

Și lui Dumnezeu să se roage...
 De-acum, pân' la vecie,
 O prea frumoasă pustie !
 De mulți ani *pustelnicesc*,
 N'am cui să mă jăluesc...
 Mă jăluesc munților
 De dorul părinților ;
 Mă jăluesc brazilor
 De dorul fărtașilor ;
 Mă jeluiesc florilor
 De dorul surorilor ;
 Dumneavoastră să vă fie
 Tuturor cu bucurie ².

11.

Doamne Isuse Hristoase,
 Tu ne ești zori prea frumoase
 Și rază prea luminoasă,
 Ce din cer te-ai pogorît,
 Din Fecioară te-ai născut,
 Din Fecioară prea curată
 Și nouă prea luminată.
 Și te-ai dat în chip de slugă,
 Ca să scapi lumea de muncă ;
 Și te-ai dat în chip de-argat,
 Ca să scapi lumea din iad.

Și te-ai dat în chip de rob,
 Ca să scoți lumea din foc.
 Pe noi ne răscumpărași
 Din strămoșii răsfățați.
 Și-ai luat și răstignire,
 Pentru-a noastră mântuire !
 Iar de-acum pân' la vecie,
 Mila Domnului să fie
 Tuturor cu bucurie
 Și cu mare veselie ³.

12.

O, prea sfântul meu Hristos,
 Lumii de mare folos !
 Cum din maică te-ai născut
 Numai cu trupul făcut,
 Cu purcedere din cer.
 Dumnezeu nostru bun,
 Stă 'n iesle la *Viflain*
 Intre multe dobitoace.
 Alei maică prea curată
 Și sfântă nevătămată,
 Bucură-te pe pământ,

Bucură-te, Duhul sfânt ;
 Maghii dela răsărit
 Cu steaua lor le-a vestit,
 Spre Hristos că s'au pornit,
 Cu smirnă și cu tămâie,
 Să se 'nehine maghii lui.
 Se 'nehină lui Dumnezeu
 Mântuind norodul său.
 Să ne închinăm și noi :
 Doamne-ajută-ne pe noi ! ⁴

1. *Setoase* ?

2. Culegere din com. Băiești, jud. Vâlcea, împart de d-l N. I. Dumitrașcu.

3. Culegere din com. Halangești-Zeicoiu, jud. Dolj, de acelaș.

4. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

V. Răstignirea lui Hristos.

13.

Astăzi cel prea lăudat,
 Al îngerilor mare sflat,
 Într'un loc se adunară,
 Prea mărind Dunezeirea,
 Cui va izbăvi zidirea.
 Cine a blagoslovit,
 Atunci pe *Iuda vodit*?
 Iuda, vânzător de om
 Și iubitor de bani?
 Grăi către ai lui dușmani:
 — Dați-mi treizeci de arginți.
 Să vi-l dau, să-l răstigniți!
 Treizeci de arginți i-au dat!
 Pe Hristos mi l-au luat
 Și iar Iuda că l-a dat!
 La *Golgota* l-au înălțat
 Și-acolo l-au judecat;
 Nici o vină n'au aflat.
 Sus pe cruce că-l suiau,

Cu piroane-l pironiau;
 I-au bătut piroane 'n frunte,
 De ne-a scos pe noi din multe;
 I-au bătut piroane 'n mâni,
 I-au pus cunună de spini;
 I-au bătut piroane 'n talpe,
 Pentru-ale noastre păcate,
 Cu suliță l-au împuns,
 Sânge și apă i-au curs.
 Fiere și oțet i-au dat,
 Pe el de l-au adăpat;
 Soarele 'nvălit în sânge,
 Ingeri 'nceput a plânge!..
 Raiule, grădină dulce,
 Noi de-aci nu ne-am mai duce
 De cântul îngerilor,
 De dulceața pomilor,
 De mersul pasărilor,
 De mirosul florilor ¹.

VI. Nunta din *Cana Galileii*.

14.

La nunta ce s'a 'ntâmpat,
 'N *Cana Galileiei*,
 Fost-a și Isus chemat
 'N *Cana Galileiei* ².
 Stând ei la masă și bând
 Și vinul neajungând,
 Iar cei dela masă sta
 În tăcere se'ntrebă,
 De mai este vin ori ba!
 Iară Maica lui Isus

Zise: — Fiul meu iubit,
 Vinul ni s'a isprăvit,
 Cămile ni s'au golit!
 Iară Isus ce-a făcut?
 În picioare se sculă,
 Cu glas mare că strigă;
 Slugile la el chemă
 Și de-o dat' le poruncă.
 Apă 'n șase vase-au pus.
 Și le-au umplut până sus.

p. 71—2; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 19—21; Pan, ed. 1892, cântecul 7.

1. Culegere din com. Băiești, jud. Vâlcea, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

Variante în Pr. I. C. Belide, *op. cit.*, p. 72; Pan, *op. cit.*, cântecul 199. — Vezi-o și la colinde, aici, p. 64 și urm.

2. Refren după fiecare vers.

După ce a cuvântat,
Apa 'n vin li s'a schimbat.
A făcut un semn la nun
Să guste vinul de-i bun.
Iar nunul dac'a gustat,
Cu glas mare a strigat :

Că cei ce fac mese mari,
Dau întâiu vinuri mai tari ;
După ce se 'nveselesc,
Și pe cel rău îl primesc.
Atunci toți au cunoscut
Cum că Hristos s'a născut.

VII. *Preamărirea Precestei.*

15.

Tu esti lumina cea sfântă,
Precista blagoslovită ;
Tu ești slava îngerească
Și slava apostolească,
Biruința sihăstrească,
Nădejdea călugărească.
La toți sfinții ești cunună,
Maică, cu Fiul dimpreună.
Înțeleptul *Solomon*,

Cucon tânăr *Ghedeon*,
Cu toiagul de migdale,
Oreșicare s'a ales.
Iar de-acum până'n vecie,
Mila ta, Doamne, să fie,
Că ne-ai scos dela robie.
Și ne-ai dat la 'mpărăție,
La veșnica veselie,
Și la mulți ani să vă fie! ².

16

Tu ești lumina cea sfântă,
Precesta blagoslovită,
Că ai născut pe Hristos,
Noroadelor cu folos.
Tu ești cinstea îngerească
Și slava apostolească,
Biserisa sihăstrească,
Nădejdea călugărească.
La toți sfinți ești cunună,
Maică, cu Fiu dimpreună.
Și se satură cu tine
De dumnezeasca pâne,
Ajutorul dela tine,
La toți credincioșii vine.

Tu ești întâi nesmintită,
Decât cerul mai cinstită
De înțeleptul *Solomon*,
Cu rostu de *Ghedeon*,
Cu toiag de *migdales*,
Aron cale (?) s'a ales,
Și'n iesle sălășluit
Și carte-ai pecetluit.
Și nu scrie cu dreptăți,
Unde dorese înțelepți.
De acum până'n vecie
Mila Domnului să fie
Tuturor de bucurie,
Întru vecii de vecie ³.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Variante în Pan, *op. cit.*, cânt. 8; R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 100, melodie.

2. Spuse de Gh. I. Gaviloaie, com. Valea-Seacă, jud. Neamț, și împărt. de d-l I. Preutescu.

Variante în Pan, *op. cit.*, cânt. 16. —Vezi mai sus No. 4.

3. Dela V. Melinte, com. Nemțișor, jud. Neamț, împărt. de d.l Al. Moisei. — Că și no. 15, pilda de recitare corupta.

VIII. *Gătirea sufletului.*

17.

O, suflete *ticăite*,
Ce-ți mai muți vieța înainte.
De cele păcate multe,
Nu-ți mai poți aduce-aminte!

De păcate nu ți-i greață
Ca albinei de dulceață!
Te lăcomești la o treabă,
Ca și viața la otravă!^{1.}

18.

O, de trei ori ticăloase,
Vai, suflete păcătoase,
Vremea ți-e să ieși din oase.
Acum Dumnezeu te chiamă,
Pentru toate să-ți dai seamă,
Să-ți dai seama de păcate

La sfințele judecate,
Mila ta, Doamne, să fie
De acum până'n vecie,
Cu dar și cu veselie
Și la noi cu bucurie.
Amin, boieri să vă fie!^{2.}

19.

O suflete căite³,
Nu mută ziua nainte,
Ci stai de te hodinește,

Taclina (?) ți-o pregătește,
Și un mire neauzit,
Veșnic ne mai pomenit!⁴

IX. *Spaima mortii*⁵.

20.

Impărații și cu eraii
Fac cetăți cu *aii*⁶
Dar încă se mai nevoesc
De mai tare le 'ntăresc.
Nante, nante, minunate
Cu lanțuri de fier legate,
Ca moartea să nu-l găsească.

Iaca moartea l-a găsit,
Prin codru plimbându-se
Și mi l-a întreat:
— Pe unde mi-ai umblat?
Mi l-a luat
Și mi l-a trântit,
De iarbă în creștet i-a crescut!^{7.}

21

Amin,
Amin,
Așa grăește Domnul,
Ca să 'nțeleagă omul;

Omul cât trăește,
Bea și se veselește
Și de moarte nu gândește.
Atunci moartea vine mâniaoasă,

1. Spus de Maranda Busuioc, com. Nemțisor, jud. Neamț, și împart. de d-l Al. Moisei.

2. Se aude prin com. Schineni, jud. Tutova, împart. de d-l D. I. Fărcașanu.

3. Poate că: O suflete *ticăite*, ca mai sus.

4. Spus de d-l-V. Brehneș, de loc din Tg. Ocna.

5. Cfr. D. Russo, *Elenismul în România*, Buc. 1912, nota de sub p. 31.

6. Anii.

7. Culegere din Nemțisor-Neamț, împart. de d-l A. Moisei.

Atunci moartea-l găsește,
Și-l iea din scaun luminat
Și-l trânteste mort în pat;

Grăit-a Domnul
S'asculte tot omul:
Să ascultați fără *price*,
Să ascultați ce voiu zice:
Grăindu-vă cu blândețe,
Lasați inimii să'nvețe,
Că tot omul de sub soare,
Când îi vine vremea, moare.
Moartea este'n lume mare,
Pe nimeni prieten n'are:
De bogat nu se săește,
De bătrân n'are rușine,
La cei tineri încă vine.
Numai la împărați merge mai cu
[silă,

Că împărații și cu craii,
Fac cetățile cu anii
Și'ncă tot mai zăbovesc,
Pân'ce zidurile'ntăresc,
Că fac ziduri groase,
Cu turnuri frumoase,
Cu porțile ferecate,
Cu lanțuri de fier legate.

Amin, amin,
Ascultați acestea toate,
Lucru carele se poate.
Cămpărații și cu craii
Fac cetățile cu anii,
Se silesc
De le'ntăresc,
Cu ziduri groase,
Cu turnuri frumoase,
Ca'ntr'însele să viețuească,
De moarte să nu gândească.
Că moartea este *numitare* ³,
Nu se teme de Domn mare,

Și-l iea din câmpul verde, frumos
Și-l trânteste'n pământ întunecos!¹

24.

Când ei bea
Și veseliiă,
Atunci moartea mi-i găsiă.
Și-l luă din colțul luminat
Și-l trântiă fără vieță 'n pat;
Și-l luă de sus, dela vânt,
Și-l trântiă mort în pământ.
Și el vrea să se mai ridice,
Dar nimica nu mai zice;
Purcede ca un om străin,
Avuțiile-i rămân.
Să nu socotiți că frații și surorile
[v'or trăi,
Sărindare v'or plăti, —
Că frații și surorile atâta s'or în-
[vrăjbi,
Până la groapă te-or porni.
Unii te-or scoate din casă,
Alții s'or sfădi la masă;
Și te-or duce la mormânt
Și te-astupă cu pământ.
Iarbă verde'n creștet îți-crește
Și nimic nu folosește ².

25.

Măcar să fie
Singurul împărat,
Il iea din scaun luminat
Și-l trânteste mort în pat.
Când la groapă că-l dusesese,
Numele i se uitase.
Așă, omule milostiv, nu te gândi,
Că ai feciori și te-or pomeni,
Că cu cât vei luă cu tine,
Cu atâta vei prinde bine,
De acum și până'n vecie,
Mila ta, Doamne, să fie,
Cu dar și cu bucurie ⁴.

1. Culegere din Ciurești, Jud. Tutova, împart. de d-l Gh. Ciurescu

2. Culegere din Țepu, jud. Tecuciu.

3. De sigur că e o corupție, pentru: 'n lume tare.

4. Spus de T. Tataru, din Vizurești, jud. Tecuciu.

26.

O, pricină minunată,
De'nceput, din lumea toată,
De'nceput și din vecie,
Precum la carte ne scrie,
Că lumea e'nșelătoare
Și foarte amăgitoare,
Căci înșală și-amăgește
Și pe toți îi *prilostește*.
Ales pe cei bogați foarte,
Ce nu mai gândesc la moarte,

Căci vorbesc din bogăție
Și se țin din semeție,
Că ei tot o să trăească
Și lumea s'o moștenească.
Iar în cele de pe urmă,
Vieța dacă li se curmă,
Mor întocmai ca și omul
Și bogatul ca și robul,
Căci moartea nu vrea să știe,
De averi și bogăție ¹.

27.

O, trupe ticăloase,
Te vezi în casă frumoasă!
Dacă ai vrea avuție,
Nu ți-o țin'e'n semeție
Și dă ceva pentru mine.
Să mergem la noi cu bine,
Și la raiu să vecuim,
De moarte să nu'ngrijim,
Că moartea e moarte mare,
De tot omul frică n'are!
Că moartea când vrea să vie,
Nu dă veste ca să se știe,
Ci te iea cum te găsește,

Sufletu-ți din piept răpește.
Din scaunul luminat,
Te trânteste moartea'n pat.
Din scaunul zugrăvit,
Te trânteste la pământ.
Din câmp verde și frumos,
Te trânteste în 'tunecos!
Lasă mulți casă frumoasă,
Merge'n muncă și'n pedeapsă
Raiule, grădină dulce,
Noi de-aici nu ne-om mai duce
De mirosul florilor,
De viersul paserilor ².

28.

Omul cât trăește'n lume,
El cu toți se are bine,
Nu știe când moartea-i vine,
De ți-l iea de lângă tine
Și-l duce pe ceea lume,
La scaun de judecată,
Unde n'am fost niciodată.

Sau la bine, sau la rău,
Unde-i voia lui Dumnezeu!
Nu știi vieța omului!
E ca floarea câmpului:
Dimineața înflorește,
Peste zi se vestejește! ³.

1. Spus de d-l Lt. T. Vișinescu, din Ploești.

2. Culegere din Halângești-Zaicoi, jud. Dolj, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

3. După un manuscris mehedintean. împart. de acelaș.

Variante în Marian, *Immormântarea*, p. 337, 498 — 9; Pr. I. C. Beldie, *op. cit.*, p. 73—5; Voronca, *op. cit.*, p. 75—8; Pan, ed. 1892, cânt. 10; *Rev. p. ist., arh. și filolog.* An. II, Vol. I, fasc. I, p. 100.

X. *Rămas bun.*

29.

O amar, o ticăloase
 Suflete ce ieși din oase.
 Că mi-i lumea mângâioasă.
 Am mai fost la judecată.
 Ingerul atuncea-mi zice,
 Cu lacrimi ferbinți că-mi plânge:
 Iată moartea a venit,
 De pomană eu mi-am dat,
 Nu mi-am dat, c'am veselit
 Și de moarte n'am gândit.
 Veniți frați, veniți surori,
 De mă'mpodobiți cu flori;
 Veniți frați, veniți cumnați,
 De mă'mpodobiți cu brazi;
 Vin și tu a mea soție,
 Ce mi-ai fost la cununie,

Mâna amândoi s'o dăm.
 Amândoi să ne iertăm.
 Veniți și voi copilași.
 Dragii tatii feciorași.
 Să vă mai sărut odată,
 Că vieța mi-i scurtată :
 Și de-acuma pe vecie
 Merg la casa cea pustie,
 Fără uși, fără ferești,
 Intri 'ntr'însa, viețuești ;
 Fără uși, fără obloane,
 Intri'ntr'însa, plângi cu jale ;
 Și-amin, boieri, să vă fie,
 Cu dar și cu bucurie.
 Și-amin, sfânt Botez ce vine,
 Să-l petreceți cu mult bine !¹.

30.

Ah, amar și grea durere,
 Moarte fără mângâiere !
 Și o moarte mânioasă,
 Astăzi mă scoate din casă :
 Și cu jale mă desparte,
 Ah, de neamurile toate !
 De frați, surori și părinți
 Și de prieteni iubiți,
 Și alta nu-mi dă nimică,
 Fără numai groază, frică,
 Alta nu mi-a dăruit :
 Fără numai un mormânt,
 Ca să trăesc în vecie
 Cu lacrimi și cu urgie,
 Lacrimi nefolositoare,
 Ca omul după ce moare,
 S'ajute nimic nu poate
 Averile lumii toate.
 Eu, de-acuma înainte,
 Nu voi mai vorbi cuvinte,
 Că mă duce, unde, nu știu.

Și la voi n'am să mai viu.
 Iată, mă călătoresc,
 Nu mă mai chem om lumesc.
 Ci mă chem un lut uscat,
 Ca mâne voi fi uitat
 De rude și de părinți,
 Ca cei din veac adormiți.
 Că soarele mi-a apus
 Și eu din lume m'am dus.
 Merg la un loc de suspin
 Și la un lăcaș străin,
 Printr'un codru 'ntunecat,
 La un loc prea depărtat,
 De unde nime nu poate
 A veni să spue toate.
 În lumi străine-am intrat,
 De-acum sunt înstrăinat.
 Veniți, fraților, vă strângeți,
 Părinți, surori, de mă plângeți.
 Veniți, vă luați iertăciune
 Cu lacrimi de 'ntristăciune.

1. Culegere din com. Ciurești, jud. Tutova, împart. de d-l Gh. Ciurescu.

Veniți și voi prietini,
 Că de-acum suntem străini,
 Că iată eu am plecat
 În mormânt întunecat,
 Și aici am să petrec
 Pân' la județul cel drept.
 Și în el m'am așezat
 Ca unul ce-s vinovat.
 Ieri umblam stând și vorbind,
 Astăzi văd că sunt pământ.
 Neștiind ziua, nici ceasul
 Când mi s'a închide glasul.
 Și acest cumplit pahar,
 Imi părû foarte amar¹
 Ah! ce pahar veninos,
 Cât de curând m'a dat jos.
 Și m'a dat la piericiune,
 La mormânt și putrejune.
 Șed cu mânil pe piept
 Și pe moarte o aștept.
 Cu fruntea posomorită
 Și cu fața veștejită.
 Sunt cu mânil legate
 Și picioar'le nemișcate.
 Toată firea cea gândită,
 De Domnul împodobită,
 În pământ s'a pogorît
 Și lut negru s'a făcut.
 Spălați-mi trupul cu apă,
 Și mă petreci la groapă.
 Stropiți-mă și cu vin,
 Ca pe un mort și străin,
 Și le lăsați toate jos,

Că-s străin și păcătos.
 De sărăcie doresc
 Și ca ceara mă topesc,
 Ca cerbul spre apă rece,
 Când în pustie petrece,
 Departe de lacul său,
 Așa pățimesc și eu.
 Unde-i cinste și mărire,
 Moarte lasă pustiire :
 Slava toată și cuvântul
 Le-a acoperit pământul.
 Unde-s frații cei iubiți,
 Și aproape cunoscuți?
 Veniți rude și părinți,
 De vărsați lacrimi fierbinți.
 Veniți neamuri și noroade,
 De mă scoateți dela moarte.
 Veniți surorile mele
 Și-mi aduceți mângâiere.
 Veniți și voi, iubiți frați,
 Și cu sârguință stați,
 Rugați-vă toți cu sete,
 Dumnezeu ca să mă ierte ;
 Rugați toți pe Dumnezeu,
 Să mă duc în raiu și eu.
 În raiul cel înflorit,
 S'aud îngerii cântând.
 Înaintea lui Hristos,
 Ingeri cântă prea frumos.
 Pe cerescul împărat,
 Il măresc neîncetat.
 Laudă lui i se cade,
 Ca un puternic în toate².

3 I.

O, amar și grea durere,
 Jale făr' de mângâiere,
 O, plângere ne'ncetată,
 Lacrămi, pâraie vărsate,
 Că azi moartea mă desparte
 Și mă duce 'ntr'altă parte,
 Pe o cale depărtată,

Unde n'am fost niciodată...
 Că pe mine mă așteaptă
 La judecata cea dreaptă ;
 La mine e scris în frunte
 Ce dreptate m'o ajunge.
 Săriți frați, vecini, cu toții,
 Să petrecem ceasul morții,

1. Despre *paharul morții*, vezi T. Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 108.

2. După un manuscris vechiu aflat la H. Popa, Zorleni, jud. Tutova, împărtașit de d-l D. I. Farcașanu.

Că de astăzi înainte
Nu voiu mai grăi cuvinte;
Că azi în mormânt mă pune
Și soarele că-mi apune!
O vai, că mă rog și ție,
Prea dorita mea soție:
De milă dela părinți
Plângeam cu lacrimi fierbinți;
De mila de l'a mea maică,

Plângeam cu inima seacă;
De mila de l'ai mei frați,
Vărsam lacrimi necurmați;
De mila dela surori,
Plângeam cu multe sudori;
Dumnevoastră să vă fie
Tuturor cu bucurie
Și cu mare veselie,
Amin, Doamne, slavă ție!

32.

Pentru unele asemănări, se adaoge «*Mustrarea sufletului și a trupului*» :

«Zăce Sufletul :

Ah trupul meu cel de lut,
De ce ești nepriceput?
Nu gândești că vei muri
Și în pământ vei putrezi?
Cum iubești o desfătare
Foarte ră șă trecătoare!
Cu mândria te mândrești,
Nu știi c'ai să putrezești?
Deci poștești în nălțime
Sau să nu te faci putoare.
Vor mânca viermii din tine,
Cum poștești tu mîncări bune.
Nu-ți vie în gând de moarte
Și de spurcatele fapte,
Ce gândești neîncetat
Că mai fi mai desfătat,
Mă legi cu grijă pe mine,
Vrai să mă necinstești de bine!

Trupul :

Ah suflete împotrivoare,
Tare îmi faci supărare,
Vrei acum să mă lipsăști
De desfătările lumești.
Vrei să mă duci la pustie,
Să mă ajungă gre urgie;
La mare pustietate

Să fiu dat până la moarte;
Să las o frumoasă lume
Și să umblu prin pădure, —
Dintr'atătea mîncări bune,
Acolo să n'am nici pâne?
Dintr'atătea haine multe,
Acolo să n'am nici rupte?
Să mă fac singur de răs,
Să umblu prin munți ca un urs?
Să lepăd hainele mele
Și să îmbrac altele rale?
Eu să lepăd haine frumoasă
Șă să îmbrac o urătă rasă?
Să lepăd haine bune
Șă să îmbrac un sac de lână?
Să lepăd conduri luciți
Și să încălțu bocânce urăți?
Ba nu te voiu ascultă,
Ca să fac pe voia ta,
Că dor nu-s nebun ca tine,
Ca să mă lepăd de bine.
Mai bine oiu mîncă și oiu be
Și oiu petrece cum oiu vre;
Mai bine oiu petrece în lume
Desfătându-mă cu tine,
De cât la pustietate
Să n'am pace până la moarte.

1. Culegere din com. Băiești, jud. Vâlcea, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

Variante în N. Pasculescu, *op. cit.*—Pan, ed. 1892, cântecul 22. — Voronca, *op. cit.*, p. 76.

Tu cum te-ai săturat
De a petrece desfătat !
De'ntr'atăta nebulnie,
Acum v'rai călugărie ?
Ia vezi cu ce mă cercetează
Și cu ce mă înfricoșează :
Să nu beau, să nu mănânc,
Să slăbesc, să mă usuc !

Sufletul :

O, sărace trup osândit,
Cum ai să te faci pământ.
Cei ce tu le gândești,
Iată măne vei muri.
Și atuncea vei dori,
Vei dori cuvântul meu,
Când vei ajunge la mai greu.
De nu vei ascultă de mine,
La ce te sfătuesc bine,
Vai și amar de tine !
Au, nu știi tu trup osândit,
Că ai eșit gol din pământ,
De când în lume viețuești,
Tot mortăciune poțfești.
In cinste, în slavă, bogății,
Pururea dorind să fii.
Ah, țărână, în pământ,
Cum poțfești să fii slăvit.
Tot amar și înpuțit !
O trup rău și cu putoare,
Cum poțfești desfătăciune,
O trup rău și inpuțăciune,
Tot desfătăciune poțfești.

Și de moarte nu gândești !
Incarci sarcina în spate
Făcând răutăți spurcate
De nu mă vei ascultă pe mine,
Cel ce te sfătuesc bine,
Cu draci te vei munci,
Din bine te vei lipsi.

Trupul :

Ah, sullete, m'ai îngrozit,
Tot spuindu-mi de sfârșit.
Iată, dragă, merg cu tine,
Povățuește-mă bine.
Hai dar la pustietate,
Să mă spăsesc până la moarte,
Ce-mi ajunge așternut,
Un butuc mare cioplit ;
Ce mi-a ajunge de mâncat,
Un posmag mea (*sic*) și uscat ;
Ce mi-a ajunge înbrăcăminte,
Nește haine cât de rupte.
Acum nemeacă nu voesc,
Numai să mă mântuesc.
M'au cuprins o frică mare,
De-abè mă ține pe picioare,
Căci cu totul m'au cuprins frică,
Gândind la strașnica muncă.
Acum mă căesc bine,
Că-s toate deșărtăciune.
Ori cât îmi vei poronci,
Toate le voi înplini,
Ca să le sfârșesc bine
Și odihnă în veci. Amin ¹.

XI. *Judecata de apoi.*

33.

Ascultați acestea toate
Și le faceți cum se poate,
După vieață este și moarte.
Omul după tot pământul
Să-l ascultăm cu cuvântul.

Cerul în veac se sfârșește,
La județii se vor strânge,
Păcătoșii toți vor plânge.
Valea cea cu foc va merge,
La toți cei fără de lege.

1. Dintr'un caiet miscellaneu, împărt. de d-l D. Gr. Furtună, scris pe la 1842 de un N. Borcilă, poate că în mănăstirea Secului.

Varianta în Pr. I. C. Beldie, *La cislă*, p. 75—6.

Acolo-i *Vieana*¹ cea 'nfocată,
 La *javeşnici*² căutată,
 Cu cămări nestâmpărate,
 Şi cu paturi înfocate,
 Curvarilor sunt cetate.
 Viermii cei neadormiţi
 Tâlharilor sunt gătiţi.
 Suflete ce ieşi din oase,
 Vreamea mi-i să ieşi din oase,
 Scoate haina, cea mândră, fru-
 [moasă
 S'o îmbrac

Să merg la casa cea de *vac*.
 — Ba cu haina nu ți-oiu da-o
 Tu pe lume c'ai trăit,
 Pentru ce nu te-ai gătit,
 Că nu ştii ceasul când vine,
 Şi moartea când-u la tine.
 Moartea când te întâlneşte,
 Dela trup te despărţeşte.
 Nu mai este cu puținţă,
 Ca să faci vreo biruinţă.
 Şi nici cu îngăduială,
 Ca să faci vreo socoteală!³

XII. *Raiul şi Iadul.*

34.

Veniţi fraţi, veniţi surori,
 De mă 'mpodobiţi cu flori,
 Şi-mi luaţi o iertăciune,
 Că mă duc pe ceea lume,
 La scaun de judecată,
 Unde merge-o lume toată.
 Iar în raiu când m'am uitat,
 Ce-am văzut m'am bucurat.
 Am văzut pomi încărcaţi,
 De copiii botezaţi;
 Dar în iad când am intrat,
 Ce-am văzut m'am spăimântat:

Am văzut pomi încărcaţi
 De copii nebotezaţi,
 Şi-i purtă din loc în loc,
 Şi-i bătea cu biciu de foc.
 Şi-i purtă din scară 'n scară,
 Şi-i bătea cu biciu de pară.
 Raiule, grădină dulce,
 Nu-mi mai vine a mă duce,
 De dulceaţa ta cea dulce:
 De dulceaţa pomilor,
 De mirosul florilor,
 De cântul păsărilor⁴.

35.

O!, amar şi grea durere,
 Moarte fără de mângâiere,
 Şi o moarte nemiloasă,
 Scoate-ţi sufletul din oasă.
 Nu ştii ceasul când soseşte,
 Şi moartea und' te 'ntâlneşte.
 Veniţi fraţi, veniţi surori,
 Să mă 'mpodobiţi cu flori,
 Că mă duc pe ceea lume,
 Unde nu cunosc pe nime,
 La scaun de judecată,

Unde merge lumea toată.
 Acolo cum ajunsei,
 Ce văzui, mă 'nspăimântăi:
 Văzui mesele ne 'ntinse
 Şi făcliile ne-aprinse.
 Dar la raiu cum ajunsei,
 Ce văzui, mă minunăi:
 Văzui mesele întinse
 Şi făcliile aprinse,
 Copilaşii botezaţi
 Toţi cântau şi ciripiau,

1. Pentru *Gheiena*.

2. Pentru *zavistnici*.

3. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

4. Culegere din Nemţşor, jud. Neamţ, împart de d-l Al. Moisei.

Pe părinți își veseliau.
Copiii nebotezați
Tot cântau prin pomi uscați¹,
Pe părinți îi blăstămau.
Scaraoschi cel mai mare

Apoi :

Amin, Amin,
Această proslăvită zi a Nașterii lui Hristos
Să vă fie și duneavoastra de folos!²

XIII. *Veselia cerească.*

36.

O Maică prea curată,
Venim pe an la dumneavoastră
[câte o dată
Pentru a vă da bucurie,
Să aflați,
Să vă bucurați,
Cum s'a bucurat Dumnezeuul meu,
Când porunci dădū sfinților,
Sfinților,
Și părinților
La ziua tatălui cea mare,
Când s'a pornit în cer horă mare,

Seade pe-un suflet călare
Și strigă în gura mare :
— Dați cu biciur'le mai tare !
Și zboară din loc în loc
Și tot dă cu biciu de foc !

Când toți sfinții
Și părinții.
Ca niște oameni cumiști.
Jucat-au prin zori,
Până la nouă ori.
Iar după amiază,
Nici că se mai curmează.
Hrangelii și toți sfinții,
Cu Vasile, cu Ieremia,
Și cu Trisfetitele,
Cu Sfânta Evdochia,
O, Maică precurată !³

1. Intr'un plugușor cules din com. Țepu, jud. Tecuciu, colindătorii spun că :

Seara bună ne-am luat
Și la raiu că am plecat.
Când la raiu, raiu 'ncuiat :
Trei mătânii c'am făcut,
Dumnezeu cel milostiv
Trei ingeri că ne-a trimis,
Doi de spete ne-a luat,
Unul ușa ne-a descuiat
Și în raiu că ne-a băgat.
Ce-am văzut, ne-am bucurat :
Mese 'ntinse,
Faclii aprinse,
Pahare pline,
Bucate bune !

Cine-și da pe astă lume !
Adam bea și veseleşte,
De pacate nu gândește !
Seara bună ne-am luat
Și la iad că am plecat.
Când la iad, iadul descuiat,
Și înuntru c'am intrat ;
Ce-am văzut ne-am speriat :
Copii mici, nebotezați,
Tot în lanț de fier legați,
Tot neveste tinerèle
Șed călări dracii pe ele ;
Vornicul satului
[E] harmasarul dracului !

2. Culegere din Larga, jud. Bacău, împart. de d-l C. Vartolomei.

Variante în Voronca, *op. cit.*, p. 79—83 ; Pan, *op. cit.*, cânt. no. 20.

3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

XIV. *Păcatul strămoșesc* ¹.

37.

Veniți toți cei din Adam,
Cu toți fiii lui Avram,
Să-i cântăm versul de jale
Pentru-a lui Adam greșale!
Căci Adam dac'a greșit,
Domnul din raiu l-a gonit.
— Mergi, Adame, dela mine,
Dacă te-ai lipsit de bine.
Nu te-ai lipsit de vieață,
Ci te-ai lipsit de dulceață.

Și-a ieșit Adam plângând,
Cu sapa 'n pământ săpând
Și Eva 'n furcă torcând.
Și de-acum până 'n vecie,
Mila ta, Doamne, să fie,
Cu dar și cu bucurie,
Că ne-ai scos dela robie
Și ne-ai dat la 'mpărăție,
Amin, Doamne, slavă ție! ²

38.

Trei crai dela răsărit,
Cu daruri s'au pregătit,
Spre Rusalim au pornit :
Când pe calea purcedeă,
Steaua 'nainte mergeă.
La *Rusalim* au ajuns,
Steaua 'n nour s'a ascuns.
— N'ați văzut,
N'ați auzit ?
Hristos unde s'a născut,
Că nouă ni-i de 'ntrebare,
Nașterea de 'mpărat mare,
Din fecioara Mariă,
Din sămânța lui David,
Și din roada lui Avram,
Mântuirea lui Adam ?
— Of, Adame,
Of, Adame !
— Ce ți-am greșit ție, Doamne ?
— Fugi, Adame, dela mine,
Că te-am lipsit dela bine,
Pe valea cu plângerile,
La curțile lui David,

La scaun de judecată,
Unde merge lumea toată
Și *ținutul* jumătate.
Județii vor judecă,
Trâmbițași vor trâmbiță,
Văzând iadul cum va strânge,
Păcătoșii cum vor plânge.
— Doamne, porunca-ți călcăi,
Și de raiu
Mă lepădăi,
Mă lepădăi
De vieață,
Și de-a raiului dulceață !
Raiule, grădină dulce,
Nu mă 'ndur a mă mai duce,
De dulceața ta cea dulce,
De dulceața merilor,
De graiul paserilor,
De cântecul cucilor,
De *răcoarea* apelor,
De *cracătul* ³ broaștelor,
De mirosul florilor ⁴.

¹ Vezi asupra acestui subiect, a mea *Povestea lumii de demult*, p. 80—95.

² Culegere din com. Ciurești, jud. Tutova.

³ *Orăcăitul, orcătul*.

⁴ Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

39.

Veniți toți cei din Adam,
 Și cu fiul lui Avram,
 Să cântăm cu viers de moarte
 Ale lui Avram pacate ;
 Să cântăm cu viers de jale
 Ale lui Avram greșale.
 Că Adam dac'a greșit,
 Domnul din Rai l-a gonit,
 Din raiul cel din Edem,
 Osândit cu greu blestem
 Și din Raiu afară dat,
 De-al lui bine lepădat,
 A șezut jos într'un loc,

Plângând cu lacrimi de foc ;
 Raiul cu jale-l priviã,
 Către el așa grăiã :
 — O raiule, lăcaș sfânt,
 Nu vezi în ce jale sunt ?
 Că sunt greu *urghisit*
 Și dela tine gonit ?
 Amar, Evo, ce-mi făcuși ?
 Unde vom merge acuși ?
 Pe tine te ascultai
 Și dintr'acest pom mâncai,
 Că tu, Evo, m'ai silit,
 De-al meu bine m'am lipsit !¹

40.

Tu, Adame, ce-ai lucrat,
 Mare porunc' ai călcat,
 Porunca lui Dumnezeu,
 De care mă tem și eu.
 N'ai păzit vreo trei cuvinte,
 Ca să stai în raiu cu cinste.
 Te-ai lăcomit ca un om,
 Și-ai întins mâna la pom,
 Și din pom când ai gustat,
 Cu moartea te-ai îmbrăcat.
 — Tu, Adame, să te duci,
 Să te duci în loc pustiu ;
 Loc pustiu să slăpânești,

Cu hârlețul să prășești,
 Sufletul să ți-l hrănești !
 Și tu, Evo, să te duci,
 Să te duci în loc pustiu,
 Loc pustiu să slăpânești,
 Cu fusul să sfârâești,
 Sufletul să ți-l hrănești !
 Iar tu, șerpe, să te duci,
 Să te duci în loc pustiu,
 Loc pustiu să slăpânești,
 Pe pământ să te târâești,
 Sufletul să ți-l hrănești !²

1. Culegere din Băiești, jud. Vâlcea, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.
 Variante în Voronca, *op. cit.*, p. 73—5 ; *Albina*, XI, p. 360 (cu o
 melodie) ; R. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 100 (cu doua melodii) ; Pan, *op.*
cit., no. 18 ; A. Bârseanu, *op. cit.*, c. 22—4 (ca colindă).

2. Dela Gr. Maftei, com. Nemțișor, jud. Neamț, împart. de d-l A.
 Moisei.

CAPITOLUL IX.

VICLEIEMUL SAU IROZII.

Prin *Vicleiem*, în Țara-Românească, sau *Irozi*, prin celelalte părți, se înțelege datina tineretului român de a reprezenta la Crăciun *Nașterea lui Isus Hristos, venirea Magilor după stea, poftirea lor de către Irod, șiretenia acestuia de a afla pruncul prin mijlocirea celor trei Crai și, adesea, înfruntarea necredinței, personificate printr'un copil sau printr'un cioban*¹.

Textele acestei reprezentațiuni nu sunt prea numeroase :

Întâiul, care se crede a fi cel mai vechiu, stă în capul unei colecțiuni numeroase de *cântece de stea*, de pe la 1821. Este foarte scurt și cuprinde întreaga țesătură neversificată. Ca persoane are numai pe *Irod* și pe *Cei trei crai dela Răsărit*.

În lipsa unui text inedit, îl reproducem în șirele următoare :

«*Irod* :

Buna vreme ! buna vreme la d-v., cinstiți boieri !

Iată am venit cu acești trii crai, filosofi, de Dumnăzău luminători, și de mine purtători ; și voiu ca să-i întreb undi mergu și undi călătoresc și cu acești sămi, cui să arată și cui să închină ?

Valtușar răspunde :

Pre acești trii crai filosofi, de Dumnezeu luminători, ce va fi pentru dâșii, eu voiu răspunde.

Irod zice :

Prin ci ?

Valtușar răspunde :

Prin cântări.

Irod zice :

1. Cu privire la această datină vezi Gaster, *Lit. pop. rom.*, p. 490 și urm., G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, Olănescu, *Teatru la Români*, p. 25, și T. Burada în *Archiva*, XVII, no. 5 și 6.

Cântă !

Valtuzar cântă cântare «Tu, Doamne, slăvită (!) și mare» până în trii ori.

Irod iarăș zice :

Cari esti aciăla ? și cari ?

Valtușar răspunde :

Carile ti pominești pre tine, totdeauna să ti pomenească ; prin cetul (?). Și cel ci știi, vra să înciapă.

Iară *Irod* începi :

Ci vra și cielanți crai ?

Cântă după dănsul ; iară după ce au sfârșit di cântat, apoi începi aciăsta *Irod* :

Eu v'am numit pre voi feciori di împărați mari, dar voi ci căutați pi loc străin, fără armi, fără tărie ; sau vreun agiutoriu dela mine poftiți ?

Răspunde al meu frate, *Irimie* !

Apoi zice toți pre rând, ciniș filozofie :

Eu sânt filosoful *Irimie*, dispre răsărit mergu, ca să întreb di iaslile dobitoacelor spre împăratul *Jidovilor*, căruie i să închină lui luna și stelele, și toate păsările ceriului, și să bucură di nașterea lui ; mergu, ca să mă închin și eu lui.

Iară *Irod* zice :

Dară tu ce filosof ești ?

Eu sânt filosoful *Melhiur*, adică ci esti scris prin proorocii : «și tot (cit. *tu*) pământul *Vifleim*, cu cât esti mai mic între Domnii tăi *Iudei*, că din tine va să nască povățuitoriu pre norodul meu *Israil*», am venit să mă închin și eu lui.

Iară *Irod* aciăsta [auzind, zice : ?]

D-v. filosofi ! mergeți și întrebați cu dedinsul și di-ți află pruncul născut, în esli culcat, și la înturnare dlorv. să viniți ca să-mi dați și mihi de știre, ca să mergu să mă închin și eu lui. Dar tu, ci filosof ești ?

Eu sânt filosoful *Valtuzar* di la împărăție *Persi*. Am auzit că s'au născut *Hristos* în *Vifleim*, am venit ca să mă închin și eu lui.

Iară *Valtușar* zice :

Dar tu ci înparat ești ?

Iară *Irod* grăești așa :

Cum poți, un filosof ca tine, să întrebi un împărat ca mine ; ci împărat sânt eu, și ci împărat vra să nască mai mare di cât mine ?

Au nu știi tu că eu sânt Irod înparat, care pe cal am încălecat, și când cu piciorul în pământ au dat, tot pământul di frica me s'au cutremurat? Dar un filosof ca tine să nu să tiamă di un înparat ca mine?

Iar *Valtuțar* zice așa :

Un filosof ca mine nu să va temi di un înparat ca tine ; că ceeace am auzit voiu răspunde și cărțile voiu deschide și voiu arătă.

Irod zice :

Mergi di arată !

Valtuțariu răspunde :

Voiu arăta.

Irod iarăș zice :

Mergi di arată !

Valtuțariu răspunde :

Voiu arăta.

Iarăși *Irod* zice :

Mergi di arată ceea ci ai văzut, să să vedezi (*sic*).

Apoi craii încep : «Naștirea ta»... Apoi zici Irod auație (*sic*)
aciasta :

Omule, omule, creștinule,
Părăsăști-te di păcate,
Și lă iscusiti fapți ;
Că la căsul cel di moarte
A ti găti, nu să poate.
Străns-ai pre lumi
Și nu știi cui rămăne.
Cine știi, cum să va întâmplă,
Ti va pomeni feciorii ori ăa!
Dar mai bine să-ți lă făclie gata,
Când să va dișchide poarta
Să mergem la raiu.

Să mergem căntând și dănțuind,
Și pre Domnul lăudând.
Că la vreme ce di apoi
O vre să ni cheme și pre noi ;
Să ni dăm sama pre rând
Câte am făcut pre pământ,
Nu mai multe, numai toate,
Numai câte sânt scrisă la izvoadi.
Veniți ali meli gloati,
Să vă întind în ceriu cort[ul],
Să vă dăruese raiul cu totul.
Amin¹.

Textul lui A. Pan ne dă aceste persoane :

Irod, Regele Iudeilor și viceîmpărat,

Baltațar }

Gaspar }

Melbior }

Regi dela Orient (magii),

Călugărul, talmăcitorul lui Irod,

Ciobanul,

1. *Revista p. ist. arh. și filolog.*, An. II, vol. I, fasc. I, p. 99—100.

Soldatul I
Soldatul II.

Întâiul text din G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, cuprinde la persoane pe :

Irod,
Ofițerul,
Cei trei crai,
Pruncul și
*Doi Elini*¹.

Al doilea text din acelaș arată pe :

Irod,
Doi îngeri
Stratiode (ofițerul),
Craii irodesc,
Cei trei crai, și
*Un cioban*².

La amândouă textele se mai adaug persoanele menite să facă partea glumeată : *Paiața, Moșul și Harapul*, cari, după socotința noastră, nu sunt decât o transformare a *caprei*, adaptată gusturilor unor târgoveți veseli («*păpușile cu perdeă*») sau unor «cheffii trecuți cu dedeochiul» («*păpușile fără perdeă, pe uliță mare*»).

Un text bucovinean are pe :

Irod împăratul,
Ingerul,
Tratiod,
Ciobanul,
Craii, cei trei,
Ostașul și nelipsitul
*Cioban*³.

«In Basarabia, tacămul Irozilor se alcătuește din *Irod împărat* și *Cei trei crai dela răsărit : Baltazar, Melibor și Ilimin*⁴...

In Valahia din Moravia, cei trei crai dela răsărit, *Gaspar, Melibor și Baltazar*, merg de colindează pe la case, cu prilejul sărbătorilor de Crăciun. *Gaspar*, întrebat că cine este el, răspunde : «Eu

1. *Op. cit.*, p. 102 și urm.

2. *Idem*, p. 109 și urm.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 85—102.

4. Poate că *Ieremia* de mai sus.

sunt craiul Gaspar, care aduce tămâie și smirnă în semn de vecinică stăpânire»: Melihor asemenea spune că : «aduc aur, tămâie și smirnă în semn de vecinică stăpânire». *Baltazar* răspunde și el : «Eu sunt craiu negru din țara Arapilor, care am văzut steaua călătorind și după dânsa mă grăbesc a mă duce în Vitleim». Acești trei crai sunt îmbrăcați în cămașe albe, încinși cu braie roșii și de altă culoare, în mâni având busdugane cu capetele poleite cu aur și argint»¹.

În deobște portul celor ce alcătuiesc Vicleiemul este felurit ; în unele texte se descrie chiar portul fiecărei persoane, se înțelege, fără a stabili vreo legătură între haine și datină. Craii vor avea haine lungi, orientale. Irod va fi într'armat ; mășcăricii vor fi îmbrăcați cât se poate de caraghios.

Prin unele părți, Irozii poartă cu dâșii un *chivot* ; acesta e «înalt de un metru, și lung de un metru și jumătate, are înfățișarea unei biserici făcute din speteze de scânduri lipite cu hârtie unsă cu untdelemn, ca să fie străvezie, și împodobite cu zugrăveli, arătând deosebite vederi din Betleem și anume : Grădina palatului lui Irod și parte din piața orașului. În fund se văd case, iar în grădina palatului stă Irod pe tron, încunjurat cu ostași. Chivotul se luminează cu capete de lumânări de stearină, puse în tuburi de tinichea»².

Aproape la fel întâlnim datina și la Ruși, prin părțile Kievului. Socotit ca un fel de mister, ca și Binecuvântarea, și Nașterea lui Isus, — și reprezentându-se înainte de Crăciun, la Anul nou și Bobotează, Vicleiemul înfățișează «Uciderea nevinovaților». Lada, lungă, și înaltă de un metru și jumătate, cuprinde păpuși pe cari le joacă o persoană. «Nevinovații, dați morții, din porunca lui Irod, nu-s făcuți din lemn, ca ceilalți actori, ci de ceară, și soldații lui Irod, îmbrăcați polonește, îi ieau în vârfulurile lăncilor. La sfârșitul piesei, Irod este pedepsit, și doi șerpi vin să-l sfășie.

Aceste mistere sunt însoțite de piese satirice în cari se dă libertatea cea mai mare actorilor de lemn ; nu-i nimic dacă ponegresc pe slujbași, dacă vorbesc de rău pe moșieri și pe marii dregători ai țerii, ori dacă spun în gura mare cutare taine lumești cari se șoptiau de-abia pe acolo. Așa-i obiceiul și nimeni nu se supără de această limbuție trecătoare.

1. *Arhiva*, XVII, p. 333.

2. Ollănescu, *Teatru la Români*, p. 27 și urm.

De câțiva ani, acest mic teatru de papuși care se numește pe rusește *Vertep*, adică «spectacol», merge spre pieire»¹.

De multe ori, cu Vicleiștii se alipesc și stelarii cu *steana*.

Prin jud. Tutova, am văzut prin 1907 umblând *Irozi de seară*. Aceștia sunt o ceată de patru-cinci flăcăi îmbrăcați cu ilice și fustanele albe, cu măști de pânză, în cari se află loc pentru gură. Pe lângă aceștia mai sunt un *unchiaș* îmbrăcat cu cojoc mișos, pe dos și cu un băț în mână. Mai este un *Jidan* perciunat, ghebos, și o *femeie*. Sunt însoșiți de un lăutar ce le cântă din trișcă. După un brâu sau o oră, joacă un *irod* cu fata, față în față, cu pași la dreapta și la stânga și răsucire pe călcăie, îmbrățișându-se și întorcându-se spre dreapta și stânga. Tot astfel joacă și *Jidanul*. *Unchiașul* o pisează multă vreme singur, izbind bățul dintr'o mână într'alta și sărind din când în când în sus. În urmă joacă și cu femeia. La urmă încheie un joc al tuturor.

După cum vom vedea, acești *Irozi de seară* nu-s altceva decât tot o înfățișare a *caprei*.

Poporului nu-i prea place să primească *Irozii*, zicând că aceștia se răstesc cu sulilele spre icoanele din casă, ceea ce este un mare păcat.

Despre cei ce se fac *irozi*, se crede că *ingerul pășilor* nu se apropie 40 de zile².

Astăzi această datină aproape s'a uitat cu totul prin cele mai multe părți.

Credem trebuincios să adăugem că o pricină, — una din cele mai nebinecuvântate pentru îndepărtarea nu numai a *Irozilor*, dar îndeobște și a tuturor cetelor de colindători, — este și obiceiul tinerilor de a se agăța de lucrurile oamenilor pe unde umblă, și cari lucruri «nu-s puse bine».

Din Transilvania avem această anecdotă cu privire la o ceată de *irozi*:

«Se duseră feciorii de Crăciun, ca *Irozi*, și pe la un gospodar, pe care-l știau că tăiasă vreo trei porci.

Stăteau slăninile lungi, spânzurate în țepuși; te lingeau pe buze dacă acasă știai că n'ai unsoare de loc.

Hai, se pun ei la cale, înainte de a intra în casă, ca unul să se suie în pod, iar altul din casă să tot facă strigări, după cum a

1. *Revue de Traditions populaires*, I (1886), p. 84—5.

2. Zanne, *Proverbele Românilor*, IX, p. 322.

vedea că merg lucrurile în casă, ca cel din pod să știe ce să facă.

Cum intră ei în casă, încep a jucă fata, și unul mai gureș strigă :

Și te sui pe scara 'n sus,
Și aprinde un *lemnuiț* ¹ ;
Cele late,
Du-le 'n spate ;

Cele lungi pe lângă tine ;
Du-te acasă, pune bine,
C'am să viu și eu la tine,
Să 'mpărțim cum îi mai bine!

Omul nu știà cum să le intre în voie cu cinstea, cu vârzări, ș. a. ; în sfârșit, isprăvi rachiul din garafă și voià să iasă, să mai umple garafa din ulciorul ce erà în tindă. Flăcăii tot jucau și-i stăteau în cale ; când a văzut că omul dă buzna să iasă, cela strigă :

Te pogori iute pe scară,
C'acū scăp pe gazd' afară !

S'a coborît el, și a fugit, da pe urmă omul și-a tras de samă de ce i-a jucat atâta fata, când a văzut că au sburat din pod slăninile și trandafirii» ².

1. *Chibrît.*

2. Impărt. de d-l V. Moisiu.—Vezi această întâmplare și cu privire la colindătorii Crăciunului, aici, p. 49, unde iarăș se îndeamna :

Cele late
Dă pe spate...

CAPITOLUL XII.

CAPRA, TURCA, BREZAI.

Începând dela *Ignat*, și sfârșind cu zilele Crăciunului, — prin unele părți, începând cu zilele Crăciunului, — cu întâia sau cu a doua, — iar prin altele obișnuindu-se numai în ziua de *Sf. Vasile* până seara, tineretul român umblă cu *turca*, *capra* sau *brezaia*, nume ce-l poartă unul din flăcăii mascați.

Se vede că datina aceasta a fost mai de mult practică pretutindeni la Români din stânga Dunărei; astăzi însă sunt părți unde datina s'a uitat sau a slăbit, s'a transformat, purtând alte numiri ca: *moșnegii*, *obrăzări*, un nume nou ca cel de *mascați*, precum și alte numiri, precum vom vedea.

Cel mai bun chip de zugrăvire a acestei datine este, urmărind-o în diferitele părți ale românismului. Începem astfel cu *Țara Oltului*, de unde, sub numele de *turcă*, avem această deplină descriere:

Turca o fac flăcăii în seara de Crăciun, umblând prin sat ca să capete bani.

«În postul Crăciunului, se duc feciorii în șezătoare. Zic.

— Noa, mă, să ridicăm *vălav*; pe cine să punem? Care dați mai mult?

Cel care dă mai mult, e ridicat pe mâni în sus; apoi îi cinstește vatavul cu cinci litre de rachiu. Tot atunci aleg *căpitan*, *colceriu* și *gazdă*. Gazda să n'aibă copii să-i supere și să le umble în lucrurile lor, iar colceriul ține cheile dela colaci și carnea ce o capătă; el face și mâncare, în cele trei sărbători ale Crăciunului la gazdă.

Când mai sunt două săptămâni până la Crăciun, flăcăii vestesc fetele:

— Mâne seară venim cu lăutarul în șezătoare; să ne aduceți cârpe și bețe, ca să ne împodobim turca!

Cer apoi voie dela popă, *ghirău* și *notareș*, să le deie slobozenia. Acum în urmă, popa nu le prea dă, că zice că turca-i capul *dracului*, iar pe unii *turcași* nici nu-i cuminecă.

Turca e un bot de oaie, cu piele de iepure pe la barbă, cu urechi de iepure și coarne de lemn, împodobite cu bete și înfășurate cu *plantici* dela fete; în coarne cu clopoței de cioaie. Botul și coarnele sunt două lemne ca un cioc de rață de-l deschide și iar îl închide, și clănțănește din el, pentrucă are o ață și de ața aia trage de bate. Botul și coarnele sunt înțepenite într'un lemn ca o măciucă de mare, pe care o ține în mână omul care joacă turca. Omul nu se vede; numai picioarele i se văd, pentrucă el stă plecat de mijloc și acoperit cu o pânzetură de pe masă, una ori două (una de o parte și alta de altă, prinse de coarne și adusă dindărăt la om, de se întălesc și-l acopere de tot). Pe pânzătură coasă cârpele și betele dela fete, o ocolește de cârpe, de nu se mai vede alb, cârpele cusute una lângă alta; pe spinare, cu curele cu nasturi, puse încrucișate pe pânzetură. In coarne, în vârf, câte o cârpă acățată cu un căpătăiu și cu altul prinsă de spetele furcii, de pânzetură».

Adunându-se toți tinerii, se aleg de vâtav doi colindători cari pornesc înaintea turcașilor în sat unde colindă la preot, la ghirău și la notareș. După aceasta ieau satul de-a lungul. Ajungând la o casă, întrebă :

— Hop, lele (sau : .hei, lele) cum îți chiamă pruncul ?

Iar gazda din casă spune de obicei numele celui mai mic, pe care îl vor colindă. Pe băieți îi colindă :

Ionică, ochi-și negri,
Ciobănel la oi s'a dus
Și brânză ne-*oa* tot adus ;

ori :

Ale, Gheorghe, slugă bună,
Slugă la crai s'oa băgatu
Și la vânat l-*oa* mânatu
Cu ogarii amândoi

Și cu șoimii cu *tros*-trei.
Să vâneze-o căprioară,
Și-o vânat-o *ciutulină*¹ ;

Pe fete le colindă așa :

Bucurița, ochi-și negri,
Hoi d'aler lui Domn din cer,
Șeade'n leagăn de mătasă
Și coasă și *ciudiseste*

Cu hir galbăn împletește
Cămașe tatâne-său,
Și guler frățâne-său.

ori :

Gulerel frățâne-său,
Prăporel² lătâne-său.

1. *Ciută*, capra fără coarne.

2. *Prapor*, *prăporel*, un fel de steag hisericesc, pe care îl duc și la morți când îi îngroabă.

«Și după ce colindă, zic :

— Seara de astăseară, s'o ajungem la mulți ani cu pace și cu sănătate !

Apoi *tună*¹ în casă :

— Buna seara de Crăciun, buna seara de Crăciun ! In ce voie vă aflați ?

— In voia cea bună

Cu dumneavoastră dimpreună !

Colindătorilor le dă un creițar, doi, copilul care a fost colindat.

Colindătorii mari ieau plată și dela vătav, câte un zlot de argint sau câte o hârtie. Apoi pleacă spre altă casă, lăsând să intre în casă pe care au colindat-o, flăcăii cu *turca*.

Întâiu intră vătavul, apoi ceilalți cu turca și lăutarul. Pe masa gazdei e un colac, carne și bani. Vătavul își iea banii și-i pune în glugă. Colacul îl pune *colăceriul* în sacul ce-l poartă un om însurat în spinare. Aceasta iea ca plată 20 de colaci. Cinstește apoi vâtaful cu plosca cu rachiu pe cei din casă, toți, și când plosca se golește, o umplu din butoiul pe care îl poartă căpitanul în glugă. Incepe apoi lăutarul să zică ; întâi începe turca să joace și apoi ceilalți. Jocul *turcașului*, care-i un om însurat, un flăcău, stă în a se încovoia și a se clănțâni, ducându-se dela ușă până în fundul casei. In ciocul turcei se pun creițarii.

Apoi lăutarii zic pentru jucat cei din casă : întâiu fac două roate flăcăii cu turca și apoi poftesc și pe fetele din casă.

Dacă sfârșesc, vâtaful zice :

— Feciori, feciori, aveți gură de a mulțami de-un colac de grâu frumos, fața lui Hristos !

— Mulțămim !

Și feciorii zic toți.

Apoi ies.

Banii strânși sunt ai vatafului, cari, împreună cu cei 40—50 de creițari dați de fiecare flăcău, sunt meniți pentru plata lăutarului, rachiuului și mâncării feciorilor, pe cele trei zile ale Crăciunului. Dacă nu-i ajunge, mai pune dela el ; dacă-i mai rămâne, sunt ai lui.

In ziua de Crăciun, feciorii se duc la biserică și după ce ies, merg la gazdă de mănâncă și joacă acolo la gazdă sau la crișmă. In acea zi, turca nu joacă. A doua zi și a treia zi, turca iese la joc,

1. Intră.

fiind scoasă de turcaș; joacă și ea, plătindu-i cei înaintea cărora joacă.

A patra zi de Crăciun, flăcăii merg la crișmă, beau rachiu, își dau mâna și își zic *fărtate*¹.

După Crăciun turca se strică și fetele, mergând la gazdă, își ieau cârpele înapoi.

Vataful, dacă vrea, poate scoate turca și la *Anul nou* sau *Bobotează*².

Fig. 11. Capra.

Un străin scrie că «Românii din Transilvania au și dânșii [ca și Polonii] o legendă de Crăciun, în care se spune despre un leagăn de aur purtat pe valurile frumoase ale mării de un *taur* cu coarne de aur³ și pun în jocurile lor [dela Crăciun] pe acest taur, înfățișat de cineva sub masca unei arătări fioroase, având cap de bou și cioc de pasere, pe care-l plescăește mereu, trăgându-l cu o sfoară ascunsă,

1. Și fetele se prind surate, dar pot face aceasta oricând: când coc pâine, de pildă, făcând o cruce de aluat, pe care o mănâncă.

2. G. I. Pitiș în *Revista nouă*, VI, p. 344—6.

3. E vorba, de sigur, de colindul cu fata care stă în leagănul din coarnele cerbului înotător; vezi aici, p. 84 și urm.

și e privit de toți ca un fel de *mama-pădurii*, mîncătoare de copii. Cine însă vrea să n'aibă teamă de dînsa, îi aruncă un ban cînd deschide ciocul»¹.

Urmează acum descrierea acestei datine, așa cum o avem pentru părțile Românilor din Munții apuseni ai Transilvaniei:

«*Turca* e cioplită și sculptată din lemn, întocmai ca un cap de cerb, avînd printre cornițe fel de fel de *panlici* și *bertițe* de mărgele și cu clopoței pe la urechi. De falca de desubt sunt legate pe la grumazi niște sfori cu cari jucătorul îi pune capul în mișcare, cum îi place. Capul e înțepenit într'o bătă mică și groasă. Imprejurul bătei dela grumazi e croită, din covoare scumpe, o haină largă, întocmai ca o fustă femeiască și care e împodobită cu tot felul de năfrâmi de mătase și curele cu ținte. Jucătorul intră sub această haină și răzemat pe bătă, face figura unei patrupede.

Pentru a jucă *turca*, se cere o mare deprindere. De obicei feciorii în postul Crăciunului se adună seara la o casă, unde învață a colindă, și unde fiind și câte un *ceteraș* sau *fluieraș*, se aleg doi feciori mai îndemânateci în jocuri gimnastice, spre a se deprinde în jocul cu *turca*.

Covoarele, năfrămile, *panlicele*² și *bertițele* sunt împrumutate de pe la fetele frunțașilor, pe cari, după sărbători, le înapoiază în aceeaș stare cum le-au și primit.

Sunt rari feciorii cari se decid să joace *turca*, deoarece ei cred că de cel care o joacă, se depărtează pentru 6 săptămâni *îngerul lui bun* și în acel timp ar fi lăsat în voia *celui rău*. Afară de aceasta, jocul e atît de obositor, încât tot mereu trebuie să se schimbe cei doi jucători.

Feciorii, avînd de mai înainte tocmită o *gazdă* (casă), unde au să se ospăteze, în dimineața Ajunului se adună și-și aleg un *econom* sau *crășmar* care să poarte grijă de-ale mîncării și băuturii, un *jude* sau *birău* pentru ținerea ordinei, un *zornic* și doi sau trei feciori mai nătîngi, pe cari îi numesc *cui*, fiindcă duc în spinare carnea și colacii primiți. Cu gătirea bucatelor se însărcinează *găzdoaia* casei.

Fiind toate lucrurile pregătite, în ziua de Crăciun, după ieșirea

1. W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage*, p. 2—3, ap. Ollanescu, *op. cit.*, p. 80.

2. Mai sus cetirăm: *panlici*.

din biserică, feciorii se adună la gazdă de unde pleacă la colindat cu *vâsc* și cu *ieleră* în căciulă, cu lăutarul și cu turca, mai întâiu la fruntași, apoi la mijlocași și pe urmă la oameni de rând din sat.

La poarta fiecărei curți se opresc și doi din fruntea feciorilor intră și roagă pe stăpânul casei să le permită să colinde. Primind răspuns favorabil, feciorii intră în curte și se așează la fereastră unde se împart în două *coruri*, cântând alternativ câte o strofă din colindă, așa că un cor nu e gata pe când celalt începe acompaniat de lăutar; iar turca face prin curte comedii. După terminarea colindei, feciorii intră în casă cu turca spre a jucă, iar pe masă e pusă *cinstea* (daruri): un colac mare făcut din grâu curat, carne de râmător, un fiorin și câte o doniță de vin.

Terminând turca cu jocul, vornicul se apropie de masă, împrejurul căreia sunt membrii familiei și începe să *vornicească* :

Noa, feciori ascultați!
 Toți stați și ascultați,
 Că până noi am colindat,
 Jupânul gazdă bine s'a gătat,
 C'un colac mândru de grâu curat,
 Dintre Sânte-Mării sămănat
 Și'n Postul lui Sân-Petru secerat.
 Și c'un *cioloboc* mare de pore,
 Cel mai mare în pod.
 Da nouă nu ni se pare că-i un
 [cioloboc mare de pore,
 Ci ne pare că-i un pore întreg.
 Da de-ar fi un pore întreg,
 Cu urechile ne-ar auzi,
 Cu ochii ne-ar vedeă,
 Cu *plitul* tot în vânt ne-ar aruncă,
 Numai pe mine și pe jupânul gazdă,
 [ba.
 Mai departe c'un *buciumaș* de vin,
 Ca să ne fie voia deplin.
 Da nouă nu ne pare că-i un bu-
 [ciumaș de vin,

Ci ne pare că-i o bute de cinci sute,
 Ca *Dumnezeo* să ne ajute,
 Și cu treizeci, patruzeci galbeni de
 [aur,
 Care seamănă cu hârtie,
 Ca *Dumnezeo* să ne ție.
 Mulțămim, mulțămim,
 Că noi n'am așteptat,
 Dumnealui n'a prețetat.
 Da de unde dumnealui
 Hâmbarele, buțile și punga și-a
 [golit,
 De pe noi ne-au cinstit,
Dumnezeo să-l dăruiească
 Cu mila cea cerească,
 La mulți ani să trăiească;
 Noa, feciori, cu toții să strigăm :
 [Strigă cu toții :]
 Mare *mulțam!*
 Mare *mulțam!*!

După aceasta joaca pe stăpâna casei, pe fete și chiar și pe servitoare, dacă sunt la casă, și apoi mai mulțămind odată, se îndepărtează.

În ziua de *Anul noi* se ține așa numitul *ospăț*. Pretutindenea

1. Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, 1914, p. 192—5 : *Descântul colacului la turcă* : (*Urare cu turca*).

pe unde au colindat, invită fetele mari, cerându-le dela părinți, și adunându-se cam pe la *prânzul* la gazda menționată mai sus, se așează la masă tot un fecior și o fata. Fetele la acest ospăț duc de acasă colaci, plăcinte și alte prăjituri.

Petrecerea e împreunată cu joc și la care participând mai toți tinerii, urmează până a doua zi dimineața»¹.

După aceste două descrieri, una din Țara Oltului și alta din Munții apuseni, în cari vedem multe părți comune, urmează a treia descriere, cu amănunte ce lipsesc în întâia, cu toate că și dânsa ne vine tot din Țara Oltului prin pana lui G. Dem. Teodorescu.

«Când începe postul Crăciunului, junii se strâng la un loc și se constituiesc, alegând comitetul care să dirigă lucrările: *birău*, doi *vornici*, doi *juzi*, doi *pristavi* și patru *părgari*, alegerea și responsabilitatea cărora ne indică în miniatură Constituțiunea municipiului.

Aceasta adunare a junilor se numește *toană*, care cuvânt se aplică numai la această adunare².

Birăul îngrijește de buna ordine și administrează; pedepsește pe cei ce se îmbată, fac bătăi sau nu merg la biserică, cu amendă, cu arest până'n douăsprezece ore, sau în cazu! cel mai rău, cu excludere; pedepsește pe fetele cari refuză mâna vreunui june când le invită la joc, făcându-le admonițiuni sau oprindu-le dela joc pentru o zi sau două sau și până la cinci săptămâni.

Vornicii poartă grijă de masă și de băutura.

Juzii arangează locurile unde au să joace în sările Crăciunului și invită a treia zi pe fete la joc.

Pristavii ocupă funcțiunea de inspectori și țin locul birăului. Părgarii sunt executorii ordinelor.

În satele mai mari se fac două toane: cei mici dela 17—21 de ani și cei mari dela 21 de ani în sus, câți sunt neînsurați.

Astfel constituiți, încep a învăța colinde și a prepară *turca*³.

1. Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 142—5.

2. Și apoi scrie: «Mi se pare că de aici își are originea locuțiunea: *acest om are toane*, adică *nu poartă grijă de nimic, ci umblă dintr'un loc într'altul, pare că ar fi cu feciorii la Crăciun*».

3. Cu câteva șire mai sus, scrie: «Dela prima zi a Crăciunului, se vede în satele românești jucând un om, învaluit într'o mantă lungă sau într'o zeghe și împodobit cu o mulțime de basmale, panglici și flori de diferite colori, împietrițat, de unde proverbul: *parcă ești o brezaie*, adre-

Fiecare june e îndatorat a aduce panglice și mahrâmi, pe cari le împrumută dela fete, sub condițiune ca îndată după desfacerea turcei să le înapoieze».

Turca se face astfel :

«Două fălci de lemn, încheiate la partea superioară printr'un cuiu, în jurul căruia se învârtește falca inferioară cu mare înlesnire, formează capul ; pe falca superioară se văd niște arsuri cari formează ochii și nările ; două bețe înțepenite în craniu, încât fac un unghiu ascuțit, se numesc coarnele turcei și sunt petrecute, dela o parte la cealaltă, de panglice de mai multe colori ; mai aninându-se cu bu-

Fig. 12. Capra.

sat femeilor gatite cu exagerare și cu panglici sau flori de diferite nuanțe.

Individul poartă un cap de animal cu bot, sau de pasere cu cioc, pe care, printr'o sfoară ce ține în mână, îl face să se miște și să clănțanească ca barza. In cazul dintâiu, reprezenta o *capră*, un *țap*, un *lup*, etc. ; în cel al doilea un *cocor*, un *cocoș*, un *păun*, etc.

Astfel stravestit, individul paiaț joacă și modulează mișcările botului sau ciocul după cântecul unui bătrân viorariu, care recită oarecari versuri lascive și, amintind imitațiunea animalelor, repetă adesea :

Brezăița moșului,
Pe coada cocoșului !

Mergând din casă în casă, alergând după copii, legându-se de oameni și de femei, sau spre a le imită gesturile, sau spre a le parodiă vocea, râsul și figura».

chete de iederă și vâsc, aspectul celor de mai sus samănă cu capul cerbului sau al caprei; un baston înțepenit sub barba turcei închi-puește piciorul; dela cerbice se întinde un covor țesut anume în mai multe colori și cusut în formă de bundă; lungimea acestuia este cât jucătorul; două mahrame numite *pinteni* atárnă de ambe laturi de un corn și de altul, trecând pe lângă gâtul turcei până jos; trei curele cu nasturi de alamă galbenă se întind dela cerbice până în vârful cozii în linie paralelă pe spinare; clopoței de o parte și de alta; culoarea predominantă este roșul.

Jucătorul intră în turcă, prinde piciorul turcei într'o mână, iară sfoara cu care se pune în mișcare falca inferioară, în cealaltă. Pozițiunea lui este astfel că trunchiul corpului formează cu pământul linia paralelă, încât turca apare tocmai ca un cerb sau căprioară.

Jucătorul nu se vede, iar pentru ca dânsul să vadă, e rezervată o mică spărtură la capul turcei.

Cu o mână ridică și lasă piciorul turcei după tactul lăutei; cu cealaltă trage și lasă sfoara trasă prin falca inferioară, lovindu-le astfel unul de altul tot după tact.

Turca în joc este în mijlocul horei.

Sunetul produs prin lovirea fălcilor se numește *clănțăire*, de unde se zice în unele locuri turcei și *clanța*, precum s'a numit în altele *capra* și *căprioara*, după aspectul ce prezintă.

Cu o săptămână înainte de Crăciun, turca trebuie să fie pregătită.

În unele locuri, cum de exemplu în Porcești, lângă Turnu-Roșu, în loc de turcă se face un moș cu secerea în mână, întocmai cum se reprezintă Saturn la cei vechi ¹.

În ajunul Crăciunului, junii convin spre a fi împreună nedespărțiți pentru o săptămână; mănâncă, beau, cântă și joacă împreună...

Junii nu primesc între dânsii pe cei însurați, decât când ies cu jocul afară în mijlocul satului, și chiar atunci numai într'un loc amintit, ceea ce probează îndestul că cei însurați sunt mai tolerați; apoi chiar când ar lua parte însurații, n'ar însemna nimic alta, decât că jocurile au degenerat.

1. Se adaugă îndată: «Uneori turca a fost oprită de administrațiune, dar nemulțumirea fu generală; sarbătorile fără turcă au fost adevărate zile de doliu.

Ováz pentru caii cutăruia, vânat pentru celălalt, grâu pentru al treilea au fost mediile prin cari poporul și-a conservat vechile datine; piedicile au fost învinse, dar corupțiunea deveni obicei.

Seara, în ajunul Crăciunului, încep colindele. Familia preotului are preferință. Feciorii, binecuvântați de preot, trec în capul satului și colindă la fiecare familie pe rând, de unde primesc un colac, o *peciă* sau costiță de porc.

Vornicii îngrijesc pentru a avea toana proviziuni în decursul sărbătorilor.

Cu turca se împacă stăpânul de casă, punându-i câteva monezi în gură, pe cari le iea turcașul cu o mare abilitate prin spărtura cea mică dela capul turcei.

Din acești bani se plătesc lăutarii și băutura. Unde sunt în-surăței și fete mari, joacă toată toana și în urmă sunt ospătați cu colaci și câte cu un pahar de vin sau cu rachiu.

Fig. 13. Capra.

Unde sunt două turce, fiecare începe dela un cap de sat, și când se întâlnesc, se întrec jucătorii; turcașul învingător primește o coroană de iederă, pe care, ca un semn de distincțiune, o poartă în coarne cât țin sărbătorile.

Când se face ziuă, terminând colindatul, intră în biserică, apoi venind acasă, prânzesc și se culcă până la toacă.

Pe seară merg cu toții la o familie, de unde juzii angajaseră serata: joacă, mănâncă și beau până la douăsprezece ore; de aici trec la altă familie până dimineața, făcând toate ca și în ziua precedentă.

Pe la toacă vin toate fetele din sat, însoțite de mame, surori măritate, mătuși, etc., și aduc plocon, un colac de grâu ornat cu nuci, alune, mere, pere, iederă sau alte flori, cari însă sunt rare în acest timp.

Crainicul bisericii, cu unul din vornici, primesc aceste donațiuni, mulțumind la fiecare în parte.

Doi colaci mai frumoși și mai bine împodobiți îi duc birăul cu juzii, în numele toanei, la popă și la primar.

Femeile sunt invitate la masă; toate fetele șed deoparte, iar feciorii de alta, în fața fetelor.

Masa terminată, se execută un joc și fetele se duc pe acasă, iar feciorii, ca și mai înainte, merg la serate prin familii.

A treia zi pe la toacă, scot jocul în mijlocul satului: aci vin toate fetele din sat, după ce au fost invitate de juzi.

Petrecându-se astfel până în ajunul *Crăciunului cel mic*, desfac turca.

În alte locuri o desfac a doua zi după *Anul nou*. Fetele, la cari n'au putut face serate, au rând pe anul viitor»¹.

În comitatul Humedoarei, turca se numește și *cerb*, *cerbuț* sau *țurcă*. Datina însă slăbește. Pe alocuri, prin 1898, alături de turcă se întâlnește și *blojul* care astăzi nu se mai întâlnește. Pe atunci, «Bloju își innegria fața cu scrum, iar îmbrăcămintea îi era făcută din cărpe colorate. Pe umeri îi atârna o traistă plină cu cenușă, în mână avea o pușcă de soc, iar pe spate purta un clopot de oi. În decursul jocului făcea o larmă teribilă, nu numai cu clopotul, ci și el însuș strigă, și umplându-și din când în când mâna cu cenușă, aruncă în ochii celor ce stau împrejur. Chemarea blojului era ca, cu caraghiozitățile lui, să distragă poporul; afară de aceasta, el intră prima oară în fiecare casă, ca să ceară permisiune pentru turcă. Și să nu se fi întâmplat să capete undevă răspuns negativ, căci atunci umplea ferestrele cu cenușă; astfel că nimenea nu cuteză să-l refuze, căci astfel respectivul o păția»². Turca și blojul se văd în fig. 14.

Iată cum se desfășoară această datină astăzi:

«Cu vreo două săptămâni înaintea Crăciunului, se adună junii satului la carevă dintre ei, unde se înțeleg că unii dintre cei mai tineri sau mai bătrâni să joace turca. Și deși putem zice că turca

1. Ap. *Arhiva*. XX, p. 292—5.

2. *Transilvania*, An. XLII, p. 137—8.

e un joc împreună cu interes, totuși nu s'a întâmplat ca în comună (Bozeș) să umble două deodată. Ba și despre aceea se sfătuesc cu feciorii din comuna vecină Mermezeu, că în care zi vin la Bozeș, în ziua aceea să se ducă ei la Mermezeu. Apoi își aleg o gazdă, la casa căruia îmbracă turca, îi țin ospățul și pomana. Se înțeleg ca fiecare fecior, ce bucată s'aducă la îmbrăcăminte turcească, fiindcă poporul sărac numai așa poate acoperi toate cheltuelile. În fine aleg din sânul lor pe *turcaș*, un fecior sdravăn și îndemănatec, fiindcă unul mai slab nu ar putea suporta greutatea împreună cu jucatul

Fig. 14. Turca și Blojul în Brad, acum câțiva ani.

turcei. În multe cazuri nu se află nici un fecior care să primească să joace turca, fiindcă sunt de credință că pe turcaș îl părăsește îngerul păzitor pe 6 săptămâni¹, și dacă ar muri în timpul acesta, ar trece ca *păgân* în lumea cealaltă. De aici se explică că turcașul nu merge la biserică până la sfârșitul carnavalului, fiindcă crede că s'a sălășluit în el necuratul. În zadar cearcă omul să-i lumineze; ei așa o știu, iar din credința lor nu-i poți scoate!

1. Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, 1914, p. 14.

În ziua Crăciunului încep a umblă cu turca. Umblă din casă în casă și colindă, iar turca joacă și sare nebunește, dar după tactul colindei. Dacă au isprăvit cu colindatul, turca începe să cerșească. Fălciile lungi și înguste, făcute din lemn, și le bate de olaltă, făcând o larmă teribilă, și îi face semn stăpânului, arătându-i buzunarul, ca să deie ceva. Căsenii îi aruncă apoi de regulă bani pe pământ, fiindcă le place să vadă cum se năcăjește turca, ca să adune banii cu clonțul prost cioplit. Apoaape în fiecare casă capătă apoi un colac în formă de O, pregătit anume pe seama turcei, care-l pune pe clontul ei, și ea îl predă apoi *gazdei*. Gazda îi adună apoi pe o rudă lungă și îi duce acasă ... Cu banii cari îi adună, plătește toate cheltuelile, iar restul îl beau cu toții. Banii însă, dați feciorului care joacă turca, pe sub hainele turcei, în mână, sunt numai ai lui. Dacă vede că nu mai capătă nimica, mai face câteva sărituri și pleacă. Gazda însă și doi feciori rămân înapoi, dacă e fată mare la casă, și roagă părinții să o lasă să vină la *ospățul turcei*. Apoi pleacă și ei. Astfel colindă satul în primele două zile ale Crăciunului, iar a treia merg într'unul din satele vecine, unde totul merge în modul descris, numai cât nu invită fetele la ospăț. După prânz se întorc înapoi și încep ospățul turcei.

Ospățul turcei îl țin la casa gazdei. Mama și rudeniile gazdei pregătesc zamă de urez, curechiu și alte mâncări. Afară de acestea se pun pe masă și colacii primiți dela unele case cu ocaziunea colindării. Rachiul îl cumpără gazda și el suportă toate cheltuelile. După prânz se adună feciorii și fetele și se începe ospățul. Turca mai joacă odată, apoi *vernicul* le anunță că-i gata prânzul, când se așează toți la masă, în frunte cu turca. Lângă turca șed două fete, lângă ele un fecior, apoi iar o fată ș. a. Mai târziu iară se așează la masă, apoi iar se apucă de joc și așa ține asta până seara, când turca mai joacă una pe urmă, apoi trec, cântând cu toții, în odaia gazdei, unde turcașul se desbracă de mască și o așează într'un colț al odăii, *cu capul în jos*. Aceasta a fost pentru aceea, *ca nu cumva să o îmbrace dracul*.

În ziua *Anului nou* moare turca. Înainte de prânz se adună feciorii la gazdă, turcașul își îmbracă masca și pleacă la o încrucișare a ulițelor. Aci mai joacă odată turca, — dar feciorii nu mai cântă, *căci turca e tristă*. Jocul ei nu mai este așa de vioiu și nu mai primește dela nimenea nimic, fiindcă simte că nu mai trăește mult. După câtvă timp, se apropie de turcă un fecior și o îm-

pușcă, fără nici o vorbă, cu o cartușă oarbă. Turca se svârcolește de câteva ori, apoi cade la pământ. (Se întâmplă că dacă turcașu e un hazliu, numai după câteva împușcături cade la pământ, și când feciorii încep a se neliniști). În momentul când a sunat împușcătura, mai vin doi feciori, unul îmbrăcat ca preot, și celălalt ca preo-

Fig. 15. Turcă.

teasă, ca și când s'ar fi abătut pe aici întâmplător. Preotul, când aude că mortul e un păgân, se codește să-l înmormânteze, dar la rugămintea celorlalți se învoește totuși cu mare greu. Iar preoteasa văzând că nu e nime cine să bocească mortul, îngenunchează și-l

bocește ea. Apoi îl așează pe o scară și după ce l-a sfântit preotul, pleacă convoiul spre casă. Ajunși la casa gazdei, îl îngroapă, ceea ce constă din aceea că masca de care s'a desbrățat turcașul în curte, o așează iarăș în colțul odăii cu capul în jos, până ce se gătește *pomana*. Și pomana se face la gazdă și decurge tot așa ca și ospățul, numai cât acum fetele ospătează pe feciorii și *fruntea mesei e goală*. Fiecare fată pregătește acasă ceva de-ale mâncării, care o duce la casa vornicului și o dă în seama *cămăvariului*, care e dator să servească la o masă mâncările, împreună cu vornicul. Cu sfârșitul pomenii, fetele se duc acasă, iar feciorii rămân, ca să împartă turca, adică strică masca și fiecare iea bucata aceea pe care a dat-o când a făcut-o».

Acum urmează îmbrăcămintea sau masca turcei (fig. 15):

«Pe o bâta groasă, cam de un metru de lungă, — pe care se sprijinește feciorul când joacă turca, — fac din cârpe un cap, din care se *rămuresc* două coarne făcute din lemn împodobite cu găitane. Dela rădăcina coarnelor atârnă în jos o velință, în formă de togă, cusută din cârpe de colori diferite, sub cari se mai află o învăli-toare. Velința aceasta îi acopere spatele turcașului, partea dinainte numai când joacă, pentrucă se apleacă. În loc de gură are un cioc cam de 30 cm. lung, colorat în roșu ori în verde, iar falca de jos se poate mișcă cu o ață. În partea dinainte a ambelor fălci, sunt bătute câte două cuie, de vreo 5 mm. lungi, cu ajutorul cărora ridică creițarii de pe pământ. Pe falca de sus întăresc un cap de iepure. (După spusele bătrânilor totdeauna cap de iepure s'a întărit). Sub cioc e o mică deschizătură, prin care se uită turcașul afară. Coarnele sunt împodobite cu clopoșele, zurgălae, cordeluțe tricolore, cârpe și ciucuri. Pe frânghia care leagă la olaltă coarnele, sunt o grămadă de inele, iar sub frânghie este o panglică întinsă, pe care sunt cusute fire de mărgăritare mărunte. Aceasta e *zgărdița*. Astfel e îmbrăcată turca...

Turca din Gherla, din com. Aradului și Severinului o însoțește și un dobaș», care în com Humedoarei lipsește, și «după cum se spune, nici n'a fost niciodată.

Turca joacă pe colindele feciorilor, și așa de dibaciu e în pocnirea fălcilor, — după tact, — încât înlocuește pe deplin pe dobaș.

Turcașii dela Bozeș au 9 colinde străvechi, pe cari le cântă la diferite case. Alta cântă la preot, alta la primar, ș. a.»¹.

1. *Transilvania*, I. cit., p.135—146. Acolo se află și bibliografia, precum și cele nouă colinde.—Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, 1914, p. 13—14:

Prin unele părți din Transilvania se aude următoarea povestire cu privire la datina turcei :

Se spune că după ce *Noe*, pe vremea *potopului*, și-a urcat în corabie tot soiul de dobitoace, după cum îi poruncise Dumnezeu, a căutat să-și iea și o pereche din paserea numită *turcă*. Acest soi de pasere însă, s'a semețit și a spus că el va putea înotă peste ape cele 40 de zile cât va dăinui potopul. *Noe* n'a avut ce să-i facă, și-a lăsat turca în pace. Apele au năboit și turca a înotat cât va fi înotat, dar dela o vreme n'a mai putut. Astfel că, fie din osteneală, fie din foame, s'a înecat, și neamul ei a pierit. Spre aducere aminte a rămas însă de atunci datina arătată mai sus¹.

Fig. 16. Capră.

Prin părțile bihorene se povestește că mai demult, pe vremea *Căpcânilor*, cari străpungeau țâțele femeilor cu fiere arse, iar pe copii îi mâncau, bărbații își țineau nevestele ascunse. Ca să-i scoată pe

pe alocuri, *toanele* sau cetele se numesc la pl. *beri*, sing. *bere*. În Cugir, «în ziua de Anul nou, turcașii umblă cu turca prin sat întrebând în gluma, cine s'ar află s'o ierneze, și flindcă nu se află nime, o *pușcă* în mijlocul drumului. O pun apoi pe o scară și o târesc în casa, unde o desfac și o strică».

1. C. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, p. 108.

Căpcâni din țară, oamenii s'au sfătuit, au prins *cocoși*, și în crestele lor au pus luminițe de ceară, pe când alții, îmbrăcați în vestminte lungi, roșii ori pestrițe, căutau să-i sperie. Astfel a început datina numită *turca*¹.

În părțile de munte ale Muscelului², flăcăii caută să-și alcătuească *brezaia*,—numele ce-l poartă pe acolo turca,—cu mult înainte de Crăciun, căutând pe la femei basmale frumoase, de mătasă dacă se poate, mai ales pe la casele unde sunt fete mari, cu toate că mamele se împotrivesc și la împrumut, și la umblatul brezaiei, fiindcă «brezaia-i chipul *Ucișului*, și ăluui de se *blăzuește* așa, 7 ani de-a rândul nu-i este iertat să calce'n sfânta biserică, iar de se'n*tâmplă*, Doamne ferește, o boală în răstimpul ăsta, poate muri ca un cal, nespovedit și negrijit».

Adunând mereu la lucruri, flăcăii alcătuesc brezaia. *Moșul* are o hârcă «făcută dintr'o piele de țap, de care atârână o bucată de scândură în chip de cap omenesc». «*Nevastă-sa*, o adevărată ciudățenie : de sus până jos, tot una de basmale, ce nu se potrivesc două la culoare³, așezate ca solzii la un pește, așa că se zărește doar câte un colț din ele. Apoi o mică deschizătură în dreptul ochiului, pe unde primește bani ; un cioc de lemn, ce se mișcă dinlăuntru prin ajutorul unei sfori ; deasupra capului țuguat, două urechi de capră și două cornițe, între cari saltă un clopoțel legat de o ață. În jos, două tălpi de picioare omenești și un băț sprijinit de cap, și ca pe mână de gros, cu care sluțenia seceră copiii cari se țin de ea, ca muștele de o rană».

Cu lăutari, cârdul brezaiei pleacă prin sat, și la ferestrele gospodarilor începe să strige răspicat :

Scoală, scoală,
Domnule Ghicuță,
C'au sosit chirigii,
Să'ncaree la scânduri,
Și-am auzit bine
C'ați luat în tăiere

Păduri dela Stat,
Și-am venit și noi
Să ne dați arvună,
Să mergem la lucru.
Scoală, scoală,
Domnule Ghicuță !»,

1. A. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 503.

2. În R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, nu aflăm nimic scris.

3. De aici altă zicală care se spune celor ce se gâtesc fără gust sau se'mpopoțonează : «parcă-i brezaie, parcă-i capra dela Crăciun».

după care începe cântarea colindului :

Ale cui sunt cestor case,
O leroi, d'a le-leroi, Doamnele,
O leroi, d'a le-leroi, Doamnele,
Așă nalte și frumoase,
O leroi, d'a le-leroi, Doamnele...

După ce se sfârșește, nu peste mult, se aude iarăș strigând, potrivit împrejurărilor de astăzi, și potrivit nevoilor anumite ale gospodarului colindat :

Scoală, scoală.
Domnule învățător,
Că ți-a venit hârtie

Dela stăpânire,
Ca să-ți crească leafa
Și o să te facă mai mare...

sau :

Scoală, scoală,
Domnule Istrate,
C'am sosit și noi
Ca niște călători,
Să ne fierbi aici pe loc,
Vr'o cinci vedre de rachiu

Și mâncare să ne dai
Pe bani ghiață,
Nu pe datorie;
Și-am aflat că-ți merge bine,
Că-ți geme pînă de buți,
Și tijgheaua de bănuți!

sau :

Hai, hăp, hăăp!
Scoală, scoală,
Domnule Părinte,
C'am venit în grabă mare,
Să vă dăm o leturghie
Pentru sfânta zi de mîne,

Și să cerem dela sfinția voastră
Deslegare de păcate
Și voie de'mpărtășire;
Scoală, scoală,
Doamne Părinte !

În acest timp se aude și câte un sunet de clopoțel și câte un *clepănit* ca de pitpălac. Cinevă din casă iese cu o tablă pe care se află turte, covrigi de ou, cașcaval, carne de porc și bani. Baniii îi iea *vătarul*, iar celelalte lucruri le dă *iepei*,—cel ce poartă dăsații în spinare, pentru adunatul plocoanelor. Moșul cu ghioaga, și brezaia, se apropie și mulțumesc, iar roata flăcăilor începe să cânte colindul :

Doamnele ¹,
'N prundurile mării,
Născut-au, crescut-au
Doi, trei păltinei
Nalți și subțirei.

Sus frunza mărunță,
Jos umbra rotundă.
Da sub coama lor,
Cine-mi se *stumbrește* ?
Trei oști ungurești,

1. Refren înaintea fiecărui vers.

Și trei românești.
 Cele ungurești,
 Ele Domn că-și au ;
 Cele românești
 Ele Domn că n'au.
 Allat-am d'un cocon,
 Ce-l chiamă Ion
 Și-ar fi bun de Domn.
 Dă-ni-l, taică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l, maică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l pe Ion,
 Să-l ni-l facem Domn.
 Taică-său că vru,
 Maică-sa că nu vru,

Că e crudicel,
 Că e prosticel,
 Și că el nu știe
 Cisme d'a'ncălță,
 Cal d'a'ncălecă,
 Grele arme-a'nceinge,
 Oști dușmane-a'nfrânge !
 Dă-ni-l, maică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l pe Ion,
 Să ni-l facem Domn !
 Cisme d'a'ncălță,
 Cal d'a'ncălecă,
 Grele arme-a'nceinge,
 Oști dușmane-a'nfrânge !¹

După sfârșitul colindului, se aude strigătul :

Scoală, scoală,
 Frate Niculae,
 C'a dat zăpada mare

Și te-așteaptă ciutele,
 Să-ți speli pușca de rugină,

iar din când în când, câte un

Hăi hăp, hăăăp !

Fig. 17. Capra.

1. Vezi aici colindul dela p. 100—101.

Acesta este întregul rost al brezaiei în noaptea colindatului, pentru ca să urmeze alte rosturi a doua zi, la joc, unde izgonește pe cei ce în seara trecută n'au primit-o sau nu i-au arătat toată dragostea. Acolo stropșește în lovituri pe cei ce greșesc la jocul *ungureștei*, precum și pe cei ce n'o lasă în pace, căutând s'o necăjească. În deosebi copiii se țin după dânsa și-i cântă :

Brezăița moșului,
Pe valea cocoșului,
Nu te da,
Nu te lăsă,
Că mă leg de hârca ta!

Brezaia se mai anină și de oameni străini,—firește, de cei ce-i pot primi glumele,—ii ciupește și le face felurite închinăciuni, cerându-le bani.

Moșul, câte odată, lovește de-al binelea cu bățul său, în vârful căruia se află o cârpă cu cenușă ce a fost udată, și apoi lăsată să înghețe. «Iar când îi vine rândul să-și facă datoria, s'o vezi cât de mândră mi se răsuțește, parc'ar ar fi curat ghiogar, în mână de *bagatâr*¹. Pe unde-i lumea mai deasă, pe-acolo ea croește cărare, lăsând în urmă-i numai :

— Aolio ! tiu, *blașna iacă cui !* »².

Tot astfel urmează brezaia și a treia zi de Crăciun, când hora este încă mai frumoasă și lumea încă mai multă. Moșul încalecă pe mârtoage cu fața înapoi, trage câiniș de coadă izbindu-i de capul brezaiei, cu care chiar se și iea la bătaie. La urmă, moșul moare, și învie când aude că și brezaia i-a murit ; și pentru a avea cu ce s'o îngroape, strânge bani pe o tipsie dela privitori³.

Prin unele părți ale Țerii-Românești de către Dunăre, colindătorii cu brezaia alcătuiesc o ceată de 30—40 inși, și chiar mai mulți încă. Unul dintr'inșii este ales vâtav pe 2—3 ani și se numește *împărat*. Împăratul este dator să dea colindătorilor săi mâncare și băutură, dela 20 Decembrie și până în seara ajunului, când pornește cu ei la colindat. Înaintea colindătorilor merg trei flăcăi vestitori, numiți de ei *pisici* ; aceștia merg la ușă și strigă unii din ei bulgărește : *soli*,—sare,—altul *luc*,—ceapă,—și al treilea *pipër*,—ardeiu.

1. «*Bagatâr*, erou legendar».

2. «*Iacă cui*, (*sic*) dracului, necuratului».

3. M. Lungeanu, *În sărbători*, București 1910, p. 47—63.

Stăpâna casei iese și le dă câte puțin din ce are, din cele cerute, și ei le pun într'o traistă și fug înainte.

Puțin în urma lor sosesc și colindătorii cu brezaia.

Ei se pun la fereastră și cântă câte 10—15 odată, apoi alții urmează alte versuri, și tot astfel, până termină de colindat.

Colindul este în limba bulgărească și are ca refren la fiecare vers : *Colade, coladele*.

Indată ce termină colindătorii, începe unul să cânte din fluier, iar altul cântă din gură :

Ieși brezaie
Dela odaie,
Să-ți dau paie !

Atunci apare brezaia, care până acuma eră printre colindători. Brezaia este un flăcău îmbrăcat cu o sarică ; sare în patru labe întocmai ca ursul, înaintea stăpânului, când iese să plătească împăratului. În vremea când tot sare, mai clănțănește dintr'un cioc de lemn, întocmai ca al berzei.

Stăpânul plătește și brezaiei un gologan și atunci cu toții pornesc la altă casă.

Când în acea comună sunt vii multe, li se dă și câte o ploscă cu vin, pe care colindătorii îndată o dau din mână în mână, până o golesc.

Când satul este mare, împăratul împarte colindătorii în două părți, ca să aibă timp în acea noapte, până la ziuă, să colinde pe la toate casele. La o grupă numește un om al său de încredere, care să adune banii, iar la cealaltă grupă este el însuși ¹.

Brezaia, prin jud. Buzău, umblă dela Ignat și până la Crăciun, când «flăcăii caută pe un Țigan sau Ungur și-l fac brezaie : îi acoperă tot corpul cu un *matac* ² până la glesnă, îi pun o *țacă* sau un cioc lung ca de barză și coarne pe cap...» ³.

Brezaia, prin jud. Dâmbovița, mai de demult, se alcătuiă din 3 oameni. Unul se numiă brezaie, unul *Moș Turcu* și unul eră lăutarul. Brezaia eră îmbrăcată într'un Țol roșu sau în velință, iar în cap aveă un moș, două coarne și un cioc ca al berzei, cu care ciocăniă copiii. Moș Turcu purtă tot îmbrăcăminte de brezaie, însă în față

1. *Albina*, I, p. 405—6.

2. *Macat* ?

3. *Dicționarul limbii române*, la *brezaie*.

avea o teacă și două *cepe* atârinate. Umblă din casă în casă spunând felurite lucruri, ca să stârnească râsul ¹.

Prin jud. R.-Sărat și unele părți buzoiene, brezaia are cap de animal sau de pasere, mai cu samă de vulpe, capră, ori barză, iar pe corp poartă o scoartă vărgată. Brezaia clănțănește tactul jocului din fălci. Jocurile sunt cele obișnuite; cântecele, adică colindele de brezaie, sunt adese indecente.

Datina aceasta aproape a pierit ².

Răposatul Ollănescu, în lucrarea sa *Teatrul la Români*, pomeneste *brezaia*, dela care trece la *țurcă*, *țarca*, *capră* sau *lup*, care se întâlnește în regiunea muntoasă și deluroasă a Moldovei:

«Dar iată,— scrie el,— s'aude lătrat lung de câne și țipete de copii ce aleargă, și se opresc, și iar fug, și iar țipă. Mirați, ies cu toții pe prispă. Un hohot de râs deodată pe toți îi cuprinde.

— Brezaia, brezaia,—răcnește o fată; și în casă dă năvală să între, gonită de o namilă fioroasă din urmă.

Cu cap de *lup* ori de *barză* (*vulpe*, *câne*, *cocoș* sau *vultur*), clănțanind din dinți, plescăind ciocul, c'o zeghe pe dânsa, împes-trițată cu tot soiul de cârpe, de flori, de cordele, se oprește brezaia, și învărtindu-se în loc, spune ăstuia o glumă, celuia o păcălitură, lui moș popa, clătinându-se în mersu-i, îi înalță, pe nas, un *aghios* ca un dascal, hangiului un cântec îi cântă, de-i vine să turbe Grecului de ciudă, pe toți îi face să râdă, și joacă și sare după versul ce-i zice Țiganul din vioară, alături.

Și așa, din casă în casă, aleargă ca să înveselească pe bătrâni, să dea ghes celor tineri, să înfricoșeze pe copii.

Deși înfăptuire, la unii locuitori de munte, a ciudatei credințe că Dumnezeu, pentru a înveșnici nașterea Fiului său în niște iesle, desleagă dele Crăciun la Bobotează limbile dobitoacelor, numindu-le să spună cu gura slobodă fiecăruia adevărul în față, brezaia, jumătate om și jumătate dobitoc, este de sigur o ființă răslețită din străvechile coruri bacchice și cel dintăiu obraz de teatru ce s'a ivit în datinile noastre populare.

În Moldova, unde se mai numește și *capră*, arătarea e și mai grozavă.

În loc de un singur chip străvestit, sunt două: un unchiaș

1. *Dicționarul limbii române, la brezaie.*

2. *Idem.*

cocoșat, cu barba albă, slut și sgripturos, și un cerb cu coarne mari și cu trupul învelit în fâșii de pânză de felurite fețe, care-l poartă în spinare.

Țipând, sărind, cântând, se duc amândoi în mijlocul unui alaiu sgomotos prin târguri și prin sate, să colinde cu snoave, cu glume, cu cimilituri, ademenind lumea ce bucuroasă îi iese în cale.

Alteori, doi flăcăi acoperiți cu țoale sau cu sumane, se pun unul îndărătul altuia, închipuind o vită oarecare. Cel dintâiu poartă, ascunsă, o oală în cap, iar cel din urmă o coadă de păr sau de cârpă, legate cu o sfoară de picior, astfel că la cea mai mică mișcare să se ridice și să se scoboare. Peste dânșii încalecă un al treilea flăcău, cu un biciu în mână, care, sfichiuindu-i sau dând din călcăie, îi mână prin sat, sărind și jucând. La cârciumă se opresc, și cel călare, după ce cântă, — în deobște lucruri foarte *ușurile*,—întreabă dacă nu e nimeni mușteriu să cumpere calul, boul, măgarul de sub dânsul, pe care-l joacă fel de fel, înșirându-i bunurile. Cei de față se prind însă a ponoslui, căinând ori luând pe stăpân în bătaie de joc, pentru așa rablă de vită ; și spusele lor sunt atât de crunte, încât acesta, desnădăjduit, — și ca să scape haramul de gura lumii, — îl lovește cu băta în cap, până ce spăr-gându-se oala, cad câte trei grămadă la pământ, în hohotele de râs ale tuturor. Apoi intră cu toții în cârciumă, să bea aldămașul pielii cel puțin, și petrec ca în vremea cea bună»¹.

Prin alte părți, acel care se face *turcă*, se îmbracă cu un vestmânt roșu sau verde, lung până în pământ, pe cap își pune o mulțime de pene roșite, cari formează capul turcei, iar vestmântul cel roșu formează trupul ei. Clonțul și-l face din două lemne cioplite în forma unui clonț de pasere și-l întocmește astfel ca prin ajutorul unui fir de sârmă, cu mâinile ce-s ascunse în vestmântul cel roșu, să-l poată slăbi cum va voi turca.

Cu turca umblă și un *fluierar*, care-i cântă din fluier ca să joace, și un păzitor îmbrăcat ca un om bătrân, cu o cușmă foarte mare de oaie în cap, care se numește *blajin*, și care nu lasă pe nimeni ca să se apropie de turcă, și merg astfel din casă în casă.

Când intră într'o casă, fluierarul îi zice din fluier și ea joacă, după care apoi gospodarul dă un bacșiș, pe care îl iea cu clonțul

1. P. 8—16. Vezi deplina asemănare cu jocul *De-a calul* în T. Pamfile, *Jocuri de copii*, București 1906, p. 6.

și-l dă păzitorului, iar dacă i se pare că gospodarul de casă i-a dat prea puțini bani, sau nu i-a dat de fel, începe a căuta cu clonțul prin buzunar și a-i da prin aceasta de cunoscut că e vremea să-i plătească.

Turca cu umbletul ei, cu jocul ei deșanțat, provoacă mult răs și voie bună, pe unde se duce»¹.

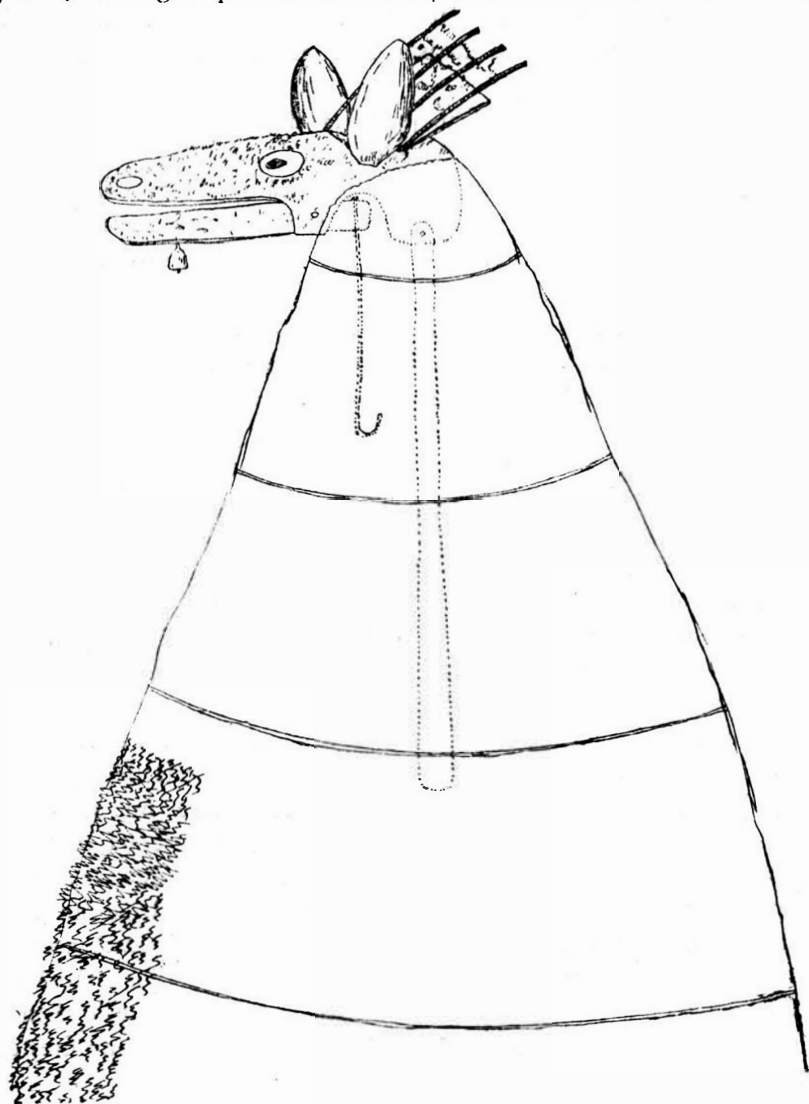
Prin jud. Tutova ceata caprei se alcătuește din *capră*, doi *moșnegi*, *Jidan* și o fată sau două fete, toți mascați cu măști de pânză cât se poate de urâte. Moșnegii au cojoacele întoarse pe dos, ca și căciulele, cu lungi mustăți și barbe de lână sau păr de cozi de cai, cu nasuri roșii și dinți făcuți din fasole.

Capra, după cum se vede din figura 18, se alcătuește dintr'un lemn scurt, cioplit în formă de cap de capră, care se învelește cu hârtie roșie. Peste această hârtie se pune o altă hârtie neagră, mărunt tăiată și încrețită în forma părului. În loc de aceasta, se poate lipi și o piele subțire cu păr pe ea. În dreptul ochilor se fac în lemn două scobituri unde se pun două fasole mari, albe, cu pete negre, peste cari se lipește hârtia neagră cu încrețiturile sau pielea cu păr. În loc de urechi, capra are înțepenite în scăfărlie două găvane de lingură. Pe ceafă are patru cornițe, frumos împodobite cu hârtie colorată, pe cari se află înșirate șireaguri de mărgelă sau hurmuz. În dosul coarnelor se află asemenea înțepenită o oglindă care răsfrânge foarte mândru lumina de pe la casele unde intră capra noaptea. În cele două fălci de sus ale scăfărliei, se pune falca de jos, care se mișcă în jurul unui cuiu care nu se vede. Această falcă este îmbrăcată la fel cu scăfărlia. Sub ceafă, este o gaură în care se înțepenește un băț lung de un cot, de care se ține capra. De partea de dinainte a fălcii de jos, se află atârnat un clopoțel, iar de partea de dinapoi se află legată o sârmă. Dacă această sârmă se lasă slobodă, partea de dinainte a fălcii de jos atârână în jos și astfel gura caprei se deschide; dacă s'ar trage scurt de sârmă, gura caprei s'ar închide printr'o clămpăneală seacă, de lemn; firește, clopoțelul sună.

Atât bățul, cât și sârma, sunt acoperite cu un sac de formă tronconică, de pânză groasă «de sac», care, spre a sta umflată și a acoperi astfel pe cel ce va ține capra de băț, va clămpăni-o și va

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 108—9.

juacă-o, are legate pe din lăuntru niște cercuri de sârmă sau de lemn.

Capra¹.

Pe deasupra se află lipite fâșii de hârtie colorată în felurite chipuri. Hârtia este tăiată în zigzag.

1. După capra din Zorleni, a flăcăilor dela Orfelinatul agricol «Ferdinand».

Jidanul este îmbrăcat în haine de târg, cât se poate de petecite ; în cap are o pălărie spartă, mască și perciuni bine încreșiți ; poartă un cortel rupt și o pereche de *ciori* moarte, o găină moartă sau o cucuveă.

Fetele sunt tot tineri, îmbrăcați femeiește, mascați însă, spre a-și acoperi musteața.

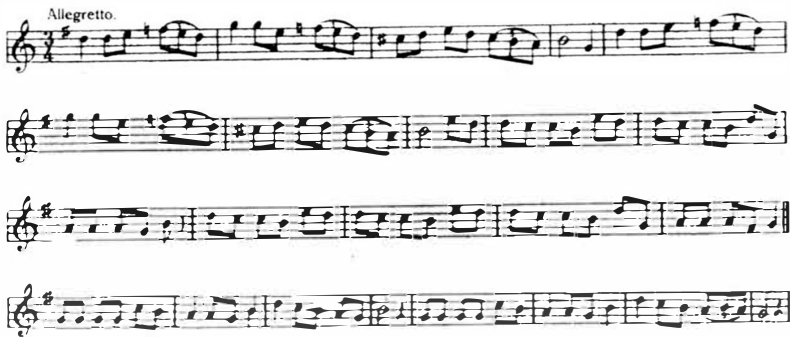
Lăutarii sunt : vioristul, cobzarul, trâmbițașul, ș. a.

Câte odată se vede ca vătav al cetei un soldat sau un ofițer.

Apropiindu-se de casa gospodarului, capra se vestește prin cântarea lăutarilor.

Dacă gospodarul o primește, ceata intră în casă, lăutarii încep să cânte și moșnegii amândoi, sau fiecare cu câte o fată, încep să joace de brâu, cu mișcări la dreapta, la stânga și rotiri într'o parte și alta. În acest timp, Jidanul face tot soiul de năsbătii, spre a înveseli pe cei de față. Capra stă pe loc și clămpănește în tactul jocului, plecându-și grumajii la dreapta și la stânga, făcând ca și cum ar ciuguli din pestelca unei fete. Jidanul joacă și el la urmă.

Cântarea obișnuită a lăutarilor este aceasta ¹ :

Plata o iea vătavul ; un bacșiș, — o cinste, — se dă și celui cu capra în deosebi, pentru osteneala ce și-o dă la jucatul caprei ².

Prin preajma Hârlăului, se face *capră* un flăcău ce știe s'o joace în patru labe. Pe spate i se așează corpul caprei învelit cu lăicere frumoase, iar la capul împodobit are o oglindă cu mărgele și flori. Botul caprei este alcătuit din două scândurele, ce-s învelite pe din lăuntru cu postav roșu.

Pe lângă Botoșani, mai demult, capra se îmbracă cu pielea

1. Culeasă de d-l D. Petrescu.

2. Culegere din com. Zorleni.

ei și venia întovărășită de o ceată întregă de *Turci* și *Jidani*, cari povestiau și făceau felurite comédii ¹.

În ilustrațiunile de până aici, am văzut alcătuirea și portul cetei ce alcătuește capra în com. Ardeoani, jud. Bacău.

Dimitrie Cantemir, în *Descrierea Moldovei*, înseamnă că «*Turca* este o joacă iscodită încă din vremurile bătrâne, din pricina ciudei și scârbei ce o aveau Moldovenii împotriva Turcilor. În ziua de Crăciun, unul se îmbracă pe deasupra cu un sac de pânză, la care leagă un cap de *bon*; peste aceasta încalecă un altul, gheboșat și astfel colindă ulițele și casele».

Prin Bucovina se umblă cu capra pe alocuri, până la ajunul *Bobotezei* ², făcându-se capră un copil mic, ce îmbracă un cojoc întors pe dos; capul caprei îl ține într'o mănecă, pe care și behăește ³.

Capra, alcătuită dintr'un flăcău îmbrăcat ca moșneag și un flăcău care poartă un cap de capră, o întâlnim și la Ruteni. Ea umblă pe la case cântând cântece religioase cu refrenul: *O dai Boje!*, — Dă doamne! ⁴.

Formele caprei însă, nu se opresc aici.

Am pomenit, când a fost vorba de Vicleem, ce sunt *Irozii de seară*, pe cari i-am întâlnit în jud. Tutova. Ei sunt o înfățișare a caprei. Și tot o înfățișare a caprei sunt și *Moșnegii* pe cari-i găsim tot pe aici. Iată o descriere a acestora, din târgul Murgeni ⁵:

«Încă de pe la *Andrii*, flăcăii cei mărișori și mai chipoși încep a se adună, câte doi-trei, pe la câte unul din dânșii și a se sfă-

1. Voronca, *op. cit.*, p. 103.

2. *Ibidem*, p. 939.

3. *Ibidem*, p. 103.

4. D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, București 1913, p. 13.

5. Comunic. de d-l T. Popovici, care scrie: «Bucuria copiilor din com. Murgeni, ținutul Tutovei, bucurie din care m'am împărtășit și eu în copilăria mea, — cu prilejul venirii Crăciunului și Anului nou sau Sfântului Vasile, — cum se obișnuște a se zice mai mult acestei sarbă[to]ri în această parte, — e fără îndoială izvorită din plăcerea veseliei, cu care sunt însoțite deosebitele obiceiuri ce se mai păstrează din strămoși în această zi.

Murgeni ar fi pustii și Anul nou n'ar aduce nici o bucurie, nici o veselie pentru Murgeni, dacă va trece un an fără ca flăcăii să nu se facă *moșnegi*. Iar dacă s'ar întâmplă una ca asta, ar fi o jale în Murgeni: ori unde te-ai duce, auzi pomenindu-se anul când cutare... și cutare s'au făcut moșnegi, și lumea s'a veselit și a petrecut la ghidușiile cu cari își însoțesc ei jocul».

tul cam cu cine s'ar mai putea întovărăși ei, pentru a se face la Sf. Vasile moșnegi. De obicei se hotărăsc ei pentru cei mai linișțiți și cari, până la adunarea folosului, să poată pune și doi-trei lei pentru cheltueală, căci, oricât, trebușoara asta le aduce lor oarecare folos, deoarece, dela orice casă, unde joacă moșnegii, nu ies cu mâna goală și nici așa cu te miri ce. În nădejdea folosului ce-l vor scoate, pune fiecare câte doi-trei lei, cât îi ajunge partea, și tot postul Crăciunului, cu nopțile lui lungi și zilele-i scurte și mohorâte, trăesc bine pe la cele clăci (șezători), cu pâne, smochine, strafide și alte bunătățuri, pe cari le udă cu câte o leacă de vin, să nu li se închege stomacurile cu atâtea dulcețuri!

Zilele Crăciunului fac horă: dacă-i vremea bună, afară, sub acoperișul cerului, iar dacă-i vremea rea, în casa unui gospodar.

Din ziua a doua a Crăciunului, după ieșirea din biserică, încep a se îmbracă câte doi flăcăi pe rând, pentru a se da oarecum de știre că vor fi *moșnegi* anul acesta.

În ziua întâi a Crăciunului, toată ziua băieții stau pe lângă horă cu ghiața în sân, întrebând pe flăcăi dacă se fac moșnegi ori nu, — iar a doua zi inima le crește cât un bostan, când văd pe *Bercu*, — un flăcău îmbrăcat ca Jidan, și pe mos *Lupu*, — flăcău îmbrăcat ca moșneag. Acți is prea încredințați și Murgenii că Sf. Vasile va fi vesel.

Jidanul Bercu îi îmbrăcat cu ciubote, cu suman, pe sub care își vără niscaivă bulendre ca să-și facă un gheb (cocoșă) în spate și se leagă c'un *baidir* (fișâu) pe după gât, adus pe dinainte cruciș și înnodat sub gheb. În cap are o pălărie, pe marginile căreia sunt cusute cozi de *vulpe*, iar de fundul ei îi atârână slobod tot o coadă de vulpe. Pe față poartă un *obrăzar* făcut din meșină, — piele subțire, — punându-i de o parte și alta doi perciuni cum au Jidanii, sprincene, mustăți și barbă din păr de coadă de cal. Gura obrăzarului e încunjurată cu câteva *șifte*, — cuie de lemn pentru cisme, — închipuind dinții.

În mână poartă niște *mătânii* făcute din retezături de lemn înșirate pe o sfoară.

Moș Lupu, — moșneagul, — e îmbrăcat cu *poturi*, — pantaloni de piele de oaie, — și cojoc întors pe dos. În cap are un fel de căciulă lungă, țuguiață, de piele de oaie, iar pe față poartă un obrăzar făcut din piele de oaie cu fața cea păroasă, având un nas

ascuțit făcut din meșină roșie, iar de gură sunt prinse câteva fasole, drept dinți. În mână poartă un ciomag.

Zilele Crăciunului aleargă pe uliți, strigă, se trântesc prin omăt, iar copiii se țin droaie după dinșii. Când ceata băieților e destul de mare, Bercu îi așează în rând ca pe soldați, punând pe moș Lupu în frunte. Acesta cu ciomagul pe umăr, ca pușca, merge în pas cu băieții zicând din gură :

— Un... doi... un... doi!

Bercu, cu mătăniile atârinate de mâna întinsă înainte, dă comanda comandând din când în când «iura!», după care băieții, cu fețele aprinse de căldura înnotării prin omăt, strigă cât ce pot «iuraaa..!» de clocotește văzduhul.

Mai întorcându-se Bercu cu fața înainte, ghidușul de moș Lupu face ce face și-i pune o piedică, de-l îngroapă mai tot în omăt. Băieții se țin cu mâinile de pânțele de răs, iar el o rupe de fugă sărind într'un picior.

Se scoală bietul Bercu, se mai scutură de omăt, și tiva! băiete, după moș Lupu, svârlind cu mătăniile după el. Băieții fug prin omăt, cari căzând jos, dar sculându-se numai decăt, și goană! să nu rămâie din cărd.

Toți râd, toți fac haz, ce mai încolo, încoace, — când și oamenii mari nu pot să nu caște gura și să nu facă haz de ghidușiile lor.

Și aceasta îi petrecerea mai de samă, care cu celelalte obiceiuri ale Crăciunului fac veselia creștinilor în aceste zile.

Dacă în zilele *Crăciunului* au făcut veselia Murgeniilor pe gratis, numai Bercu și cu moș Lupu, de *Sf. Vasile* își schimbă socoteala.

Pe lângă acești doi, alaiul moșnegilor se mai alcătuește încă din doi moșnegi, cărora li se mai zice și *Ardeleni*, făcând trei, apoi un *doctor*, un *Neamț*, un *cal* numit *băscă*, o *babă*, trei *fete* și un *Arnăut*; alteori, în loc de *băscă*, un *drac*.

Doctorul e îmbrăcat în haine nemțești, cu pălărie, fie cât de ger, și având fața ascunsă cu o mască de hârtie.

Neamțul e îmbrăcat în haine de doc albe, în cap cu *cilindru*, — pălărie înaltă de carton, — de sub care i se revarsă pe umeri câteva plete din păr de coadă de cal.

Băscă îi făcută dintr'o covată găurită la mijloc, ca să încapă trupul unui om. La unul din capetele ei, i se pune un cap de cal.

Flăcăul își trece covata așa gătită pe mijloc, fiind susținută de două frânghioare pe umeri. Trupul flăcăului dela mijloc în jos e acoperit de o pânzetură ce cade în jos dela marginile coveții, de jur împrejur, iar partea de sus pare a unui călăreț călare pe cal.

Fetele sunt flăcăi din cei mai chipoși, în straie femeiești.

Baba e un flăcău îmbrăcat în niște haine de femeie, vechi, la cap e legat cu fes, turcește, iar la brâu are înfiptă o furcă de tors.

Tot alaiul acesta e sub comanda unui flăcău îmbrăcat arnăuțește, cu fustanelă, fes, iatagan, pistol la brâu și ciubuc.

În ajunul lui Sf. Vasile, merg dela casă la casă, toți strigând, toți sărind în joc, după cântecul ieșit din scripca lui Băbănuță ce e îngânată de sbărnăitul cobzei lui Lișcă Cobzarul.

Arnăutul, însoțit de doctor, merg în frunte, pentru a întrebă la fiecare casă, de primește moșnegii.

Dacă-s primiți, — și rar dacă sunt din cei afurisiți ca să nu-i primească, — joacă pe rând hora, în chipul următor :

Toți moșnegii : fete, doctor, Arnăut, alde moș Lupu, afară de Bercu, Neamț, Bască și Babă, cari fac fel de fel de giumbușlucuri prin prejurimi, ori curăță pe băieții ce umblă cu uratul de *pilăcei*, se prind în horă. Unul din Ardeleni se prinde lângă fata ce e în fața Arnăutului. Acesta deodată se supără și strigă la el :

— Lupule !

— Ce-i ? întrebă acesta.

— Ce te-ai prins lângă dama *mieu* ?

— Ba a *mieu*, — răspunde Lupu.

— Ba a *mieu*, — mai zice Arnăutul.

Și scoate pistolul dela brâu, — neîncărcat, bine înțeles, — și-i sloboade cocoșul.

Atunci bietul moș Lupu cade jos mort, pe spate.

Lăutarii încep să cânte de jale ; fetele, aplecate pe el, îl bocesc. Doctorul îi saltă când un picior, când o mână, cari cad jos neînsuflețite, și caută muștrător la Arnăut. Iar acesta îi poruncește :

— Doftorește ! Eu plătesc bani dela hotarul Neamțului !

Neamțul, când aude, începe a-l măsură pe moș Lupu cu o cârjă. Și atunci Doctorul îi dă o sticlură pe la nas, mai sare peste el în partea cealaltă și-i face tot astfel, până ce moș Lupu începe a ridică capul la apropierea sticlurii.

— Bercule, strigă de o dată doctorul.

Iar acesta vine, ori de unde ar fi.

— I-auzi, ce spune moș Lupu !

— Ce zice ? întrebă Bercu.

— Zice ca să-i suflă puțin în *tubă*s.

Și Bercu, când aude așa, îi croește una cu mătâniile, de sare moș Lupu *arsa* în picioare, sărind de bucurie.

După care doftorul, primind plata dela gospodar, pleacă cu toții mai departe.

La altă casă joacă fetele și cu Ardelenii *mocăncușa*.

La altele joacă Neamțul nemțește după aria «Hai-di-ri-di, Neamțule».

Mai joacă și Arnăutul învărtindu-și trupul în jurul săbii, înfipte în coarda casei sau avântându-se cu iataganul în spintecarea aerului.

Alții poftesc să joace Bercu. Lui i se cântă jidovește de lăutari, iar el cântă din gură :

— Oi, săracii Jidanii noștriii !

Cum se bat negustoreștii...

Cu gura plină de usturoiții,

De strigă : doi !... doi !... doi !...

Taci, moi chine, moi !.

se răstește la lăutari, după care aceștia îi zic o *jidovească* pe loc, de se topește omătul sub pisoleala lui Bercu.

Și dela casă la casă, umblă atât în ziua de Ajun, cât și în ziua de Sf. Vasile, făcând petrecere copiilor și gospodarilor, cari numai în săvârșirea obiceiurilor rămase dela strămoși găesc veselia acestor zile creștinești».

Măscăricii aceștia se întâlnesc și prin alte sate. Astfel pe alocuri, prin jud. Tecuciu, se numesc *obrăzari*, adică «mascați, măști» și fac o samă de ghidușii, numai în ziua de Sf. Vasile¹.

Prin jud. Suceava înfățișările caprei sunt încă mai numeroase.

Astfel numai în Căndești, flăcăii și unii din însurăței mai tineri, cari pornesc cu capra în ziua ajunului de Sf. Vasile, în noaptea de către această zi și ziua toată a Anului nou, sunt îmbrăcați în fel de fel de chipuri : unii ca *flăcăi*, alții ca *fete*, *moșnegi*, *babe*, *Jidani*, *Jidauce*. Cel care cârmuește ceata se chiamă *Turc* : el strânge banii. Turcul se îmbracă cu o polcă roșie și se încinge pe

1. V. încercările mitologice-comparative asupra acestei datine în Ollănescu, *op. cit.*, p. 10-12, și *Familia*, XXXIX, p. 613.

deasupra cu o curea cu nasturi, având în cap fes. Pe lângă aceștia mai este și o *capră* care se face în mai multe feluri.

Un *cal de lemn* purtat de doi oameni, având călare o fată făcută din peteci și umplută cu paie, ori un băiat. Calul îl poartă o babă ori un moșneag de căpăstru. Peste scheletul calului sunt puse lăicere.

Alții fac capra din lemn, având forma unei *mese*. Ea se împodobește cu casânci, șaluri, pe din dos, iar în față cu hârtie, mărgele, *hurmòz*, salbe de bani și cordèle, cari toate se strâng de pe la fete. În mijloc are un cap de lemn cu limbă și clopoțel. Ea se poartă de un om, ținând-o de coadă.

Alții îmbracă un flăcău cu un cojoc pe dos. În cap i se pune un cap de lemn asemănător cu al caprei, având coarne. Capul caprei e împodobit cu hârtie tăiată în colțuri. La coarne are hurmoz, iar dedesubt un clopoțel.

Alții o fac ca mai sus, dar nu se îmbracă cu cojoc, ci întocmai cum am văzut-o prin jud. Tutova, adică îmbrăcată cu hârtie.

Oricum ar fi făcută capra, ceata umblă din sat în sat și din casă în casă, afară de cazul când e un cal, când joacă pe afară. Ceata are *lăutari*. Când ajung într'o ogradă a unui gospodar, lăutarii încep să cânte, iar ceata joacă: un joc de brâu și unul de horă. După aceasta i se cântă și caprei, când joacă numai ea. În acest timp, baba, moșneagul sau Jidanul o descântă pe la cap cu un *șimultoc* de busuioc, căci zice că «s'a deochiat». În acest timp și ea se face ofelită și bolnavă. După descântec, îi trece, și mai joacă puțin. După *capră* încep să joace Jidanii, cântându-le lăutarii un anumit cântec: *Jidăncuța*. Apoi joacă Țiganii și după ei baba și moșneagul. La urmă, toți capătă bacșiș în parte, colaci și bani, ori numai parte din acestea.

Uneori caprele sunt însoțite și de *iezi*. *Iedul* este făcut din mai multe lemne ce se'n crucișează la mijloc și se prind la capete unele cu altele prin cuie. E făcut așa fel, că se întinde și se strânge. La capătul dinainte are făcut un cap, în care e așezat un zurgalău. În timpul când cântă lăutarii, se întinde și se strânge¹.

De o bucată de vreme, pe lângă Turc, fete și flăcăi, se mai fac și *ofițeri*: căpitani, locotenenți, maiori, precum și cocoane îmbrăcate cu rochii și cu pălării. Când ajung pe la învățători, preoți,

1. Cf. p. 129.

primari, înainte de a intra ceata'n ogradă, trag câte un foc de pușcă. Pe la casele darnice, primesc de mâncat și de băut.

Moșnegii sunt o capră, fără lăutari și fără capră, având flăcăi făcuți babe, moșnegi, fete, flăcăi, Jidani, Jidauce, ș. a. Lor li se cântă din fluier, tot aceleași cântece ca și la capră. Aceștia umblă numai în noaptea de Sf. Vasile, pe când cei cu capra umblă două zile și o noapte.

Unii moșnegi au și *ied*, iar alții—in loc de *ied*—au *urs*. Alții au și *ied* și *urs*.

Ca *urs* se face un flăcău «mai giambaș». Se îmbracă într'o piele de urs sau cu una de oaie, având numai capul de urs. I se pune botniță în cap; unul îl poartă de lanț. Ursul face felurite «marafeturi», ca ursul. I se cântă și lui, și deci joacă. La urmă i se dă bacșiș în toba pe care o ține între labe.

Prin unele părți ursul merge singur cu stăpânul, fără a se ținea de moșnegi.

Mai mult haz are însă când merge cu ceata ¹.

Tot la aceste înfățișări de capră se reduce și știrea ce o avem cu privire la jud. Botoșani: Pe aici «nu se umblă cu *capra*, iar petrecerea ce o produc persoanele deghezate e slabă; singură îmbrăcăminte produce ilaritate. Aceștia fac deosebire de cei ce nu umblă cu uratul; ei vin cu muzică tot în perechi, ca să joace. Mai întâiu intră un *general*, un *căpitan*, *soldați*, un *mire*, o *mireasă*, un *moșneg*, o *babă*, un *Turc*, un *Jidan* și apoi *Țiganul* cu *ursul*, de lanț, — un flăcău îmbrăcat cu cojocul întors pe dos. Toți joacă și fac nebunii. După ce-i pune la masă, joacă iar și apoi se duc» ².

Tot ca un soi de capră trebuie să socotim și datina *malancei* bucovinene, acea pereche de bătrâni, — un unchiaș ghebos, cu barba de fuior, cu mască de pânză mănjită cu cărbuni, cu dinții de sâmburi de bostan, — și-o babă bine gătită, ce stă cu batista la gură, ca să nu i se vadă flăcăului mustața înfirată. Înainte de a intra malanca în casă, un flăcău cântă, însoțit de un fluierar, un colind la fereastră, în care e vorba de sămănatul *busuiocului* sau alte lucruri.

Malanca este primită cu drag prin casele gospodarilor, cari se curăță în această zi cât se poate de bine, căci moșneagul murdărește cu cărbuni pe cele necurate. Malanca nu se sfiește de asemenea

1. Impart. de d-l Al. Moisei, inv. în Vanașori, Jud. Neamț.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 104.

gospodari și spune pe față tot ce socot ei că nu-i la locul cuvenit. Apoi fac felurite ghidușii.

Prin alte sate umblă cu malanca, și *capra*, pe care o cunoaștem, făcând pe gospodari să râdă de năsbâtiile lor.

Prin altele cu malanca merge și un *urs*, — copilul malancei ! Se face un flăcău înfășurat tot într'un odgon de paie. Acestuia adesea i se dă foc, și ca să se stângă, trebuie să se tăvălească prin zăpadă.

Prin alte părți nu se mai spune colindul pe afară ; în casă intră întâiu ursul, cel îmbrăcat cu cojoc, apoi ursarul, *feșterul* și *feșterîța*, — *moșneagul*, *baba*, *Turcul*, o *nevastă*, *Țiganii* și apoi *Țigancele*. Toți joacă perechi-perechi.

Prin altele, combinațiunile sunt încă mai felurite : intervine *revizorul de graniță*, *canonierii* ș. a.

Iată două cântece de malancă :

Gospodarilor din casă,
Sloboziți malanca 'n casă,
C'afară plouă de varsă
Și straiete ne-a strică,
Straie mândre 'mpărătești,
Nu ești vrednic să le plătești.
Că malanca chef v'a face,
Și malanca v'a jucă.
Focu'n vatră v'atățare

Al doilea :

Mâne anul se'noește
Și malanca se pornește.
Malanca noastră frumoasă,
Dați-i drumul s'între'n casă.
C'afară plouă de varsă,
Baba cas' a mătură
Moșul gunoiul l-a da.
Pericit această casă,
Mult cinstită, mult aleasă,
Că este-o fată frumoasă,
Cuconița
Odochița,
Șede la gherghef și coasă
Naframă frățâne-său,
Guleraș lătâne-său,
Și pe maică-sa 'ntrebă :
— De ce bate vântul lin,

Când e cerul mai senin ?

Și casa va măturare
Și blidele va spălare.
Prin pomătul lui Ion
Toate păsările dorm,
Numai una n'are somn,
Și sboară din pom în pom:
Și sboară din creangă 'n creangă
Și strigă «Ioane dragă» !

— Fata mea, nu-i vântul lin,
Dar mulți flăcăi te cer pe tine,
Dacă mult vrau dela mine :
Vrau cirezile de boi
Și văcarii amândoi ;
Vrau turmițele de oi
Și ciobanii amândoi.
— Când m'oiu duce în strat de flori,
Și frumos când m'oiu găti,
Și mi-oiu pune prigitoare
Și la joc când voiu ieși,
Toți la mine vor căta
Și de mână m'or luă ;
Or căta la ochii mei
S'or uită la boii tăi ;
Or căta la sprincenele mele,
S'or uită la oile tale !

Malanca, alcătuită din babă, moșneag și Jidov, o au și Rutenii, și tot ca și Românii petrec în jurul ei la ajunul Bobotezei¹.

Tot către capră mai apropiem și *calul* care se obișnuște prin partea de miazănoapte a Moldovei și prin Bucovina.

Prin jud. Dorohoiu călărețul intră pe un cal de lemn frumos împodobit și apoi joacă.

Prin Bucovina, «calul îl alcătuesc doi flăcăi ce se pun îndoiți față în față. Pe spate, acoperă calul cu lăicere și un alt flăcău îmbrăcat ca un *Turc*, cu coroană de hârtie pe cap, stă tot timpul călare și joacă calul. Calul acesta face parte din malancă, care aduce cu sine și *capra*, de care se ține un băiat, cu donița s'o mulgă, iar un Țigan cu pușca o împușcă, sau o lovește cu securea și ea cade jos, sângeră, etc. De asemenea vine și ursul și toate persoanele stravestite, între cari sunt și mai multe Țigance cu *copli* de petece în brațe, aducând linguri, ace, etc. de vândut»².

La Macedo-Români «în dimineața Anului nou, băieții se fac *liguciar* sau *arachi*, ieau o șapcă de carton cu o coadă de vulpe în vârful, înțepenită cu sârmă, o trag peste față și mai pun o coadă de vulpe dindărât și se duc în mijlocul satului și joacă, sunând cu clopoței; pe urmă colindă prin case și strigă: *Surva, babo, surva!*³.

În sfârșit, tot către capră mai alăturăm și alte datini, cu rostiri decente sau indecente, precum sunt *păpușele* sau alte paiate, alipite, cum am văzut, pe lângă *Vicleieme* sau *Irozi*⁴.

Tot astfel nu vom greși, dacă între toate acestea și între datina «Mugiri»⁵, pe care am pomenit-o la sărbătoarea *Sfântului Nicolae*, vom spune că este o înrudire.

1. D. Dan, *Rutenii în Bucovina*, p. 13.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 103—106.

3. D. Cosmulei, *Datini, credințe și superstiții aromânești*, București 1909, p. 38—39, unde se adaugă: «obiceiul de a se face *liguciar* sau *carnavalii* există și în ajunul postului mare, când mai fac și un foc într'un loc mai ridicat (Epir).

4. Cf. L. Sainean, *Les marionettes en Roumanie et en Turquie* în *Revue des traditions populaires*, XVI, p. 409—419.

5. T. Filipescu, *Coloniile române din Bosnia*, București 1906, p. 136—7.

CAPITOLUL XIII.

TĂIATUL PORCILOR.

Am pomenit într'alt loc că prin unele părți tăiatul porcilor se face la *Ignat*¹, și că prin altele datina aceasta se amână până la *Crăciun*, din pricina *postului*, ca nu cumvâ să se spurce vreun vas sau vreun blid cu carne de porc, cu «de dulce», și astfel să se spurce cu de frupt și cei din casă².

La Crăciun, porcii se taie în ziua de Ajun, în întâia zi de Crăciun sau chiar într'a doua, cum se întâmplă prin unele sate din jud. Tecuciu.

Prin jud. Muscel sunt sate prin cari porcii se taie între Crăciun și *Sf. Vasile*, păzindu-se ca ziua de tăiere să nu fie *Lunea* ori *Vnerea*, mai cu samă când rămâne prăsilă de porci în urmă. Alții, — sătenii *obriciți*, — nu taie porcii decât după *Sf. Vasile*, ca să nu zacă de *lingoare*³.

Prin jud. Neamț, în cele două zile dinaintea tăiatului, porcilor nu li se dă să mânânce decât apă cu sare, ca să li se curățe mațele⁴.

1. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu: Porcii se tăiau mai de mult în ziua de *Ignat*, pentrucă acesta eră acel orânduit de Dumnezeu să îngrijească de porci.

2. O „taină“ culeasă din com. Boureni, jud. Dolj, împart. de d-l N. Dumitrascu :

— Zici c'ai fost cel mai fericit om anul acesta... Așa e ?

— Păi dar ! Cel mai fericit !..

— Ei, bine ; *porc gras la Crăciun ai avut ?*

— N'am avut, dar am avut altele și mai bune...

— Poate... Bine... Dar cuțit pe vremea *lubenițelor* ai avut ?

— N'am avut !

— Păi atunci ! N'ai avut nici o fericire. Odată ce nu ai porc gras la Crăciun și cuțit pe vremea *lubenițelor*, asta nu înseamnă nici o fericire !..

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 103.

4. Dat. Rom. din Bălțatești, jud. Neamț, împart. de d-l I. Preutescu.

Prin unele sate din jud. Dolj, porcii se taie de cu noapte, așa ca pân' la ziua totul să fie gata. Când înjunghe porcul, cel ce-l taie, ca și cei dimprejur, își fac cruce cu sânge, ca să fie sănătoși și roșii peste an, și zic.

— La anul și la mulți ani cu sănătate! ¹.

În ziua aleasă, disdedimineată încep să se audă prin sat țipătul, guițatul sau *gîetul* porcilor. Toată partea bărbătească din casă,— și pe unde nu-i decât bărbatul, se ajută cu cineva din vecini,— sar și prind porcul, îl culcă pe o parte, iar unul care-i mai meșter, îi înfige cuțitul în gât, în așa fel încât pielea să nu se spintece decât atât cât este lățimea cuțitului. În lăuntru, vârful cuțitului se primblă cam de un lat de palmă, ca să se taie bine *vinele* și să se scurgă în totul sângele.

La tăiere nu trebuie să stea nimeni prin prejur dintre acei cari sunt miloși din fire, căci se crede că porcul moare cu mare greutate; carnea unui asemenea porc nu va fi bună. Pe porc să nu-l viaiete nimeni, să nu-i zică «săracul», căci aceasta supără pe Dumnezeu:

— Dumnezeu a lăsat ce-a lăsat: să fie Crăciunul sătul!

Femeile mai ales lipsesc.

Cel ce taie porcul, nu trebuie să *criște*,—să scrâșnească, sau să strângă din dinți, ca să nu iasă carnea porcului tare și să fiarbă cu anevoie.

Prin unele sate din jud. Neamț, pe unde porcii se taie în ziua de Ignat, se adună la tăiatul porcilor mai mulți oameni, «da'ntre ei e unul mai bun, de pe a cărui mână carnea se frăgezește. Adună paie, găteje și *tuleie* de haldan, cu cari făc foc. Apoi, c'un *juvâl*, scot porcul din coteș și acel care e bun de mână, îl taie. Unii îi vâra cuțitul la inimă; alții îi taie *gâtița* sau *înghițibarea* ².

După ce porcul a murit, se gătește de pârilit. Se aduc două rădăcini, două reteveie sau doi butuci, se pun aproape unul de altul la un pas și peste ele se pune porcul culcat pe-o parte. Gospodina vine îndată și îi smulge părul de pe *coamă*,—de pe gât și de pe spinare,— și dacă este destul de mare, părul se smulge și de pe

1. *Albina*, I, p. 307.—Dat. Rom. din Zlătarei, jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira. Cu sângele ce curge, se crede că e bine ca oamenii să se *brezească*, spre a fi feriți de *bubat*.

2. Dat. și cred. Rom. din Balțatești, jud. Neamț, împart. d. d-l I. Preutescu.

coaste,—făcându-l apoi mănunchiuri. Acest păr va fi folosit la făcerea bidinelelor sau va fi vândut ¹.

Prin jud. Muscel, ca să nu se stângă sămânța porcilor, mănucbele de păr astfel smulse se leagă, se moaie în sângele porcului și apoi se pun la păstrare ².

Pe-alocuri, picioarele porcului se leagă înainte de a fi așezat la părliț ³.

După așezarea porcului, se dă foc paielor, ciocanilor sau pusderiei de desubt, ca să se părlească părul.

Prin unele sate din jud. Vâlcea, când se aprinde focul sub porc, se pun într'nsul și câteva grăunțe de *tămâie*, ca să fugă Diavolul departe ⁴.

Focul se întreține mereu, dar într'o măsură potrivită, ca să nu fie prea puternic, căci fiind «prea tare», arde nu numai părul ci și pielea sau șoricicul porcului, ajungând astfel la slănină, care se topește și curge în foc.

Părul arzând, se face scrum; acest scrum este dat jos de pe

Fig. 19. Părlițul porcului.

1. V. a mea *Industrie casnică*, p. I.

2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 104.

3. Dat. Rom. din Balțătești, jud. Neamț, împărt. de d-l I. Preutescu.

4. Dat. Rom. din Zlatărei, împărt. de d-l G. Fira.

porc cu un băț, ca să se descopere părțile nepărlite spre a se părlî și acelea.

Când o parte s'a părlit, focul se mută în cealaltă parte, sub pânțec, pe spinare, gât, picioare și celelalte părți ale porcului, cu multă băgare de samă, până când nu mai rămâne nici un fir de păr.

Dacă din greșeală a plesnit pielea în vreun loc, acolo se udă îndată cu apă rece, ori mai adesea se freacă cu omăt, ca să nu se ardă și mai tare.

De căldură, gazele din porc se umflă și pielea se întărește.

În chipul acesta, porcul este curățit de păr, însă șoricul, cioricul, cioriciul sau șoricul îi este negru de rapăn sau de scrum. De aceea, ca porcul să se curățe de această negreță, se mută pe un strat curat de paie, sau pe niște scânduri, — cum ar fi scoarțele carălor, — se udă bine cu apă caldă și astfel, după ce se învește bine cu saci, goale sau alte lucruri, se lasă ca să se moaie.

Asupra acestui lucru, iată ce înseamnă Ion Creangă în *Aminirile* sale :

«La Crăciun, când tăia tata porcul, și-l părlia, și-l opăria, și-l învălia iute cu paie, de-l înădușia, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc de asupra paielor și făceam un chef de mii de lei».

Când se socotește că pielea s'a muiat bine, gospodarul începe să o radă cu cuțitul, după care o clătește cu apă caldă ; și tot astfel, iar se rade și iar se spală, până când pielea rămâne curată și galbenă.

După aceasta se pregătește alt strat de paie, dar mai ales alte scânduri, pe cari porcul se pune cu pânțele în jos.

Acum începe *grijitul*, *curățitul*, *cinătuitul*, *ciopățitul* sau *peciutul* ¹.

Întăiu i se face porcului în frunte o tăietură cu cuțitul în chip de cruce, zicându-se ca și la facerea semnului Sf. Cruci :

— În numele Tatălui, al Fiului și al sfântului Duh, Amin !

În unele părți din jud. Teleorman, după ce i se face crucea în cap, se presară cu *sare*, crezându-se că numai astfel îi fuge suflul din cap ².

Prin jud. Muscel, după ce-i taie picioarele, și i le așează pe pânțec, i se face porcului la ceafă, în dreptul șirei spinării, o

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 103. Verbele a *griji*, *curăți* și *curăță*, *cinătui*, *ciopăți*, *ciopăți* sau *peciă*.

2. Dat. și cred. Rom. din Balaci, împărt. de d-l A. M. Nour.

tăietură în chip de cruce, pe care altul o presară cu sare, urând celor de față :

— Să mâncați porcii sănătoși !¹.

Prin jud. Roman, creștătura în formă de cruce se face la spate și se presară cu sare, ca să fie carnea bine primită de Dumnezeu, dacă dintr'acel porc se va da de pomană,—și ca să nu se strice².

După aceasta i se taie porcului coada și urechile și se dau copiilor, cari așteaptă prin prejur.

— «Mie are să-mi deie coada porcului s'o frig»,— zice Creangă.

Și într'adevăr, dacă porcul este bătrân, coada are sub șoric și o câțime de carne, care nu se poate mânca crudă. De aceea copiii ieau această coadă, o scrijală cu cuțitul din loc în loc și apoi o pun pe jăratec. După ce o frig, o împart între dânșii. Tot astfel fac și cu urechile porcului bătrân. Dacă însă porcul este tânăr, *purcel*, *godac*, *godăcel*, *grăsun*, *grăsunel*, urechile i le mănâncă cu totul³ și tot astfel fac și cu coada, după ce o strujesc de pe oase, rămânând astfel în mână cu conul de soriciu numai.

Prin unele părți se crede că dacă se dă copiilor cari se scapă noaptea în pat cu udul, să mănânce coada porcului, vor scăpa de această slăbiciune⁴.

Porcului i se taie întâiu picioarele dela genunchi în jos și dela coate în jos, apoi urechile și coada din rădăcină,—dacă aceste două părți din urmă n'au fost tăiate mai dinainte. Ele se dau gospodinei. Din ele se vor pregăti *răciturile*, *ăiturile* sau *piftiile*. După acestea se scot șoldurile, câteși patru, tăindu-se din stinghii, astfel că din porc nu rămâne decât trunchiul cu capul, învălit în slănină. Slănina se despică de-a lungul spinării și de-a lungul gâtului, desfăcându-se cu încetul de pe carnea trupului, ca să nu se taie din carne. Desfăcerea aceasta urmează până sub pânțece. Când însă slănina nu-i groasă, așa fel ca pe pânțece să aibă măcar grosimea unui deget, cele două *slănini*, adică cele două părți sau jumătăți de slănină, se desprind cu totul de pe la mijlocul coastelor.

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 104.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 102.

3. De aici a rămas zicala : «aista-mi mănâncă și urechile», ce se spune unuia care nu se mai poate mulțumi cu tot ce i se dă.

4. Zanne, *op. cit.*, vol. IX, p. 294.

După desprinderea slăninii, numită la sing. *slănină* sau *platcă* ¹, se curmă capul. Acesta se desface în două părți, fiecare cu câte o fălcă. Fălcile se taie și dânsese în două bucăți, rămânând înținate către sfârlă, având grijă la falca deasupra, care-i la olaltă cu capul, să se scoată creierii nesfârâmați.

Prin jud. Muscel, capul se taie înaintea șoldurilor și se duce în casă cu râtul în urmă, pentru ca să nu se spargă *oalele* gospodinei ², iar prin alte părți se face acelaș lucru, «ca să fie bine și să aibă [gazda] noroc la porci» ³.

După cap, urmează să se scoată :

Lepurele, alcătuit din osul pieptului cu cei doi muschi dinainte ;

lepurașii, cei doi muschi ai spinării ;

Rărunchii ;

Cele două coaste, ce se curmă din *osul spinării* ;

Celelalte părți cari mai rămân.

Se scot astfel de-o parte măruntaiele, din cari se desprinde cu băgare de seamă *fierea*, ca să nu se spargă, și care se leapădă sau se păstrează pentru leacuri ; apoi se caută *chișia*, *chișitoarea* sau *beșica*, — bășica udului, — pe care copiii o așteaptă, cum spune Creangă, ca «s'o umplu cu grăunțe, s'o umflu și s'o zurăesc după ce s'a uscat, și apoi vai de urechile mamei, până mi-o spărgea de cap!» ⁴.

Se dau apoi de-o parte *mainul* sau *ficatul*, *bojogii* sau *plămâni*, *splina*, *pecia* ⁵, — învălitoarea de grăsime a măruntaielor care la miei se chiamă *jigbir*, iar la vitele mari *prăpur*, — *osânza*, — lespezile de untură creață, — *mațele* și *chișca* sau stomacul.

Când sparge *bărdanul* sau *bărdăbanul*, toată băgarea de samă

1. C. R.-Codin, *O samă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901 ; la cuv. : «jumătate din untura cu șoricul porcului». Cf. și *Ingerul Românilui*, p. 355.

2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 104.

3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 102.

4. Unii mai fac din aceasta bășică o *pungă*, *jașcă*, *jașcău*, *tarșug* (V. *Industria casnică*, p. 50) sau *teșilă* pentru tutun. Prin jud. Muscel, atunci când din porcul tăiat rămâne prășila, nu se întrebuițează în acest scop, căci se crede că porcii sau purceii prășiți se vor îmbolnăvi și se vor umflă (R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 103).

5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 104, din Muscel : «Intrând în casă, aleg osânza de-o parte, *pecia*, — carnea slabă, — de alta parte și untura de alta».

a celui ce grijește este la *splina*, căci splina arată felul cum va fi iarna și partea, — direcția, — dincotro vine.

Dacă partea subțire a splinei este îndreptată de pildă spre miazăzi, însemnează că iarna vine dela miazănoapte. Dacă splina este mai umflată către coadă, aceasta însemnează după credința poporului, că iarna, către sfârșitul ei, va fi mai grea. Dacă-i groasă la mijloc, asta însemnează că asprimea iernii va fi în lunile din mijloc. Dacă splina este lungă și subțire, și iarna va fi lungă, dar gerurile nu vor fi aspre. Și tot astfel făc gospodarii fel de fel de socoteli ¹.

Asemenea credințe le au și *Rutenii* ².

Cine vrea să știe greutatea unui porc tăiat, să-i cântărească numai capul; rămășița de carne va fi de zece ori mai grea decât capul ³.

Prin unele părți, gospodarii cred că pot prooroci și alte lucruri ! Astfel prin jud. Muscel se spune că «din felul cum se arată o bucată de carne așezată în osânză, unii săteni cunosc dacă în viitor nevestele lor le vor naște fete ori băieți. Dacă în inimă se va găsi mult sânge încheșat, aceasta însemnează *bani*, adică stăpânul va avea noroc de mulți bani, fie că va găsi vreo *comoară*, fie că-i va câștiga în vreo afacere» ⁴.

După ce măruntaiele «s'au pus la cale», se spală slănină și în urmă se curăță de bucățelele de carne, cari întâmplător s'ar fi luat pe dânsa. Slăninile se pun într'o covată sau albie cu apă rece, ca să iasă sângele dintr'insele; cărnurile se spală și se pun cu sare într'altă covată, iar măruntaiele: maiul, bojogii, splina, ș. a., se

1. Cred. Rom. din Valea-seacă și Balțatești, jud. Neamț, împart. de d-l I. Preutescu : Dacă splina-i groasă când se taie porcii, iarna va fi mare.—R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 104 : «Splina porcului poate arată dacă iarna grea va mai dură multă vreme d'aci înainte ori nu, și anume : dacă splina va fi subțire mai mult de jumătate, iar groasă mai puțin de jumătate, însemnează că iarna grea e cam pe sfârșite; contrar, însemnează că iarna grea d'aci încolo are de furcă».—*Șezătoarea*, I, p. 126 : «Când splina porcului e mai groasă la un capăt ca la celălalt, iarna va fi mai grea, ori la început, ori la sfârșit ; dacă e tot una de groasă, iarna va fi de-o potrivă în toată vremea».—*Ibidem*, p. 154.—Vezi și C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 102.—Cosmulei, *op. cit.*, p. 54 : Splina porcului când e groasă, iarna va fi grea ; când splina e subțire, iarna va fi calduroasă.

2. D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, p. 18.

3. Împart. de d-l C. G. Vartolomeiu, com. Larga, jud. Bacău.

4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, 104.

așează într'alt vas. *Bârbaiele*, adică mațele, cu chișca, sunt luate de femeie, de obicei după masă, la curățit, scurtându-se, spălându-se pe față, întorcându-se și pe dos cu ajutorul unei țevi de trestie ori a unui băț lung aproape de un cot. Prin jud. Vâlcea, acest băț se păstrează, crezându-se «că e bun de întorsuri» ¹.

Bezărăul, — grăsimea de pe mațe, — dacă-i mult, se desface cu încetul; dacă-i puțin, se lasă pe mațe ca acestea să fie mai grase la mâncare.

Mațele subțiri vor sluji la umplutul *cârnașilor* sau *trandașilor* ², făcuți cu tocătură de carne și slănină, usturoiată și pipărată cu piper roșu pisat și cu piper negru.

Mațele groase vor sluji la umplutul *gâlbașilor* (*câlbași*, *callaboși*, *călmoi* ³, *boșomeți* ⁴), cu tocătură amestecată cu păsat făcut în chiuă.

Chișca, adică stomacul porcului, se spintecă, se întoarce pe dos, se curăță, se spală, se opărește și apoi i se iea pielița lăuntrică, după o trudă nu tocmai mică. Ea se pune în urmă la sare și obișnuit se păstrează pentru ziua de *Bobotează*, când se fierbe și se mânăncă cu oțet.

Dacă se vede prin carne și prin slănină un fel de beșicuțe albe ca mazăricea și cari beșicuțe plesnesc când carnea se pune pe jăratec, este semn, pentru cei din casă, după credința lor, că porcul a mâncat zoi spurcate, cum de pildă ar fi zoile dela rufe, cari au săpun, — nu altceva! Se zice că acea carne este spurcată. Prin ur-

1. Cred. Rom. din com. Zlătarei, împart. de d-l G. Fira.

2. Din veacul XVII ne-a rămas o scrisoare glumeață, trimisă de un Ioan Hăbașescu, către marele logofăt al lui Dabija Voda, Neculai Buhuș, în preajma Crăciunului: «Altă, pentru rândul peaștelui de sămânță, însemna-te-voiu eu pre dumniata pre cat va ț[r]ebui dumitale, c'am pus de-l străn[ș] într'un cotețu: numai atăta, de are hi și cu voea dumitale, eu aș hi foarte bucuroș la un schinbu. Eu să înseamnez dumiatea[le] de peaște de sămânță, și dumiatea să mă înseamni de *unul di ceea ce li-i ciurma în dzuoa de Ignat*; nu pentru altă, ceș trebuie acum să-s afle *că spune un păcat mare ciceluea ce n'are de-acel feal, ales acum la Crăciun*, și din mațele de știuca nu un poci face... de să spun așa: că mațele știucii sânt supțiri, ia[r] noaî, hiindu oameni de țară, ne-ar foarte trebui de acel feal, să fie mai groș. İDeci, de va hi mila dumitale, de vr'un [porc], mulțimi-vom dumitale: de n'a hi, la prilej tot ș'om mulțami».

3. *Dicționarul limbii române*, la cuv.

4. I. Boceanu, *Glosar de cuvinte din jud. Mehedinți*, București 1913, p. 3.

mare în grabă se chiamă preotul care cetește și o sfințește cu aiasmă ¹.

Linți face porcul și atunci când i s'a dat mâncare cu ciurul sau cu sita ².

A treia sau a patra zi, carnea se scoate dela saramură, se pune la uscare sau la păstrare în pod, sau se afumă, după datina și învățătura care o are fieștecare gospodar.

Prin unele părți, unii gospodari nu mai pârlesc porcii, ci-i jupoaie de piele ca pe vitele mari. Aceștia vor folosi pielea de porc pentru făcutul opincilor cu păr, sau vor vinde-o. *Curățirea* porcului însă, este la fel cu cea arătată până aici.

La grijitul porcului iea parte îndeobește și gosgodina; prin urmare, pentru această zi întâi de Crăciun, — pe unde datina tăierii porcilor este așezată în această zi, — mâncare aleasă nu pot avea căsăni. De aceea se pregătește câte ceva în grabă:

Creierii se prăjesc pe vatra fierbinte și netedă, după ce s'au dat cărbunii de-o lături.

Rărunchii și câteva bucățele de carne macră se pun în frigare ori se face mâncarea obișnuită, care se numește *tochitură* sau *topitură* și care constă în prăjirea din tigaie, cu ceapă, mărunt tăiată, a bucățelelor de carne macră desprinsă de pe slănină. Deci tochitura este foarte grasă și sățioasă și prin urmare, mulțămită ei, se poate unge bietul creștin până la urechi!

Cei din străini, cari ajută la tăiatul porcilor, sunt ospătați la aceasta *pomană a porcului*, când se și cinstește cum trebuie!

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 105.

2. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

CAPITOLUL XIV.

MÔȘII DE CRĂCIUN.

Prin *Môșii de Crăciun*, poporul român înțelege *pomană din mână*, adică acele daruri pe cari le face și le duce gospodina la alte case, spre «a le da de pomană», pentru sufletul răposaților din casa ei.

Môșii de Crăciun se fac atât în ziua de Ajun, când prin urmare sunt de post, cât și în ziua de Crăciun, când vor fi de dulce sau de frupt.

Prin unele părți din Ardeal, în seara de ajun se împart săracilor cari se adună la biserică niște colăcei cari se numesc *pizărei*, cu câte o lumânare lipită. Săracii au cu acest prilej straițele, — trăistuțele, — pe lângă dânșii, ca să aibă unde-și pune pizăreii.

Fiind în biserică, la un semn al diacului, aruncă cu toții în sus *boambe de cucuruz*, — grăunțe de porumb, — strigând :

— Rod în cucuruz! ¹.

Alătura cu acești pizărei, mai aflăm în unele părți din Oltenia și bețele înflorate la fum, cari se numesc *colinde*, sing. *colindă*.

Prin jud. Gorj, cu două săptămâni înainte de Crăciun, copiii se duc pe la tufișurile de *alun* și taie nuiiele cât se poate de drepte, ca să aibă din ce să facă bețe pentru colinde. Ele se taie așa de timpuriu, deoarece copiii au credință, că dacă vor lăsa să treacă ziua *Părintelui Ignați*, 20 Decembrie, acele nuiiele s'ar strâmba și prin urmare nu vor mai avea din ce să-și facă bețele.

După ce nuiielele se taie, se scurtează și se aduc acasă, unde se pun după sobă ca să se usuce. În noaptea dinaintea Ajunului, părinții copilului le ieau, le retează după lungimea ce vor să le-o

1. *Familia*, XXXIX, p. 51—2, datine din Vețel, comit. Hunedoarei.

dea, le jupoaie de coajă, le lasă la partea mai groasă un capăt cam

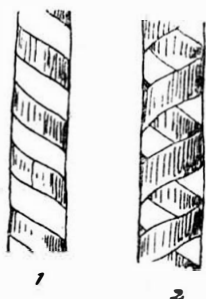

Fig. 20.

de o palmă, iar dela acest loc începe să înfășoare peste dânsule o fâșie deopotrivă de lată făcută dintr'o coajă de teiu, în așa fel încât partea dela băț, ce rămâne neacoperită, să fie deopotrivă de lată cu fâșia de teiu. Când fâșia de teiu a ajuns la un lat de palmă de capătul cel subțire al bățului, ea se întoarce în jos, învăluind bățul peste celelalte învălătuciri în sens contrar (fig. 20).

După aceasta se ia o lumânare de spermanțetă sau de său, se aprinde și prin fumul flacării se preumblă bățul dela un capăt până la celalt, întorcându-se pe toate părțile, ca să se înnegrească bine. Când părțile descoperite ale bățului s'au înnegrit, teiul învălucit se desface de pe băț și bățul rămâne cu un câmp alb, pe care se află niște romburi negre.

Mai de mult, în loc de lumânare, se întrebuițe pentru aceasta și feștilele cari ardeau în unt ¹.

Cu aceste bețe, numite colinde, copiii, după ce mamele lor le dau câte un *pițărău*, pornesc spre cimitir, — «la bătătură, la un cimitir sau la *gromniță*», — unde le înfig la căpătăile mormintelor, alături cu stâlpii sau brazii, unde se aprinde și cățuia cu tămâie ².

Tot prin jud. Gorj, și tot despre aceste bastoane, — *boate* de alun, — pe cari copiii și le înfloresc la fum în seara de 23 Decembrie, se întâlnește următoarea credință:

Diavolii, cari rod *furcile pământului*, amenință la toată clipa să dărâme lumea. Noroc numai de *Maica Domnului*, care ia aceste boate dela Crăciun și le arată Diavolilor. Atât cât Dracii se uită la ele, Maica Domnului așează la loc furcile pământului, — cum de altfel îi înșeală și cu *ouăle roșii* ³.

Prin părțile de miazăzi ale Olteniei, copiii umblă din casă în casă având «ciomage» și trăiști pentru strâns *colindeții*, — colăcei lungăreți. Imdată după cântatul cocoșilor, se aud strigând:

— Colindeți aveți?

1. Pentru acest procedeu de înflorare, vezi și *Industria casnică la Români*, p. 127.

2. Dat. Rom. din Vâlcelele din Topești, împart. de d-l I. I. Ciuncanu.

3. *Albinu*, I, p. 397.

Mai dedemult, în loc de ciomage, aveau *colindele* pe cari le-am întâlnit în partea de miazănoapte¹.

Bufanii de prin Banat, despre cari se zice că sunt Olteni, practică datina *colindelor*² și a *pițărăilor*³, întocmai ca și prin părțile de miazăzi ale Olteniei. Și pe acolo copii «umblă în pițărăi» din casă în casă, ca și cu «Buna dimineața!»

Prin Moldova se împart la vecini și la rude de pomană, *turte* și îndeobște bucate din acele ce au stat pe masa Ajunului, ca să le sfințească preotul. Pe lângă acestea, mai ales cei săraci, dau de pomana și numai *colaci* ori bucăți de pâine cu câte o *lumânare*⁴.

Prin Oltenia, femeile pleacă la cimitir unde tămâie mormintele morților lor; după ce se întorc acasă, scot colacii cari stau la copt în țâst și îi pun pe masă; pe fiecare colac pun câte un ou, ori câte un maț de porc și câte o lumânare, după care toate acestea le trimite prin vecini, și prin ai casei, neamului, zicând:

— Să fie lui cutare!

Iar cel ce primește, răspunde:

— Bodea-prostii!

Sau:

— Să primească Dumnezeu!⁵

Aromânii trimit în ziua de Crăciun pe la rude și prieteni câte un colac mare, împodobit cu zaharicale. Acest colac se trimite și femeilor măritate, în curgerea anului⁶.

Prin unele părți se dă de pomană și *cotoaroage* (*reci, aite, ai-*

1. Șt. St. Tușescu, *Colinde din popor*, p. 6—7.

2. *Calendarul Ligei* pe 1911, p. 167: *Colindă, bâțicel* de alun curățit de coajă, învalit apoi cu coajă de teiu ce se afumă deasupra unei candelă; desfașurându-se apoi, rămân pe el două spirale, una albă și alta neagră. Colinda se dă de pomană în dimineața de Ajunul Crăciunului, când se umblă în pițărăi.

3. *Ibidem*, p. 168: *Pițărăi*, cozonaci ce se dau de pomană la Ajun, dimpreună cu *colinde, nuci alune, ș. a.*

4. Dat. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu și Zorleni, jud. Tutova.

5. Dat. Rom. din Cătanele, jud. Dolj, împart. de d-l Șt. St. Tușescu; a celor din Gorunești, jud. Vâlcea, împart. de d-l C. N. Popescu: în ziua de Crăciun, disdedimineață, femeile se duc la cimitir spre a tămâia morții, că dă, e zi mare. Apoi venind acasă, împart turtele de pâine cu carne proaspătă de porc, pentru sufletul celor adormiți întru Domnul.

6. I. Nenișescu, *op. cit.*, p. 529.

turi, recituri), *borândău* și altele¹. «Din purcelul de Crăciun, membrii familiei, afară de copiii până la 12, 14 ani, nu gustă nicidecum până ce matroanele casei nu au sacrificat (dat de pomană) moșilor, adică morților. Aceasta se ține cu cea mai mare acuratețe, căci a gustă mai înainte de a sacrifica..., se socotește ca cel mai mare păcat și de vătămare pentru sufletele (spiritele) protopărinților cari cer și doresc acel sacrificiu»².

Prin Bucovina se pune înspre Crăciun, pe masă, un *colac* și un pahar de apă, căci se crede că *sufletele* celor răposați vin în aceasta noapte pe la casele lor, gustă din colac și-și udă gura cu apă³.

1. Marian, *Immormântarea*, p. 380.

2. *Ibidem*, p. 394.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 389.

CAPITOLUL XV.

POMUL DE CRACIUN.

Pomul de Crăciun e o datină venită din Apus, încetățenită pe la orașe, iar prin ajutorul școalelor, a intrat și la țară, prin casele slujbașilor și moșierilor. Țăranii n'o cunosc.

Petre Ispirescu spune că s'a minunat mult pentru întâiul pom pe care l-a văzut la un *Neamț*. Atunci a socotit că în acea casă a murit cineva :

«După ce m'am făcut mare, — urmează el într'una din *Poveștile unchiașului sfântos*, tocmai cu privire la acest pom, — am văzut că obiceiul... se întinde, precum se întinde și năvălirea în gloată a străinilor de alt neam în orașele noastre. Dela străini, obiceiul acesta a început a se pripăși și pe la Români, și încă tot pe la de-alde cei procopsiți, cari se duc înăuntru de învață procopseala acelor popoare și când se întorc acasă, le e rușine, vedeți d-voastră, să mai și vorbească românește, ci o dă tot prin franțuzește ori prin nemțească».

CAPITOLUL XVI.

ZILELE CRĂCIUNULUI. DATINI ȘI CREDINȚE MĂRUNTE.

În apa în care te speli la Crăciun, să pui o *nucă*, ca să fii sănătos «ca nuca» peste an ¹, sau *bani*, ca să fii bănos ².

Prin unele părți din jud. Tecuciu, în întâia zi de Crăciun, disdedimează, femeile fac *leyie* în care se lau toți ai casei, crezând că dacă fac astfel, nu vor face *păduchi* peste vară.

Alte femei coasă, se fac că coasă, împungând cu acul, «o dată, de două ori, că așa-i bine» ³.

Gospodarii și gospodinele se duc la biserică, ca să se implinească pentru unii vorbă «măcar din Paști în Crăciun». Tineretul stă pe acasă. Rândul la biserică al fetelor și flăcăilor este ziua a treia a Crăciunului.

Megleno-Românii în dimineața Crăciunului se duc la biserică și când se întorc, înainte de a intra în casă, trec peste *fier*, ca să fie sănătoși peste an. În casă, nici unul nu intră cu mâinile goale, ci caută să aibă surcele sau alte lucruri de ars, pe cari le pun pe foc, zicând :

— Domnu să da birichiët !

Când se duc pe la alții în această zi, la neamuri ori cunoscuți, fac tot astfel zicând :

— Puliü, puliü ! Domnu s-va da birichiët !
sau alte urări ca acestea, după priceperea fiecăruia ⁴.

1. Dat. și cred. Rom. din Ardeal, impart. de d-l P. Ugliș.

2. *Șezătoarea*, XIV, p. 37.

3. Culegere din Țepu, jud. Tecuciu.

4. P. Papahagi, *Megleno-Românii*, I, p. 112.— Vezi datinile mărunte din ziua Ajunului, pentru părțile oltene, aici, p. 21-22.

Cei ce se întâlnesc pe drum, se salută cu vorbele :

— Hristos s'a născut ! ¹

Cea mai mare grijă a gospodinilor este pregătirea mesei. Această masă se va face din carne de porc,—prin acele părți pe unde porcii s'au tăiat la Ignat sau în Ajunul Crăciunului, — sau din paseri ori lăptărie.

De obicei se fac plăcinte, cu cari, dacă se scot din cuptor, se umple sita și se spune :

— Cum e sita mea acum plină, așa să fie plină casa mea de toate bunătățile peste an ².

Nimeni nu-și dă împrumut ³, cum cred și Românii din Moravia, cari se feresc de vrăjitoare, ca să nu li se fure din bucate ⁴.

Femeile își mână bărbații în ogradă ca să găurească vreun lemn cu sfredelul sau să răsucescă vreun gânj, ca, la clocit, puii să iasă repede din ouă și ieșind, să nu fie cu gâtul sucit ⁵. Prin alte părți, oamenii cioplesc și fac treburile cari le au de făcut până la Bobotează, câte puțin, că altfel le fată vacile viței schilozi ⁶.

Cât țin zilele Crăciunului, *furca de tors* trebuie ascunsă, căci altfel, cel ce o va vede în aceste zile, va fi mușcat de un șarpe atât de gros și atât de lung, ca o furcă ⁷.

La masă e bine ca fiecare să mănânce întâiu carne de pasere, ca să fie peste vară ușor ca pasărea ⁸; dintre paseri, bună va fi *vrabia* ⁹. Tot pentru aceasta ar fi bună și mâncarea de *pește* ¹⁰ sau de *iepure* ¹¹.

1. I. Nenițescu, *op. cit.*, p. 528.

2. Dat. Rom. din Dragomirna, Bucovina, împart. de d-l M. Boca.

3. Cred. Rom. din com. Vlasinești, jud. Dorohoiu, împart. de d-l D. Furtuna.

4. *Revue des traditions populaires*, XVIII, p. 89—90.

5. Dat. și Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu.

6. Idem.

7. Cred. Rom. din Țuțcani, jud. Covurlui, împart. de d-l I. O. Zugravu.

8. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împart. de d-l Șt. Șt. Tuțescu.—*Șezătoarea*, VI, p. 47.

9. *Șezătoarea*, VI, p. 42.—Zanne, *op. cit.*, IX, p. 332.—C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 109—10.

10. Cred. Rom. din com. Zlatarei, jud. Vâlcea, comunic. de d-l Gh. Fira : La Crăciun se mănâncă întâiu *pește* sau *pasere*, ca să fie ușor ca *paserea* și vioiu ca *peștele*. Copiii, la Crăciun, fac frigarui de *hrabeți* și *scaiciori*, pe cari le usuca la coș și în ziua de Crăciun le mănâncă.

11. Cred. Rom. din Covasna-I'alciu, împart. de d-l G. Polcovnicu.

Prin unele părți din Bucovina, în întâia zi de Crăciun nu se mănâncă de fel carne, ca să nu bolească vitele peste an ¹.

Prin jud. Bacău se crede că-i bine să se mănânce în această zi lapte ori brânză de vaci, ca să fie omul ușor; cel ce mănâncă în această zi carne de porc, va fi greoiu ca un mascur, tot anul ².

Unii caută să mănânce *lichiu*, — pâne de grâu, — nespălat, ca să fie sătul tot anul, adică să se sature degrabă, chiar fără multă mâncare ³.

După masă, unii se odihnesc; în această zi, nu este însă bine să-și caute unii altora în cap, căci se crede că peste vară, găinile vor scurmă în grădină ⁴.

Românii dintre Ceho-Slavi își împodobesc masa cu spice de ovăz ori cu cununa *aldamașului*, — făcută vara, la sărbătoarea secerișului, — cu pâne, grâne și verdețuri cari stau până la Sf. Ștefan; acestea se aruncă apoi în grădină, pentru roade ⁵.

Megleno-Românii, după ce se întorc dela biserică, așează pe masă și mănâncă *mizilic* prăjit, se culcă fără să strângă masa, și după ce se scoală, fac, ca și Aromânii, masă mare.

Tinerii căsătoriți trebuie să se ducă la părinți, nași, mai ales ziua a doua ⁶.

Macedo-Românii, când merg în vizită în ziua de Crăciun, nu șed, ca de obicei, pe velință, ci pe mătură de brad, că altfel *cloșca* nu scoate pui ⁷.

După prânz se face mult dorita horă în fața cărciumelor sau la locurile hotărâte, unde petrece tineretul sub ochii părinților. Flăcăușii și fetnegelele acum ies întâiu la joc, de obicei; pentru aceasta, când la casa părintească le-au venit flăcăii cu colindul, viitoarele «fete mari» au dat flăcăilor, singure, pe lângă bani, dar și un colac cât s'a putut de frumos.

Acest colac adesea este împodobit cu mărgean și berbenoc ⁸.

1. Dat. Rom. din com. Straja, Bucovina, împart. de d-l D. Dan.

2. Cred. Rom. din Larga, jud. Bacău, împart. de d-l C. G. Vartolomeiu.

3. Dat. și cred. Rom. din Țuțcani, jud. Covurluiu, împart. de d-l I. O. Zugravu.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 52

5. *Revue cit.*, p. 91.

6. Cosmulei, *op. cit.*, p. 43.

7. P. Papahagi, *Megleno-Românii*, I, p. 112.

8. Voronca, *op. cit.*, p. 262.

Megleno-Românii, la *horuri* sau *tulăriși*, au ca obiceiul să se prindă întâiu bărbații și în urmă femeile ; hora nu se încheie ca la noi, ci o conduce unul ¹.

În zilele Crăciunului, *gunoiul* se strânge la un loc și după Bobobează se aruncă pe straturi, ca să nu le mănânce *ziermii* ². Alții ard acest gunoiu la *Sf. Vasile*, când cu el se afumă și vitele, ca să nu le poată nimeni vătămă ³. Unii sar peste acest foc, ca să le piară *frica*, făcându-se aceasta și în ziua de *Sf. Ștefan*, a treia zi a Crăciunului.

Se strânge în tustrelele zile ale Crăciunului apa în care se spală blidele, într'un vas mare, se fierbe bine apa aceea, se pune apoi deoparte ca să se așeze stărămăturile cari se află în ea, și dacă nu e limpede cum se cade, se scurge și se pune a doua oară ca să fiarbă. După ce a fiert dejuns, se pune deoparte ca să se facă limpede ca lacrima și apoi se strânge într'un șip și se păstrează până la primăvară. Primăvara, când se scot *albinele* afară, se înconjoară cu apa aceasta stupii și se stropesc, anume ca să nu-i poată nimeni deochia ⁴.

A treia zi de Crăciun, fetele cari vor să se mărite, mătură pe la miezul nopții casa îndărăt, adică dela ușă spre fund. Gunoiul îl duc într'o răspântie, goale și despletite fiind, și strigă :

— Uiu-iu !
Eu strig pe Lacu,
Lacu pe Dracu,
Dracu pe *data* mea ! ⁵.

Dacă la Crăciun e cald, încât se pot țineă ușile deschise, la *Paști* va fi frig ⁶.

1. P. Papahagi, *Megleno-Românii*, I, p. 112.

2. Dat. Rom. din Dragomirna, Bucovina, împart. de d-l M. Boca.

3. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 148.

4. Marian, *Insectele*, p. 168.

5. Culegere din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

6. Culegere din com. Cârja, împart. de d-l V. Cahu.

CAPITOLUL XVII.

HÂRȚA.

Zilele dintre Crăciun și Bobotează poartă numele de *hârța*, «când se mănâncă [de dulce, de fruct] în șir, deăvalma».

În acest început al *căslegilor*, gospodinele fac tot soiul de lucru : cămeși însă nu se spală, «nu se face leșie», căci în acest timp sunt apele sfințite. Unele femei nici nu torc, având credința că dacă vor toarce, fetele mari ale lor, cari își așteaptă pețitorii, nu se vor mărită niçi în viitoarele căslegi ¹ ; alte femei nu torc, «ca să nu li se întoarcă vitele la zămislire» și astfel să rămână sterpe ² ; altele nu coasă rufe, nu cârpesc, dar bucuroase coasă *din nou*, adică lucruri croite ³ ; altele nu lipesc ⁴.

În acest răstimp, *furca* nu trebuie să se lase niciodată goală, căci nu va rodî *cânepa*. Cine nu va avea caier, va legă furca cu ața ei, ca și cum ar avea de tors.

Prin jud. Muscel, zilele dintre Crăciun și St. Vasile se socotesc toate ca sărbători, nelucrându-se nimic în casă, de teamă ca să nu fie primejdie de *gâlci*, *friguri* și *lingoare* ⁵.

Macedo-Românii cred că în răstimpul dela Crăciun la Bobotează stăpânesc *Dracii* cari la sing. se numesc *Carcandzâl* ⁶. De aceea nici nu trebuie să vorbească cineva noaptea, căci se poate întâmplă vreun drac care caută să iee *boacea*,—vocea, graiul,—celui ce ar vorbi ⁷.

Tineretul copt «își fierbe piatra cea scumpă». Dacă vremurile-s mănoase și voia-i cea dragă, inimile-și bat drumurile dorite, mănând, tot pe aceleași drumuri, pețitorii și pisării foilor de zestre !

1. Cred. Rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoiu, împart. de d-l N. V. Hânțescu.

2. Cred. Rom. din jud. Botoșani, împart. de d-l V. Moisiu.

3. Cred. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. Nici n'au pentru ce, căci casele s'au grijit înainte de Crăciun.

5. R. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 105.

6. P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 558.

7. Cosmulei, *op. cit.*, p. 43.

A D A O S E

I.

Insemnări cu prilejul apariției unei culegeri de colinde.

Cu toate că poartă un număr de rândueală mai mic, înaintea prezentei lucrări, și în aceeași publicație, a apărut cea mai însemnată culegere de colinde din câte avem. Ea se datorește d-lui Al. Viciu, profesor în Blaj, cunoscutul autor al *Glosarului de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Culegerea este intitulată : *Colinde din Ardeal, datini de Crăciun și credințe populare, culegere cu anotațiuni și glosar*.

În totul, ne dă 306 bucăți, împărțite în *religioase, sociale și urări*. Înaintea lor, pe 16 fețe, autorul rezumează,—silit de apretierile d-lui A. Bârseanu,—datinile și credințele cari la olaltă alcătuiesc sărbătoarea Crăciunului. Asupra acestora, mai ales, trebuie să fac câteva însemnări, pentru a pune în legătură *datinile, credințele și anotațiunile* d-lui Viciu, cu capitolele înșirate în prezenta lucrare, al căror număr și întindere cred că nu se va putea spori.

Crăciunul. Despre persoana legendară a lui *Crăciun*, am vorbit la cap. VIII. *Crăciun* este omul care a izgonit din casa sa pe *Maica Domnului* în ceasul nașterii, dar care după naștere s'a pocăit și a adus slăvire lui Dumnezeu. Aceasta ne-o spun atât legendele,—cari în straiul lor larg de proză, o pot păstră mai limpede, lucru ce nu se poate cere dela un *colind*, adesea ieșit de sub pana unui cărturar, care, tot «socotind cu poietica»¹, a ajuns să contopească sărbătoarea Crăciunului cu Pruncul Isus Hristos și să zică :

*Moș Crăciun cel mititel,
Mititel
Și 'nfășețel..*

1. Bianu, Hođoș, *Bibliografia românească veche*, II, p. 97.

Nu văd, cum vede d-l Viciu ¹, că sărbătoarea Crăciunului ar fi personificată. Crăciunul cuprinde multe datini, ca și Paștele, și deci nu-i cu puțință ca poporul să le personifice. De asemenea nu pot crede că-s bine culese sau bine spuse versurile :

Că nu intrară bine în casă,
Și Crăciun eră pe masă
C'un purcel fript lângă el,

ca să recunosc că «bucatele puse pe masă sunt însuș Crăciunul». Căci de va fi așa, *purcelul fript*, ce-i decât tot un fel de bucate? Versurile, se vede, vor să spună :

Că nu intră bine în casă,
Și Crăciun eră la masă
C'un purcel fript lângă el.

Că purceii fripți erau în cinste și pe vremea Saturnaliilor, e adevărat, dar e și firesc; pe iarnă, purcelul e mai bun ca vara, cheme-se ori cum sărbătoarea aceea care prin ea cere un ospăț, și deci înjunghiarea unui godac.

Colindul ². «De multe ori merge greu învățătura, pentrucă textul este așa de vechiu, încât, în unele locuri [colindătorii] nu-l mai înțeleg. Atunci zic vorbe neînțelese, ca odinioară Salii lui Marte, când cântau al lor *carmen saliare*. Cuvintele neînțelese ușor se potcesc întru atâta, cât numai cu greu sau de loc nu se pot recunoaște». Astfel fiind, d-l Viciu, care s'a folosit pentru culegerea colindelor tot de copii, n'a făcut bine, după socotința mea, dacă a explicat acele cuvinte neînțelese, întocmai cum mai demult a explicat provincialismele. Corupția trebuie însemnată, căci traducând, — folosind fără a spune, înțelesul ce iese din curgerea versurilor, — însemnează a o recunoaște ca vorbă. Dacă *paingănul*, *painjănul*, *păianjănul*, *păiajenul*, *păiajenul*, ș. a., sunt egale între dânsele, «automobilul» și «amatobiul» nu pot figura într'un glosar pentru *automobil*. Astfel *dușinic-ul* ³ nu-i purpură, căci *dușinic* e o rostire stâlcită și o transcriere greșită : *d'uşinic*, *d'urşinic* ; *flăcăi-le* ⁴ sunt o stâlcire din *făclii-le* ; *pororaşul* ⁵ e *păcurar-ul*; *belit* ⁶ însemnează *jupit*, *jupuial*, și nicide-

1. P. 8.

2. P. 8—10.

3. P. 26.

4. P. 34.

5. P. 60.

6. P. 65.

cum *tăiat* ; *concenire*¹ nu-i *sfârșit*, ci o corupție din *contenire* ; *sfârșitul vileagului*² nu-i *sfârșitul lumii*³, ci o corupție din *sfârșitul veacatului*, *veacatul* fiind anii hărăziți lumii ca viața ; *bojul*⁴ albinelor este o fabricație ad hoc pentru *băzâitul* albinelor ; *arghisit*⁵ e o stâlcire din *argăsit* ; *balcă*⁶ însemnează *bucată*, *dărâp*, *dărâb* și acolo «pare» a însemnă *ceată*, iar nu *șgomot* ; *pelită*⁷ înseamnă *față*, *înfățișare*, *feleșag*, *fier*, *boiu*, și nicidecum *carne*, *trup* ; *bumni* e o stâlcire din *bufni* și prin urmare nu trebuie tradus prin *bate*, *lovi* ; *vidra ne 'nflorită*⁸ mai sigur pare a fi *piele de vidră ne 'nspicată*, decât «o plantă de apă», căci ce caută pe culmea cu haine ? ; *șbon*⁹ e o stâlcire din *șvon* ; *cet*¹⁰ nu 'nseamnă *lin*, căci *cet* trebuia scris *'ncet* și astfel se vedeă că-i *încet* ; *păgânici*¹¹ se înrudesc cu *șogonici*, nu cu *șogan* ; *crenguța*, *colorul* și *mănușbiul* nu-s tot una și *stibla* e o crenguță ; *ștorcuții*¹² vin dela *ștărești*, *ștăricuți*, bătrâni, uncheșei ; *a nimeri*¹³ nu însemnează *a sosi*, ci *a sosi din întâmplare* sau *cu ajutorul ștăin* ; *a precede*¹⁴ însemnează *a plecă* și nu *a merge* ; *a șghișliță* nu-i *a șbiță*, ci *a bate*, despre vânt ; *șbisălița*¹⁵ nu-i *șorș*, ci o fiertură de poame : poame (vișine, cireșe, perje, ș. a.) fierte și mâncate în zeama dulce ce iese ; *șuriepe* nu pare a însemnă *aprișe*, ci *șuri-iepe*, *iepe șure*, ș. a. Acest fel de a întocmi glosare este și nefolositor și păgubitor, căci încă odată, numai foarte rareori un cuvânt corupt poate rămâneă curent în graiu.

Colindele sunt împărțite de d-l Viciu în *religioase*, *lunești*, *șociale* ; după bucățile cari intră în aceste capitole, este însă peste putință să se poată face o deosebire.

Colindele, ca și *căntecele de stea* ca și *plugușoarele*, trebuie să fie șocotite ca având însemnătatea ce-au avut-o altă dată, anume, aceea *a căntecelor de oșpețe*, menite să mărească veseliea mesenilor prin po-

1. P. 77.

2. P. 78.

3. Cfr. a da 'n *vileag*, a spune la *lume*.

4. P. 81.

5. P. 81.

6. P. 90.

7. P. 99.

8. P. 103.

9. P. 105.

10. P. 106.

11. P. 111.

12. P. 151.

13. P. 160.

14. P. 161.

15. P. 175.

vestiri cari plac, prin laude cari măgulesc, prin urări cari încălzesc sufletul. Ele fac aceeaș slujbă ca și baladele ce se cântau odată la ospetele de biruință¹ și cari se mai cântă și astăzi pe la mesele de nuntă, de cumetrii și de zile onomastice; ele au menirea cântecului pentru cei ce se «încurcă» la un «pălărel», acasă la dânșii, ori în alte părți.

Fiecăruia îi place să cânte sau să i se cânte *ceva, potrivit stării lui sufletești, potrivit împrejurărilor*. Tineretul va ascultă bucuros cântecul haiducesc, iar bătrânul se va înduioșia mai mult auzind «Paharul mântuirii» sau «Veniți să bem băutura nouă»; nunta va pofti un cântec, sărbătoarea altul.

Dacă cercetăm cu deamăruntul cuprinsul colindelor, ne vom încredința că prea puține vor fi casele cărora colindătorii să nu aibă ce le spune «pe plac». La o casă cu fată mare, se va potrivi povestea fetei pețite; la o casă cu flăcău, va fi bine primită povestirea tânărului care prinde leul împărătesc, care ucide dulful, ori care își fură singur ibovnica; la casa unui iconom de vite se va descrie scoborîrea turmelor și cirezelor pe coaste; iar preotului, cel mai cărturar om din lume, îi vor veni corăbiile cu cărți. Așă se va fi cântat odată celor ce puteau întinde mesele, destupau vasele și desfăceau pungile, toți «boieri bogați», «boieri mari» și «domni», cu adevărat *boieri, domni și gazde*. Când datina a degenerat în colindarea de astăzi a copiilor, cari ieau casele dearândul pentru un colăcel ori un golagan cât de mic, nu s'a mai putut zice fiecărei case «colindul casei»,—cel bine potrivit cu împrejurarea unei gospodării,—ci s'au alcătuit de cărturari colide cari puteau fi cântate *pretutindeni*; atunci au venit colindele cari povestesc cum Dumnezeu a făcut cerul, cum s'a născut Isus Hristos, cum Sfânta Vineri a fost chinuită de păgâni, cum Iuda a prădat raiul. Să nu uităm însă, că și acestea se termină,—ca și minunata povestire a plugăriei lui *Bădica Troian*,—tot cu o urare de sănătate și bună sporire. Deci, a căută să se toarne toate colindele într'un singur calapod, cheme-se el imn mitric, odă saturniană ori elegie aureliană, e o greșeală. Ici și colo, din toate acestea, va fi câte ceva, căci cultul mitric a fost, a făcut parte din *manifestațiunile vieții popoarelor pe cari le-am moștenit*, dar numai *vieța cea complexă cu formele ei cele intense*, numai acestea lasă urme caracteristice, cari sunt, înainte de toate, foarte felurite.

1. N. Iorga, *Balada populară românească în Cursurile de vară din Vălenii de munte*. An. II, p. 132—7.

Datinile supraviețuiesc împrejurărilor : «Iulul mai vine pe unde a mâncat oia». Colindele încă trăesc, dar multe din ele nu mai corespund situațiilor prezente ; pentru aceasta întâlnim într'însele șiruri de versuri fără de înțeles, cari se tot îmulțesc, mulțumită și graiului copilăresc, spre cea mai mare trudă e unor cercetători, cari și-au uitat anii copilăriei lor și n'au cunoscut pe ai altora.

Lăturenia. D-l Viciu face din *lăturenie*¹ o datină de Crăciun, pe care o și descrie după împărțășirea unui școlar : Feciorii dintr'un sat merg de *joacă* într'alt sat,— *lăturaș*,— ziua a doua, a treia și a patra de Crăciun, după ce în satul lor, împărțiți în două *beri*,— tabere,—au colindat, strângând colacii și celelalte daruri.

Am arătat în cap. *Așteptarea sărbătorilor* cu cât neastâmpăr se gândesc flăcâii la zilele Crăciunului, când încep jocurile la lăutari, când,—lucru de căpetenie,—fiecare va putea să-și joace ibovnica. Dacă aceasta este adevărat, ce poate fi mai nefiresc decât ca acești flăcâi să-și lese

Pădurea cu floricele,
Satul cu mândrele mele,

și să se ducă într'alt sat ! D-l Viciu nu deslușește pricina pentru care feciorii merg «lăturenii, oaspeți la joc în satele învecinate» și «cu junii de-acolo încheie un fel de *hospitium*, legătură de ospitalitate, pe timpul cât țin sărbătorile Crăciunului vesel».

Cu adevărat, datina de a merge oaspeți la joc o aflăm și în țară ; prin Moldova, flăcâii merg oaspeți la joc în satele vecine, dar aceasta n'o fac, n'o pot face la Crăciun și la Paști, când încep cele două perioade de petreceri ale lor, ci mai târziu, când, săturați oarecum de satul lor, vor sări gardul să vadă dacă nu cumva «găina vecinului e mai grasă !». Se duc oaspeți apoi, când, din mai multe pricini, nu pot găsi, «nu pot împacă» lăutari în satul lor. Se duc oaspeți la joc puțini flăcâi din cătunele mici, cari n'au cum înjgheba o horă,—dar atunci, și cu ei, pleacă și fetele, cu părinții lor, și în acest caz, ducerea la joc în alt sat nu mai poate fi șocotită ca o *lăturenie*.

Cred că împărțășirea pe care d-l Viciu și-a întemeiat datina, trebuie controlată ; ea trebuie să aibă una din înfățișările pomenite pentru Moldova, și deci, nu poate fi pusă în legătură cu Crăciunul.

1. P. 10—13.

Să nu uităm apoi, că *lutărenia* are mai întotdeauna urmări neplăcute, cum bine spune un cântec :

— Foaie verde baraboi,
Ce cați, Barbule, la noi ?
Ori nu-s fetele 'n sat la voi ?
— Fete-s multe,
Da's mărunte.
Nu-s fete de sama mea,
Ca să-mi petrec eu lumeă !

— Barbule
Bărbuțule,
Să-ți iei drumul de-acolea :
Nu-s fete de sama ta.
Și Barbu se supără,
Și-acasă că se duceă,
La grea boală că pică...¹

Petrecerea bătrânilor. D-l Viciu scrie : «In ziua II de Crăciun pornesc doi *bătrâni din comitet* (reprezentanță) și umblă pe la toată casa. Dela fiecare gazdă capătă colac și carne de porc (mușchi). Toate darurile adunate la un loc le vând și banii îi varsă în lada (cassa) bisericii. Seara fac o *cină comună* din colacii căpătați și din carnea de porc ce au rezervat. Adună comitetul și se ospătă. Așa se începeau și saturnalele cu cină comună, dată în fața templului lui Saturnus. In legătură cu acest obicei de a ospăta, însemn că și *Săcuii* serbează tot cu mese întinse și mâncări trei zile, începând din seara Ajunului. *Sărbii* din Timiș își caută câte un oaspe *barbat*, care *două* zile să petreacă la ei, mâncând și bând cât poate. A treia zi îl duc acasă, însoțindu-l cu muzică și cu multă veselie»².

Firește, nici aici nu avem de a face cu o datină a Crăciunului. E un simplu prilej de pantahuză, care se poate face și în altă zi de sărbătoare, când vor fi oamenii acasă. Eu îmi amintesc, cum la noi în sat, acum 25 de ani, bătrânul popă Vasile, cu oameni de ajutor, strângea toamna, într'o zi de sărbătoare, banițele de pâne, pioconul «poporului» «pentru popă». Seara, se înțelege, cei ce ajutau, erau cinstiți cum se cade. Tot astfel și acum se strâng ofrandele pentru facerea *fântânilor*, ridicarea *bisericilor*, *podurilor*, ș. a.

Butucul Crăciunului. Despre acesta, d-l Viciu scrie : «După miez-noapte umblă feciorii a colindă. Astfel oamenii adulți, nici nu se mai culcă, ci pun de cu seară un *butuc* mare pe foc (unde mai sunt cuptoare vechi). Lângă acele stau povestind și ascultând colindele. Bătrânii se îngrijesc ca în seara de Crăciun *să nu se gate fânul din ieslea vitelor*, nici să nu se stingă focul în vatră. Obiceiul de a arde butucul Crăciunului se află doară și la Francezi, sub de-

1. T. Pamfile, *Cântece de țara*, p. 96.

2. P. 15.

numirea *calendeau, chalendal...* Dintre popoarele din patrie, îl aflăm la Sârbii din Bácska, cari ard butucul (budnjak) în timpul cinii și al prânzului în trei zile după olaltă. A treia zi apoi, copilul cel mai tânăr din familie îl trânteste de ușior. Câte scânteii sar din rămășița de butuc, atâți pui vor scoate galițele în anul viitor¹.

Nici aici nu văd o datină. Este iarnă și focul trebuie să ardă, ca și la clăcile sau șezătorile ce se fac pe atunci, pentru a încălzi pe cel ce trebuie să stea treaz. E un amănunt și nu o datină. Butucul *ține* foc...

Bucuria slugilor. D-l Viciu, doritor de a vedea în cât mai multe amănunte ale colindatului rămășiți din cultul roman, scrie: «În timpul Saturnalelor la Romani încetă deosebirea de clase. Slavii înșiși se bucurau de libertate, stăpânii le serviau la masă. Amintiri simbolice din etatea de aur din timpul domniei lui Saturn. Urmă de acest obicei aflăm în colindele dela Crăciun :

Acum voi, ortacilor,
Voi diecii bunilor,
Cântați, lăudați și vă bucurați,
Cu gazdele dimpreună
Să ne facem voia bună,
Că ni s'a născut Hristos...

Dați cu toții de-om cântă,
Doar gazda colac ne-a da...
Sluga și eu slujnică
Ei acum s'or bucură,
C'au ajuns și Nașterea!².

D-lui Viciu îi opun acest început de colind, unde dimpotrivă, colindătorii îndeamnă pe «boieri» să *deștepte și să pună slugile la treabă* :

Sculați, sculați, boieri mari,
De vă sculați slugile,
Să deschidă porțile,
Să măture curțile,
S'aprendă făclile...

1. P. 15—6.

2. P. 17.

INCHIEIERE

II.

Cu privire la «Sărbătorile păgânești» și «credințele deșerte».

Cu lucrarea de față se încheie descrierea sărbătorilor păzite de poporul român în curgerea unui an întreg¹. Aici vom găsi toate tradițiunile, legendele și credințele ce se leagă de Sfinții și sărbătorile pomenite în literatura bisericească, iar pe lângă dănele, vom afla încă și toate tradițiunile, legendele și credințele vechilor culturi autohtone sau împrumutate de părinții neamului nostru. *Toate*, —relativ,—fiindcă atâtea câte s'au înșirat sunt îndeajuns ca număr, spre a ne putea face, după sintetizarea lor, o idee limpede cu privire la caracterul religiunii ce stăpânește poporul român. De bună samă, tot cu privire la sărbători, vor mai fi multe de cules; materialul acela însă nu va face altceva decât să întărească pe ici-colea amănuntele, colorile: icoana o avem întreagă.

Bate la ochi, întâiu de toate, ștearsa față creștinească ce o au toate sărbătorile noastre, chiar și acele al căror nume ni l-a dat biserica; însă ca datină și ca literatură orală, poporul a împrumutat dela biserică foarte puțin. Ce putem afla în popor din bogata literatură narativă bisericească? Povestirile Evangheliștilor se cunosc intru cât se aud des și în forme neschimbate, lucru care nu îngăduie imaginațiunii populare să le transforme, amplificându-le sau reducându-le. În afară de aceasta, însuș cuprinsul lor, cu totul străin de împre-

1. Ale răposatului S. Fl. Marian: *Cârnelegile* (1898), *Păresimile* (1899) și *Cincizecimea* (1901); ale mele: *Sărbătorile de vară* (1911), *Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului* (1914) și prezenta. — toate apărute în ediția Academiei Române.

jurările vieții de astăzi, face ca asupra lui să nu lucreze puterea crea-toare a minții poporului.

Pe lângă Evangheliile, mai aveam ca material de cetire, în trecut, voluminoasă hagiografie; dar și povestirile cuprinse în *Viețile sfinților*, fie din pricina lungimii lor, fie din pricina numelor proprii greu de reținut, fie mai ales din pricina monotonului caracter martiologic, n'au putut rămâne în popor. A fost ceva «minunat»? — a rămas. Și dacă totuși aflăm împrejurul unor Sfinți un număr foarte mare de povestiri, aceasta se datorește «cinstirii» bisericești, și nu literaturii religioase; când poporul n'a aflat despre un sfânt acele povestiri *tari*, cari să îndreptățească «marea slujbă» cu care biserica îl proslăvește, poporul i-a născocit merite celui Sfânt, i-a urzit povestiri, și l-a legat de anume credințe. Cu chipul acesta, Sfântul își are vază să întemeiată de ceva. Martiriul pentru dreapta credință, după socotința poporului, este puțin lucru, pentru a da dreptul unei venerațiuni; toți Sfinții au pățimit, s'a zis, și dacă totuși nu toți sunt cinstiți de o potrivă, «*trebuie să mai fi avut și ale daruri*». Astfel lui *Sf. Petru*, pentru marea lui dragoste de Dumnezeu, i s'au dat *cheile rainului*, — *Sfântului Nicolae: pavăza corăbierilor și a fetelor nemăritate*, pentru bărbăția cu care i-a apărat în viață, — *Sfântului Ilie*, cel ce plutește cu trupul viu în noul sburător către cer, i s'a pus în mână *trăsnetul* ucigător de Diavoli și alte atâtea fapte minunate. Și tot astfel peste tot.

Toate aceste creațiuni populare au venit ca să explice și să îndreptățească formele unui cult așezat după o socotință omenească, deci cu neapărata ei stângăcie și lipsă. Aceste producțiuni populare copleșesc textele și învățăturile religiunii creștine, cari rămân aproape înecate, cu toată oficialitatea de care se bucură.

Poporul român, ca și toate popoarele creștine, sunt creștine aproape numai cu numele, — prin practicarea câtorvâ semne, despre cari adesea nici nu-și dă samă. Incolo..., o dovedește cuprinsul lucrărilor pomenite.

Și acum să trecem la pricina unei asemenea stări

Dacă religiunea creștină propovăduiește o singură credință, — cea în ajutorul lui Dumnezeu, oricine va recunoaște că e prea puțin; toate religiunile și-o au, mai sporită, — înainte de cea creștină și după primirea creștinismului. E prea neindestulătoare pentru acoperirea tuturor nevoilor, — și-a zis poporul; prea este cu neputință în același timp să dea Dumnezeu ploaie pentru câmp, și soare pentru

sbicitul pânzelor la ghilitoare. E cunoscută povestirea sfatului ce a căutat să-l iea Dumnezeu dela oameni, cu privire la ziua cea mai nimerită pentru ploaie: atunci, unul nu s'a învoit pentru Luni,— căci aveă pusă năsadă pe arie,— altul pentru Marți,— când trebuiă să plece la pădure,—și așa mai departe și când, învoindu-se pentru Duminică, zi de odihnă, a auzit și a văzut pe preot sculându-se și zicând că «nu se poate în altă zi, Stăpâne? ar fi păcat, pentru sfânt numele tău să nu vină nimeni în această zi la biserică, din pricina ploii!»

În lumea aceasta, unde interesele se ciocnesc în fiecare clipă, unde între fire și om se deslănțue cea mai neîmpăcată luptă, o singură credință orbească, un singur izvor de nădejde nu este cu puțință; de aceea, fiecare individ, fiecare clasă socială, a căutat cărări deosebite pentru a ajunge la limanul dorit. Și ce-i depănarea unei astfel de cărări, decât *credința*? *Credința este calea pe care cinevâ poate ajunge la țință, este mijlocul care răstoarnă piedecile ce i se așternuă înaintea.*

Deci, câte credințe poate aveă un om? Câte nevoi, câte dorințe! Ele sunt menite să potolească neastâmpărul și să aducă pacea în suflet. Oricum vor fi socotite de cei din afară, *pentru individ, aceste credințe sunt sfinte*; prin urmare e o brutalitate să le botezăm «deșerte» când tocmai ele *umplu* inima de nădejde. O pildă. Iată o fată care se părjolește de dragoste, care se usucă văzând cu ochii, care se pierde. Frumuseța trupească, precum și celelalte însușiri sufletești ale ei, răscolite de căldura sângelui inerentă vrăstei, au făcut-o să creadă că este un drept al ei dragostea *lui*. Și cu toate acestea *el* nu se mlădie... hotărit, fiind împiedecat de ceva. O piedecă! Și un chip de a trece această piedecă *trebuie să fie!* *Fata aceea crede* și credința ei mărturisită a dat naștere unei superstiții, unei datine: întâiu, își face «pe ursită» și dacă nu va izbuti, va pune lumânare să ardă la icoana Sfintei Varvara, iar dacă nieri așa nu va fi mai norocită, se va rugă Maicei Domnului, în cutare chip; după a treia neizbândă,—se vede că piedeca este grozavă! —va chemă pe părintele să cetească ceva deslegări pentru casă, și *trebuie să se sfârșească* în bine. Și, firește, în atât răstimp, plutind cu nădejde din val în val, chiar dacă *el* e tot neînduplecat, și nu s'a întors spre dânsa, sufletul ei a avut răgaz să se întărească, să biruească și să se ușureze oftând: «Doamne, ferește-mă, Doamne, de mai rău!» Cu chipul acesta pă-

rintele, Sfânta marea mucenică Varvara, Prea cuvioasa Maică a Domnului și cine știe ce lele Nastasie, au scăpat-o de pojar.

Toate aceste înlănțuiri de credințe mântuitoare nu pot fi «deșerte», ci, cel mult—li s'ar putea zice *păgânești*, fiindcă nu s'arătate în tipicurile cărților religioase oficiale: ele sunt însă înscrise în altă lege, care ne-am făcut-o sau ni s'a dat înainte de creștinism, când noi, sub un nume care aici nu are nici o însemnătate, eram ca popor, eram ca oameni pe deplin legați cu *firea* de pe atunci, prea puțin schimbată astăzi. Ne vom fi închinat în nimicnicia noastră focului, — de vom fi locuit în miază noaptea Europei, — ne vom fi plecat într'un fel crocodilului, — de vom fi sălășluit în Egipt, și, mai cu puțință, vom fi adorat cerul pământului unde locuim și astăzi, cu soarele lui ce arde vara, cu tunetele, fulgerele și trăsnetele nourilor noștri, cu «piatra» noastră, și cu toate cele minunate din preajmă-ne. Acestea nu s'au putut șterge, căci religiunea n'a avut, *încăderat*, ce să ne pună în loc. «Mare este Dumnezeu!» dar insuficiența acestei idei, pentru omul prins în mrejele «minunatelor sale fapte», a dat naștere unei foarte cuprinzătoare zicale: «până la Dumnezeu te mănâncă sfinții!».

Evreii au foarte puține superstiții, se zice, și cu drept cuvânt. Religiunea lor, deși nici dânsa nu se bizue în totul pe cea firească, deși nu este, deci, cea mai veche, are un caracter cu totul practic; învățătura mozaică se confundă cu istoria evreească și e explicabil de ce egoismul personal și naționalismul cel mai orb al acestei învățături poate reține pe Evreu dela crearea superstițiilor. Biblia a așezat totul:

«Ingerul meu,—zice Iehovà către Evrei, — va merge înaintea ta și te va duce în pământul Amoreilor, și al Heteleilor, și al Ferezeilor, și al Cananeilor, și al Heveilor, și al Iebuzeilor; și-i voiu stârpi pre dânsii»¹. «Și voiu trimite viespi înaintea ta, cari vor alungă pe Hevei, și pre Cananei, și pre Hetei de dinaintea ta. Eu nu-i voiu alungă pre ei de dinaintea ta într'un an, ca pământu să nu rămână deșert, și ca fiarele să nu se îmulțească contra ta. Cu încetul, cu încetul ii voiu alungă de dinaintea ta, până ce te vei îmulți tu și vei luă țara în stăpânire. Și hotarele tale le voiu pune dela Marea Roșie până la Marea Filistenilor, și dela deșert

1. Moisi. II. 23. 23.

până la fluviu ; că voiți da în mâinile voastre pre locuitorii aceluia pământ, ca tu să-i alungi pre dânșii de dinaintea ta» ¹.

Ce alt Dumnezeu mai pot născoci Evreii, mai prielnic lor, și ce alt ajutor mai pot cere decât pe cel ce li-l-a dat Iehovă ? Se aseamănă Iehovă cu Sfântă Treimea creștinească, poruncitoare să dai cămașa ta celui ce n'are, să întorci obrazul drept celui ce ți-a lovit pe cel stâng, ca să fie «pe pământ pace și între oameni bună învoire» ?

Iehovă pedepsește pe Egipteni cu nouă plăgi, pentru că au persecutat poporul *ales* ; Iehovă dă Evreilor flămânzi mană, și prepelețe, și apă din stâncă, le pune judecători și le dă de-a gata asezăminte ca acestea :

Privitoare la însurare cu roabe :

«De va vinde carevâ fata sa slujnică, ea să nu iasă cum ies servii. De nu va plăcea ea domnului său, după ce va luă-o de femeie, să o lase să se răscumpere, dară să nu aibă putere să o vândă la popor străin, după ce i-a fost fără credință. Iar de o va mărită după fiul său, să facă cu dânsa după dreptul fetelor. Dară de va luă lui și pe alta, atunci el acesteia să nu-i împruțineze nimica din hrana ei, nici din vestmintele ei, nici din petrecerea ei. Iar dacă el pe aceste trei lucruri nu le va face, să iasă ea în dar, fără argint» ².

Privitoare la bățai, cu scoatere de ochi și rupere de dinți :

«Iar de va lovi carevâ ochiul servului său sau ochiul servei sale, și-l va orbi, îl va lăsa pe el liber pentru ochiul lui. Și de va face să cadă dintele servului său sau dintele servei sale, el îl va lăsa liber pentru dintele lui» ³.

Privitoare la vitele bune de mâncat :

«Urîciune să nu mâncați. Acestea sunt vitele pe cari le puteți mânca : boi, oi și capre, cerb și căprioară, și ciută, și gazelă, și girafă, unicorn, camelopard. Și toată vita ce are copite despicate în două, care rumeșă între vite, pre acestea le puteți mânca. Iar acestea să nu le mâncați, din cele ce rumeșă sau din cele ce au copite despicate : cămila și iepurele și vaberul, că ele rumeșă, dară copitele nu le au despicate ; necurate fie vouă. Și porcul, că copitele le are

1. Moisi II, 23, 28—31.

2. Moisi II, 21, 7—11.

3. Moisi II, 26, 26—27.

despicate, dară nu rumegă : necurat să fie vouă ; din carnea lor să nu mâncați și de stârvul lor să nu vă atingeți !» ¹

Privitoare la sângele animalelor tăiate pentru mâncare :

«Și tot omul din casa lui Israel sau dintre cei străini ce locuiesc între voi, care va mânca verice sânge, opune-voiu fața mea contra aceluia, care va fi mâncat sânge și stârpi-l-voiu din poporul său. Căci vieața corpului în sânge este, și eu pre el l-am dat vouă, ca să-l puneți pe altar, spre a face espiare pentru sufletele voastre, căci sângele este, prin care se face espiare pentru suflet. Drept aceea am zis fiilor lui Israel : Dintre voi nimenea să nu mânânce sânge ; nici străinul ce locuște între voi să nu mânânce sânge » ².

Privitoare la amestecuri :

«Vitele tale, din două soiuri deosebite, să nu le lași a se imperechiă și în țărâna ta să nu semeni deosebite soiuri de sămânță ; și vestmânt din două soiuri de fire, de lână și de in, să nu pui pe tine » ³.

Toate se cuvin poporului ales, să le știe :

«Și când fratele tău va scăpătă și averea lui se va clăti lângă tine, atuncea dă-i ajutor, fie străin sau nemernic, ca să trăească cu tine. Să nu ieai dela dânsul nici camătă, nici dobânbă, ci te teme de Dumnezeuul tău, ca fratele tău să trăească cu tine. Banii tăi să nu-i dai cu camătă, nici bucatele tale să-i împrumuți cu dobândă. Eu sunt Iehovă, Dumnezeuul vostru, care v'am scos pre voi din pământul Egiptului, ca să vă dau pământul Canaan, pentru ca să fiu vouă Dumnezeu. Și de cumvâ fratele tău va scăpătă lângă tine, și el se va vinde ție, să nu-l pui pe dânsul să-ți facă munca de sclav. Ca un nemernic, ca un năimit să fie cu tine și până la anul, jubileu să servească la tine. Și el atuncea să iasă dela tine, el și fii lui împreună cu dânsul și să se întoarcă la familia sa și iarăș să intre în moșia părinților săi. Căci ei sunt servii mei pre cari i-am scos din pământul Egiptului. Ei să nu se vândă precum se vând sclavii. Tu să nu-l stăpânești cu asprime, ci să te temi de Dumnezeuul tău. Și servul tău și serva ta, pre cari voești a-i aveă, să fie din națiunile cele dimprejurul vostru ; dintr'acestea să vă cumpărați servii și serve, precum și dintre fiii nemernicilor cari pe-

1. Moisi IV, 14, 3—8.

2. Moisi III, 17, 10—12.

3. Moisi III, 19, 19.

trec între voi ; și dintr'aceștia vă puteți cumpără ; și din familiile aceloră cari i-au născut în pământul vostru ; și aceștia pot fi în stăpânirea voastră. Și să-i luați pre ei de moștenire fiilor voștri după voi, ca ei să-i moștenească drept stăpânire, și să-i aveți pre ei de sclavi, totdeauna. Iar cât pentru frații voștri, fiii lui Israil, nimenea să nu stăpânească preste fratele său cu asprime»¹.

Și tot astfel mai departe,—orându-li trebuincioase pentru vicia unui popor. Creștinii nu vor află în învățatura Mântuitorului astfel de întocmiri, și negăsindu-le, și le-au creat. Acestea sunt credințele sau superstițiile :

«Să nu faci cutare lucru, că-i primejdie pentru cutare» ;

«Să faci cutare lucru, ca să fie cutare».

Vor fi «deșearte», «băbești», «păgânești», însă printr'insele poporul caută și crede că subjugă elementele firești ; ele zugrăvesc destoinicia unui popor. Poporul care nu le are, *nu simte, nu crea*, e ca o vită pe care o poartă copilul de funie.

Că multe din aceste superstiții sunt trebuincioase, am văzut, și că unele din ele au o înrăurire negativă asupra vieții, nu putem contesta. Astfel, ca pildă, ar fi mult mai bine ca plugarul să-și are adânc pământul și să și-l muncească la vreme și în chip priceput, decât să-și piardă vremea și din agonisită, umblând să prindă solomonarii cari leagă ploile ori pândind clipa nimerită ca să fure toaca bisericii și s'o arunce în fântână, crezând că cu chipul acesta Dumnezeu va slobozi ploile ; este mai bine să-și asigure holda la vreo societate de asigurare împotriva grindinii, decât să-și piardă,—după cum cred uni că se întâmplă,—nouă Joi, nouă mijloace de săptămâni de după Paști, când este toiul muncii, sărbând «pentru piatră».

Au aceste credințe părți bune și părți rele prin demodarea lor, dar trebuie să se știe că stârpirea celor netrebnice urmează să se facă în mod firesc, și nicidecum lovind ; lovind, se lovește în sufletul poporului. Să se lucreze asupra cauzelor ce le-au născut. Ca pildă : să nu zicem «popor ticălos și leneș pentrucă serbează cutare zi pentru *friguri*, ori bea cutare buruiană pentru *friguri*», ci să facem să nu zacă de friguri, să-l încredințăm despre alte leacuri puternice împotriva frigurilor, și cu chipul acesta, superstiția va fi uitată.

Până acum nu s'a urmat așa ; s'au făcut greșeli din toate

1. Moisi III, 25, 35—46.

părțile, și mai ales de cei cari sunt în măsură să cunoască mai bine rostul acestor credințe, adică de învățători și preoți.

Învățătorii, mai în tot anul, își aleg de desvoltat, cu orilejul cercurilor culturale, nelipsitul subiect despre «sărbătorile băbești» sau despre «credințele deșerte», nu fiindcă sunt încredințați că astfel vor lumina în întunec, ci fiindcă vor da celor mari dovadă că luminează.

Iată ce vorbește un bun învățător din Mușcel, sătenilor în ședința unui cerc cultural în ziua de Duminică, 15 Februar 1909, cuvântare care se tipărește apoi în «Buletinul activității sociale a preoților și învățătorilor»¹.

«Oameni buni, timp de un an de zile eu am însemnat într'un caiet, zi cu zi, toate sărbătorile necreștinești ținute de femei, fiindcă ni le cereau niște profesori dela București, doritori să afle și ei droaia de sfinți ținuți de femeile noastre dela țară. Și ce credeți dumneavoastră c'am aflat? *Mai bine de o sută de sărbători păgânești, zile bune de lucru*, în cari femeile nu fac altceva decât să stea vara de vorbă pe marginea drumului pe la câte o umbră, iar iarna să facă sfaturi prin câte o casă, vorbind ori râzând aia d'ailaltă, împilduindu-se una pe alta, iar de multe ori sfârșind prin câte o ocară sau pârueală, să mai dea de lucru domnului judecător..., ba să mai piardă și zilele de lucru, bătând drumurile până la «ocol».

Vă spusei că voiu da pe față pricina pentru care sărbătorile păgânești îmbulzesc pe femeile noastre. Știți care-i pricina? **Lenea**, frați săteni, **lenea**, «că ea e cucoană mare, care n'are demâncare». Da! **Lenea** femeilor cari le-au născocit, și **lenea** femeilor și fetelor de azi, cari le îmulțesc și le moștenesc, în loc de a le părăsi, spunând că «așa au apucat». Dar când e vorba de port, nu se mai îmbracă ca'n vremea veche, când portul eră mult mai curat, mai românesc ca azi. Când e vorba de găteală, nu-ți mai spun: «mă îmbrac, ori mă port așa, fiindcă așa am pomenit din bătrâni», ci îți vor zice: «hei! s'au schimbat timpurile!» ori, «s'a schimbat lumea; nu mai e ca'n vremea când eră bătrânica fată mare».

Iată dar, cum părăsim ce-i bun din vremea veche și moștenim ce-i rău».

Și ca să întărească cele spuse, ca mărturie, acelaș învățător adaugă chiar cântecul următor, despre care insinuează că reprezintă adevărul:

2. An. I, p. 869-873.

Lunia, Marția, n'am lucrat
 Mai de când m'am măritat,
 Căci nici mama n'a lucrat.
Miercurea e zi de post,
 Și eu «obricită»—am fost.
Joie le țin pe toate,
 Că mi-e teamă de păcate.
Viner'le sunt «sfinte Vineri»,
 Toate sărbători cu țineri.
Sâmbăta, Dracu-a lucrat ?
 Știi c'a fost pomană'n sat,
 Am băut, m'am îmbătat,
 Și pe urmă m'am culcat.
Duminică m'am sculat
 Și-am plecat la popa'n sat
 Să'nțreb când e de lucrat¹,

fără ca să arate că acest cântec cu nesfârșit de multe lui variante este tocmai o satiră pentru femeile cari ar îndreptăți o lene prin ființa prea multelor sărbători.

După învățători, «cari trimit știri domnilor din București», cum foarte bine mărturisește unul, mai sus, se ieau «domnii», și, când pe temeiul mărturiilor, când pe temeiul propriilor lor socotințe, scriu și dâșii împotriva «sărbătorilor băbești» și a «credințelor deșearte». Iată într'adevăr ce cetim într'o carte alcătuită de unul din cei mai mari poeți ai noștri, care, judecându-l după producțiile sale, nu pare a avea despre țărâtime niște idei atât de urite. Pe fața 94, după ce pomenește un cântec ca cel mai de sus, adaugă :

«Așa e cu poznașele aceste de zile. Ai lucra și n'ai când. Lunia nu e bine să umbli cu sapa și cu secerea, Marția cu fusul și furca, Miercurea cu sita, Joia cu albia de spălat, Sâmbăta cu mătura, iar Vinerea cu nimic. Două lucruri să le țineți minte dela mine : nu e bine să coși și să te speli.

Lunia, că de ești fată, îți plouă la nuntă, de ești nevestă, îți moare bărbatul. Marția, că de ești fată, nu-ți crește părul, de ești nevestă, îți cade. Miercurea, de ești fată, rămâi nemăritată, de ești nevestă, rămâi văduvă. Joia, de ești fată, te iea unul urit, de ești

1. *Ibidem*, p. 875. — Cântecul îl au și Francezii :

Lundi, mardi, fête :
 Mercredi, je n'y puis être ;
 Jeudi, saint Thomas,
 Vendredi, je n'y serai pas :

Samedi, au marché (sau : à la ville) ;
 Dimanche à la messe ;
 Ma semaine est faite.

nevestă, îți îngropi norocul. Vinerea, ori ești fată, ori nevastă, te pocește Sfânta Vineri; iar Sâmbăta, de ești fată, o să te deoache, de ești nevastă, ai să naști copii morți. Duminica nu e rea de lucrat, că n'are nici o putere, dar vorba aia: de-o lucră popa, oi lucră și eu!

Și așa. Acum că femeile noastre cele harnice nu pun mâna pe ac nici într'o zi a săptămânii, nu e lucru mare. Și bine făc. Las să coase calicele și cele ce vreau s'o pață pe cea lume! De! Par'că nu pot copiii până sunt mici să umble pe uliți după vorba cântecului «imbrăcați și învăscuți cum din mame au fost născuți», iar celor mari, și bărbatului, și ție, cinstită gospodăreasă, nu vă puteți cumpără de-a gata cusut, tot ce vă trebuie din oraș? Iar dacă se rupe cămașa, ce să umbli cu acul; poart'o ruptă, mai încinge-o cu curmeiu și-o leagă cu sfori de teiu.

Și cu spălatul, tot așa. Lunia nu te speli, Marția nu, și așa câte zile are săptămâna! Da ce? Dumnezeu a dat apa pentru alte cele, să poată umblă morile de apă, să rupă malurile și să facă noroiu pe ulițe. Alți oameni zic că a dat-o Dumnezeu pentru ca să ne spălăm cu ea și s'o bem. Iartă-le, Doamne! Dar atunci țuca și basamacul de ce l-ai dat?»¹.

După laici, în batjocorirea datinilor străbune, părinți de taină în mijlocul cărora am trăit și ne-am arătat cine suntem,—vin preoții, cari o făc cu mult mai puțin meșteșug, cu toată competența ce nu li se poate contesta în materie de religiuine și suflet: țin predici, sfătuesc și afurisesc, dar, firește, vor ceti când vor fi chemați, «pentru viermi», «pentru scoaterea dracilor», «pentru balaurii căzuți din cer la vremuri de ploi mari»,—cum mărturisește novelistul I. Agârbiceanu, însuș față bisericească, — «pentru vrăjmași», și la urma urmei, pentru ori și ce. Vor sta pe pat la zi'ntâi, ca să le stea gospodinilor cloștele pe ouă și vor da fetelor busuioc muiat în căldărușa cu aghiasma Iordanului, ca să aibă, bietele fete, cu ce să-și facă de dragoste.

Alte fețe bisericești au mers încă mai departe. Nu numai ca au socotit ca păgâne și vătămătoare sărbătorile «nelegate», cele aducătoare de lene, dar s'au apucat să sfărâme chiar și sărbătorile domnești, după ce au îngăduit ca legea răpausului duminical să le desființeze aproape cu totul:

«Mai ales iarna asta, — scriă un Mitropolit, acum câțivă ani, —

1. Cartea se numește «*Dintr'ale neamului nostru*», iar articolul poartă ca titlu: «*Un capitol despre lene și superstiție*».

vremea muncii s'a întârziat din pricina iernii lungi ce am avut, așa că urmează neapărată trebuință a vă folosi cât mai mult de timpul priincios pentru muncă. Intrebuințați deci în interesul muncii, care este izvorul bogăției celei binecuvântate, *toate* zilele săptămânii și deci nu numai Joile de după Paști, ci la trebuință chiar a treia zi de Paști, a doua zi de Duminica Mare precum și ziua de Rusalii (*sic*). Lucrați în aceste zile și vă săvârșiți munca de nevoie a câmpului, care nu poate suferi întârzieri». Astfel, zice P. S. Mitropolit, făceau și vechii creștini. Ei mergeau dimineața la biserică «și după aceea mergeau la lucrul câmpului până seara. Faceți și voi astfel, fraților, chiar în ziua *Duminicii* la nevoie și veți fi mult mai bine plăcuți lui Dumnezeu, decât cei ce petrec Duminica în jocuri și în tot felul de desfătări»¹.

Se înțelege foarte bine de ce acest soi de sfaturi, venind ele dela oricine vor fi venind, rămân fără nici o urmare. Când toate se întemeiază pe neadevăr², nici ironia, nici înalta situație a scriitorului nu se pot cu nimic impune.

Sunt multe «sărbători păgânești» și foarte multe «credințe deșearte», dar dacă cetim că Joile după Paști nu se muncește la vie, că le bate piatra», nu însemnează că în acele zile *toți* Românii dorm toată ziua; ei pot munci la câmp, și dacă pe alocuri se va socoti din această cauza primejduit și câmpul, fac alte treburi, *chiar și cei ce nu numai vor zice că «se zice», dar vor și crede*. Dacă «Vinerea nu se împunge cu acul, pentru bube și înțepături», nu însemnează ca Româncele își petrec ziua Vineri șezând. Ele pot toarce, țese, croi, spălă, griji casele și câte alte treburi nu pot face! Vrea să zică, o credință cu privire la *o muncă*, nu exclude *celelalte munci*.

«Marți să nu te speli și să nu faci leșie...». — «Miercuri nu face leșie, nu fierbe cămăși (nu spălă cămăși)...». «Lunia, știu de-acasă, de copil, că nu e bine să te speli. În toate aceste «spălături» intră,

1. *Ion Ceanga*, II, p. 138.

2. Mărturisesc și eu pentru un Vlădica ce într'o zi de lucru, venit cu automobilul într'o biserică de țară, a batjocorit pe sateni și pe sâtence cari nu știau despre vizita sa, că nu s'au strâns în număr mare și în straie curate. Sâtenilor, niște oameni foarte harnici, cărora cu adevărat că nu le ajuns 7 zile de lucru în săptămâna, le-a vorbit și i-a sfătuit să nu dea nici o crezare... adventismului! Atunci au auzit și oamenii ce-i aceea. — numai de-or fi înțeles și atunci!

se înțelege și scăldatul (baia); de aceea nu face baie Româncea mai niciodată».

Acesta e un citat din *capitolul despre lene și superstiție*, pe care trebuie să-l credem însă, așa cum rezultă din cele scrise, adică *Româncea nu se spală niciodată din pricina felurilor superstiției*. Concluzia însă este cu totul falsă. Pentru că:

Întâiu, «a spală, a face leșie», nu însemnează a se spală pe față, pe cap, pe corp, cum insinuează scriitorul, care, cum vedem, nu vorbește de *Sâmbătă*, sfârșitul săptămânii de muncă grea ori ușoară, când de obicei femeia spală rufe și cu prilejul acesta își lă pe cap și-și piaptână tot poporul casei sale ¹.

Al doilea, dacă de pildă s'a găsit o credință care oprește în Mehedinți spălarea în ziua de Luni, alta în Olt pentru cea de Marți, alta în Brăila pentru Miercuri, și așa mai departe până Sâmbătă, nu însemnează că *toate* Românele din curprinsul neamului nostru nu spală Luni, Marți, Miercuri, Joi, Vineri și Sâmbătă.

Al treilea, credința este o vorbă tot așa de sfântă, ca și cea care o spune de pe carte, preotul în biserică, și se știe că în lume merg «nici toate ale popii, nici toate ale omului!»

Și al patrulea, multe credințe, nu numai că-s culese rău, dar sunt chiar și transcrise greșit. Astfel criticul de mai sus, arătând că citează din S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, tom. I, p. 100—104, zice:

«Marți... să nu te speli și să nu faci leșie...»,
pe când în locul citat scrie:

«Femeii care se laie ori face leșie în aceasta zi, îi moare bărbatul».

Vrea să zică nu-i vorba de spălar, cu apă și cu săpun, ci e vorba de lăutoare și leșie.

Și tot astfel:

«Joi... să nu te speli, că e rău de năpaste»,
pe când în izvoř cetim:

«Joi nu trebuie să se lea cinevă (să se spele pe cap), că e rău de năpaste».

Și când criticul reproduce astfel, vedem ce preț putem pune pe mărturia sa cu privire la ziua de Luni, despre care zice că știe «de-acasă, de copil, că nu e bine să te speli».

1. Vezi *Industria casnică la Români*, p. 370—2, unde pe larg este tratată chestiunea spălatului rufelor și a capului.

Și acum, cu astfel de critici bine văzuți, ne putem da samă de ce împrejurul hârnicii țaranului nostru s'a format o atmosferă înăbușitoare ! «Românul este leneș, este nespălat», și la cel dintâiu prilej, profesorul, ofițerul, judecătorul, a putut să strige : «nespălaților, puturoșilor !»

Cu răbdare și cu dregoste de om muncitor, credințele trebuesc cercetate și înțelese. Dintr'însele, unele vor părea sau chiar vor fi fără nici un rost : acestea ne vor fi venit moștenire din niște timpuri și despre timpuri cari s'au schimbat ; acestea, dacă mai trăesc, se datorește tăriei etnice, conservatoare, tradiționalistice a poporului român ; ele vor slăbi cu vremea. A le izgoni, nu se poate ; a le brutaliză, iarăș nu se poate, căci jignim simțul etnic. Cele mai multe credințe însă, se pot explica : dintre acestea, unele se sprijină pe un adevăr dovedit ; astfel vor fi mai toate preceptele medicinei «băbești», leacuri din buruieni, cuprinzând între acestea și descântecele ; altele sunt adevărate povețe practice, consfințite de experiență, cum ar fi ; aceasta : «Seara să nu dai gunoiul afară, sau chiar să nu mături» ; se poate ca într'însa va fi o rămășiță din cultul soarelui, a cărui sfântă față nu trebuie colbăită atunci când el trece peste pragul apusului, dar este și o bună povată, căci seara, pe lângă că nu se poate mătură cum se cade, dar s'ar putea întâmplă să dăm afară cu mătura și lucruri mici, căzute jos din întâmplare. «Să nu torni apă, cu mâna pe dos» sau «peste mână»,— căci din pricină stangăciei, poți turnă alături sau chiar răsturnă paharul. «Femeia însărcinată să nu dea cu piciorul în câne, căci va naște copilul cu păr pe tot trupul, ca și cânele», ni se pare minunată recomandație pentru igiena sarcinii.

Și de acestea s'ar putea înșiră mii.

Alte superstiții, cele privitoare la muncă, au tocmai rostul de a împărți, pentru femeie mai ales, munca, în gospodăria sa, de a face ca această muncă să nu fie unilaterală : Luni, nu-i bine să faci cutare lucru, însă rămân atâtea de făcut, că numai femeia să fie vrednică să le isprăvească ; Marți tot astfel, și așa toată săptămâna.

Să cercetăm, să înțelegem și să cinstim credințele gloatelor, căci în gloatele cele fără de dascăli și-a vărsat Dumnezeu înțelepciunea sa, mai vârtos decât în cea mai luminată minte. Invățăturile nouă au menirea «să plinească legea», iar nu să o strice, și fericiți vor fi acei ce vor zice cu Hristos, sutășilor de azi :

«Duceți-vă, și fie precum credeți voi» ¹.

1. Mateiu, 8₁₃.

INDICE ȘI GLOSAR

A

Adam, s., p. 75, 127.
adecătea, adv., 126.
aghiasmă, s., 20, 21.
ăituri, s. pl., 201.
Ajun, s., baciul lui Crăciun, 111.
alămâie, s., concepere mirosind—, 117.
albină, s., ca să fie bielșug în —, 20, 25, 30, 214.
albinate, cuvânt corupt în care se allă cuvântul *Banat*, 86; cf. no. 76, p. 87.
aldamaș, s., 213.
Ales, s. (22 Aprilie), 24.
aluat, s. — dela Crăciun, 6; 30.
alun, s., mugur de —, 6; 206.
aluneș, s., 208.
Ana, s. Sf. —, 110.
Andrei, s. Sf. —, 34.
apă, s. — de flori, 17; vrajă cu —, 3.
arat, s., datină la —, 6.
Ardelean, s., 190.
ardeș, v. *arde-ș*, *arde-și*, *iși arde*, *arde*, 58.
argînt, s. ban de — pus în steag, 10.
Arnăuț, s., 190.
arniciu, s., 34.
așiș, adv., 111.
arsa, adv., 192.
atârnaț, s., pentru *târnaț*, cerdac, 83.
ăți, s., lapte (în graiul copiilor), 2.

B

Babă, s., 190, 192, 194—5.
bădan, s., un fel de căldare, 49.
băgă, v. a —, a tocmi (slugi, lăutari, ș. a.).
bayatâr, s., 181.
buidir, s., 189.
băietesc, adv., 48.
balan, s. porc, 2.
Baltazar, s., 157.
ban, s., — de pus în steagul colindătorilor, 10; ca să fie bielșug de —, 27; 203, 211.
Banat, s. țara lui —, 87.
bancherită, s., 83.
barbaifir, s., 77.
bărdăhan, s., 202.
bărdui, v. a —, a ciopli cu barda, 52.
bârhaie, s. pl., 204.
barză, s., 183.
bască, s., 190.
bâl, s., — colindătorilor, 38.
bătăios, adv., năbădăios, neastâmpărat, 87.
bătut, adv., împodobit, 52.
bechi, adv., 113.
berbec, s., de când e — blagoslovit, 118.
bere, s., 177.
bertița, s., 166.
beșică, s., 202.
bezărău, s., 204.
bidenar, s., perier, care de obicei

face și bidinele, 80.
birău, s., 166.
biță, s., bade, 70.
blajin, s., 184.
blaznă, s., 181.
blăznă, v., a se —, p. 178.
blocuc, s., 3.
bloj, s., 172.
boabe, s. pl., — ca plată colindătorilor, 12.
boambă, s., bob, grăunte, 206.
boată, s., 207.
bob, s., — pentru saț, 27; ca să fie frumos, 24; 28.
boblătec, adv., prostănac, «care n'are nici un Dumnezeu».
Bobotează, s., 4, 18, 20, 23, 26, 51.
bocluț, s., 3.
bodicăi, v. a —, 11.
bogățate, s., bogăție, 14, 81.
bojogărie, s., 49.
boldan, adv., poate că: ochios, bulbuc, cu ochii mari, 49.
bolindeț, s., colăcel pentru colindători, 12.
borândău, s., 209.
bornac, s., colac pentru colindători, 11.
borș, s. — cu mazere, 18.
boșomeți, s. pl., 204.
bostan, s., 12.
Botez, s. Sf. —, 97.
bou, s., 188; când vorbește —, 32; de când e blagoslovit —, 111, 119, 120.
brabete, s., 212.
Brăila, s., 86.
brâncă, s., mână, 69.
brâu, s., vrajă cu —, 31.
brezaie, s., datina —, 7, 162.
brezi, v., a se —, 198.
broască, s. umflături multe la picioarele cornutelor; de când e — blagoslovită, 114.
bruș, s., 24.
buhă, s., ca să fie ferit de —, 18.
bubat, s., ca să fie ferit de —, 198.

buboiu, s., ca să fie ferit de —, 22.
bucate, s. pl., ca să fie sloată în —, 27; cele nouă feluri de —, 27.
buci, s. pl., când se tore —, 1.
bucină, v. a —, 75.
buciumaș, s., 161.
București, s., 56, 58.
buna-dîmineața, s. datina umblării cu —, sau cu — la moș Ajun, 7.
bunătate, s., lucru bun de mîncare, 17.
burduș, s., 13.
burghias, s., 22.
busuioc, s., — pus în steag, 11, 194.

C

Cal, s., de când este blestemat, 111, 119; cel însărcinat să poarte ceva, 166; de-a —, 184; 190, 193, 196.
câlbaș, s., 204.
călmoiu, s., 204.
calomfir, s., 70.
caltaboș, s., 53, 204.
călugăr, s., persoană în Vielem, 157.
cămăraru, s., 176.
câne, s., piele de —, 38; «crești cânele, ca să-ți rupă vinele», celor ce nu-și arată recunoștința; 183.
cânepă, s., 215; ca să crească curată, 21; — pentru vrajă, 33—34.
caș, s., naștere prin creștetul capului, 115.
Capcân, s., 177.
căpetenie, s., — de ceată de colindători, 36.
căpițan, s., — de brezaie, 162, 191.
capră, s., datina umblării cu —, 2, 162, 169—189; de când este — blăstămată, 120.
căprioară, s., 170.
cărbune, s., de-a —, joc copilăresc,

1; vrăjire cu —, 6.
cârd, s. — de colindători, 36.
cardaboș, s., 53.
cârnat, *cârnaț*, s., 2, 12, 44, 204.
caș, s., 118.
cășlegi, s. pl., 215.
castană, s. 108.
catâr, s. de când este blăstămat, 120.
ceapă, s. 25, 183.
ceată, s. — de colindători, 37.
cenușă, s., 25.
cer, s., când se deschide —, 33.
cerb, s., 172.
cerbuț, s., 172.
cerc, s., 23.
cercel, s., «cerceii mi-au căzut, dar urechile mi-au rămas», averea am prăpădit-o, dar nu mă las..
cerneală, s., vopsea neagră pentru păr, 88.
cetaș, s., 51.
cete, s., 48.
ceteră, s., 42.
ceteraș, s., 166.
cetinică, *cetioară dragă*, refren de colind, 85.
cetinule, *cetioară dragă*, refren de colind, 88.
cetoare, s., cheotoare, 51.
cheș, s., 104.
Chila, s., 73.
chiroșcă, s., 2.
chișcă, s., 2, 202.
chiștă, s., 92, 202.
chiștoare, s., 202.
chivot, s. — Irozilor, 159.
cigheraș, s. 2; poate că *cighir*, *jighir*, *jibir*, plăcintă făcută din măruntaie de miel, tocate, cu ou și cu verdeață, ca umplutura și învelită în jighir, — prapurul mielului.
cinățui, v. a —, 200.
cinste, s., dar, 167.
cinsti, v., a —, a bea, 54.
cioară, s., 187.

cioban, s., persoană la Vicleem, 157—158.
cioloboc, s., 167.
ciocan, s., — de coasă, 25.
ciopăți, *ciopăți*, v., a —, 200.
cioric, s., 200.
cioriciu, s., 200.
ciorpănel, s., 92.
cireș, s., mugur de —, 6.
ciucură, s., 30.
ciumăgeală, s., 135.
ciumpăvi, v., a se —, 53.
ciucitor, s., 4.
ciupî, v. a —, a pișcă (de aici : *pișcătură*), a fură puțin lucru, 15.
ciur, s., 23.
ciuruc, s., vitele cari nu pot fi puse la plug, din pricina micimii vrăstei : cum dă colțul ierbii, ciurucurile se duc la suhatul satului, unde *ciumurlesc* ori *ciufurlesc*, până când iarba crește mai mare, când se aduc de acolo.
ciutalină, s., 80, 81.
clacă, s., 1.
clanță, s., 170.
clepăni, v., a —, 179.
clipala, s., clipeală, clipă, 110.
clit, s., 4.
cloci, v., a —, a ședeă zadarnic, 110.
cloșcă, s., ca să aibă cineva multe —, 6, 10; ca să stea cloștele pe ouă, 19, 20; 28—29, 213.
coaleă, adv., aproape, 93.
coamă, s. părul de pe gâtul și spinarea porcului, 198.
coasă, s., 23, 25, 32.
cociniță, s., 87.
còctu, interj., *citiu* (cu care se mână vițeei).
cocor, s., 169.
cocoș, s., 169, 178, 183.
codi, r. a —; lăcut dinadins din *coadă*; altfel, *a se codi*, a atârna, 92.
colac, s., 4, 5, 18, 40, 108, 109, 208, 209.

colăcel, s., 5, 40.
colăcer, s., 90.
colceriu, s., 162.
colimandros, s., 49.
colind, s., datina umblării cu —, 235; seara mare a —, 39; mântuirea prin—, 40; — de fereastră, 41; 50—1.
colindă, s., 7, 35, 51, 206.
colindar, s., 126.
colindat, s., 3, 35.
colindător, s., bățul —, 912; 126.
colindeață, s., colacul colindătorilor. 11.
colindeț, s., 5, 7, 8, «în—» 14; 207.
colindete, s., 14, 15.
colindiș, s., 7.
colivă, s., ca plată colindătorilor. 12.
comănac, s., 58.
comoară, s., 32, 203.
copil, s., ca să facă cinevă—, 9: 196.
cor, s., 167.
corb, s., «corb alb», despre unul care se învederează printr'o în-suşire neobişnuită altora.
corindă, s., 51.
cormăncit, s., 14.
corn, s.,—de masă, 18; — de stea, 126.
cosaș, s., de când este insecta numită —, 121.
coster, s., 93.
costiță, s., 2, 41.
costreiu, s., 93.
cotor, s., — de pom. 100.
cotoroage, s., pl., 208.
coțovaică, s., coajă, 12.
covrig, s., 5, 7, 8, 12, 40.
Crăciun, s. peste tot, dar mai ales: 1—3, 15, 18, 52, 54, 63, 109, 111, 113—117; — *cel mic*, 172; mōșii de —, 206; pomul de —, 210.
Crăciuneasa, s., 54, 109.

Crăciunoaie, s., 58, 113, 116
crainic, s., 172.
crainu, s., 126, 158.
crâșmar, s., 166.
creciun, s., 6.
crește, v. a. — (despre aluat), 5.
crin, s., 70, 71.
crișcă, v. a. —, a scrișcă, a scrâșni, 198.
cruce, s., 25, 34, 106; la 106 se vede lămurit pricina pentru care se pun *troițele* pe lângă drumuri. Adăugăm aici următorul cântec împărt. de d-l I. N. Popescu, din Ștefănești, jud. Vâlcea, deci de prin părțile nude se află multe *cruci* pe lângă drum:

— Foaițe verze și-o granată,
 Fină, finișoara mea ¹
 Lasă poarta descuiată,
 Și perdeaua ridicată,
 Să te văz cum ești culcată:
 Dacă-i fi culcată bine,
 Să viu și eu lângă tine;
 Dacă-i fi culcată rău,
 Să-mi caut cu Dumnezeu!
 — Nașule, n'o fi păcat,
 Nașule, nășicule ¹,
 Să te culci cu mine 'n pat!
 Trei copii mi-ai botezat,
 Pe mine m'ai cununat!
 — Nu te teme, finișoară,
 Fină, finișoara mea ¹,
 Care nași-tău parale.
 Să plătească sărindare,
 Și să cumpere icoane
 Să le pui la drumul mare,
 Că așa-i lăsat de soare,
 Să iubească finișoare!

crupe, s. pl. când se fierb, 17.
cucuruz, s., 203.
cumbăni, v. a. —, 86.
cumută, adv., 6).

¹ Refren după fiecare vers.

cunună de vinețele, refren la colinde, 89.
curăți, v., a —, 200.
cute, s., — pentru coasă, 25.
cuteză, v. a — pe cineva, 85.
cuțiti, v. a —, a lucra, a cioplî un lemn cu *cuțitoaia*; a *cuțitoi*.
cutnie, s., 1, 56.

D

Dacă, interj., ei și ?, ș'apoi ! și dacă este așa ! 52.
dâlcă, s. a avea o —, a avea de furcă, a se îngrijii, 2.
dailerui, refren la colinde, 82.
dârbornic, s., plantă, care seamănă la frunze cu urzică, dar este mai galbenă. Se freacă în mâni spre a mirosi; se pune în țoale si fețele il poartă în sân, în locul busuiocului, ca să le miroase pieptul (Căineni-Vâlcea).
daramit, corupție, probabil din *durmit*, adormit, 82.
dată, s., destin, dat, 214.
David, s. 117.
deochiu, s., ca să nu sufere vitele de —, 6.
deslegare, s., îngăduire, voie, 1.
desploiă, v. a se —, a se schimbă [la față], a se desfigura.
Diamant, s., 95.
Diavol, s., 40, 115, 207.
Diiu, s., Vidin, 87, 95.
dimie, s., 58.
dimineața lui Crăciun, refren de colind, 68.
diochiși, 90.
Doamnele, refren de colind, 100.
dobă, s., 38, 42.
dobar, s., 42.
dobaș, s., 28.
doctor, *doftor*, s., 190.
dodomete, s., 6.
Domn din cer, refren de colind, 95.
domnie, s., scaun domnesc, reșe-

dință domnească, 54.
dovlete, s., 12, 27.
Drac, s., 29, 162, 174, 190, 215.
drăcăvenie s., drăcovenic, minune : ei — dracului !
drojdie, s., — de vin ca plămada, 5.
dubă, s., 42.
dubăi, v. a —, 42.
dulf, s., 84.
Duminică, s., Sf. —, 136.
Dumnezeu, s., 29, 64, 74, 115.
duși, s. pl., de-a —, joc de copii, 1.

E

Econom, s., 166.
elerui Doamne, refren de colind, 76.
Eva, s., 127.
Evreu, s., 64.

F

Făcăli, v., a —, a *făcaliu* (despre bob), a slei, 18.
fân, s., 32.
fârși, v. a —, 75.
fărtate, s., 165.
fasolă, s., ca să crească frumos, 10, 24.
fată, s., persoană la capră, 191, 192.
femeie, s., persoană la Irozi, 160.
feșter, s., 195.
feșteniță, s., 195.
fier, s., 32, 211.
fișău, s., 189 fr.; *fichu*.
fiștoc, s., 34.
flăcău, s., 192.
floare, s., apă de —, 17; *florile dalbe*, refren la colinde, 4, 77; — *soarelui*, 70, 71.
Florii, s., pl. *mățișori dela* —, 26
fluier, s., 42.
fluieră, s., 42.
fluierar, s., 184.
fluieraș, s., cântător din fluier, 166.
fluierică, s., 76.

flurinți, s. pl., 87.
foc, s., «a pune pe —», a sili cu
 toată stăruința, 7: când nu se
 împrumută, —, 24.
Frânc, s., 86, 87.
frică, s., 214.
friguri, s., fereală de—, 27, 215.
frunte, s., — mesei, capul mesei,
 176.
frunți, v. a. —, făcut dinadins din
 frunte, 92.
fuior, s. — de cânepă dat preotului,
 18.
funigină, s., — pentru rod la vie, 25.
furcă, s., 24, 212, 215; — pământului,
 207.
furcertu, s., furcă de fier, 47.
furcărie, s., 1.
furnicar, s., 24.
furțișag, s., 24; noroc la —, 31.

G

Găină s., ca să fie sănătoase și să
 se ouă, 5, 20, 23.
gâlbaș, s., 204.
gâlcă, s., 28, 215.
gălușcă, s., 18.
Gaspar, s., 117.
gătiță, s., gătlej, 198.
Gavriil, s., Arhanghelul —, 110.
gazdă, s., — de turcă, 162, 166,
 174; 76.
găzdoate, s., 166.
general, s., 194.
gheros, adj., 14.
ghilosi, v. a —, 2; de obicei u a se
 spăla.
ghindesi, v., a —, 86.
ghindisi, v., a —, 86.
ghindoși v., a — 86.
ghirău, s., 162.
glu, adj., frumos, drăgălaș, 111.
Golgota, s., 65—66.
gorun, s., mugur de —, 6.
grădină, s., ca să fie încărcată 6,
 20, 30.

grădile, s. pl., nuiele îngrădite, 5.
grândură, v., a —, 99.
grăsun, s., 201.
grăsunel, s., 201.
grău, s., — din sângele Domnului
 67; spicul grăului, 70, 71, 77; ca
 să crească frumos, 10: 18—20,
 25, 28, 30, 31.
griji, v. a — porcul tăiat, 200.
grilăras, s., creițăras, 46.
gromniță, s., 207.
groșiță, s., 121.
guet, s., 198.
guoăiu, s., 31, 214.
gurguiel s., 98,

H

Harap, s., persoană la Vicleem, 158.
hărădă, interj., cu care se mână oile.
hărgău, s., 2.
hârță, s., 215.
hașchie, s., 27.
heredeiu, s., nutret pentru vite pe
 timp de iarnă.
hoară, s. pl. ca să nu moară, 22, 69.
hoi d'aler lui Domn din cer, re-
 fren de colind, 163.
hoi linu, linu, lăr-mălinu, refren
 de colind, 79.
holbi, v. a — ochii, a holbă ochii.
holeroiu, leroloiu Domnului, re-
 fren de colind, 89.
hopor, 84; vine dela *hop*, *hop-hop*;
 subst. pl. hopuri; verb silit:
hopură (jud. Tecuciu), pentru
 rimă;
 hopuri hopurate,
 la mulți ani cu sănătate!
hraniță, s., graniță, 113.
hrăbi, s., pl. hrighi, 18.
hurmoz s., hurmuz, urmuz, 193.

I, I

Iapă, s., 22; purtător, 179.
iarnă, s., prevestiri, cu privire la—,
 203.

icoană, s., datina umblării cu—, 15; 131.
ied, s., 129, 193, 194.
iederă, s., 167.
iepure, s., 102.
iepurăș, s., 202.
Ignat, s., 197.
Ignazi, s., Parintele —, 206.
Ilimi, s., 158.
imlădoaia, v. a se—, 72.
impărat, s., persoană la capră, 181.
impongi, v. a —; când l-a văzut taurul, ca un fulger a'mpongit-o spre dânsul și'ntr'o clipeală l-a trântit la pământ.
impotrivi, v., a se —, pentru : a se potrivi, a se asemăna, 102.
impupistră, v., a —, 85.
incălzî, v., «a-și încălzi locul», a ședeă mult într'un loc.
incărcă, v., a—[masa], p. 57.
inchină, v., a — [steaua], 135.
închietoare, s. cheotoare, colț de casă *încheiat* din hârue, 69.
închîpurlui, v., —, 38.
îndereptă, v., a —, 74.
înfășeșel, adv. dela *înfășut*, 52, 54.
inger, s., — la stea, 143; — la Irozi, 158; când fugă—de om, 160, 166.
înghiștoare, s., gătlej, 198.
intinde, v., a—aluatul, 4.
învîrteșă, v., —, 98.
învăscut, adv., 60.
Ioan s., Sl.—, 51, 62, 68, 69, 72, 81, 102.
Iordan, s., 31, 73.
Iosif, s., 73, 114.
Iova, s., nevasta lui Crăciun 114.
Irod, s., 73, 112, 136, 155, 160.
Irozi, s., pl. datină, 155; — de seară, 160, 188.
ișlic, s., 98.
Ispas, s., 120.
Isus Hristos, 18, 32, 62, 115, 117.
Iuda, s., 64—65.
Iudeu, s., 66.
iznoavă, s., glumă, petrecere, ghidușie, 1; corupere din *snoavă*.

J

Jelit, adj., sărman, biet, 15.
jenșurel, ? 63.
Jidan, s., «cînd vor ieși—la seceră», niciodată, 161; 185, 192, 194.
jidăncuța, s., joc cu lăutari, 193.
Jidaucă, s., 192.
Jidov, s., 66, 67, 71, 117.
jidoveasca, joc cu lăutari, 192.
jidovie, poate cu *Jidovia*, țara Jidovilor, 61.
jîghir, s., 202.
jîtniță, s., 99.
Jiu, s., 95.
joardă, s., pătăchie, jărdie, nuia.
jofă, s., 17.
jolfă, s., 17.
jude, s., — de colindatori, 36, 44, 124, 166, 168.
judet, s., judecată, 61, 75.
jușta, s., 17.
jugrăvi, v., a —, a zugrăvi, 86, 99.

I.

Laiță, s., 23.
lapte, s., când nu se dă —, 25.
lăsă, v., a se—, a se desface de o lovărășie, 35.
lăutar, s., 44, 49, 193.
lemnul Dumnezeuului, s., *lemnul Domnului*, 71.
lemnuf, s., chibrit, 161.
leni, v., a —, a ședeă de geaba, 63.
ler, *florile dalbe—de măr*, refren în colinde, 60.
leroi, *o leroi Doamne*, refren în colinde, 61; *leroi Doamne*, tot astfel.
lerui leo, refren în colinde, 81; — *Doamne*, tot astfel, 100.
lerului Domnului, refren în colinde, 60, 89, 94; — *Doamne*, tot astfel, 88.
leșie, s., 211.
lichtu, s., 213.

lighion ? 63.
lihiac, s., — bun de dragoste, 24.
lină mirlină, *leroi mirlină*, refren în colinde, 84.
lingoare, s., ca să nu zacă de —, 197, 215.
linți, s. pl., 205.
loc, s., de —, pe loc, pe dată 109.
logoditor, s., ca să stea —, 51.
lopociță, s., 11.
lotru, s., hoț, 76.
loză, s., lozie, coardă, 78.
lubeniță, s., 197.
luceafăr, s., de când e — de seară și cel de miezul nopții, 117; umblatul cu —, 129.
lumânare, s., — pentru vrăji, 34 : 208.
lume, s., sfârșitul —, 75.
lună, s., 116.
Luni, s., 197.
lup, s., 169, 183.

M

Mac, s., 24 ; — împotriva farmecelor, 25.
mădamă, *mudaramă*, s., poreclă femeilor de pe la târguri, ori târgoveșite, 70.
mag, s., 10.
Maica Domnului, s., 18, 26, 27, 36, 69, 71, 72, 109.
malamă, s., pentru *mahramă*, 86.
malancă, s., datina umblării cu —, 194.
malic, s., un fel de bubă în grebăn la cai.
mama pădurii, s., 166.
măncătură, s., cum se vindecă —, 6.
mânțâni, v. a —, pentru a mulțumi, 112.
mânzare, s., oaia pe care o sugă mielul se chiamă — ; celei care se mulge, după ce mielul i s'a vândut ori i s'a tăiat, i se zice *aplecătoare*; cea fără lapte se

chiamă *stearpă*.
măr, s., muguri de —, 6 ; — dat ca plată colindătorilor, 8, 9, 12, 18 ; floare de —, 78.
mărgări, v. a —, 61, 105.
mări, v. a —, a preamări, 54.
măritiș, s., 21.
mărlui merișor de aur, refren de colind, 84.
marne, s., 80.
mărului cu flori în dalbe, s. a., refren în colinde, 86, 87, 90.
mătanie, *mătâni*, s., 34, 189.
mazere, s., 18.
Melior, *Melihor*, s., 157, 158.
Meluță, s., 82.
Mesopotame, s., 73.
mielul, s., de ce se vede un — lângă pruncul Isus Hristos, 117.
mieoară, s., numele, deci, se dă și căprioarelor tinere, *ciutalină*, 82.
miere, s., 17.
migdală, s., 17.
mir, s., din ce este făcut —, 106.
mir, s., 194.
mirasă, s., 194.
mișcă, s., de-a —, joacă copilărească ; are câte o coajă de mălaiu într'însa, 1.
mlădeu, s., 93.
mladoacă, s., 90.
moașă, s., de când are — mâni de aur, 114.
mocâncușa, s., danț, 192.
morț, s., cum se hrănește sufletul mortului, 31.
moș, s., persoană la Irozi, 158 ; la capră, 178.
moș Ajun, s., datină, 2 și urm.
moși, s. pl. — de Crăciun, 206.
moșnegi, *moșnegi*, s. pl., datine umblării cu —, 2, 162, 185, 188, 192, 194, 195.
moștenitor, s., numele unui colăcel pentru colindători, 9.
mugurel, s., 69.
munciu, s., 75.

muscă, s., «rău de muscă», prea lumeț; «i-a pierit musca», s'a potolit.
muzicesc, adj., 90.

N

Năpârcă, s., 83.
năsălnic, adj., 110.
nătăvălos, adj., (despre zăpadă), 13.
năstrăpată, adj. fem., 56, 58.
năut, s., 108.
năzuros, adj., mofturos, 35.
nea-a-neă, interj. cu care se cheamă hoii, vacile.
neamâneă, interj. cu care se cheamă caii.
Neamț, s., 190.
nea-nea-nea, interj. cu care se cheamă oile.
neafaluș, ?, 11.
neleapcă, adj., mănzată într'al doilea an; se numește și *gonitoare*, iar când fată într'al treilea an, se zice că a fătat de neleapcă.
nemestie, s., 81.
nestimat, adj., (ne stemat, ne pus în stemă?), 55.
nevastă, s., femeie, 195.
Nicolae, s., Sf. —, 74.
nin! interj., 46.
noaună, adj. și pron. se prărunță astfel atât în Dolj, cât și în Suceava, 65.
Noe, s., 177.
noroc, s., ca să nu se înstrăineze, 24, 25, 31, 33.
notureș, s., 162.
nucă, s., ca plată de colindat, 7, 9; 22, 29, 208, 211.
nucet, s., livadă de nuci, 90.

O

Oachim, s., Sf. —, 110.
oaie, s., 23, de când e — blagos-

lovită, 108, 118; de când e — blăstămată, 119.

obârși, v. a —, a începe, 77.
obrăzar, s., 189, 192.
obrici, v. a —, 197.
odrăvi, v. a —, pentru a otăvi, 95.
ofiter, s., persoană la Vicleiem, 157; la capră, 193.
oi leroi Doamnele, refren în colinde, 81.
oi leroimăi leroi Doamne, refren în colinde 104.
oi leron daleru Doamne, refren în colinde, 102.
olac, s., 90.
oleranda Ierului Doamne, refren în colinde, 42.
Olt, s., 81, 85.
opreă, s., popreă, propteă: «la deal cu opintele și la vale cu oprele», greu la deal, greu la vale; rău-i și așa, rău-i și așa.
oră, s., horă, 86.
orșag, s., 45, 125.
osânză, s., 202.
ospăt, s., 167, 174.
ostaș, s., persoană la Irozi, 158.
ostăvit, adj., 77.
ou, s., - roș, 207.

P

Păcurar, s., 76.
păduche, s., 211.
păgân, s., 173.
pahar, s., «ca un —», foarte curat, drăguț, 3.
paiată, s., 158.
păingânăraie, s., 112.
paiu, s., 23, 26.
pălăi, v. a —, 110.
Palestina, s., 66.
palincă, s., 46.
pământ, s., furca pământului, 207.
panclivă, s., 164.
pâne, s., v: vrăjă cu —, 34.

- păpușă*, s., datina umblării cu —, 158, 196.
- pară*, s., ca plată colindătorilor, 12; 18.
- păvăură*, s., «mi-a venit o—», un gând, o părere.
- pârșar*, s., 168.
- pârșej*, v. a —, a pârșiji, a pârșej, 68.
- pasere*, s., ca să nu facă stricăciuni —, 22; ca să vină acasă, 23; 212.
- Paște*, s., 2, 214.
- paun*, s., 169.
- peciă*, s., 171.
- peciă*, v. a —, 202.
- pecie*, s., 202.
- pelincă*, s., — Domnului, 4.
- pelincuța*, s., 4.
- Petru*, s., Sf. —, 69, 71, 84.
- perdeă*, s., cu —, fără —, 158.
- perche*, s., — de colindători, p. 36.
- perjă*, s., 18, 27.
- pește*, s., a vinde —, joc copilăresc; când trebuie să se mănânce —, 27, 212.
- petlac*, s., pătul de uscat fân prin copaci (jud. Argeș).
- peșitor*, s., ca să vină la fete, 19, 31.
- piatră*, s., — în cuptor pentru uliu, 23.
- pică*, v. a —, a picură, 106.
- picur*, s., picătură, 120.
- piele*, s., — de căne, 38.
- pieptene*, s., — pentru vrajă, 34.
- pietrar*, s., — ce leagă piatra (grindina), 26.
- pietroiu*, s., «a coace un—», a sta, mult într'un loc.
- piftie* și *piftie*, s., 201.
- piftier*, s., cuvânt făcut dinadins din *piftie*, 81.
- Pilat*, s., 65, 57.
- pinten*, s., 170.
- pisică*, s., persoană la țucă, 181.
- pițărâu*, s., 9; plată colindătorilor, 12; 207, 208; «în pițărâi», datină, 9.
- pițareu*, s., colindator, 9.
- pițereu*, s., copil colindator, 9.
- pițereu*, s., copil colindator, 9.
- piuă*, s., chiuă, 25.
- plachie*, s., 18.
- plăcintă*, s., 2.
- platică*, s., 202.
- plămada* s., puțină făină muiată și amestecată cu drojdie, ce se va pune în *pâne*, 5.
- plantici*, s. pl. 163.
- plăvioară*, s., dela plăvie, plăghie (j. Tecuciu), 85.
- pleau*, s., 86, 87.
- plecățel*, adj., *aplecățel*, se pare, miel care se *apleacă*. se dă să sugă la o altă oaie decât cea ce l-a născut (jud. Tecuciu), 85.
- plit*, s., 167.
- plită*, s., 4.
- plociun*, s., 53.
- plod*, v., a se —, a se înmulți.
- plug*, s., 4.
- pluguleț*, s., datină, 7.
- plugușor*, s., datină, 2, 39.
- pom*, s., ca să fie—rodos, 25, 29; — de Crăciun, 210.
- pomâi*, v. a se —, 115.
- pomană*, s., — turcei, 176; — porcului, 205.
- popor*, s., parohie, 19.
- popos*, s., popas, 65.
- popușoiu*, s., 21.
- porumb*, s., ca să crească frumos, 10.
- porc*, s., 33; păr de —, pentru vrajă, 34; de când e—blagoslovit, 118; lăiatul —, 197; pomana, — 205.
- portofel*, s., 38.
- post*, s., 1; — negru, 26; de când e—Crăciunului, 115.
- posti*, v., a —, de ce se —, 26.
- potcoavă*, s., — pusă în apa de spălat, 22.
- poteraș*, s., 46.

potop, s., 177.
poturi, s., pl. 189.
prăstur, s., 85.
prânzul, s., 168.
prapur, s., 202.
prăscui, v. a —, a împroșcă, a stropti, 77.
prăsad, adj., 93.
prilosti, v. a —, 146.
prinde, v. a —, a deprinde [colindul], 36; a lua [tovărăși], 35.
fripaș, s., yaca bună de —, este acea care fată în fiecare an.
pristav, s., 168.
pristivnicel, s., pentru pristăvnicel, 85.
priveghiu, s., cum se petrece la —, 1.
privigheală, s., 54, 61.
probă, v. a — colindul, 38.
prîhiv, adj., 119.
promoroacă, s., 34.
prooroceă, s., 134.
provodi, v. a —, 46.
prun, s., mugur de —, 6.
prună, s., ca plată a colindătorilor, 7.
prunar, s., 22.
prunc, s., persoană între Irozi, 158.
Prut, s., 80, 96.
puful, v. a —, 119.
puui, s., surecel, 22, 29; ca să iasă toți puii de-odată, 29.
pușază, s., fel de colac, 44.
purece, s., ca să nu fie vara —, 19, 20, 24; — de verdeață, 25.

R

Răcitură, s., 2, 201.
răcoare, s., — apelor, 153.
râia, v. a —, a se umplea de răie, 27.
râie, s., 27.
râmuvi, v. a se —, a se ramifica, 176.

rană, s., ca să nu facă cineva —, 22.
rând, s., ceală, cărd, 47.
răsări, v. a — (despre aluat), 5.
rășchitor, s., 31.
răștitor, s., rășchitor, 10.
răură, v. a —, 99; poate: a roură.
răvârsel, adj., răvârsățel; cf. *în-fășețel*.
reci, s. pl., 208.
recitură, s., 209.
righi, s. pl., 18.
rod, s., ca să fie — în câmp, 32.
rodini, s. pl., 117.
roiu, s., ca să nu se rățăcească, 31.
roură, v. a —, 97.
rupt, s., rupt de zi, răvârsat de zori.
rupe, v. a [o] —, a începe a vorbi, 103.

S, Ș

Săcuțu, s., trăistioară, 8.
sălcu, s., 62.
sănătate, s., 25.
saiete, s. pl., 100.
Sămbătă, s., Sf. —, 136.
sânge, s., 27.
sare, s., 25, 200.
sarmă, s., de când nu se mânâncă —, 27.
șarpe, s., 212.
saț, s., sațiu, ca să aibă omul —, 27.
sbereguală, s., 9.
sburătaci, v. a —, a crește (mare), 2.
scaicior, s., 212.
Scaraoschi, s., 152.
schinduf, s., 82.
scorțar, s., covor, 52.
scutec, s., scutic, — Domnului, 4.
seară, s., — mare a colindelor, 39.
șesitoare, s., 1.
simig, s., — ca plată pentru colindători, 12.
șimultoc, s., 193.
Siret, s., 80.
sită, s., 23.

slănină, s., ca plăta de colindat.
12; 201.
sloveni, v. a —, a silabisi, 44.
soare, s., de când este —, 116.
sobon, s., 91.
sobor, s., adunare. norod, 96.
șoiman, s., 89.
soldat, s., 194, 158.
șold-bold, 47.
Șolotru, 81.
somnia, v. a —, 103, 123.
sopon, s., — pentru vrajă, 34.
șoric, s., 200.
șoricțu, s., 200.
spelcă, s., 19.
splină, s., 203.
spune, v. a — colindul, 36.
stâlț, s., — pământului, 70.
stâlțos, adj., 57.
stână, s., din stană, 82.
stare, s., avere. 83.
stavăr, s., 77.
stea, s., de când este —, 116; da-
tina umblării cu — 2, 126, 160.
stelar, s., 126.
șterghină, s., 75.
știft, s., 189.
stobor, s., 73.
stoborî, v. a —, 58, 79, 97.
straiță, s., 47, 53.
strat, s., ca să fie păzit de păsări,
25, 26.
Stratiode, s., 158.
steag, s., — colindătorilor, 10.
strechioară, s., poate că pentru
tretioară, 68.
strefedă, v. a —, a strănută, 83.
strulechiuși, pl., 87.
sucitor, s., 4.
suflet, s., 209.
sugaci, s., sugător, 77; bețiv.
șuierită, s., 79.
supre, prep., 25.
surceă, s., 27.
surcel, s., 21.
surze, a surzi; surle? 67.

T, T

Tablă, s., linicheă, 4.
țacă, s., 182.
tăini, v. a sta de vorbă, 15.
tămâie, s., — pusă în steag, 10;
199.
tălhar, s., ca să nu vină—, 32.
țanc, s., colț, muche pietroasă și
inaltă; a venit la —, când tre-
buiă.
țoș, s., 169, 178.
țarcă, s., 183.
Țarigrad, s., 56, 58, 60.
țaur, s., 165.
Țelegrad, s., 52.
teșilă, s., 202.
ticăit, adj., domol, nehotărît; încet.
Țigan, s., 49, 194, 195.
tigău, s., tigaie, 12.
ținut, s., județ, 153; dar și: țară,
regiune.
tioc, s., — pentru coasă, 25.
țipău, s., pânișoară, 74.
tirean, s., 111.
Tisariu, s., 66.
toună, s., ceată, 168.
tocmagi, s., pl., 18.
topitură, s., 205.
topor, s., 29, 32.
țoșcă, s., — colindătorului, 38.
traistă, s., «traistă goală, față
ușoară», 2; — colindătorului, 38.
trandafir, s., 70, 71, 204.
Tratiod, s., persoană la frozi, 158.
trupină, s., 96.
tufăi, v. a —, 48.
țuică, s., ca plăta colindătorilor,
12.
tuleu, s., puzderie.
Turc, s., 86, 87, 182, 188, 192, 194,
195.
turcă, s., dlatină, 162, 177.
țurcă, s., 172.
țurcaș, s., 162.
Turcia, s., 83.
tureac, s., tureacă, 48.

turiș, s., turiște, 119.
turmă, s., ca să fie — ferită, 108.
turn, s., corn de stea, 127, 135.
turtă s., «turte-rupte» 12; 2, 4, 17, 208.

U

Ucigaș, s., Diavol, 178.
ugni, v. a se —, a se uimi, 112.
uliță, s., «pe — mare», 158.
uliu, s., ca să fie ferite cloștele de—, 6, 23, 24, 32.
umblă, v. a — [cu colindul], 40.
unchiaș, s., persoană la Irozi, 161.
ungureanca, s., joc cu lăutari, 181.
urat, s., datina uratului, 2, 39.
ureche, s., ca să nu sufere cunevă de —, 51.
urechiuș, s., după înțeles: cercel, 87.
urghisi, v. a —, 154.
urs, s., 194, 195.
ursitor, s., ca să vină, 27, 31, 32-34.
urzică, v., a —, beșică, 82.
uspetă, v. a —, 77.
usturoiu, s., — pentru deochiu, 25; când se mănâncă —, 29.
ușunic, s., 58.
ușurel, adv. indecent, porcos.

V

Vac, s., vicața lumii, 76; vicața; viețuire, 111, 151.
vacă, s., ca să fie vaca lăptoasă, 4, 25; ca să nu i seiea mana, 6; ca să fete, 19; de când e blagoslovită —, 118; — Domnului, 120; 32.
văcălie, s., 127.
vadră, s., cofă, doniță, 89.
Valtazar, s., 155.
vămeșoaică, s., 79.
vână, s., — de sânge, 198.
vârfete, s., 100.
vârșe, s., pentru obârșe, 91.
vârvâr, s., 58.
vârzare, s., 2, 34.

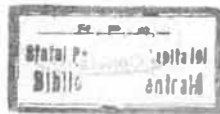
Vasile s., Sf. — 26, 39, 97.
vâsc, s., 167.
vătaf, s., 36.
vătaș s., 51.
vătav, s., 38, 163.
vătraiu, s., vătaf de colindători, 12.
vedeală, s., 110.
veșcă, s., 127.
Vicleșem, s., 155.
vie, s., ca să fie — rodoasă, 25.
vierme, s., ca să nu fie —, 25, 214.
viers, s., melodie, 36; fimbru vocal, 48.
Vîfleem, s., 110.
vin, s., drojdie de— ca plămadă, 5; —ca plată colindătorilor, 12; —din sângele Domnului, 57; loza vinului, 78; din ce este făcut, 106.
vinar, s., podgorean, 77, 197.
Vineri, s., 73, 136.
vișinet, s., livadă de vișini, 90.
vită, s., ca să se plodească, 5; 23, 25; ca să fie sloată în—(lobitoace), 27; 31.
viță, s., 5, mugur de —, 6; —vinului, 71.
voleranda, ș. a., refren de colinde, 88, 93, 87, 106.
vornic, s., 166, 168.
vornici, v. a —, 167.
vrabie, s., de ce—trăește mult, 111.
vrăjmaș, s., 30.
vulpe, s., 183, 189.
vultur, s., 183.

Z

Zahăr, s., 17.
zaraf, s.—de colindători, 42.
zarzum, s., 126.
zdoșai, v. a —, 87.
zgârduță, s., 176.
zice, v. a—colindul, 36, 48.
zori s., pl. datină, 123.
zorit, s., datină, 123.
zorzoană, s., îmbrăcăminte, veșmânt, 99.

CUPRINSUL

	Pag.		Pag.
Cap. I. Așteptarea sărbătorilor	1	Cap. XI. Vicleiemul sau Irozii	155
Cap. II. Turtele și colacii.	4	Cap. VII. Capra, Țurca, Brezaia	162
Cap. III. Moș-Ajunul	7	Cap. XIII. Taiatul porcilor	197
Cap. IV. Icoana	15	Cap. XIV. Mășii de Crăciun	206
Cap. V. Sfințirea mesei de Ajun	17	Cap. XV. Pomul de Crăciun	210
Cap. VI. Datini și credințe mărunte la Ajun	21	Cap. XVI. Zilele Crăciunului. Datini și credințe mărunte	211
Cap. VII. Colindatul.		Cap. XVII. Hârța	215
I. Colindatul	35	Adaose :	
II. Colindul	51	I. Insemnări cu prilejul apariției unei culegeri de colinde	217
III. Colindele la Aromâni.	107	I. Încheiere cu privire la „Sărbătorile păgânești“ și „credințele deșerte“.	224
Cap. VIII. Nașterea Domnului	109	Indice și glosar	237
Cap. IX. Zorile	123		
Cap. X. Steaua	126		
I. Umblatul cu steaua	126		
II. Cântece și uralii de stea	136		

INDREPTĂRI

Pag.	15,	rândul 11,	în loc de	conștiinței	trebuie	cunoștinței.
"	22	" 20	" "	trăască,	"	trăească.
"	39,	nota 3,	rând. 2,	" "	provenite	" pomenite.
"	64,	rândul 1	" "	"	lihgion	" lighion.
"	74,	" 15-16	" "	"	haideți	" haidați.
"	78,	" 11	" "	"	ni	" vi.
"	87,	" 15	" "	"	Francii	" Frâncii.
"	98,	" 4	" "	"	porembeii	" porumbeii.
"	100,	" 17	" "	"	copofeți	" logofeți.
"	111,	" ultim	" "	"	giuguli	" giugiuli.
"	134,	" 4 de jos	" "	"	născui	" născut.

